

Förslag till
ÖVERSIKTSPLAN för
ORSA KOMMUN
med utsikt mot 2035

SAMRÅDSHANDLING

ORSA KOMMUN – MED UTSIKT MOT 2035

Orsa är en liten kommun med ca 6800 invånare. Strategiskt placerad med största delen av kommunens befolkning inom 1 mil från den egna centralorten Orsa och inom 2 mil från norra Dalarnas administrativa huvudort Mora, har Orsa goda möjligheter att fortsätta utvecklas som boendekommun.

För att vara en bra boendekommun krävs ett varierat utbud av boende i attraktiva lägen och förutsättningar för en meningsfull fritid kompletterat med bra övrig offentlig och kommersiell service.

Genom att i översiktsplanen visa hur Orsa kommun vill utvecklas de kommande åren och genom att möjliggöra för fler boenden i attraktiva lägen vill Orsa kommun vända det nedåtgående befolkningsantalet till en långsam men stadig ökning. Det finns små kommuner, bland annat i Dalarna, som under flera decennier ökat sin befolkning fast den generella utvecklingen går åt motsatt håll. År 2035 ska föregående decenniernas utveckling visa att Orsa kommun blivit och kommer att fortsätta vara en av de små kommuner som går mot strömmen och har en stadigt ökande befolkning.

Arbetsgrupp

Nadja Lind, Planarkitekt/Projektledare

Frida Petersson, Planarkitekt/Projektledare

Håkan Persson, Planchef

Tommy Ek, Stadsarkitekt

Johan Nilsson, Planarkitekt/ Delområde Grönklitt

Andrea Andersson, Planarkitekt/Grönstruktur

Erika Svensson, Planarkitekt/Risk och miljö, miljökonsekvensbeskrivning

Emelie Drott, Planarkitekt

Olle Bylander, Kommunekolog

Michael Horn, Miljöinspektör

Niklas Sjödin, Fritids- och servicechef

Celia Yoshida Ahlin, Verksamhetschef Samhälle

Elin Djus, Markingenjör

John Wallén, Markingenjör

Joakim Larsson, Näringslivschef

Peter Bernhorn, Kulturchef

Övriga tjänstemän som deltagit i arbetet

Lisbeth Gunnars, Projektingenjör med ansvar för gata/park

Åke Cederberg, Fritidschef

Per Ax, Naturvårdare

Liselott Hansson-Malmsten, Landsbygdsutvecklare

Olof Herko, Näringslivsutvecklare

KOMMUNENS FRAMTID I DIN HAND!

En översiktsplan kan av många uppfattas som en torr och tråkig kommunal hyllvärmare som inte rör någon utanför den kommunala organisationen. Men det stämmer inte! Den är i allra högsta grad ett viktigt styrdokument som påverkar medborgare och kommunens utveckling.

Var ska det vara möjligt att bygga nära vatten i områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen? Var ska framtidens bostadsområden ligga? Var ska vi prioritera jordbruk före bostadsbyggnation? Vilka skyddsvärda natur- och kulturmiljöer har vi och hur ska vi säkra framtiden för dem? Det här är exempel på frågor som översiktsplanen ska svara på. Den redovisar hur vi förtroendevalda ser på markanvändning och fysisk planering i kommunen.

Under många intressanta och givande diskussioner har planen succesivt arbetats fram av en politisk styrgrupp som beslutat om de avgörande vägvalen och tjänstemannagrupper som under ledning av stadsbyggnadsförvaltningen tagit fram underlag. I ett tidigt skede anordnades möten ute i olika delar av kommunen för att stimulera medborgarna till att ta fram byutvecklingsplaner. Dessutom utgör den kommunala utvecklingsplanen, som är politikens färdriktning och utpekade målområden för den kommunala organisationen, ett viktigt underlag för översiktsplanen. Allt detta tillsammans med samråd och utställning gör att planen tagits fram i en demokratisk process med brett inflytande.

Översiktsplanen ska både bevara och utveckla samt ta hänsyn till både enskilda och allmänna intressen. Den ska redovisa vår gemensamma helhetssyn och kommer att utgöra underlag för detaljbeslut för hur vi ska använda mark och vatten i kommunen. Den är ett viktigt instrument i kommunens framtida planeringsarbete och man kan därmed säga att du till viss del har kommunens framtid i din hand, eller framför dig på datorskärmen!

Mikael Thalin

Kommunstyrelsens ordförande

SAMMANFATTNING

Orsa kommun är en liten kommun med cirka 6800 invånare. Strategiskt placerad med största delen av kommunens invånare inom en mil från centralorten Orsa och inom två mil från Mora som är norra Dalarnas administrativa huvudort, har Orsa goda möjligheter att fortsätta utvecklas som boendekommun.

För att vara en bra boendekommun krävs ett varierat utbud av boende i attraktiva lägen och förutsättningar för en meningsfull fritid kompletterad med bra övrig offentlig och kommersiell service.

Genom att i översiktsplanen visa hur Orsa kommun vill utvecklas de kommande åren och genom att möjliggöra för fler boenden i attraktiva lägen vill Orsa kommun vända det nedåtgående befolkningsantalet till en långsam men stadig ökning. Det finns små kommuner som under flera decennier ökat sin befolkning även om den generella utvecklingen går åt motsatt håll. År 2035 ska föregående decenniernas utveckling visa att Orsa kommun blivit och kommer att fortsätta vara en av de små kommuner som går mot strömmen och har en stadigt ökande befolkning.

Orsa kommuns vision togs fram under arbetet med den kommunala utvecklingsplanen. Till översiktsplanen har visionen utvecklats till fyra strategier som är vägledande i arbetet med riktlinjer och rekommendationer i översiktsplanen.

Visionen

Orsa är en naturnära plats där folk trivs och vill bo. Våra verksamheter håller hög kvalitet och det känns tryggt att använda sig av dem. Vårt rika och mångsidiga kulturarv har grundat vårt goda rykte som musikkommun.

Vi har en tydlig roll i arbetet med att utveckla regionen. Orsa har korta beslutsvägar och krånglar inte till saker. Det gör oss väl förberedda att möta samhällets förändringar utan att tappa hållbarhetstänkandet.

Vi har ett välmående näringsliv som är attraktivt för både tjänsteföretag och producerande företag. Vi är en av landets mest kända turistorter. Detta har blivit möjligt genom ett fantasirikt och nyfiket förhållningssätt, präglat av humor och en gnuttu galenskap.

Orsa kommun siktar mot att bli en bra boendekommun med ett varierat utbud av boende i attraktiva lägen och förutsättningar för en meningsfull fritid. Kommunens förslag till ny översiktsplan omfattar fyra strategier.

Med utsikten, vildmarken och vattnet

Orsa kommun ska erbjuda attraktiva och varierande boendemiljöer. Vare sig man vill bo centralt i Orsa, i någon av byarna eller i avskild vildmark finns det goda möjligheter att bo med vacker utsikt eller nära vattnet, eller både och. Med naturen runt knuten, härliga somrar med ljusa nätter och riktiga vita vintrar är det lätt att njuta av fritiden.

Nära och enkelt

I Orsa kommun ska det vara nära till allt och då handlar det inte bara om avstånd, utan också om tid och tillgänglighet. I Orsa finns mycket inom räckhåll men möjligheterna att förflytta sig kan alltid bli bättre. Orsa kommun satsar därför på en bättre infrastruktur med bland annat säkrare gång- och cykelvägnät, funktionell och behovsanpassad kollektivtrafik, bättre och enklare pendling med bil men också att Inlandsbanan öppnas upp både för gods och persontrafik.

På gränsen mellan vildmark och kulturbygd

Orsa kommun är en del av det karaktäristiska området kring Siljansringen. Kulturmiljön och landskapsbilden ger en historisk dimension med attraktiva miljöer för boende, besöksnäring och friluftsliv. Norr om Orsa sträcker den milsvida Orsa Finnmark ut sig med djupa älvdalar och dramatiska berg som bidrar till vildmarkskänslan i de norra delarna av kommunen. Orsa kommun satsar därför på att utveckla och koppla ihop tätorterna, ta hand om de viktiga utblickarna mot tex. Orsasjön, att lyfta fram vildmarksområdena och att skapa förutsättningar för den snabbt växande besöksnäringen.

Musikkommunen och rovdjursparken

Orsayran, Orsa spelmän och Kalle Moraeus, det råder ingen tvekan om att mycket i Orsa kretsar kring musiken. Orsas varumärke som musikkommun och de evenemang som arrangeras spelar en viktig roll när Orsa profilerar sig bland Dalakommunerna. Förutom musik är Orsa också känt för Rovdjursparken, skidanläggningen i Grönklitt och campingen vid Orsasjön. Orsa kommun satsar därför på att särka Orsas varumärke som musikkommun genom offentlig utsmyckning och konst, utforma offentliga platser så att de kan användas till olika former av evenemang, styra nya etableringar av handel och restauranger till Orsa centrum, och slutligen att ge kommunens företag utrymme att växa.

Hur ska målen nås

För att uppmåla stadsbyggnadsstrategierna behövs en utvecklingsstrategi.

Utvecklingsstrategin består av en kartbild (se sidan 27) där de viktigaste naturområdena är representerade i olika färger. Den blå färgen representerar vattnet i form av Orsasjön, Oreälven och Skattungen. Den äppelgröna färgen representerar jordbrukslandskapet längs Siljansringen och skogarna i kommunens norra och sydöstra delar. Den särskilt värdefulla landskapsbilden i Södra Orsa och koncentrationen av naturvärden i kommunens norra delar lyfts fram i den något djupare färgen.

De två servicepunkterna i kommunen Orsa och Skattungbyn och dess storleksrelation redovisas som punkter och kommunens två utvecklingsområden redovisas med hjälp av linjer. Besöksanläggningen i Grönklitt redovisas med streckad linje och utvecklingen av attraktiva bostäder i Orsa tätort och Södra Orsa med heldragen linje.

Slutligen redovisas de viktigaste transportsambanden. Sambandet mellan Mora och Orsa är det största och därefter följer sambandet mot Skattungbyn.

Förutsättningar och strategier

Ett antal viktiga förutsättningar såväl internationella, nationella, regionala och lokala beskrivs i kapitlet om förutsättningar och strategier. Kommunen påverkas av förändringar som sker över hela världen likaväl som av sitt förhållande till närliggande städer. Samhällsplaneringen behöver anpassa sig till och använda sig av de förutsättningar kommunen har. I kapitlet finns också en ingående beskrivning av visionen, strategierna och utvecklingsstrategin.

Kommunala och lokala utvecklingsmöjligheter

I det andra kapitel som handlar om planförslaget beskrivs vilka utvecklingsmöjligheter som finns i kommunen och de riktlinjer och mål som finns för att uppfylla visionen. Kapitlet beskriver även vilka utvecklingsmöjligheter som finns i de olika byarna. Det är angeläget att understryka att detta är ett samrådsmaterial som kommer att utvecklas under och efter samrådet.

Möjliga konsekvenser

I det sista kapitlet beskrivs möjliga och omöjliga konsekvenser som kan uppstå om och när visionen och strategierna uppfylls. Det är angeläget att återigen understryka att detta är ett samrådsmaterial som kommer att utvecklas under och efter samrådet.

Processen framåt

Samråd pågår under perioden 7:e juli till 15:e september 2017, då alla kan lämna synpunkter på förslaget. Förslaget kommer sedan att bearbetas. Utställningen planeras till höst-vinter 2017 och antagande under våren 2018.

Utsikten över Orsa kommuns unika landskap en dag i augusti 2013

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	3
Sammanfattning	4

DEL 1

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH STRATEGIER

Vad är en översiktsplan?	11
Varför har kommunen en översiktsplan?	12
Processen	12
Gällande planer.....	13
Översiktsplan 1994.....	13
Läsanvisning.....	13
Begrepp	14

OMVÄRLDSFAKTORER

Megatrender	17
Nationella mål, planer och visioner	18
Vision för Sverige 2025	18
Regioner.....	19
Orsa kommuns roll i regionen.....	21

STRATEGIER

Orsa kommuns vision.....	23
Med utsikten, vildmarken och vattnet.....	24
Nära och enkelt.....	24
På gränsen mellan vildmark och kulturbygd.....	25
Musikkommunen och rovdjursparken.....	25
Utvecklingsstrategi för Orsa kommun	26

DEL 2

PLANFÖRSLAG

Siljansområdet	29
Landskapet	31
Naturen	34
Riksintressen för naturvård, Natura 2000, Naturreservat och naturminnen.....	36
Generellt biotopskydd.....	40
Grönstruktur	42
Ekosystemtjänster.....	44
Vatten	46
Strandskydd.....	48

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS).....	52
---	----

BEBYGGELSE OCH ARKITEKTUR

Bebyggelse	62
Arkitektur	66
Kulturmiljö.....	68

BOENDE OCH TRANSPORTER

Befolkning och bostäder.....	74
Grundläggande service.....	78
Arbetsmarknad.....	80
Trafik och transporter	81

FRITID

Offentligt liv	92
Kultur	94
Friluftsliv.....	95
Riksintressen för Friluftsliv i Orsa kommun.....	95
Idrott och aktiviteter med rörelse.....	98
Tillgänglighet, trygghet och folkhälsa	100

NÄRINGSLIV

Besöksnäring.....	104
Handel och kommersiell service	106
Industri och verksamheter	109
Jordbruk.....	112
Skogsbruk	115

TEKNISK INFRASTRUKTUR

Vatten- och avlopp	120
Vattenskyddsområden	121
Potentiella tillrinningsområden	121
Dagvatten	125
Avfall	125
Energi.....	127
Värmeproduktion.....	130
Tele och Bredband.....	132

RISK OCH MILJÖ

Transporter av farligt gods	136
Buller	138
Buller från vägtrafik	138
Verksamhetsbuller.....	140
Buller från täkter	140
Buller från skotertrafik	142
Buller från skjutbanor	142

Förorenade områden.....	144
Radon.....	145
Strålning/magnetfält.....	146
Översvämning.....	152
Reningsverk.....	154
Ras-, erosions- och skredrisk.....	156
Erosion.....	156
Djurhållning.....	160
Räddningstjänsten.....	160

MELLANKOMMUNALA FRÅGOR

Mellankommunala frågor.....	164
-----------------------------	-----

MARKANVÄNDNING OCH OMRÅDES-

REKOMMENDATIONER

Orsa tätort.....	174
Grönklitt.....	184
Södra Orsa.....	190
Maggås.....	194
Torrval.....	196
Slättberg.....	198
Stackmora.....	200
Orsbleck.....	202
Mickelval & Åberga.....	204
Kallmora.....	206
Skattungbyn.....	208
Torsmo.....	210
Heden, Kallholen, Nederberga, Björken & Mässbacken.....	212
Tallhed.....	214
Bjus & Hornberga.....	216
Fryksås.....	218
Hansjö.....	220
Bäcka.....	222
Jäsen.....	224
Södra Skattung.....	225
Djurviken.....	226
Ämåsjön.....	227

DEL 3

KONSEKVENSER

PLANENS PÅVERKAN

Bakgrund.....	230
Samlad bedömning.....	232
Nationella miljömål och miljö kvalitetsnormer	233
Avgränsning.....	235
Geografisk avgränsning.....	235
Nollalternativ.....	237
Konsekvenser av visionen.....	238
Konsekvenser av strategierna.....	240
Konsekvenser av planförslaget.....	242
Konsekvenser av planförslaget för Orsa tätort	242
Konsekvenser av planförslaget för Grönklitt	246
Konsekvenser av planförslaget för södra Orsa	248
Konsekvenser av planförslaget för landskapet	250
Konsekvenser av planförslaget för naturen	252
Konsekvenser av planförslaget för bebyggelse, arkitektur och kulturmiljö.....	253
Konsekvenser av planförslaget för boende	255
Konsekvenser av planförslaget för transport	257
konsekvenser av planförslaget för fritid .	259
konsekvenser av planförslaget för näringslivet	262
Konsekvensbedömning av nollalternativet	265

DEL 4

GENOMFÖRANDE

Handlingsplan.....	269
Genomförande.....	270

DEL 1 FÖRUTSÄTTNINGAR OCH STRATEGIER

INLEDNING

En översiktsplan är en politisk viljeyttring om hur kommunen ska utvecklas och en viljeinriktning om hur marken, vattnet och den bebyggda miljön ska användas och bevaras. Översiktsplanen ska även visa hur kommunen ställer sig till olika allmänna intressen.

VAD ÄR EN ÖVERSIKTSPLAN?

Enligt Plan- och bygglagen ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens yta, men kommunen kan även göra fördjupningar av geografiska delområden i så kallade Fördjupade översiktsplaner. Orsa kommun har en Vindbruksplan från år 2011 som är en Fördjupad översiktsplan. Det är Plan- och bygglagen som reglerar vad en översiktsplan ska innehålla och hur man ska ta fram den. I översiktsplanen ska det framgå hur kommunen planerar att använda mark- och vattenområden. Planen ska redovisa visionen för kommunens framtida utveckling

Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men ska ge vägledning i efterföljande beslut, till exempel vid detaljplanering, bygglovsprövning och andra typer av tillstånd. Den ska fungera som ett instrument för dialogen mellan kommunen och staten avseende de allmänna intressenas innebörd, avgränsning och tillgodoseende. Det är kommunfullmäktige som antar översiktsplanen och under varje mandatperiod ska kommunen ta ställning till om översiktsplanen är aktuell, en så kallad aktualitetsprövning.

Allmänna intressen

Översiktsplanen ska behandla de allmänna intressena enligt plan- och bygglagen samt miljöbalken. Allmänna intressen är, till skillnad från enskilda, gemensamma för medborgarna. De kan vara riksintressen, strandskydd, natur- och kulturvärden m.m. Enskilda intressen prövas i efterföljande planering.

Enskilt intresse

Enskilda intressen prövas i planeringen som sker efter översiktsplanen, exempelvis detaljplaner och bygglov. Ett enskilt intresse är en persons privata intresse som inte har betydelse för allmänheten. Det kan exempelvis vara intresset att få bebygga sin fastighet eller intresset att få behålla sin utsikt om grannfastigheten ska bebyggas.

VARFÖR HAR KOMMUNEN EN ÖVERSIKTSPLAN?

Översiktsplanen studerar kommunens framtida utveckling under ett par decennier framåt. Genom att se över hela kommunens utveckling vid samma tillfälle kan olika intressen vägas mot varandra. De åtgärder som behövs för att åstadkomma utveckling i kommunen kan planeras i god tid så att de kan utföras effektivt och ekonomiskt. Genom den helhetsbild som översiktsplanen ger över kommunen blir framtida beslut förutsägbara för kommuninvånare, fastighetsägare och näringsidkare.

Kommunal utvecklingsplan

Orsa kommun har en kommunal utvecklingsplan (KUP) från 2013 som redovisar kommunens vision och målområden. Översiktsplanen vidareutvecklar visionen och målområdena i strategier, riktlinjer och rekommendationer utifrån hur visionen och målområdena påverkar anspråken på, och användningen av, mark- och vattenområden i kommunen.

PROCESSEN

I arbetet med översiktsplanen har kommunen använt de synpunkter och åsikter som kommit fram under medborgardialogen för den kommunala utvecklingsplanen. Därutöver hölls ett allmänt möte den 29 maj 2013 som förutom översiktsplanen generellt även fokuserade lite extra på landsbygdsutveckling i strandnära lägen, odlingsrösen och utvecklingen i Grönklitt.

Kommunens tjänstemän har genom att träffa bystugeföreningar och bysamfälligheter gett byarna i kommunen en extra möjlighet att komma till tals. Flera byar har också valt att göra så kallade byutvecklingsplaner, där kommunen bidrar med 5000 kronor till byar som levererar en färdig byutvecklingsplan. Byutvecklingsplanerna är inte ett politiskt dokument, men de är ett bra underlagsmaterial för kommunen, bland annat till översiktsplanens särskilda rekommendationer för enskilda byar.

Formell process

Hur en översiktsplan ska tas fram och vad den ska innehålla är reglerat i PBL. Den formella processen inleds med samråd. Under samrådet ska länsstyrelsen, berörda grannkommuner, sammanslutningar och föreningar, kommunens medlemmar, m fl. få möjlighet att delta i samrådet och komma med synpunkter.

De synpunkter som framkommer under samrådet ska redovisas och besvaras i en samrådsredogörelse. Planförslaget kan ändras med anledning av de synpunkter som inkommit.

Efter samrådet ställs översiktsplanen ut under minst två månader. Utställningen ska kungöras på kommunens anslagstavla och i ortstidningen. Under utställningstiden kan man lämna skriftliga synpunkter på förslaget. Synpunkterna redovisas och besvaras i ett särskilt utlåtande. Om det behövs några större förändringar efter utställningen måste översiktsplanen ställas ut igen innan den antas av kommunfullmäktige.

GÄLLANDE PLANER

Översiktsplan 1994

För Orsa kommun finns idag en översiktsplan från år 1994. Rekommendationerna i översiktsplanen från år 1994 upphör att gälla när den nya planen vinner laga kraft.

Tematiskt tillägg: Vindbruksplan

Orsa kommun har ett gällande tematiskt tillägg för områden lämpliga för vindkraft: Vindbruksplanen. Den är från år 2011 och fortfarande aktuell. Vindbruksplanen kommer därför att fortsätta att gälla när denna översiktsplan vinner laga kraft.

Fördjupade översiktsplaner

I Orsa kommun finns ett antal äldre generalplaner som har status som fördjupade översiktsplaner. När denna översiktsplan vinner laga kraft kommer dessa att upphöra att gälla. Detta gäller:

Orsa centralort 1977-02-08

Generalplan Berget 1978-08-28

Generalplan Ivarsnäs 1979-11-26

Generalplan Grönklitt 1981-10-26

Detaljplaner

I Orsa kommun finns drygt 100 gällande detaljplaner. Dessa finns nästan uteslutande i Orsa tätort med kringliggande byar och i Grönklitt. En detaljplan finns utanför Skattungbyn och en i Lisselhed söder om Orsa. Några av detaljplanerna är fortfarande inte utbyggda. Icke utbyggda detaljplaner finns för både bostads- och industriändamål. Detaljplaner fortsätter att gälla när en ny översiktsplan vinner laga kraft.

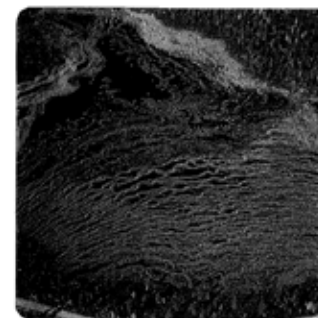
LÄSANVISNING

Översiktsplanen är indelad i fyra delar. Den första delen omfattar information om planprocessen, redovisar omvärldsfaktorer och styrdokument som påverkar översiktsplanen. Den första delen avslutas med kommunens vision och strategier för översiktsplanen.

Den andra delen omfattar planförslaget. Planförslag består av information som behövs för att förstå bakgrunden till de riktlinjer som redovisas, och också de riktlinjer som ska ligga till grund för att uppfylla visionen och planförslaget. I planförslaget finns både generella riktlinjer som gäller hela kommunen och riktlinjer som gäller mindre områden i kommunen.

Den tredje delen omfattar översiktsplanens konsekvensbeskrivning, som används för att få en helhetsbild av den miljöpåverkan som en planerad verksamhet kan medföra.

Den fjärde och sista delen omfattar handlingsplanen för hur planförslaget ska genomföras och inom vilken tidsrymd.

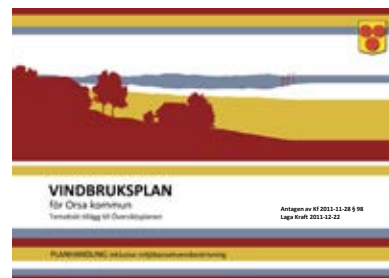

ÖVERSIKTSPLAN FÖR ORSA

upprättad 08/1962, utgåvan juni 1994

ORSA KOMMUN
Förvaltningskontoret

Översiktsplan 1994

VINDBRUKSPLAN

för Orsa kommun

Tematiskt tillägg till Översiktsplanen

Antagen av KF 2011-11-29 § 98

Laga kraft 2011-12-22

Vindbruksplanen fortsätter att gälla

BEGREPP

För att förtydliga vilka områden som vissa delar av texten syftar till kommer här en redogörelse för hur namn på områden används i dokumentet. Rent statistiskt består Orsa tätort av både Hansjö och byarna söder om Orsa. Då detta område både är väldigt stort och har skiftande karaktär används i detta dokument istället följande begrepp. Se även kartan till höger.

Orsa tätort (A)

Det som i översiktsplanen kallas Orsa tätort består framförallt av kvarters- och villabebyggelse samt industriområden och anläggningar för idrott, friluftsliv och besöksnäring. Området består av det som brukar kallas Kyrkbyn samt Born och villaområden på Berget och i Trunna och Höglunda.

Orsa centrum (B)

Orsa centrum ingår i Orsa tätort och består av de allra centralaste kvarteren och Västeråkern.

Born (C)

Born ingår i Orsa tätort och består av villaområden och industriområden norr om Orsaskolan.

Södra Orsa (D)

Södra Orsa används som samlingsnamn för de byar söder om Orsa som uppfattas som mer eller mindre hopvuxna med både varandra och med Orsa tätort. Byarna klättrar upp för bergssidan öster om Orsasjön. I området ingår även det nya bostadsområdet Styversbacken.

Hansjö (E)

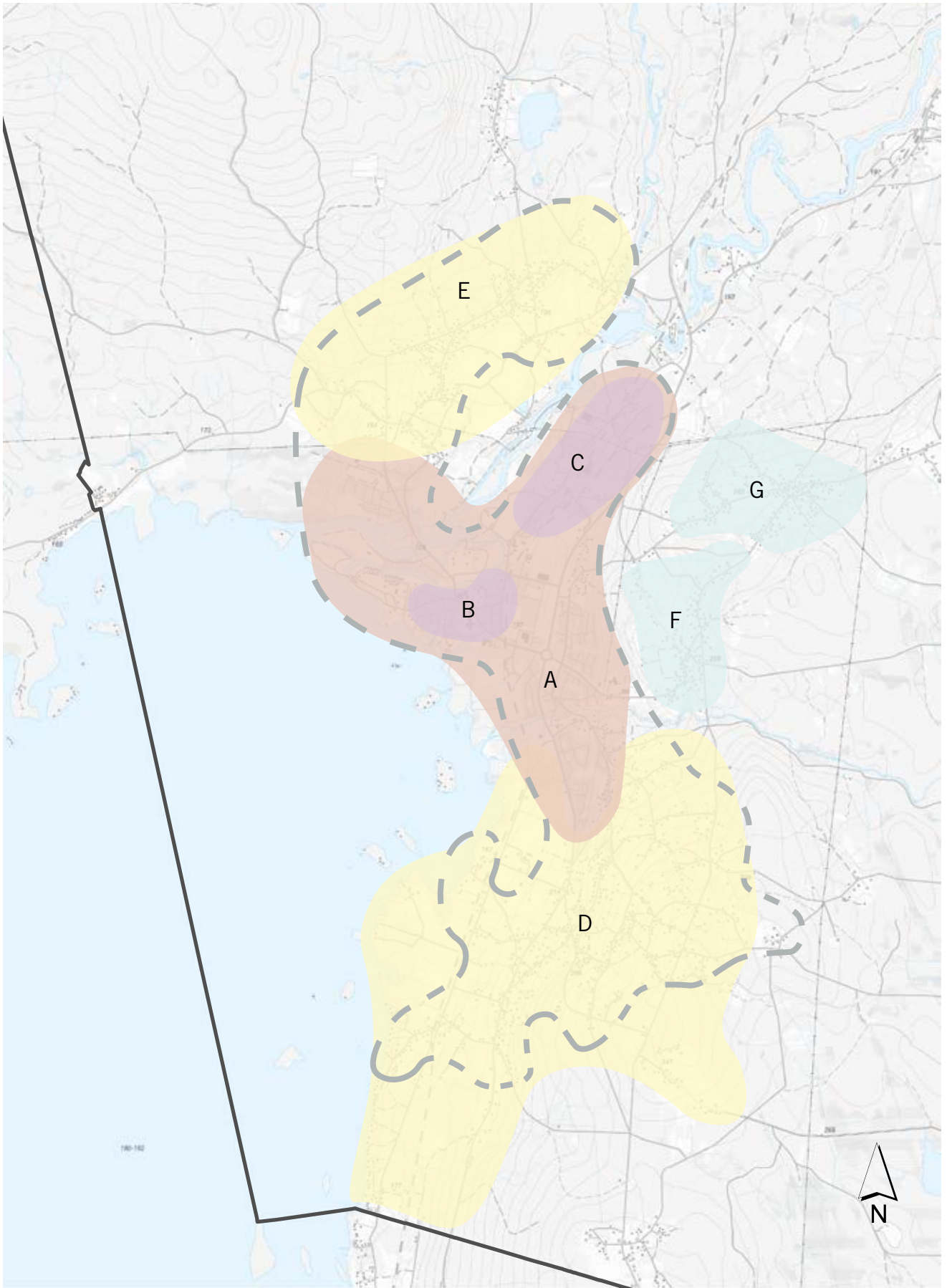
Gränsen mellan Orsa och Hansjö kan upplevas som otydlig men Hansjö är en egen by med en karaktär som skiljer sig från omgivande villabebyggelse.

Slättberg (F) och Stackmora (G)

Slättberg och Stackmora är egna tydligt avgränsade byar som inte tillhör något av områdena som beskrivs ovan.

Statistisk avgränsning (streckad linje)

Den statistiska tätorten omfattar utöver Orsa även Hansjö och en stor del av byarna söder om Orsa. Anledningen till att dessa områden statistisk räknas till tätorten är att avstånden mellan husen är så korta att de anses hopvuxna.

**KARTA ÖVER DEN STATISTISKA
TÄRTORTENS DELAR**

0 1,25 2,5 5 Kilometer

DEL 1 - FÖRUTSÄTTNINGAR OCH STRATEGIER

OMVÄRLDSFAKTORER

Orsa kommun påverkas av förändringar som sker över hela världen likaväl som av sitt förhållande till andra städer. Samhällsplaneringen behöver anpassa sig till och använda sig av de förutsättningar kommunen har.

MEGATRENDER

Megatrender är trender som påverkar hela eller stora delar av världen. Trenderna pågår redan nu, men alla effekter märks inte än och det kan ta lång tid innan de blir tydliga. Det är viktigt att ta hänsyn till framtida effekter eftersom samhällsbyggande är en långsam process med byggnader och anläggningar som ofta står i hundra år eller mer. De megatrender som enligt Boverket har störst inflytande på markanvändningen är globalisering, digitalisering, urbanisering och ett förändrat klimat.

Globalisering

Utvecklingsländernas tillväxt ökar efterfrågan på många olika varor och tjänster vilket ger bättre förutsättningar för jordbruket och en fortsatt viktig skogs- och träindustri. Besöksnäringen fortsätter att öka eftersom fler får råd att resa vilket kan leda till fler konflikter mellan allemansrätten och äganderätten när jord- och skogsbruket blir intensivare. Arbetsplatser inom tillverkningsindustri och icke platsbundna servicetjänster flyttar till länder med låga lönekostnader medan arbetskraftsinvandringen för exempelvis vård- och omsorgstjänster ökar i länder med högre lönekostnader. Behovet av snabba och miljövänliga transporter ökar järnvägens betydelse.

Digitalisering

Den nya tekniken är en av de bakomliggande orsakerna till globaliseringen. De förbättrade möjligheterna att kommunicera ger nya förutsättningar för landsbygden. Möjligheterna att bo kvar i sin hemkommun vid nytt arbete eller studier ökar eftersom mycket arbete kan skötas på distans. Det finns också möjlighet för den traditionella servicen att ersättas av nya typer av service genom exempelvis e-handel och hemleverans. Än så länge finns dock inget som tyder på att digitaliseringen motverkar den pågående urbaniseringen.

Urbanisering

Urbaniseringen koncentrerar befolkningen till de stora städerna och till universitets- och högskoleorter, men ger också omflyttning inom regioner från landsbygden och små orter till de större orterna. Utflyttningsorter får en åldrande befolkning och både en generell arbetskraftsbrist och brist på arbetskraft med rätt kompetens eftersom unga som flyttar för att utbilda sig sällan återvänder. Enstaka personers engagemang kan få stor påverkan för en Orts utveckling.

Förändrat klimat

Det varmare klimatet förväntas ge mer nederbörd som också faller mer koncentrerat i perioder. Det ger ökad risk för översvämningar, torka, ras, skred och erosionsskador men också minskad tillgång till dricksvatten sommartid och ökade risker för föroreningar i dricksvattnet. Det varmare klimatet ger ökad produktivitet inom jord- och skogsbruk och bättre förutsättningar för sommarturism men ger risk för nedgång i vinterturismen när snötillgången blir osäkrare. Invandringen kan öka genom omlokalisering av personer och företag och i förlängningen på grund av klimatflyktingar.

Sveriges elva folkhälsomål

DE SVENSKA MILJÖMÅLEN

- EN INTRODUKTION

De nationella folkhälsomålen och miljömålen för Sverige.

NATIONELLA MÅL, PLANER OCH VISIONER

I Sverige finns flera olika nationella mål, planer och visioner. De som har störst påverkan på kommunernas översiktsplaner är de nationella miljömålen, de transportpolitiska målen och den nationella planen för transportsystemet. De nationella målen och planerna fastställs av riksdagen eller regeringen och gäller för hela Sverige. Orsas översiktsplan ska ta hänsyn till de nationella målen och planerna och bidra till att uppfylla dem.

VISION FÖR SVERIGE 2025

Boverket har på uppdrag av regeringen tagit fram en vision för Sverige 2025 som baseras på de nationella mål som rör samhällsplaneringen. Kommunen egna visioner och mål behöver förhålla sig till visionen för Sverige 2025. Visionen består av följande tolv Sverigebilder:

- Utveckla småorter och glesbygd hållbart
- Planera långsiktigt för kortsiktiga verksamheter
- Skapa internationella spårstrukturer för gods och resor
- Gynna besöksnäringen
- Högre utbildning är motor för regional tillväxt
- Trygga rent vatten
- Hantera växande stadsregioner
- Bygg hållbart
- Säkerställ framtidens elförsörjning
- Bevara tätortsnära natur, stränder och jordbruksmarker
- Skapa en hållbar livsmiljö i och kring staden
- Regional utveckling behöver utbyggd kollektivtrafik

Nationell plan för transportsystemet 2014-2025

Den nationella planen för transportsystemet omfattar det nationella stamvägnätet och det statliga järnvägsnätet. Sträckan mellan Vattnäs och Trunna på E45 redovisas som en planerad åtgärd under tidsperioden 2020 – 2025. Idag är vägen bitvis mycket smal och många lokalgator och enskilda fastigheter har anslutningar till vägen. I den nationella planen ges även ökat driftsbidrag till Inlandsbanan. Inlandsbanan förvaltas av Inlandsbanan AB, ett bolag som ägs av kommunerna längs Inlandsbanan.

Trafikverket arbetar också med en nationell plan för transportsystemet för 2018-2029 vilken förväntas vara klar under våren 2018.

Nationella miljömål

De nationella miljömålen gäller hela Sverige. Det övergripande målet kallas för generationsmålet och innebär att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Lösningen av dessa miljöproblem får inte orsaka ökade miljö- och hälsoproblem i andra delar av världen.

De nationella miljömålen har också anpassats för Dalarna till regionala miljömål. De regionala miljömålen överensstämmer i stort med de nationella miljömålen både i innehåll, utveckling och om målet bedöms uppfyllas till år 2020 eller inte.

REGIONER

Samspelet med och förhållandet till andra städer är påtagligt för kommuner när det gäller tillgången till bland annat service, bostäder och arbetsmarknad. Kommungränser och andra administrativa gränser är inte längre lika viktiga när människor väljer bostadsort eller arbete utan man rör sig allt friare inom olika regioner. Eftersom människor rör sig allt mer är en god infrastruktur och tillgång till kollektivtrafik viktigt för kommunen.

Orsa kommun

Handel och grundläggande service i Orsa kommun är koncentrerad i Orsa tätort och gör tätorten till en naturlig centralort. Skattungbyn är en viktig serviceort utan att konkurrera med Orsa som centralort.

Orsa och Mora

Det korta avståndet mellan Mora och Orsa gör Orsa till en viktig bostadsort i den arbetsmarknadsregion som kommunen ingår i tillsammans med Mora och Älvdalen. Över 40 % av den förvärvsarbetande befolkningen i Orsa kommun arbetar i Mora. Även om en lägre andel av den förvärvsarbetande befolkningen pendlar ut ur Mora kommunen så står Orsa för det vanligaste slutmålet. Orsa har fördel av att flera stora arbetsplatser i Mora, som lasarettet och Norets handelsområde, ligger på "Orsa-sidan" av Mora centrum och därför är lätta att ta sig till från Orsa kommun. Om det är enkelt, snabbt och bekvämt att ta sig mellan Mora och Orsa har båda orterna nytta av närheten till varandra.

Byarna runt Orsasjön gör det intressant att titta på gemensam infrastruktur mellan Mora och Orsa kommuner. Genom nära samarbete och gemensamt VA-bolag har redan bredband och allmänt vatten och avlopp börjat korsa kommungränserna. Utvecklingen pekar på att allt mer infrastruktur kommer att vara gemensam för de två kommunerna.

Norra Dalarna

Norra Dalarna och de södra delarna av Härjedalens kommun samt de västra delarna av Ljusdals kommun har Mora som regionalt centrum för handel, administration och offentlig service. Omlandet kring Mora bedöms ha över 100 000 invånare som nyttjar Mora som centralort för arbete, handel eller olika typer av service. Orsa är centralt placerad i regionen och det finns därför möjlighet för näringsliv och handel att dra nytta av närheten till Mora.

Dalarna

Siljansbygden där Orsa kommun ligger är den del av landskapet som oftast förknippas med just namnet eller varumärket Dalarna, och i ett internationellt perspektiv till viss del även med Sverige. Det är framförallt midsommarfirandet, byarna, timmerhuskulturen och det öppna landskapet som bidrar till områdets identitet och attraktionskraft.

Falun-Borlänge

Falun och Borlänge är tillsammans Dalarnas centralort och ekonomiska motor. Kopplingen till Falun-Borlänge är mycket viktig då den ytterligare specialiserar utbudet i handel, utbildning, arbetsmarknad och service för Orsaborna.

Stockholm och Mälardalen

Stockholm och Mälardalen fyller funktionen att erbjuda ett ännu bredare och mer specialiserat utbud av handel, utbildning, arbete och service än vad Falun-Borlänge kan erbjuda. Stockholm fungerar också genom Arlandas internationella flygplats som tröskeln ut i Europa och resten av världen. Invånare från Stockholm och Mälardalen är i sin tur den största målgruppen för besöksnäringen i Orsa och övriga delar av Norra Dalarna.

Norge

Både från Orsa och kringliggande kommuner är det vanligt med arbetspendling till Norge, framförallt veckopendling. Även ur turistperspektiv finns det starka band mot Norge då många turister från fylken på andra sidan norska gränsen kommer till Orsa för campingsemester med bad i Orsajön sommartid. En viss relation kan även ses till skidorterna i Sälen – Trysil genom rörelse av personal i området. De utbildningar som tidigare gavs vid SCOTT, Swedish college for travel and tourism, har också bidragit till denna relation.

Samarbete Mora/Orsa/Älvdalen

Idag har Orsa kommun flera samarbeten med grannkommunerna Mora och Älvdalen. Det handlar om gemensam gymnasieskola, VA-bolag, IS/IT, lönekontor, social myndighetsutövning, överförmyndare och upphandling samt gemensamt miljökontor och stadsbyggnadsförvaltning för Orsa och Mora. Samarbetet är viktigt för att kunna skapa goda förutsättningar för att erbjuda god service och bra utbildning.

Dalastrategin – Dalarna 2020

Målbilderna i den regionala utvecklingsstrategin för Dalarna målar upp en bild där Dalarna tar tillvara på attraktionskraften i landsbygdens natur- och kulturmiljövärden. Tillsammans med kulturen ska det driva utvecklingen framåt i hela regionen även om Falun-Borlänge ses som motorn i utvecklingen. Ständigt förbättrade kommunikationer underlättar för Dalarna att delta i ett aktivt utbyte med omvärlden.

Länsplan för regional transportinfrastruktur för Dalarna

Länsplanen för regional transportinfrastruktur omfattar åtgärder på statliga vägar som inte omfattas av den nationella planen. I länsplanen redovisas en upprustning av väg 1000 genom Orsa, vilken förväntas genomföras under åren 2017-2018. Åtgärden görs för att möta den expansion som har skett och förväntas fortsätta ske i Grönklitt.

ORSA KOMMUNS ROLL I REGIONEN

Orsa kommun har flera roller i regionen. De roller som har störst påverkan på markanvändningen är att bidra till att Dalarnas starka varumärke fortsätter att utvecklas, samt att vara en attraktiv bostadsplats som kan försörja arbetsmarknadsregionen för Mora-Orsa-Älvdalen med kompetent arbetskraft. Orsa har också möjlighet att komplettera den handel som finns i Mora med specialbutiker.

Varumärket Dalarna förknippas med området runt Siljansringen och internationellt förknippas Sverige i viss utsträckning med Dalarna, och därmed med området runt Siljansringen. Som besöksmål och förvaltare av landskapet och kulturmiljöerna är Orsa kommun en viktig aktör för att upprätthålla och utveckla Dalarnas starka varumärke. Genom att samtidigt arbeta med kommunens eget varumärke, Orsa som musikkommun, kan området kring Siljansringen erbjuda en variation av upplevelser i de olika kommunerna.

Orsa bildar tillsammans med Mora och Älvdalen en funktionell arbetsmarknadsregion. Därmed är även bostadsmarknaden för de tre kommunerna gemensam. Som regionalt centrum med en koncentration av arbetsplatser har Mora kommun ett behov av att boende i närliggande kommuner pendlar in för att arbeta. Orsa, som i sin tur har en mindre koncentration av arbetsplatser, har ett behov av att det finns attraktiva jobb i närliggande kommuner. Det gör att Orsa kommun har en viktig roll som boendekommun. Möjligheten till en bra kompetensförsörjning för både företag och offentlig service förbättras om det finns attraktiva boendemiljöer att tillgå. Alla tre kommunerna i arbetsmarknadsregionen kan erbjuda olika typer av boendemiljöer där Orsas stora fördel är möjligheterna till utsikt i kombination med närheten till Mora. En satsning på goda boendemiljöer i kommunen är viktig inte bara för arbetsmarknadsregionen i stort utan även för att kunna försörja den egna kommunens näringsliv och offentliga service med kompetent arbetskraft.

Orsas handel har möjlighet att komplettera den handel som finns i Mora med specialbutiker som saknas där. Med specialiserade butiker i Orsa får även handeln i Mora närhet till ett större utbud vilket kan stärka handeln i Norra Dalarna gentemot exempelvis Falun-Borlänge.

STRATEGIER

Orsa kommuns vision togs fram under arbetet med den kommunala utvecklingsplanen. Till översiktsplanen har visionen vidareutvecklats till fyra strategier som är vägledande i arbetet med riktlinjer och rekommendationer i översiktsplanen.

ORSA KOMMUNS VISION

Orsa är en naturnära plats där folk trivs och vill bo. Våra verksamheter håller hög kvalitet och det känns tryggt att använda sig av dem. Vårt rika och mångsidiga kulturarv har grundat vårt goda rykte som musikkommun.

Vi har en tydlig roll i arbetet med att utveckla regionen. Orsa har korta beslutsvägar och krånglar inte till saker. Det gör oss väl förberedda att möta samhällets förändringar utan att tappa hållbarhetstänkandet.

Vi har ett välmående näringsliv som är attraktivt för både tjänsteföretag och producerande företag. Vi är en av landets mest kända turistorter. Detta har blivit möjligt genom ett fantasirikt och nyfiket förhållningssätt, präglat av humor och en gnutta galenskap.

MED UTSIKTEN, VILDMARKEN OCH VATTNET

Orsa kommun ska erbjuda attraktiva och varierande boendemiljöer. Vare sig man vill bo centralt i Orsa, i någon av byarna eller i avskild vildmark så finns det goda möjligheter att bo med vacker utsikt eller nära vattnet, eller både och. Det gör Orsa till en populär boendekommun eftersom det ger lite extra vardagslyx. Med naturen runt knuten, härliga somrar med ljusa nätter och riktiga, vita vintrar är det lätt att njuta av fritiden. Genom närheten till Mora och dess utbud av arbetsplatser och service är Orsa den lilla kommunen med det stora utbudet.

Bymiljöerna med sin traditionella bebyggelsestruktur och sitt månghussystem är en del av Orsas identitet, liksom fåbodarna, finnbyarna och det öppna jordbrukslandskapet. Vi ska ta vara på vårt kulturarv samtidigt som vi möjliggör för utveckling.

- Förtäta och omvandla Orsa centrum och öka kontakten med Orsasjön.
- Orsa och de närliggande byarna växer söderut mot Mora.
- Nya bostadsområden placeras med utsikt och/eller strandnära läge.
- Byarna ska få utveckla sin särprägel och förtätning ska vara möjlig samtidigt som kulturmiljövärdena bevaras.

NÄRA OCH ENKELT

Att ha nära till något handlar inte bara om avstånd, utan det handlar också mycket om tid och tillgänglighet. Bor man i Orsa finns mycket inom räckhåll men möjligheterna att förflytta sig kan alltid bli bättre. Infrastrukturen är ett system där alla delar måste fungera tillsammans både för människor och gods. Det ska vara enkelt att röra sig framförallt inom kommunen och mellan Mora och Orsa men även vidare till Falun/Borlänge och Stockholm/Mälardalen.

Internet är ett bra komplement till resor och pendling, och nödvändigt för företag som vill växa. Ett bra bredband ger bättre förutsättningar att både bo och verka i Orsa.

- Ett sammanhängande och säkert gång- och cykelvägnät mellan centrum, de största bostadsområdena och övriga viktiga målpunkter – även utanför kommunens gränser.
- Funktionell och behovsanpassad kollektivtrafik inom kommunen, mellan Mora och Orsa samt till Falun/Borlänge och Stockholm/Mälardalen.
- Snabb och enkel pendling med bil inom kommunen samt mellan Orsa och Mora.
- Alla hushåll och företag i kommunen ska ha tillgång till bredband, fiber eller mobilt.
- Planera för att mer gods ska kunna transporteras på järnväg i framtiden.

PÅ GRÄNSEN MELLAN VILDMARK OCH KULTURBYGD

Orsa kommun är en del av det karaktäristiska området kring Siljansringen. Kulturmiljön och landskapsbilden ger en historisk dimension med attraktiva miljöer för boende, besöksnäring och friluftsliv. Norr om Orsa sträcker den milsvida Orsa Finnmark ut sig med djupa älddalar och dramatiska berg som bidrar till vildmarkskänslan i de norra delarna av kommunen. Tack vare stora höjdskillnader har vi här en femte årstid – vårvintern.

Naturen ger möjlighet till aktiviteter som jakt, fiske, vandring, skidåkning och skoterturer och besöksnäringens anspråk på naturen ökar. Naturen är också en förutsättning för delar av näringslivet som areella näringar och energiproduktion. De areella näringarna, och då framförallt skogsbruket, har varit viktiga historiskt och är fortfarande viktiga idag.

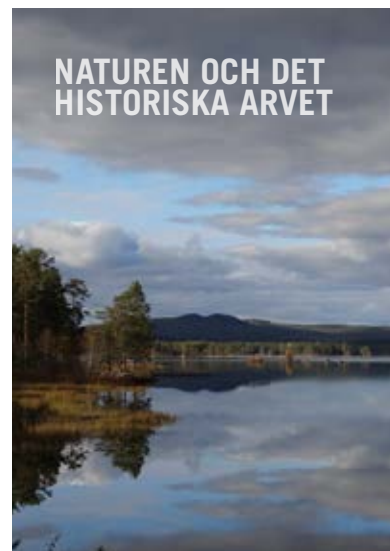
- Utveckla och koppla ihop tätortsnära naturområden.
- Ta hand om de viktiga utblickarna längs vägar och från allmänna platser.
- Lyft fram vildmarksområdena och skydda dem från storskalig exploatering.
- Skapa förutsättningar för den snabbt växande besöksnäringen som på olika sätt utgår från naturupplevelser i kommunen.
- Ge de areella näringarna fortsatt möjlighet att utvecklas samtidigt som besöksnäring och energiproduktion också utvecklas.

MUSIK- OCH TURISTKOMMUNEN

Orsayran, Orsa spelmän och Kalle Moraeus, det råder ingen tvekan om att mycket i Orsa kretsar kring musiken. Orsas varumärke som musikkommun och de evenemang som arrangeras spelar en viktig roll när Orsa profilerar sig bland Dalakommunerna. Orsa är en del i varumärket Dalarna, eftersom det varumärket förknippas mycket med Siljansbygden. Dalarnas varumärke är viktigt för både besöksnäringens fortsatta tillväxt och kommunens möjlighet att växa.

Förutom musik är Orsa också känt för Rovdjursparken, skidanläggningen i Grönklitt och campingen vid Orsajön. Rovdjursparken, skidanläggningen och campingen fungerar som motor för besöksnäringen och ger mindre anläggningar och företag möjligheten att utvecklas. Besöksnäringens positiva utveckling innebär även utvecklingsmöjligheter för företag inom exempelvis gräv- och anläggningsarbete, byggbranschen och fordonsservice.

- Orsas varumärke som musikkommun kan stärkas genom att låta offentlig utsmyckning och konst knyta an till musik.
- Utforma offentliga platser så att de kan användas av både väl etablerade och möjliga nya evenemang.
- Styr nya etableringar av handel och restauranger till Orsa centrum där de är lätta att hitta, synliga för besökare och bidrar till större folkliv.
- Ge kommunens företag utrymme att växa, både företag inom besöksnäringen och andra branscher.

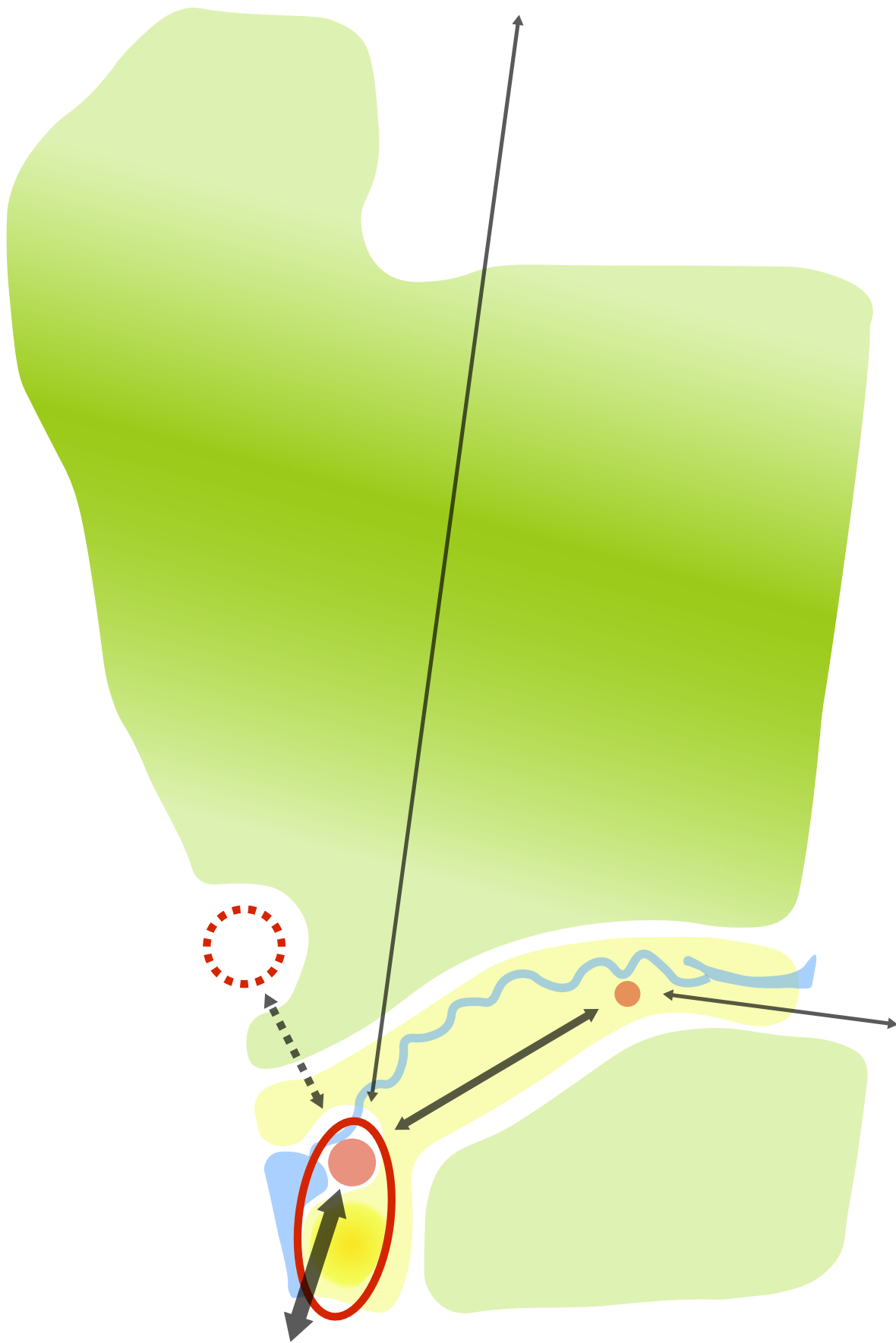
UTVECKLINGSSTRATEGI FÖR ORSA KOMMUN

Strategierna på föregående uppslag kan tillsammans med kommunens förutsättningar sammanfattas i en utvecklingsstrategi för Orsa kommun. Utvecklingsstrategin redovisas som en förenklad kartbild till höger.

Utvecklingsstrategin visar de viktigaste naturområdena: vattnet i form av Orsasjön, Oreälven och Skattungen, jordbrukslandskapet längs Siljansringen och skogsområdena i kommunens norra och sydöstra delar. Den särskilt värdefulla landskapsbilden i Södra Orsa och koncentrationen av naturvärden i kommunens norra delar lyfts fram genom djupare färg.

De två servicepunkterna i kommunen, Orsa och Skattungbyn, och dess storleksrelation redovisas som punkter och kommunens två utvecklingsområden redovisas med hjälp av linjer. Besöksanläggningen i Grönklitt redovisas med streckad linje och utvecklingen av attraktiva bostäder i Orsa tätort och Södra Orsa med heldragen linje.

Slutligen redovisas de viktigaste transportsambanden. Det största sambandet är det mellan Mora och Orsa och därefter följer sambandet mot Skattungbyn. Långväga transportsamband mot Edsbyn och Sveg/Östersund redovisas också medan andra långväga transportsamband, exempelvis mot Falun/Borlänge och Stockholm inte redovisas då de går via Mora. Det viktiga transportsambandet med Grönklitt redovisas med streckad linje.

DEL 2 PLANFÖRSLAG

ORSA KOMMUN

På Orsasjöns östra sida, strax efter att man passerat den södra kommungränsen öppnar sig landskapet och visar upp en av Sveriges vackraste vyer. Orsasjön, de blånande bergen, öppen jordbruksmark och faluröda byggnader bildar tillsammans den landskapsbild som förknippas med Orsa och Siljansbygden.

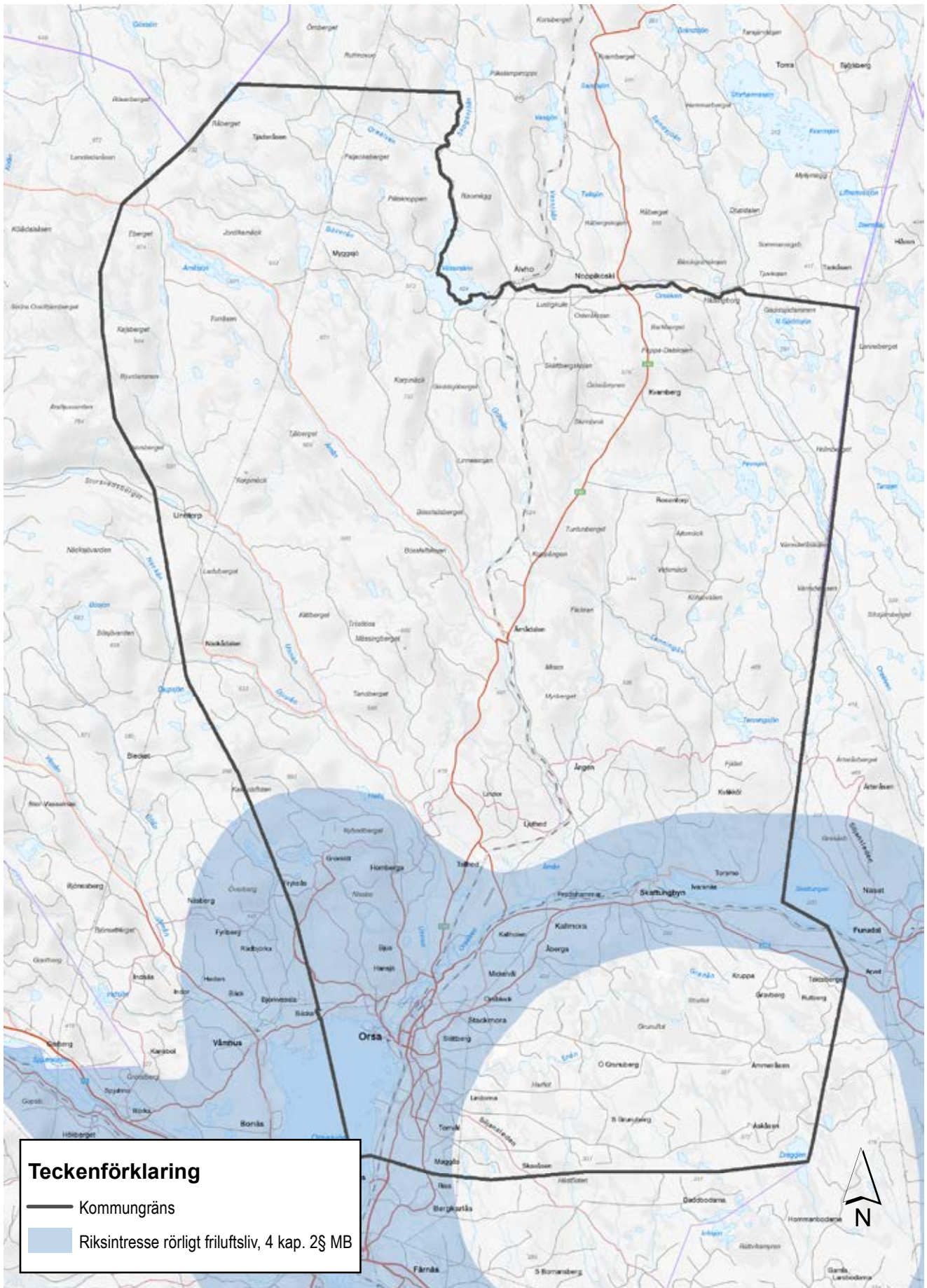
SILJANSOMRÅDET

De områden i Orsa kommun där den absolut största delen av invånarna bor omfattas av riksintresse för turism och friluftsliv som pekas ut i miljöbalkens 4 kapitel § 2. Det betyder att området är extra värdefullt eftersom det är geografiskt utpekade i lagstiftningen. De delar som ligger i Orsa kommun ingår i ett större område som sträcker sig längs hela Siljansringens dalgång och också omfattar delar av Mora, Rättvik och Leksands kommuner. Se karta på nästa sida.

Kommunens identitet och varumärke är starkt förknippat med värdena hos detta riksintresse. Värdena är komplexa och består av kombinationen av landskapet, landskapsbilden, naturvärden, kulturmiljövärden samt upprätthållandet av traditioner som den långa musiktraditionen, användandet av Orsadräkten vid högtider och det traditionella midsommarfirandet.

Riksintresset kan bara fortleva om området får chansen att fortsätta utvecklas, eftersom dagens värden är ett resultat av flera hundra års utveckling. Det är viktigt att utvecklingen sker på rätt sätt. Riktlinjerna som visar hur det ska gå till finns under flera olika rubriker och i delområdesrekommendationerna eftersom riksintressets värden är så komplexa.

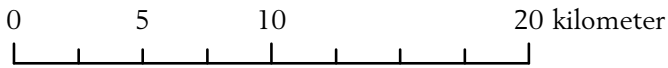
Området söder om Orsa är särskilt värdefullt för riksintresset även om de traditionella täta bymiljöerna inte är särskilt tydliga här. Istället är det den kombinerade upplevelsen av landskapet, Orsasjön, odlingslandskapet och bebyggelsen som gör just detta område särskilt värdefullt.

Teckenförklaring

- Kommungräns
- Riksintresse rörligt friluftsliv, 4 kap. 2§ MB

ORSA KOMMUN MED SILJANSRINGEN OCH TOPOGRAFIN (BERG OCH DALAR)

LANDSKAPET

Orsa kommuns södra delar ingår i Siljansringen, en geologisk formation som bildades av ett meteoritnedslag för 360 miljoner år sedan. Meteoritnedslaget gav området ovanliga geologiska förutsättningar och en unik landskapsbild som inte finns någon annanstans i Sverige.

Landskapsbilden i kommunen är storslagen från bergen norr och öster om Orsasjön, men från mycket av den högt belägna bebyggelsen i andra kommundelar är landskapsbilden också speciell, både från byar, finnbyar och fäboddar och också från naturområden i Finnmarken.

Runt Orsasjön förknippas landskapsbilden med bilden av Dalarna och även med bilden av Sverige. Bymiljöerna och jordbrukslandskapet är en del av landskapsbilden och präglas av faluröda trähus, gårdsbildningar och den småskalighet som är konsekvensen av den äldre fastighetsindelning som fortfarande finns kvar idag.

I norr sträcker istället vildmarken ut sig i det som kallas Finnmarken, med flera höga berg av förfjällskaraktär. I den här delen av kommunen sträcker sig också ett antal dalgångar och åar från nordväst ner mot Siljansringen i sydost. Dalgångarna är bitvis mycket dramatiska.

I kommunen finns också en tradition av fäboddrift. Idag finns de bara ett fåtal bönder kvar som håller sina djur på skogsbete under sommaren. De betade skogarna och de öppna fäbodvallarna är en viktig del av landskapsbilden och kulturmiljön i kommunen.

Bildförklaring:

Fäboden Kväcksel är väl bevarad.

RIKTLINJER FÖR LANDSKAPET

Landskapsbilden är viktig i Orsa kommun

Vid planering och byggnation ska hänsyn tas till landskapsbilden. Det kan gälla såväl i fäbodrar och finnbyar som i skyddade naturområden eller i bymiljöer. Viktiga utblickar bör inte byggas igen, exempelvis utblickar från områden där allmänheten uppehåller sig.

Landskapsbilden vid Orsasjön ska visas särskild hänsyn

Landskapet vid Orsasjön är typiskt för Siljansbygden och unikt i Sverige. Det är en grundförutsättning för besöksnäringen i kommunen. Den öppna jordbruksmarken, traditionell trähusbebyggelse, Orsasjön och de omgivande bergen är alla delar i landskapsbilden och den upplevs både från land och från vatten. När Orsa fortsätter att utvecklas behöver nya byggnader och anläggningar utformas med omsorg och anpassas till landskapsbilden så att vi kan fortsätta njuta av den i framtiden. Nya större bostadsområden behöver placeras och utformas med särskild omsorg. Viktiga utblickar från områden som är av stort intresse för allmänheten, exempelvis från Turistvägen, får inte byggas igen. Det aktuella området redovisas på kartan till höger. Landskapsbilden runt Orsasjön delas med Mora kommun och det finns därför stora områden i grannkommunen som är viktiga för landskapsbilden vid Orsasjön.

Vissa anläggningar och byggnader får förändra landskapsbilden vid Orsasjön

Om en anläggning eller byggnad har stor nytta eller ett behov av att placeras i området kring Orsasjön kan den ändå tillåtas förändra landskapsbilden om inga andra rimliga alternativ finns och exploateringen är av stort intresse för kommunens invånare. Till stort allmänt intresse räknas inte privata bostäder och komplementbyggnader för bostadsändamål, vindkraftverk (även gårdsverk), arbetsplatser med ett mindre antal anställda, täktverksamhet eller andra tillfälliga markanvändningar. Exempel på anläggningar och byggnader som är av stort allmänt intresse och därmed får förändra landskapsbilden är skidanläggningen med tillhörande fritidshusområden på Grönklitt och nya sträckningar av större vägar med tillhörande anläggningar. Det aktuella området är samma som i föregående riktlinje och redovisas i grönt på kartan till höger.

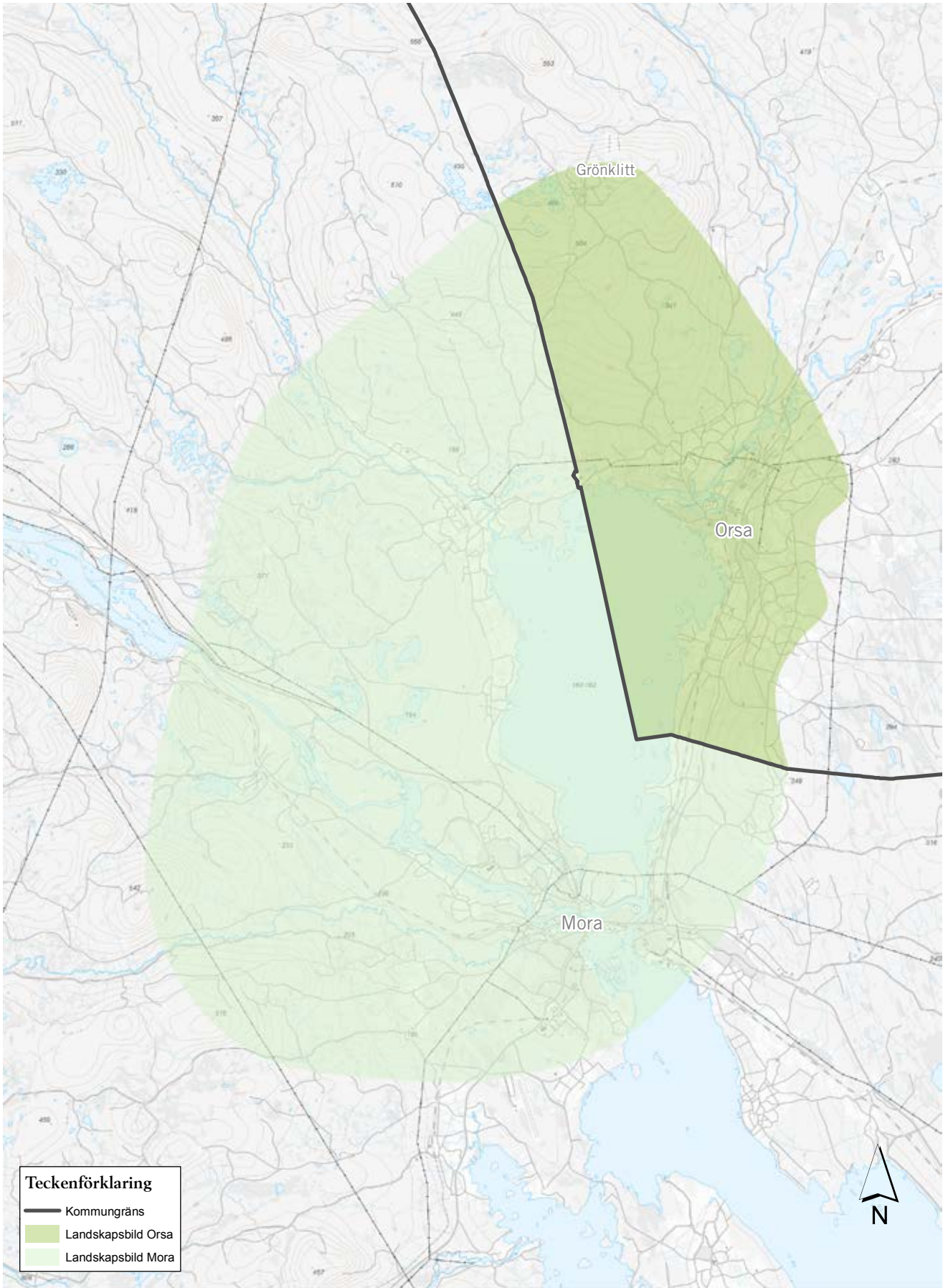
Människor ska kunna uppleva landskapet

Det ska finnas möjlighet att vistas och anledning att röra sig i områden där landskapsbilden kan upplevas. Kommunen ska därför verka för att det anläggs en rastplats med vacker utsikt och bra fotograferingsmöjligheter längs den nya sträckningen av E45. Stigar och strövområden kring bland annat Kårgärde ska behållas och möjligheterna att röra sig mellan höjdlägena och Orsasjön behöver utvecklas.

Uppmuntra djurhållning och jordbruk för att hålla landskapet öppet

Odlingslandskapet och fäbodmiljöerna är en viktig del av Orsas historia och värdefulla för besöksnäringen. Öppen jordbruksmark i kommunens byar och öppna fäbodvallar och en betad skog kring fäbodmiljöerna är viktigt för landskapsbilden och för kulturmiljövårderna i kommunen. Djurhållning och jordbruk ska ha förutsättningar för att fortsätta vara naturliga inslag i byar och fäbodrar även när nya hus tillkommer.

LANDSKAPSBILDEN VID ORSASJÖN

0 2,5 5 10 Kilometer:

NATUREN

Naturen är en av Orsa kommuns stora tillgångar. Här finns både myrmarker, opåverkade skogar, odlingslandskap, åar och älvar samt geologiskt intressanta platser. Värdefulla naturområden kan skyddas på fler olika sätt där den högsta skyddsformen är nationalpark. Någon sådan finns inte i Orsa kommun, men här finns gott om andra vanligare skyddsformer som naturreservat, Natura 2000-områden och naturminnen. Många av dessa omfattas också av eller ligger inom större områden av riksintresse för naturvård och det finns också områden som enbart omfattas av riksintresse för naturvård. Vid förändringar och åtgärder inom ett område av riksintresse ska hänsyn tas till riksintressets värden. Det finns också andra skyddsformer som exempelvis generella och områdesspecifika biotopskydd. Flera av de viktiga naturområdena är också en del av värdet i riksintresset för rörligt friluftsliv enligt miljöbalkens 4 kap 2 § för Siljansområdet.

Naturområdena i kommunen är inte bara värdefulla som hem för ovanliga djur och växter. De ger kommunens invånare möjligheten till ett rikt friluftsliv med skidåkning, skridskoturer, skoterutflykter, bad, vandring, fiske och jakt. Naturområdena är också en förutsättning för besöksnäringen i Orsa, som är en del av den stora besöksnäringen i Dalarna. Dalarna är Sveriges fjärde största län inom besöksnäring.

Koppången och Lindänget är speciella

Av kommunens naturområden är Koppången och Lindänget de mest värdefulla. Koppången är ett av Sveriges värdefullaste myrlandskap och Lindänget är en av Dalarnas bästa fågellokaler. Båda omfattas också av riksintresse för friluftslivet, se avsnittet Friluftsliv.

Bildförklaring: Lindänget är ett viktigt närrekreationsområde och en av Dalarnas bästa fågellokaler, 255 olika arter har setts här. Här finns en välbesökt fågelplattform och ett uppskattat fågeltorn. Lindänget innehåller lövskog, barrskog och ängar.

På Koppången klättrar myrarna uppför bergsslutningarna och de öppna vidderna bryts av med små områden med äldre skog som ligger som öar i myrmarken. Granarna är på vissa håll ovanligt gamla, ibland mer än 300 år. Den unika naturen ger förutsättningar för flera ovanliga växter och djur att leva här. Koppången är ett populärt rekreationsområde, framförallt på vintern. Då samsas både hundförare och skidåkare i spåren som sträcker sig genom det öppna myrlandskapet.

Lindänget består av gammal slättermark och strandbeten. På senare tid har delar av området öppnats upp genom röjning på grund av den igenväxning som skett. Områdets placering i fåglarnas flyttstråk gör Lindänget populärt hos flera fågelarter, och det är en av länets mest välbesökta fågellokaler. Knutar Einars äng som ligger i anslutning till Lindängets strandängar är en av Dalarnas artrikaste ängsmarker. Närheten till Orsa gör att Lindänget också är viktigt som tätortsnära naturområde. Lindänget hänger ihop med området vid Enån där naturreservatsbildning pågår. Enån rinner i en mäktig kanjon och det finns uppmärkta stigar på båda sidor om ån.

Äldre skogar och vildmarkskänsla

I de norra delarna av Orsa kommun, kallat Orsa Finnmark, finns ett flertal värdefulla naturområden, ofta utpekade som både naturreservat, Natura 2000 och/eller riksintresse för naturvård. Områdena ingår i ett band av äldre skog med vildmarkskaraktär som sträcker sig genom flera kommuner från fjällkedjan och ner till kusten. Här består de skyddade områdena framförallt av myrmarker och opåverkad skog samt skogsområden som varit utsatta för skogsbrand. Det är den del av kommunen där vildmarkskänslan är som störst och bebyggelsen är som glesast. Här ligger flera mycket stora skyddade områden, bland annat Koppången och Stopån. Stopån hör ihop med ett flertal naturreservat som tillsammans brukar kallas Norra Mora Vildmark, efter det största naturreservatet som ingår. Området ligger till största delen inom Mora kommun.

Bildförklaring: Finnsjön i norra delen av Orsa kommun. Mellan Finnsjön och den närliggande Mellansjön finns ett mycket fint skogsparti som är en så kallad nyckelbiotop.

Orsa Finnmark

Namnet Orsa Finnmark används om den norra halvan av Orsa kommun och ett lika stort område norr om kommungränsen i Ljusdals kommun. I området började finska nybyggare bosätta sig under den första halvan av 1600-talet. Från början levde man på svedjebruk, att bränna skog för att kunna odla marken. Bosättningarna bildade finnbyar som ofta ligger ensligt placerade i höjdlägen.

RIKSINTRESSEN FÖR NATURVÅRD, NATURA 2000, NATURRESERVAT OCH NATURMINNEN

Område	Riksintresse för naturvård	Natura 2000	Naturreservat	Naturminne
Anderåsberget			X	
Barkbergsknopparna	X	X	X	
Bengtakilen			X	
Djupgrav	X			
Enån	I		P	
Flyttblock, Rosentorp				X
Grunufлот	X		P	
Helvetesfallet	I	X	P	
Hättjärn	X			X
Kallbolsfloten	X		P	
Knutar Einars äng	I	X	X	
Koppången	X	X	X	
Korpimäki		X	X	
Kårgärdeprofilen	I			X
Lindånget	I	X	P	
Lopekrok	X			
Långtjärn			X	
Mässbacken	X			
Norra Gällsjön		X	X	
Oreälven Oreåsen	X			
Ormgranar, Hornberga				X
Rotälven Rymman Dyverdalen	X			
Rovenlamm			P	
Siljan Skattungen	X			
Skattungbyfältet Ämän	X			
Skattungbyn	X			
Skinnarånget		X	X	
Stackmora Slättberg Oljonsbyn Holen	X			
Stopån	I	I	X	
Tall, Högheds fåbodar				X
Tenningbrändan		X	X	
Tjäberget	X	X	X	
Unån	X			
Vitnäs	X			
Åberga Mickelvål	X			
Åbergalinden, Åberga				X
Österåberget	X	X	X	

De geografiska avgränsningarna för riksintresset, Natura 2000, naturreservat och naturminnen överensstämmer inte alltid helt

I= Ingår i större riksintresseområde P= Pågående naturreservatsbildning

Odlingslandskapet i Skattungbyn är riksintresse för naturvård

RIKTLINJER FÖR NATUREN

Utnyttja Lindängets goda tillgänglighet (A)

Lindänget är en av Sveriges finaste flyttfågellokalerna och ligger dessutom vackert placerat i odlingslandskapet med utsikten över Orsajön och de bakomliggande bergen som extra bonus. Det är nära till både Orsa centrum och till omkringliggande bostadsområden. Närheten till området bör utvecklas med ytterligare promenadstråk och utveckling av enklare anläggningar som väderskydd i området. Utvecklingen måste ske med bibehållna eller ytterligare utvecklade värden, exempelvis genom fortsatt strandbete.

Planera för tystnad i Norra Mora Vildmark (B)

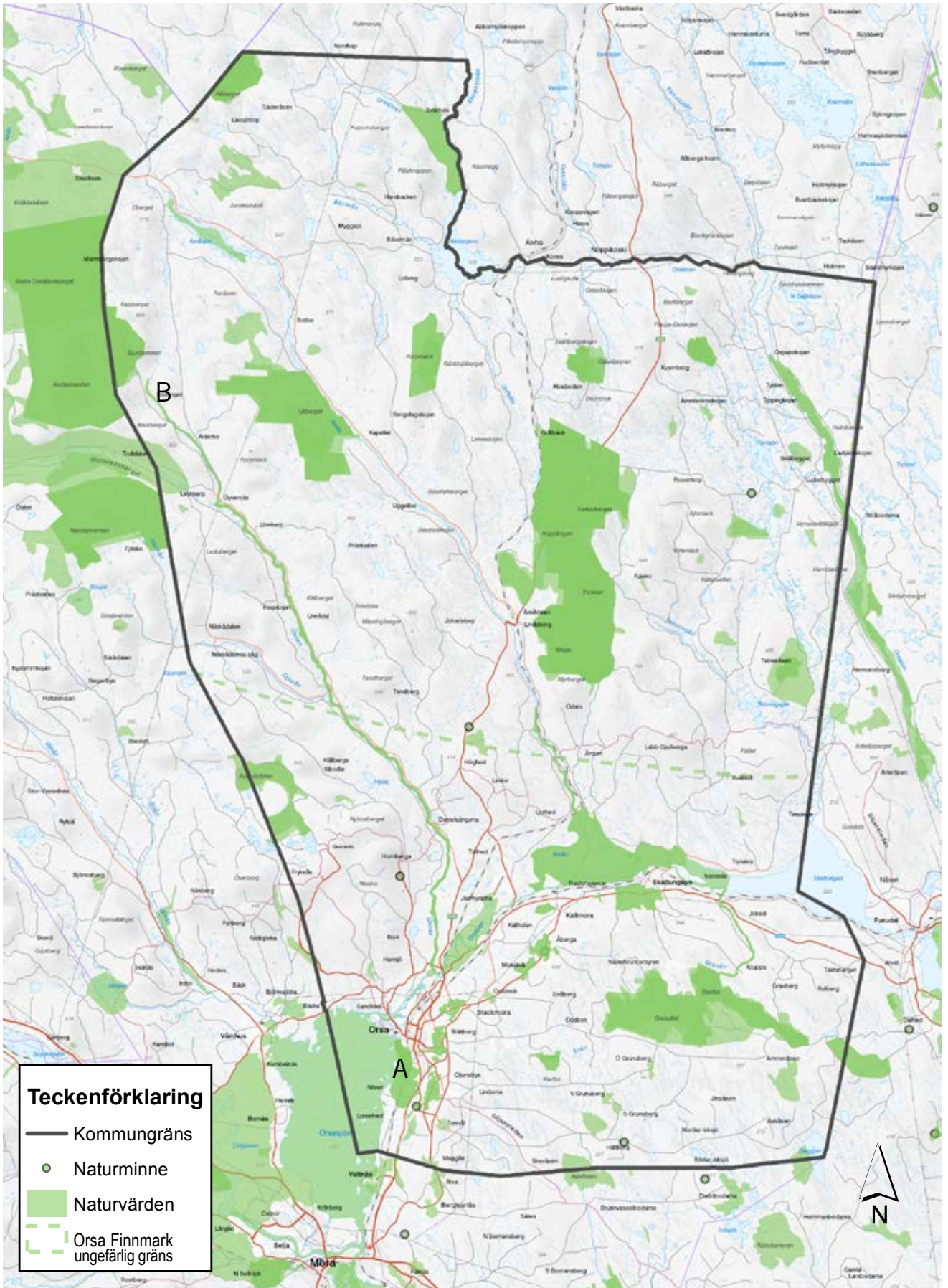
I nordvästra delen av kommunen finns skyddade naturområden som ingår i Norra Mora Vildmark. Området ligger till största delen i Mora kommun men nås endast via Orsa kommun och Älvdalens kommun. Det har goda förutsättningar att uppfattas som ett tyst område då det finns få vägar och de skyddade områdena har en omfattande storlek. Ett område som upplevs som tyst förstärker känslan av vildmark och därmed upplevelsen av naturområdet. Den enda bullerkällan i närheten är en skoterled som passerar genom området och militärövningar som vid enstaka tillfällen kan ske i närheten. Formellt skyddade områden, både befintliga och planerade, bör omfattas av förbud mot motorfordon med undantag för skoteråkning på markerade skoterleder och övrig motortrafik på befintliga vägar. Bullrande verksamheter som vindkraftverk och täkter ska inte placeras i närområdet.

När nya formella skydd av naturmark planeras ska naturområden som är viktiga för besöksnäringen prioriteras

För att gynna besöksnäringens fortsatta utveckling ska områden med höga naturvärden som är viktiga för besöksnäringen vara högt prioriterade när det planeras bildande av nya naturreservat och andra formella skydd. Naturområden som bedöms vara viktiga för besöksnäringen är sådana som ligger nära Orsa tätort, nära Grönklitt eller i anslutning till stora skyddade områden i Finnmarken.

Odlingslandskapet

Odlingslandskapets värden hanteras i kapitlet Jordbruk.

- Teckenförklaring**
- Kommungräns
  - Naturminne
  - Naturvärden
  - Orsa Finnmark ungefärlig gräns

0 5 10 20 kilometer

NATURVÄRDEN I ORSA KOMMUN (OCH ANGRÄNSANDE DALARNAS LÄN)

Biotoper skyddade av generellt biotopskydd:

- Allé
- Källa med omgivande våtmark i jordbruksmark
- Odlingsröse i jordbruksmark
- Pilevall
- Småvatten och våtmark i jordbruksmark
- Stenmur i jordbruksmark
- Åkerholme

Utveckla eller bibehålla ett aktivt jordbruk

För att kunna få dispens från biotopskyddet genom att använda det särskilda skälet att utveckla eller bibehålla ett aktivt jordbruk behöver man visa på vilket sätt åtgärden kommer att bidra till detta. Kostnaden för att göra åtgärden kan exempelvis inte vara större än nyttan av att göra den.

Naturvårdsverkets definition av allé

Enligt naturvårdsverket är en allé lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd längs med en väg eller det som tidigare utgjort en väg eller i ett i övrigt öppet landskap. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd.

GENERELLT BIOTOPSKYDD

Vissa typer av biotoper omfattas av ett generellt biotopskydd. Det innebär att alla områden som uppfyller kriterierna för den specifika biotopen automatiskt är skyddade. Skyddet innebär att man inte får göra åverkan på biotopen. I Orsa kommun är de vanligaste generella biotopskydden odlingsrösen, stenmurar och alléer, men det finns ett flertal andra generella biotoper som också skyddas av lagstiftningen.

Alléer

En allé består normalt av minst fem vuxna lövträd placerade i en linje, se informationsruta. I Orsa tätort finns ett flertal björkalléer och förutom att bidra till den biologiska mångfalden har de också ett kulturmiljövärde och är viktiga för Orsas karaktär.

Odlingsrösen och stenmurar

Odlingsrösen är en samling stenar som från början har kommit från jordbruksmarken. Odlingsrösen kan vara runda eller långsträckta, låga eller höga samt bestå av ett fåtal eller en stor mängd stenar. Odlingsröset ska ligga på eller i anslutning till jordbruksmark för att omfattas av biotopskyddet. Även nya odlingsrösen omfattas av det generella biotopskyddet om stenarna har legat på samma plats i över ett år. Ibland kan ett odlingsröse skyddas även enligt kulturminneslagen, exempelvis om det ingår i ett område med fossil åker. Så länge odlingsröset inte är skyddat enligt kulturminneslagen går det bra att fortsatt lägga upp stenar på det eftersom det är en naturlig del av jordbruksdriften.

Även stenmurar på jordbruksmark omfattas av det generella biotopskyddet. Stenmuren måste till skillnad från odlingsröset ha en funktion, exempelvis att avgränsa skiften eller hägna in djur.

För att bibehålla ett odlingsröses naturvärden är det viktigt att röset inte växer igen utan att det är solbelyst. Idag slår man sällan marken hela vägen in till röset på grund av användningen av maskiner. Att även låta djur beta marken kan vara ett bra alternativ för att hålla rent runt röset.

Möjlighet till dispens

Om fastighetsägaren behöver vidta åtgärder som kan skada de värden som en generell biotop har är det möjligt att söka dispens. Det är länsstyrelsen som prövar frågan och fastighetsägaren måste kunna ange särskilda skäl för att få dispens. Vid hanteringen av dispensen tas bland annat hänsyn till hur vanlig biotopen är och hur stor skada som åtgärden förväntas få. Möjligheten till dispens beror också på om syftet med det generella biotopskyddet fortfarande uppfylls. De särskilda skälen som kan åberopas handlar framförallt om åtgärder som på något sätt handlar om ett allmänt intresse, exempelvis större exploateringar, kulturmiljöskäl och liknande, samt om förändringar i omgivningen försvårat för fastighetsägaren att använda sin fastighet. Sedan år 2014 är det också ett särskilt skäl om en åtgärd bidrar till att utveckla eller bibehålla ett aktivt jordbruk.

Odlingsrösen i Orsa kommun

I Orsa kommun finns många odlingsrösen av olika storlek och typ. Odlingsrösen förekommer nästan uteslutande ovanför högsta kustlinjen, vilket gör att den stora sammanhängande jordbruksmarken på den lägre belägna marken bara innehåller enstaka rösen.

I höjdlägena är det gott om odlingsrösen och de kan ibland ha en omfattande storlek. Rösena visar ofta den historiska fastighetsindelningen och ger upphov till det småbrutna och småskaliga jordbrukslandskapet i byarna. På flera platser är odlingsrösen en viktig del i kulturmiljön.

Orsa kommun anser att det ska vara möjligt att ta bort, flytta eller samförlägga odlingsrösen eller delar av odlingsrösen i de fall som rösen saknar höga värden för växt- och djurlivet eller kulturmiljön. Exempelvis för att göra brukandet av jordbruksmarken enklare eller för att kunna anlägga en väg till ett nytt bostadshus.

Vidare anser kommunen att det vid bedömningen av dispenser bör tas hänsyn till att den öppna jordbruksmarken i Orsa har andra värden än rent ekonomiska. Att ta bort, flytta eller samförlägga ett odlingsröse kan göra att marken anses värd att bruka för en engagerad markägare även om det inte går att räkna ihop ekonomiskt. I ärenden om dispens bör det också tas hänsyn till att det på jordbruksmarken i Orsa kommun finns en stor mängd odlingsrösen.

Om flera rösen i ett område är igenvuxna kan det vara positivt ur naturvärdessynpunkt om dessa samförläggs eftersom ett större röse ofta håller undan ogräs och buskar bättre än ett litet röse.

Bildförklaring: Dessa odlingsrösen är solbelysta och bete håller dem fria från igenväxning och sly. Många djur och växter använder stenrösen som skydd och livsmiljö. Vissa fåglar bygger sina bon i håligheter i röset och ödlor och små däggdjur, som hermeliner, använder det för födosökande.

GRÖNSTRUKTUR

Att skapa ett grönt nätverk är ett sätt att förbättra rekreativiteterna i tätorten, men även att förbättra möjligheterna för ett rikt växt- och djurliv och en tilltalande landskapsbild där kulturlandskapet är en viktig del.

Begreppet grönstruktur används här med betydelsen tätortsnära park- och naturmark. Grönstrukturen omfattar inte bara den mark som ägs och förvaltas av kommunen utan det kan även vara trädgårdar, jordbruksmark och kyrkogårdar.

Vistelse i naturen ger vila och återhämtning. Tillgång på natur leder till mindre stress och ökad kreativitet på arbetsplatser och bättre motorik och koncentrationsförmåga hos barn. Parker och rekreativsområden kan också vara stimulerande miljöer för möten och för förflyttningar till fots och med cykel.

Naturen är en vanlig arena för rekreation. Rekreation kan exempelvis vara motion, avstressning, sociala kontakter, naturstudier, och kan bland annat ske genom löpning, promenader, hundrastning, orientering, odling, jakt, och bär- och svamplockning

Rekreativsområden med många olika slags upplevelsevärden, till exempel äldre skog, lövskog, kulturlandskap, artrikedom eller med tillgång till vatten eller ostördhet brukar vara viktiga faktorer för attraktiviteten.

Med grönstruktur avses inte enbart grönska, utan även vattenområden, dvs. blåstruktur. En annan viktig aspekt är vitstrukturen, dvs. hur grön- och blåstrukturen ser ut vintertid. Ett annat begrepp är gulstruktur, dvs. jordbrukslandskapets struktur.

Det är viktigt att det finns sammanhängande gröna stråk genom den bebyggda miljön. Stråken binder samman olika grönområden med varandra och med omgivande landskap. De är spridningsvägar för flora och fauna och har även ett vistelsevärde för människorna. Stråk kan till exempel utgöras av viktiga promenadstiggar eller skidspår.

Regional handlingsplan för grön infrastruktur

Länsstyrelsen arbetar med att ta fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur, där de ska identifiera landskapets biotoper, element och naturområden vilka tillsammans skapar ett ekologiskt sammanhang och främjar ekosystemtjänsterna. Bevarande insatser ska föreslås, vilka sedan kan utgöra grund vid prövningsfrågor eller vid fysisk planering. Målet är att arbetet ska vara klart år 2017.

RIKTLINJER FÖR GRÖNSTRUKTUR

Orsa ska ha ett gott utbud av grönområden för rekreation och lek

För att tillgodose invånarnas behov av lek och rekreation behöver det finnas ett varierat utbud av friytor, parker och naturområden. Grönområden ska vara enkla att nå. Detta ska ske genom att:

- Det ska finnas en trädgård eller gård (friyta) i omedelbar anslutning till bostaden för de som på egen hand, till exempel barn och äldre, inte kan ta sig långa sträckor.
- Det ska finnas en mindre park eller naturområde inom 300 meter från bostaden. Området ska fungera som grannskapets mötesplats, det ska ha gröna kvaliteter och det ska finnas möjlighet till lek även om det inte behöver vara en iordningställd lekplats. Man ska inte behöva korsa en kraftig barriär, till exempel E45 för att ta sig till parken eller naturområdet.
- Det ska finnas ett rekreationsområde inom 1,5 km från bostaden. Området ska erbjuda naturupplevelser. Ett rekreationsområde behöver inte innehålla iordningställda anläggningar, men kan göra det, exempelvis elljusspår eller skidspår.
- Vid exploatering ska naturområden med höga upplevelse- och rekreationsvärden sparas som naturmark.
- När man vid exploatering ska anordna parker och grönområden ska tillkommande grönområden ha goda förutsättningar för höga upplevelse- och rekreationsvärden.
- Gröna stråk ska vara sammanhängande.
- Vid avverkning i tätortsnära skogsmark ska ris tas bort i anslutning mot bostadsbebyggelse. Vanligtvis bör 50 meter från fastighetsgränsen rensas men en avvägning bör göras från fall till fall. Även stigar i anslutning till bostäder ska rensas från ris vid avverkning.

Barn och ungdomars behov av friytor ska tillgodoses särskilt

Skolans och förskolans friytor för lek och pedagogisk verksamhet samt övriga grönområden avsedda för barn och ungdomar ska vara av god kvalitet, vilket tillgodoses genom:

- Att lekplatser för mindre barn, även på skol- och förskolegårdar, ska ha möjlighet till skugga, helst genom grenverk, under de timmar då solen står som högst på himlen.
- Tillräckligt stora ytor för skol- och förskolegårdar så att en ändamålsenlig verksamhet kan bedrivas.
- Att skol- och förskolegårdar har en varierande terräng och vegetation där tomtens befintliga kvaliteter tillvaratas.
- Att skol- och förskolegårdar har goda ljud-, ljus- och luftförhållanden, till exempel genom att skolbyggnaden placeras som skärm mot en större väg.
- Skolskogar värnas och även skolbarnens väg till skolskogen.

Dagvattenhanteringen kan tillföra värden både till stadsbilden och till växt- och djurlivet

Vårt klimat förändras och vi kan förvänta oss fler skyfall med högre nederbörds mängder. Grönytor, men även gator och torg, kan fungera som översvämningsyta och som ytor för infiltration och fördröjning av dagvatten. Vid ny exploatering ska det övervägas om och hur grönområden eller gatumark kan användas som översvämningsyta och för fördröjning av dagvatten. Områden för dagvattenhantering ska gestaltas med omsorg så att de även tillför värden till stadsbilden och bidrar positivt till växt- och djurlivet.

Läs mer om ekosystemtjänster på naturvardsverket.se/ekosystemtjanster eller på regeringens hemsida gällande "En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster" (prop.2013/14:141).

EKOSYSTEMTJÄNSTER

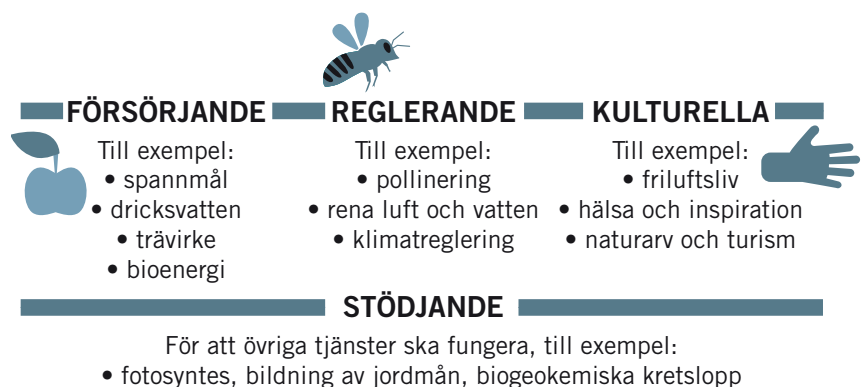
Ekosystemtjänster är de produkter och tjänster från naturens ekosystem som bidrar till vårt välbefinnande. Att vi kan ta del av mat och material från naturen, som grönsaker, spannmål eller trävirke är exempel på ekosystemtjänster. Andra former av ekosystemtjänster är naturlig vattenrening genom infiltration, binas pollination av växter eller växternas produktion av syre. Grönområden är rekreationsområden för oss men de renar också luften, reglerar temperatur, mottar och infiltrerar regnvatten samt dämpar buller.

Det är viktigt att uppmärksamma ekosystemtjänster och hur de påverkar människans välbefinnande. En fungerande natur innebär en fungerande livsmiljö för oss människor. Det är svårt att sätta ett pris på ekosystemtjänster och därför är det sällan man diskuterar dess värde när beslut fattas. Till exempel kan den kyleffekt som vegetation har på omgivande luft inte köpas eller säljas. Ett intensivt nyttjande av vissa tjänster som livsmedelsproduktion och träråvara har bidragit till en ökad välfärd, men i takt med att vår välfärd ökat har också slitningen på naturens ekosystem ökat. Exempelvis har föroreningar i marken minskat möjligheten till rening av dricksvatten eller utfiskning och byggandet av kraftverksdammar minskat fiskproduktionen.

Senast år 2018 ska, enligt ett etappmål för miljö kvalitetsmålet "Ett rikt växt- och djurliv", betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt.

Hur påverkar kommunen ekosystemtjänster?

Kommunen kan genom sin planering av utvecklingen och användning av mark- och vattenresurser påverka ekosystemtjänsterna. Exempelvis kan en ökad andel asfalterad eller på annat sätt hårdgjord mark förhindra infiltration av dagvatten. Kommunen har ett ansvar att i sin planering värdera ekosystemtjänsterna och beskriva hur de påverkas.

Kategorier av ekosystemtjänster, Naturvårdsverket. Guide för värdering av ekosystemtjänster, rapportnr: 6690 2015

RIKTLINJER FÖR EKOSYSTEMTJÄNSTER

Ekosystemtjänster bör synliggöras i planeringen

Ekosystemtjänster bör uppmärksammas i detaljplaneläggningen och andra planeringssammanhang för att utröna nyttorna och väga in dessa i beslut för att på så sätt säkerställa att bättre beslut fattas.

Ekosystemtjänster ingår i eller påverkar många ämnesområden

Se riktlinjer för:

Grönstruktur sida 42

Vatten sida 46

Jordbruk sida 112

Vatten och avlopp sida 120

Dagvatten sida 125

Bildförklaring:

Gröna ytor möjliggör naturlig infiltration för regnvatten/smältvatten/dagvatten. En större andel hårdgjorda ytor kan medföra problem att få undan dagvattnet eller skapar kapacitetsbrist i befintliga dagvattenlösningar.

Storvuxen vandringsöring

I Siljan och Orsasjön och i dessas tillrinningsområden finns en stam av storvuxen vandringsöring som är nationellt intressant att bevara. Tidigare har man skilt på olika stammar av öringen och kallat dem för bland annat Hansjööring och Granåöring.

Hänsyn vid avverkning

Enligt skogsvårdslagen ska en tillräckligt bred skyddszon lämnas mot vattendrag vid avverkning. Det finns inte något angivet avstånd och skydds-zonen måste alltid anpassas till förhållandena på platsen. 1-2 trädlängder närmast stranden anses dock vara praxis. 1 trädlängd är ungefär 20 meter. Skydds-zonen är viktig för den stora mängd arter som lever just i övergångszonen mellan olika naturtyper och för att näringsämnen inte lika lätt ska läcka ut i vattendraget.

VATTEN

Orsa kommun har som vision att vara en attraktiv ort att bo på där man har nära till naturen. De många sjöarna och vattendragen i kommunen bidrar både till en attraktiv landskapsbild, till boendenära rekreation och till goda fiskemöjligheter. Det är viktigt både ur turistsynpunkt och för kommunens invånare att det är god tillgänglighet till sjöar och vattendrag, speciellt till våra stora sjöar. På vintern nyttjas Orsasjön bland annat för skridskoåkning och på sommaren för bad och båtliv.

En småbåtshamn finns nära Orsa camping/Udden. Det behövs troligtvis fler båtplatser på sikt. Båtplatser bör samlokaliseras istället för att varje enskild båtägare har en egen plats eftersom det minskar risken att stränder privatiseras och på så vis minskar tillgängligheten till vattnet. Allmänna badplatser är också viktiga för att tillgängliggöra vattnet.

Fritidsfiske är viktigt för rekreation för de boende i kommunen, men också ur turistsynpunkt. "Put and Take"-fiske finns i Lintjärn och Rådsjön. "Put and take"-fiske bör ligga tillgängligt, inte för långt från Orsa och med goda vägförbindelser. Idag finns fisk naturligt i Lillån och bryggorna vid Lillån ger bra möjlighet till närfiske.

Återställande av Ore älv och fria vandringsvägar kring kraftverk är viktigt för fisket och fiskevårdsområdet. Omlöpsvägar vid kraftverk är ofta bäst eftersom de efterliknar naturen mest. När man ska genomföra förändringar kring älven är dialogen med fiskevårdsområdets medlemmar och andra fastighetsägare kring älven viktig. Fiskodling i kassar skulle vara negativt för fiskevårdsområdets intressen. Idag ges normalt inte nya tillstånd till sådan odling i insjöar.

*Bildförklaring:
Näsudden i Bäcka*

RIKTLINJER FÖR VATTEN

Tillgängliga sjöar och vattendrag

Kommunens sjöar och vattendrag ska vara tillgängliga för allmänheten, både kommunens egna invånare och besökare. Tillgänglighet för besökare ställer extra höga krav på att platser för allmänheten ska vara lätta att hitta och lätta att ta sig fram till. Särskilt vid Orsasjön är det viktigt att det finns tillgång till parkeringsplatser, iläggingsplatser för båt och strövområden. Anläggningar som hindrar friluftslivets tillgång till vattenområdena ska inte tillkomma och anläggningar vid vatten ska utformas med stor hänsyn till friluftsintrasset. Exempelvis bör småbåtshamnar eller campingplatser utformas så att allmänheten fortfarande har tillgång till stranden och vattnet.

Fritidsfisket är högt prioriterat

Fritidsfisket är viktigt både för friluftslivet och för besöksnäringen. Naturliga fiskbestånd och reproduktion är viktiga delar för ett långsiktigt attraktivt fritidsfiske. Den storvuxna vandringsöringen är en del av attraktionskraften i fisket i Orsa kommun, men den finns inte särskilt stor omfattning i älvarna på grund av vandringshinder. I framförallt Oreälven bör strömsträckor återställas och fria vandringsvägar bör skapas. Oreälven är högst prioriterat i Dalarnas län när det gäller återställande av flottningsskador. Kommunfullmäktige fattade 2012-01-30 beslut om att bifalla motion gällande ”ekologiskt uthållig färdriktning för kommunens sista strömområden i Orsa kommun”.

Möjlighet till ”put and take”-fiske och närfiske är viktigt för att göra fisket tillgängligt för en bred allmänhet. Bryggorna vid Lillån är viktiga för närfiske i Orsa tätort. Fisket i Lillån har potential att utvecklas ytterligare.

Fiskodlingar och utsättning av fisk som riskerar att påverka de naturliga bestånden negativt ska inte förekomma.

Omgivande markanvändning ska visa hänsyn till särskilt viktiga sjöar och vattendrag

Unnån med Näckån och Djupån, Ämån, Granån, Enån, Tenningån, Rädån, Orsasjön, Oreälven och Skattungen är särskilt viktiga sjöar och vattendrag i Orsa kommun. De är alla viktiga reproduktionsvatten för fisk och i vissa fall har mycket tid och pengar lagts ner på att restaurera vattendragen så att de kunnat få de värden de har idag.

Både jord- och skogsbruk intill dessa sjöar och vattendrag behöver bruka marken så att näringsläckage förhindras och det är också viktigt att inte markavvattning och dikning påverkar vattendraget negativt. Körning i vattendraget, exempelvis vid avverkning, samt parkering på isar vintertid är olämpligt.

Återgå till mer naturlig vattenföring i diken och bäckar som transporterar stora mängder dagvatten

Många bäckar och diken transporterar stora mängder dagvatten. Med ökande nederbördsmängder och uträtningar av bäckar och utdikningar av våtmarker så rinner vattnet allt snabbare genom systemet ut till recipienter som exempelvis Orsasjön. Genom att återgå till en mer naturlig vattenföring i de bäckar som transporterar stora mängder dagvatten kan näringsvärden samlas upp innan de når recipienten med hjälp av exempelvis anlagda våtmarker och fördröjningsytor. Dessutom kan översvämningar motverkas vid kraftiga regn. Som bonus är dessa åtgärder positivt för både fiskar och fåglar.

Särskilda skäl för dispens från strandskyddet

- Området är redan ianspråktaget, exempelvis en befintlig tomt.
- Området är avskilt från stranden, exempelvis pga. en större väg.
- Den tänkta anläggningen behöver för sin funktion ligga vid vatten, exempelvis en brygga.
- Området behövs för att utvidga en pågående verksamhet, exempelvis en industri som gränsar mot ett bostadsområde på andra sidan.
- Området behövs för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse, exempelvis för att åstadkomma centrumnära bostäder i en tätort.
- Området behövs för ett annat mycket angeläget intresse, ett skäl som endast används i specialfall.

STRANDSKYDD

I Sverige råder generellt strandskydd 100 meter från stranden, både upp på land och ut i vattnet. Syftet är att trygga allmänhetens tillgång till stränderna och att bevara goda livsvillkor för djur och växter som lever i strandzonen. Det är också möjligt att utöka strandskyddet upp till 300 meter för att säkerställa något av de två syftena med strandskyddet. I Orsa kommun finns det utökat strandskydd på delar av Näset söder om Orsa tätort.

Strandskyddet innebär att det inom området är förbjudet att exempelvis uppföra nya byggnader, anlägga gräsmatta, muddra eller gräva diken. Det finns dock möjlighet att söka dispens från strandskyddet eller att upphäva strandskyddet inom en detaljplan om det finns särskilda skäl och åtgärden inte strider mot strandskyddets syften.

Vid dispens eller upphävande av strandskyddet måste det normalt finnas en fri passage närmast stranden. Den fria passagen ska vara utformad på ett sådant sätt att det är möjligt att röra sig längs med stranden och för att säkerställa livsmiljön för de djur och växter som lever i strandzonen. Det gör att bredden på den fria passagen kan variera, men den ska vara minst några tiotal meter. Det är också viktigt att kunna ta sig ner till den fria passagen från allmänna vägar och liknande. I vissa fall gör den tänka användningen det omöjligt att anordna fri passage. Om det är möjligt, exempelvis på en campingplats, ska ändå allmänheten kunna röra sig längs med stranden.

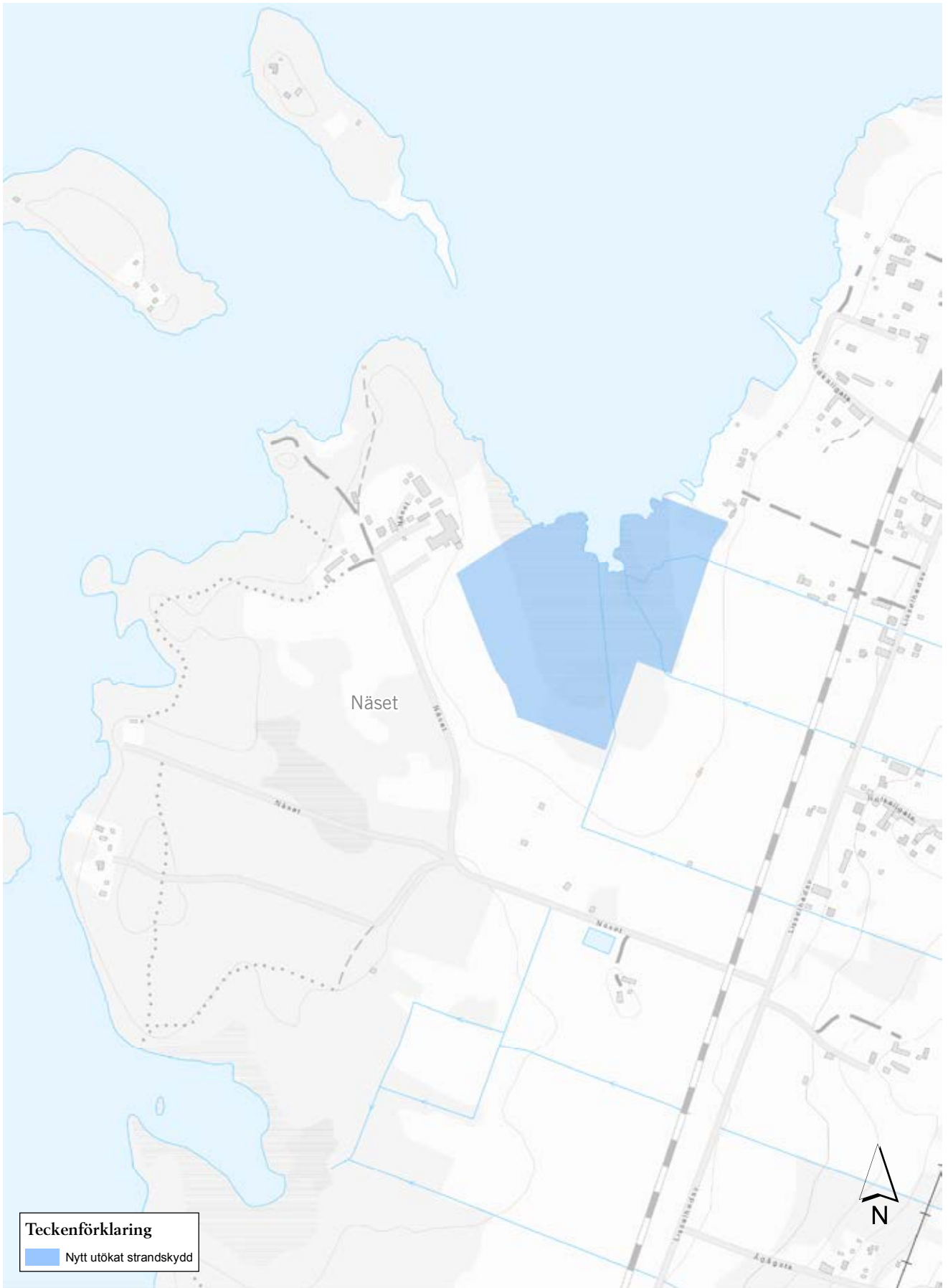
Bryggor och båthus

Bryggor och båthus måste av naturliga skäl placeras längs med stränderna och de kan påverka allmänhetens tillgänglighet på olika sätt. I Orsa kommun är inte båthus särskilt vanligt förekommande medan bryggor är betydligt vanligare. Bryggor avsedda för bad ska enbart finnas vid ordnade badplatser eftersom de riskerar att utestänga allmänheten från stranden. Båtbryggor som anordnas av enskilda personer bör samlas i grupper och vara högst två meter breda. Båtbryggor i småbåtshamnar eller bryggor som är till för allmänheten och placerade i en miljö som gör dem tydligt tillgängliga behöver inte begränsas i bredd.

Små vattendrag

Länsstyrelsen har möjlighet att i det enskilda fallet upphäva strandskyddet för små vattendrag, maximalt cirka två m brett, och små sjöar, maximalt cirka en hektar. Möjligheten kan bara användas om området har liten betydelse för att uppfylla strandskyddets syften. För att kunna upphäva strandskyddet för små vattendrag behövs dokumentation över växt- och djurlivet samt friluftslivets intressen i området.

UTÖKAT STRANDSKYDD

0 0,2 0,4 0,8 Kilometer

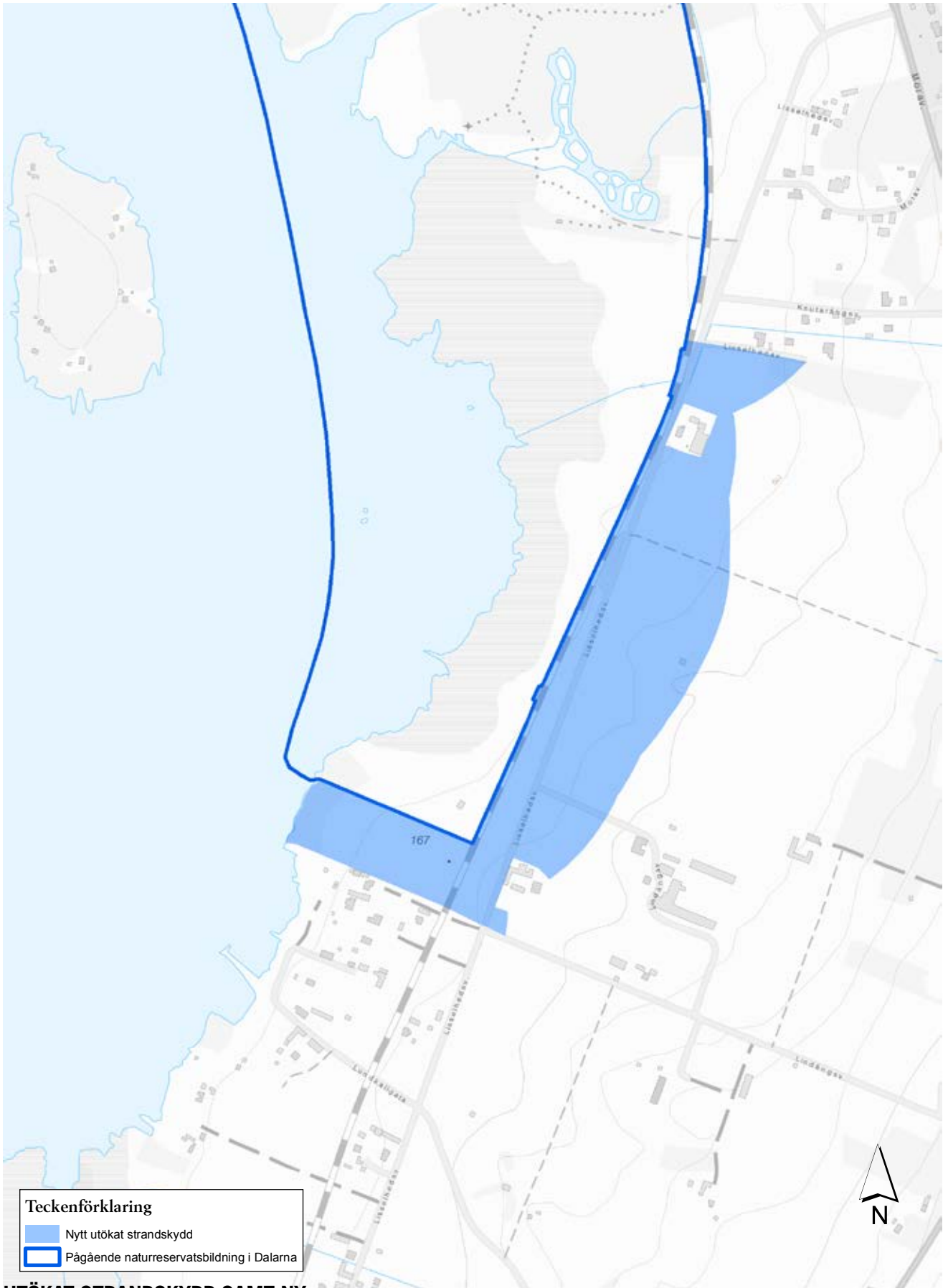
DEL 2 - PLANFÖRSLAG

RIKTLINJER FÖR STRANDSKYDD

Utökat strandskydd i anslutning till Lindänget naturreservat

Vid det befintliga Natura 2000-området och blivande naturreservatet vid Lindänget finns områden som är viktiga för fågellivet men som inte ingår i det skyddade området. Det handlar om jordbruksmark på andra sidan Lisselhedsvägen som är viktig att den får vara fortsatt öppen och inte bebyggs. Delar av jordbruksmarken kan skyddas med utökat strandskydd (upp till 300 m från stranden). I översiktsplanen säger kommunen redan att jordbruksmarken i området inte får bebyggas, men ett utökat strandskydd är ett mycket starkare skydd.

Länsstyrelsen beslutar om utökade strandskydd. Länsstyrelsen kontaktar och ombeds utreda möjligheten att peka ut området med utökat strandskydd.

**UTÖKAT STRANDSKYDD SAMT NY
NATURRESERVATSBILDNING**

Kartan ovan visar Natura 2000-området/blivande naturreservatet med blå linje och det område utöver detta som föreslås skyddas med utökat strandskydd som en blå yta.

LANDSBYGDSUTVECKLING I STRANDNÄRA LÄGEN (LIS)

De sex särskilda skälen till strandskyddsdispens som redovisas i faktarutan på sidan 48 gäller överallt i hela Sverige. Utöver dessa finns det ytterligare två särskilda skäl inom områden som är utpekade för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-områden) i kommunens översiktsplan. Det ena skälet till strandskyddsdispens är att bebyggelse i LIS-området som pekats ut i kommunens översiktsplan bidrar till utvecklingen av landsbygden, exempelvis en näringsverksamhet eller en lokal för det lokala föreningslivet. Det andra innebär att byggnaden i LIS-området är ett enstaka en- eller tvåbostadshus som uppförs i anslutning till befintliga bostadshus.

Orsa kommun omfattas av vissa begränsningar i möjligheten att peka ut LIS-områden. Kommunen ska vara restriktiv med att peka ut LIS-områden om det råder högt bebyggelsetryck:

- I och i närheten av tätorter
- vid Orsasjön, Skattungen och delar av Oreälven

Orsa kommun bedömer att kommunens landsbygdskaraktär gör att LIS-områden kan pekas ut i hela kommunen. Då det ska råda större restriktivitet i en stor stad än i en liten tätort bedöms inte kravet på restriktivitet innebära några inskränkningar i utpekandet av LIS-områden i Orsa tätort på grund av tätortens storlek och allmänhetens goda tillgång till strandområden. Vid Orsasjön bedöms det finnas ett så pass högt bebyggelsetryck att LIS-områden ska pekas ut med högre noggrannhet än i övriga delar av kommunen. Vid Oreälven och Skattungen bedöms inte bebyggelsetrycket vara högt och LIS-områden kan därför pekas ut i dessa områden utan krav på restriktivitet.

LIS-områden

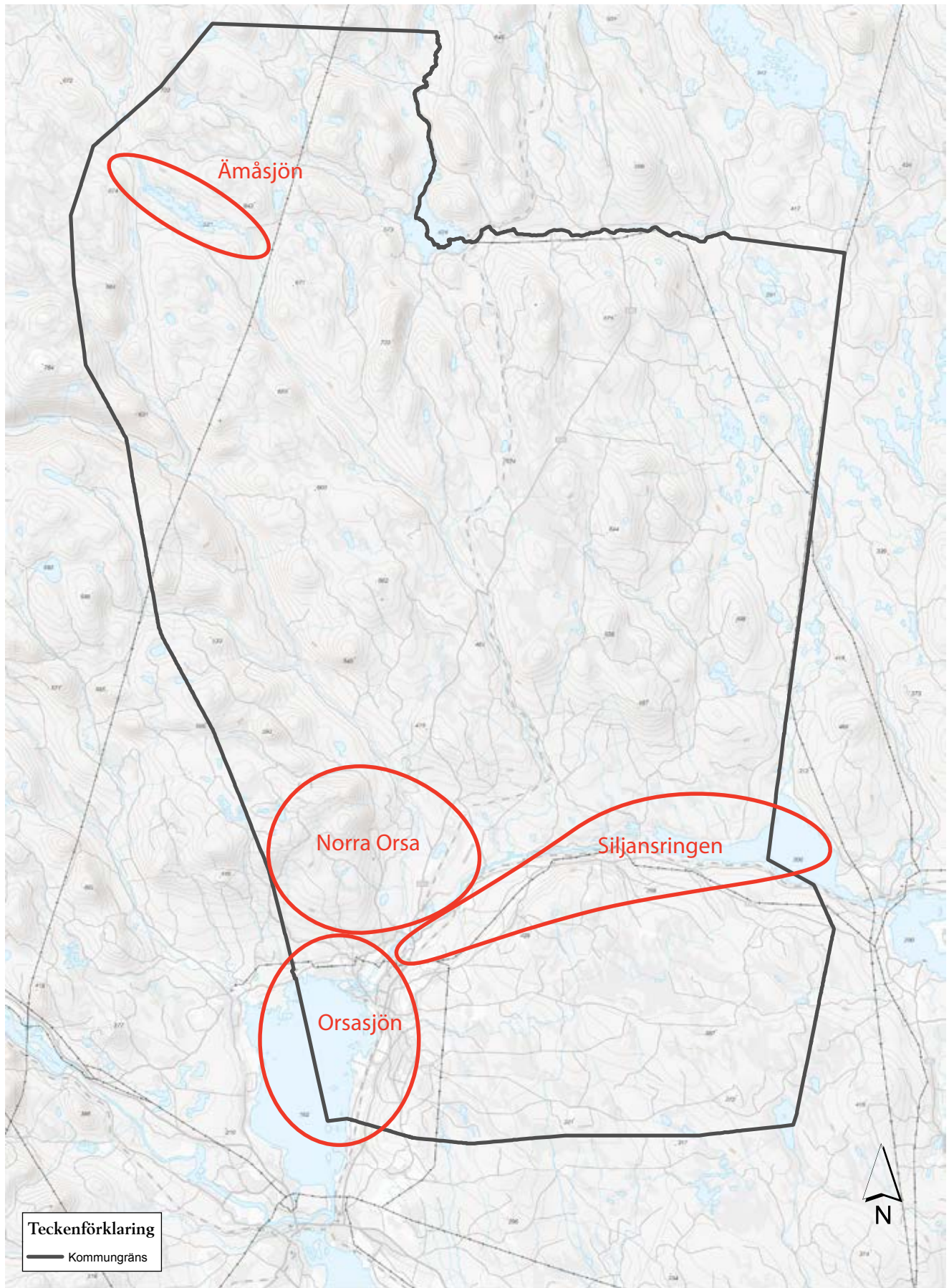
Med landsbygdsutveckling menas i detta kapitel åtgärder som bidrar till ökat underlag för service eller fler arbetsplatser på landsbygden. Det kan röra sig om både bostäder, arbetsplatser och åtgärder som ökar attraktiviteten för turister. För att nya bostäder ska kunna bidra med positiva effekter behöver de ligga i anslutning till befintlig bebyggelse, nära kollektivtrafikstråk, infrastruktur och service. De behöver också ligga i lägen som är attraktiva för människor att bosätta sig på. LIS-områden kan också pekas ut för besöksnäringen, exempelvis för att möjliggöra utvidgning eller nyetablering av anläggningar.

Orsa kommun har valt att fokusera utpekandet av LIS-området till fyra områden i kommunen; Orsasjön, Siljansringen, Norra Orsa och Ämåsjön. LIS-områdena redovisas närmare i respektive områdesrekommendation, kapitel Markanvändning och områdesrekommendationer.

En naturvärdesinventering har genomförts av de största vattnen och vattendragen inom respektive fokusområde. Naturvärdesinventeringen är översiktlig och visar förekomst av höga naturvärden i området närmast stranden. Om naturvärdesinventeringen visar höga naturvärden i ett LIS-område måste en dispens eller ett upphävande av strandskyddet föregås av en mer detaljerad naturvärdesinventering för att kunna avgöra om en dispens eller ett upphävande kan tillåtas.

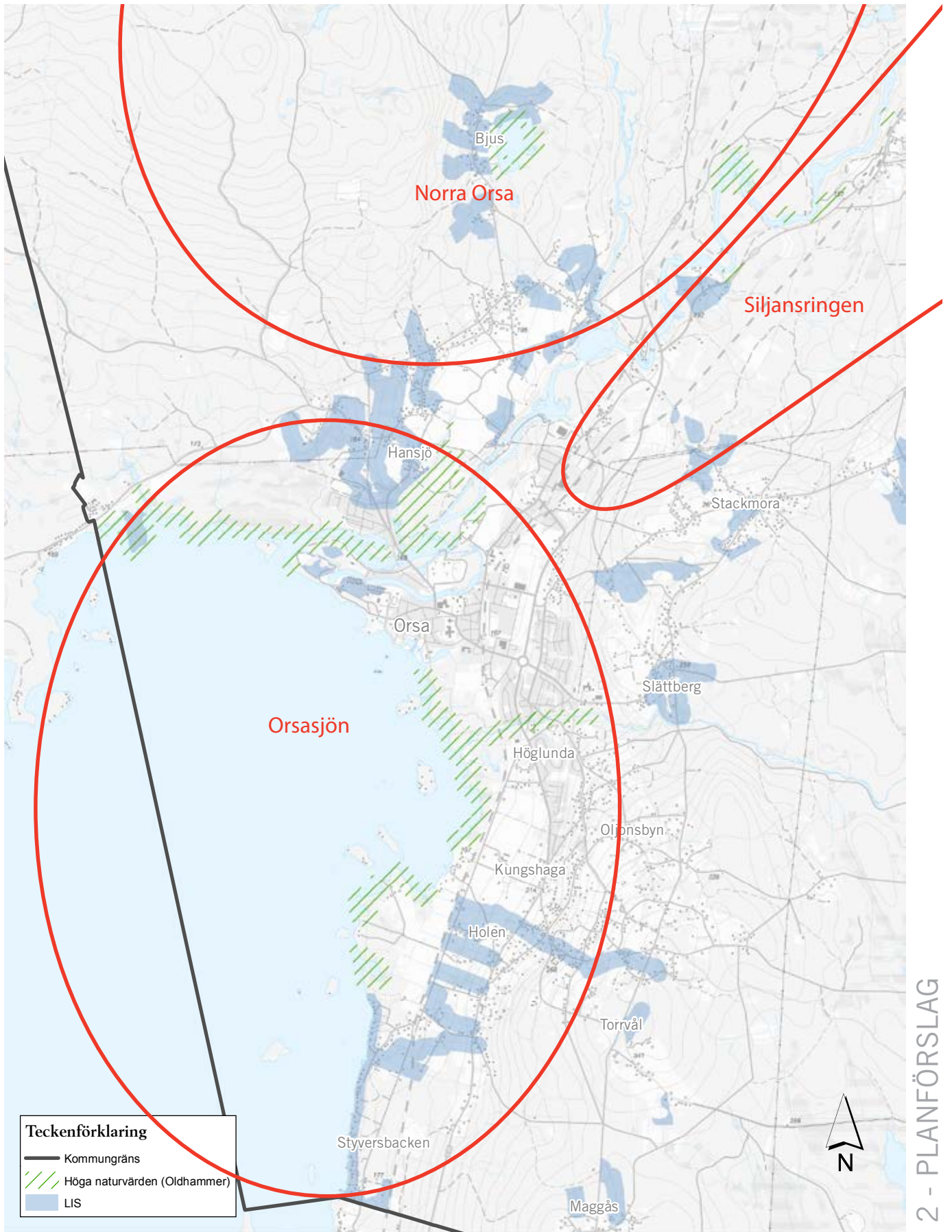

Bildförklaring: Orsa kommun har många vackra sjöar och vattendrag, och utpekande av LIS-områden gör det tydligt var kommunen anser att det kan vara lämpligt med ny bebyggelse vid dessa.

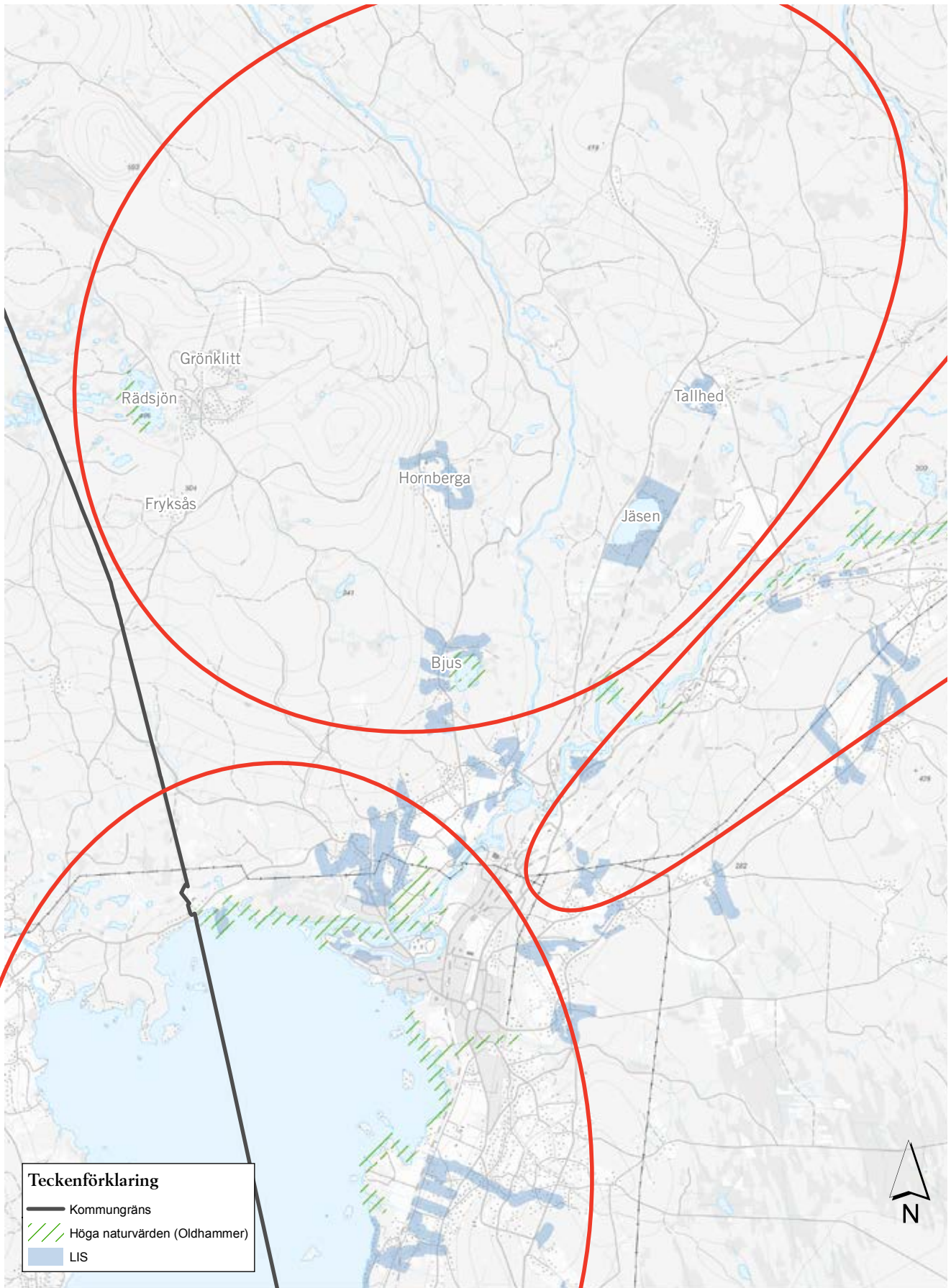
Översikt över fokusområden för utpekande av LIS-områden i Orsa kommun

0 5 10 20 Kilometer:

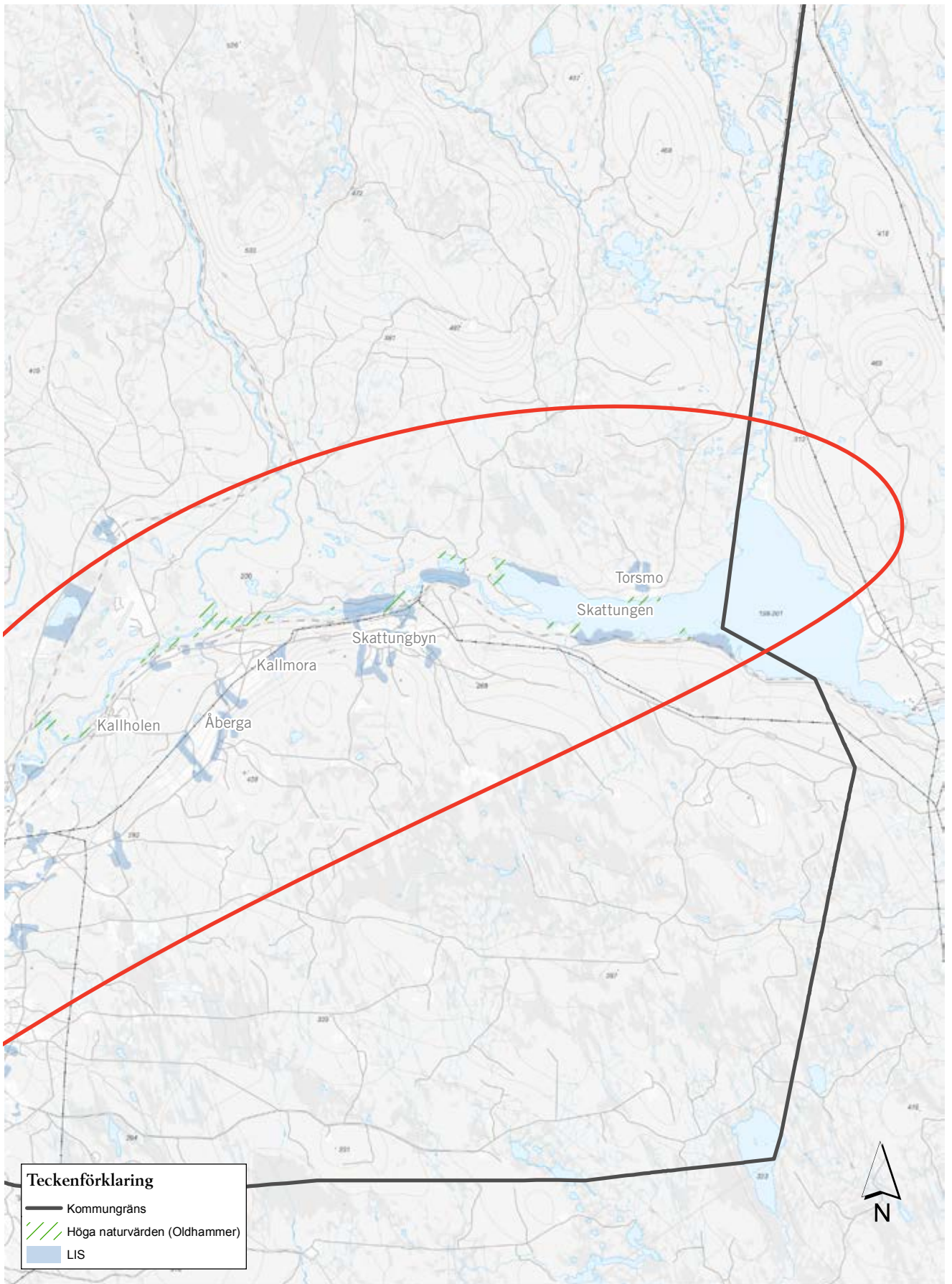
Fokusområden för utpekande av LIS-områden vid Orsasjön. För mer detaljerad karta se respektive delområdesbeskrivning.

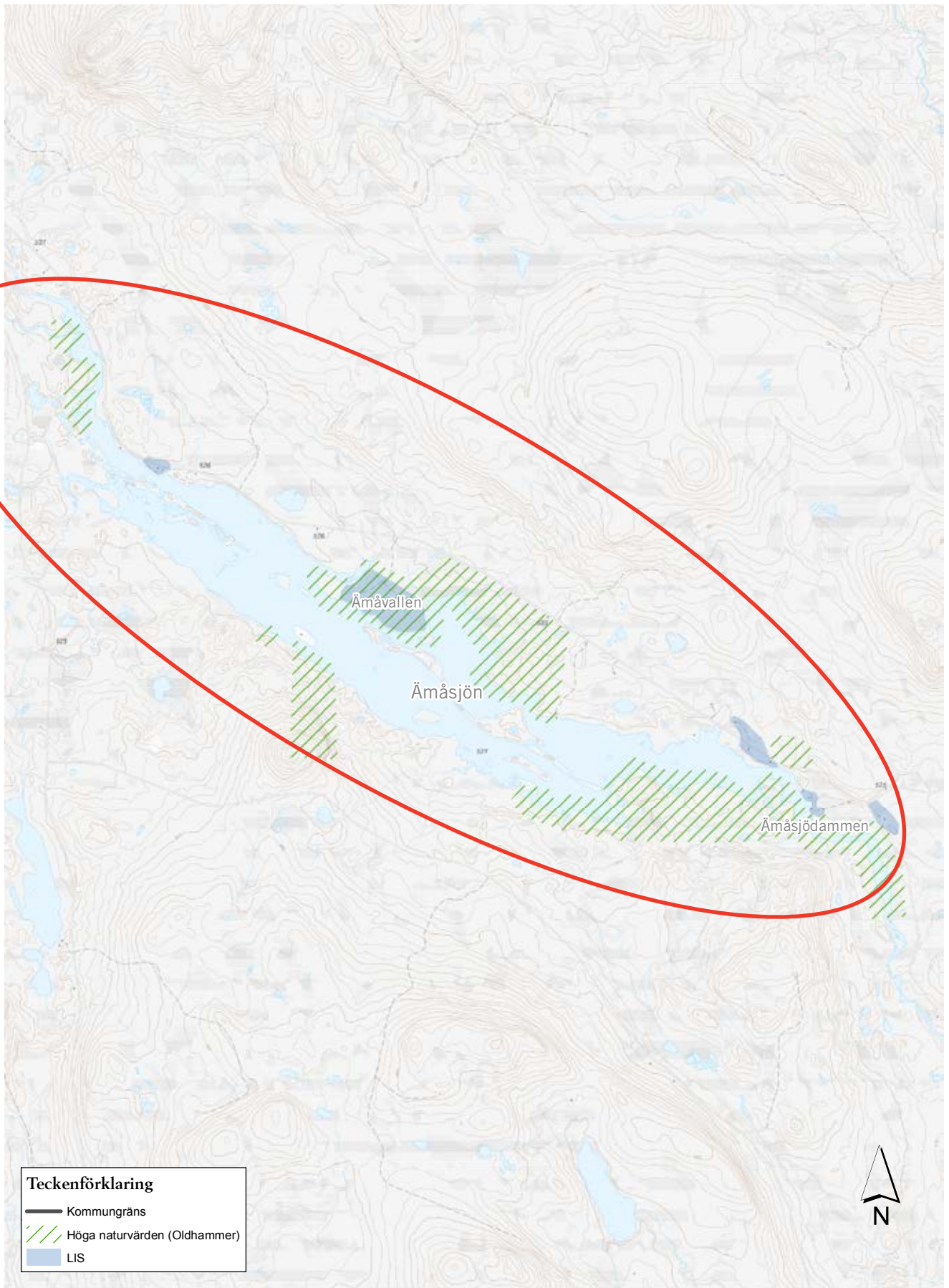
Fokusområden för utpekande av LIS-områden i Hornberga, 0 1,5 3 6 Kilometer
 Bjus, Tallhed och vid Jäsen, samt från Stackmora till Åberga. För mer detaljerad karta se respektive delområdesbeskrivning.

Fokusområden för utpekande av LIS-områden från Kallholn till Skattung. För mer detaljerad karta se respektive delområdesbeskrivning.

Fokusområden för utpekande av LIS-områden kring Ämåsjön.

0 0,5 1 2 Kilometer

RIKTLINJER FÖR LIS-OMRÅDEN

Inom områden med höga naturvärden ska en fördjupad naturvärdesinventering tas fram

Önskar någon exploatera inom ett utpekad LIS-område där höga naturvärden kan förekomma ska först en fördjupad naturvärdesinventering tas fram innan bygglov eller förhandsbesked kan ges.

Anpassa ny bebyggelse till befintlig

Ny bebyggelse ska anpassas till befintlig bebyggelse, exempelvis genom materialval och byggnadstyp.

Hänsyn ska visas till befintliga stråk och leder

Nya tomtplatser bör inte placeras på befintliga markerade stigar, elljusspår, vandringsleder, cykelleder, ridleder eller skoterleder. Områden avsedda för verksamheter för det lokala föreningslivet eller områden avsedda för turism kan placeras på befintliga markerade leder om området på ett tydligt sätt är tillgängligt för allmänheten.

Visa hänsyn till in- och utlopp

Exploatering bör visa extra hänsyn i närheten av in- och utlopp. Lämpligt avstånd mellan nya åtgärder och in- eller utloppet beror på åtgärdens art och förhållandena på platsen.

Sandstränder är viktiga för rekreation och växt- och djurliv

Sandstränder är viktiga för både allmänheten och för växt- och djurlivet varför exploatering ska undvikas i sådana områden. Exploatering i närheten av sandstränder ska placeras på tillräckligt avstånd för att inte störa friluftslivet eller växt- och djurlivet.

Fri passage och tillgänglighet till stranden

Fri passage ska alltid ordnas närmast stranden.

I områden med befintliga samfälligheter bör detaljplan utformas med samfälld mark i den fria passagen, utlagd som allmän platsmark med enskilt huvudmannaskap. Det är önskvärt att inom de områden där den samfällda marken tagits i anspråk kunna ordna markerade stigar närmast stranden. Med en ordnad markerad stig som även skyltas kan allmänheten känna sig välkommen även längs stränder som i dagsläget upplevs som privata. Tillgängligheten till stranden kan då öka i området.

Vid vissa verksamheter, till exempel campingplatser, kan passage för allmänheten ordnas inne på verksamhetens område. För att allmänheten ska känna sig bekväm med att utnyttja passagen förbi en camping bör "mjukare" camping, exempelvis tält, placeras närmast stranden och "hårdare" camping, exempelvis husvagnar och campingstugor, längre bort.

Åtkomst till fri passage

Det är viktigt att kunna ta sig till den fria passagen från allmänna vägar och närliggande naturområden. En riktlinje bör vara att om bebyggelse ligger mellan allmän väg och den fria passagen bör det finnas möjlighet att ta sig ner till den fria passagen med 200 – 250 meters mellanrum. Samma avstånd bör även gälla om bebyggelse placeras mellan naturområde och allmän väg i närheten av strandområdet. Vid förtätning av befintlig bebyggelse kan längre avstånd behöva accepteras. Befintliga släpp får inte byggas bort.

BEBYGGELSE OCH ARKITEKTUR

I Orsa kommun finns en blandning av arkitektoniska värden med allt från välbevarade fäbodmiljöer och knuttimrade stugor i natursköna lägen till en stadsmässig kvartersstruktur i tätorten och modern skidortsarkitektur i Grönklitt. Med tanke på kommunens kulturarv är det viktigt att ny bebyggelse får rätt utformning och placeras i rätt läge.

BEBYGGELSE

Orsa, liksom övriga kommuner kring Siljansringen, förknippas med den kringbyggda gården traditionellt bestående av knuttimrade byggnader runt en vanligtvis fyrkantig gård. Bostadshuset kompletteras av ett flertal uthus. Bebyggelsen är koncentrerad till området närmast Siljansringens dalgång, både i själva dalgången och uppe på höjderna. De mest karakteristiska bymiljöerna finns uppe på höjderna, exempelvis Slättberg. De goda förutsättningarna för att bedriva jordbruk och det förhållandevis milda klimatet har gjort att det är här som befolkningen historiskt har bosatt sig.

Orsa var länge ett jordbrukssamhälle bestående av gårdar placerade i vad som nu kallas Västerå kern. I samband med järnvägens intåg i slutet av 1800-talet och en stor brand i början av 1900-talet förflyttades centrum till dagens läge bredvid järnvägsstationen. Bebyggelsen och gatusystemet blev mer stadsmässigt än i det gamla jordbrukssamhället.

Utanför tätorten ligger bebyggelsen framförallt samlad i byar och mycket få hus ligger utspridda och ensamma utanför byarna. I andra delar av Sverige låg bebyggelsen samlad på liknande sätt innan marken skiftades och gårdarna flyttades ut till de nya fastigheterna. Eftersom ägosplittringen var stor i Dalarna och marken i kommunen skiftades sent i förhållande till övriga landet så har utflyttningen av gårdar inte blivit lika påtaglig här som i övriga Sverige.

När befolkningen växte räckte inte längre jordbruks- och betesmarkerna i byarna till. Under den senare delen av medeltiden blev därför fåbodbruket allt vanligare för att sedan vara som störst under 1700- och 1800-talet. I fåbodarna fick djuren livnära sig på skogsbete under sommarmånaderna och man samlade in vinterfoder på slätterängar och myrar. Ofta hade byarna två fåbodar, en hemfåbod som låg förhållandevis nära hembyn och en långfåbod som låg längre bort. Fåbodarna har framförallt anlagts i den södra halvan av kommunen.

Med undantag för de fåbodar som fanns gjorde inte Orsaborna något större anspråk på de stora skogarna i kommunens norra delar. Det gjorde Orsa Finnmark till en av de platser som invandrande finländare bosatte sig på i början av 1600-talet. De invandrande finländarna levde av svedjebbruk och finnbyar finns utspridda i kommunens norra delar.

RIKTLINJER FÖR BEBYGGELSE

Stärk bymiljöerna

De många bymiljöer som fortfarande finns kvar längs Siljansringen är viktiga för Orsas identitet och varumärke samt för riksintresset för rörligt friluftsliv enligt 4 kap 2 § miljöbalken. Värdena i bymiljöerna består av flera olika aspekter där framförallt timmerhuskulturen, månghussystemet och gårdsbildningarna med uthusen placerade tätt mot bygatorna är de viktigaste delarna tillsammans med det omgivande odlingslandskapet. För att behålla de unika värdena som bymiljöerna är så ska nya hus och komplementbyggnader utformas och placeras så att de passar in i den befintliga bebyggelsestrukturen. Byar som fortfarande är tydligt avgränsade mot varandra ska inte växa ihop.

Stadsmässig bebyggelse ska lokaliseras till Orsa centrum och till Grönklitt

Stadsmässiga inslag i bebyggelsen ska koncentreras till centrala Orsa och till Grönklitt. För centrala Orsa är sådana inslag bostadshus över tre våningar samt större affärslokaler. I Grönklitt handlar det om fritidshus över tre våningar, tätt placerade fritidshus samt större affärslokaler. Mindre affärslokaler, mindre flerbostadshus, fabriksförsäljning och gårdsbutiker kan förekomma även på andra platser i kommunen. Anläggningar för besöksnäringen bör i första hand lokaliseras till Orsa centrum eller Grönklitt, se även avsnittet om Besöksnäring/Turism.

Placera bebyggelse med hänsyn till klimatet

Vid nybyggnation ska byggnaden om möjligt placeras i bra lokalklimat. På så sätt minskar behovet av uppvärmning och klimatpåverkan från husets drift minskar. Vid planering av nya bebyggelseområden ska hänsyn tas både till att byggnaderna ska placeras i bra lokalklimat och att det lokalklimat som byggnaderna skapar i sig är så gynnsamt som möjligt.

Bildförklaring:

Exempel på en tydlig gårdsbildning med uthus som placerats tätt mot bygatan. Byggnaderna vittnar om att uthus och bostadshus har byggts ut och byggts på när behoven har förändrats.

Att bygga nytt och förändra i byar med karaktär av traditionella gårdsbildningar och tydliga gaturum

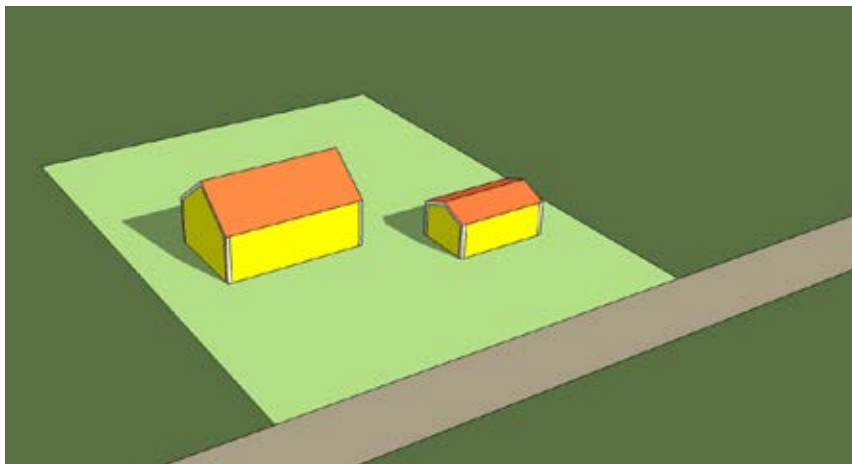
Flera byar i Orsa kommun har helt eller i vissa delar en karaktär av traditionell dalaby där byggnaderna verkar gårdsbildande på tomten och skapar ett tydligt gaturum i byn. För dessa byar eller delar av byn används ofta riktlinjen:

Ny bebyggelse ska stärka bykaraktären med traditionella gårdsbildningar och ett smalt gaturum.

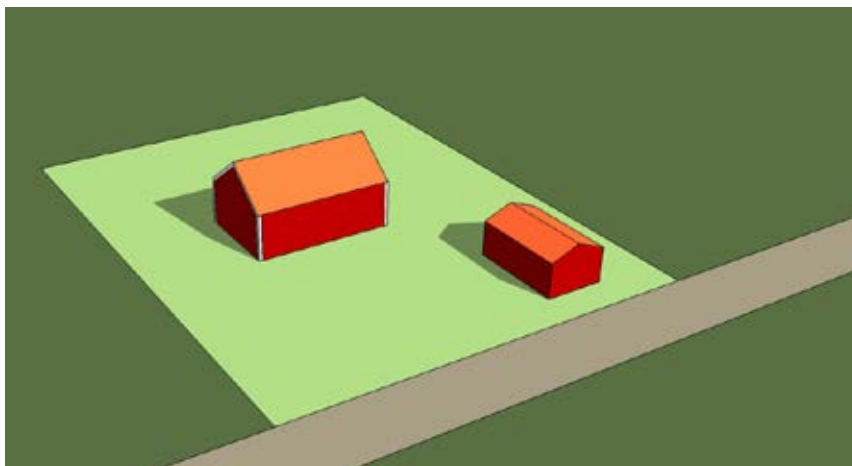
Bostadshus och eventuella komplementbyggnader ska placeras så att de tillsammans verkar gårdsbildande på tomten. Under förutsättning att inte annat anges bör byggnaderna placeras endast några meter från gatan. Bostadshus kan läggas längs gatan om trafiksituationen tillåter. Entrén ska ändå förläggas in mot gården.

Fasadmaterialet är trä, oftast stående träpanel eller knuttimrade hus. Liggande träpanel förekommer.

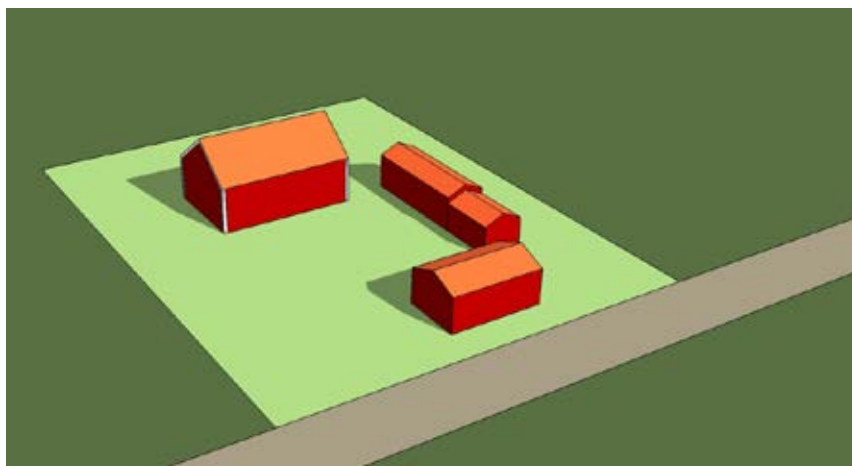
På bostadshusen är röd slamfärg vanligast, men även obehandlat trä och gråa eller bruna toner förekommer. För komplementbyggnader är obehandlat trä vanligare än på bostadshus men annars är färgsättningen

Ovan: Bostadshusets och komplementbyggnadens placering verkar inte gårdsbildande på tomten. Placeringen är vanlig i nyare villaområden men är olämplig i områden med karaktären av traditionell dalaby. Även färgsättningen är olämplig.

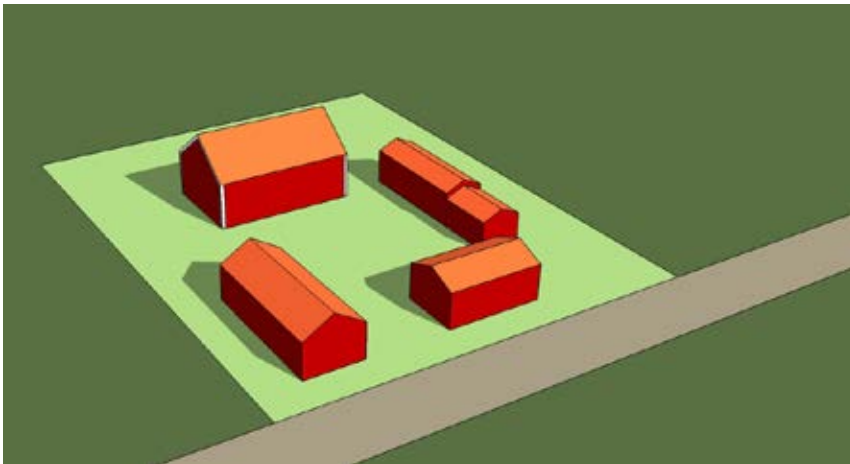

Ovan: Bostadshusets och komplementbyggnadens placering verkar svagt gårdsbildande på tomten. Denna placering är ett exempel på ett lämpligt alternativ i områden med karaktären av traditionell dalaby. Även färgsättningen är lämplig.

Ovan: Bostadshusets och komplementbyggnadernas placering verkar medelstarkt gårdsbildande på tomten. Denna placering är ett exempel på ett lämpligt alternativ i områden med karaktären av traditionell dalaby. Även färgsättningen är lämplig.

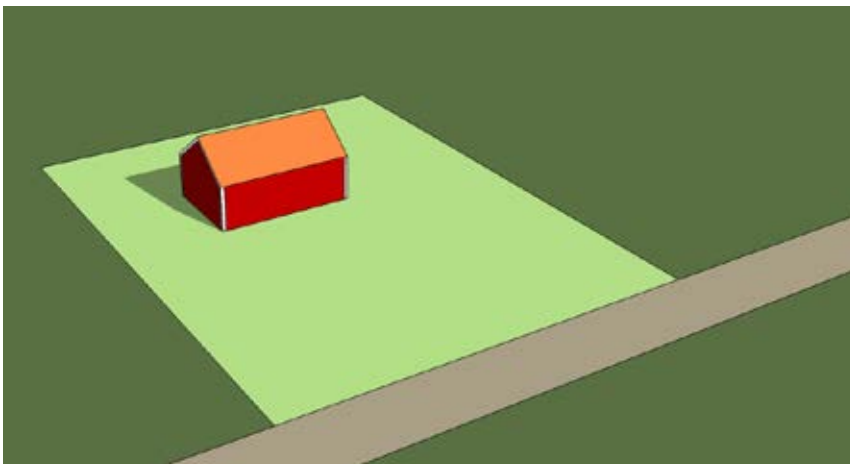

Ovan: Bostadshusets och komplementbyggnadernas placering verkar starkt gårdsbildande på tomten. Denna placering är ett exempel på ett lämpligt alternativ i områden med karaktären av traditionell dalaby. Även färgsättningen är lämplig.

Ovan: Bostadshusets och komplementbyggnadernas placering verkar starkt gårdsbildande på tomten. Denna placering är ett exempel på ett lämpligt alternativ i områden med karaktären av traditionell dalaby. Vårdträdet på gården passar in i bykaraktären. Även färgsättningen är lämplig.

Ovan: Ett ensamt bostadshus bör placeras på tomten på så sätt att en framtida gårdsbildning kan ordnas om komplementbyggnader tillkommer.

den samma. Ibland kan bostadshus vara målade i ljusa färger som vitt eller gult.

En ökning av andelen bostadshus i ljusa färger kan påverka karaktären i dessa områden negativt. Bostadshus och komplementbyggnader behöver inte vara i samma färg, men det är inte lämpligt att måla komplementbyggnader i andra färger än nämnda ovan, även om bostadshuset sedan tidigare har en annan färg.

Takmaterialet på bostadshusen är tegelröda takpannor. Tegelröda eller ljusa, exempelvis galvaniserade, plåttak förekommer också och är vanligare på komplementbyggnader än på bostadshus.

Det är viktigt för karaktären i dessa områden att gårdsbildningen får behålla karaktären av en öppen gård. Träd, buskar och häckar kan både förstärka och motverka den traditionella gårdsbildningen. Buskar, träd och häckar i gårdsbildningens kanter, enstaka vårdträd och liknande passar in i karaktären. Flera större eller mindre träd utspridda på gården mellan byggnaderna motverkar karaktären.

ARKITEKTUR

Arkitekturen är en viktig del av en plats identitet . Den gör att vi kan skilja på tätort och landsbygd och på olika områden i tätorten. Arkitekturen har olika stil vid olika tider i historien och fortsätter hela tiden ändras. Det gör det möjligt att förstå hur bebyggelsen har vuxit fram. Även till synes oansenliga byggnader har en roll i kommunens historia.

De offentliga byggnaderna vittnar om Orsas blomstrande historia när skogsbruket bekostade både kommunhus och skolor. Flera offentliga byggnader från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet har hög arkitektonisk kvalitet, bland annat Kommun- och tingshuset, den äldre delen av Kyrkbyns skola samt Kulturhuset.

God arkitektur ger en känsla av kvalitet. Offentliga byggnader representerar samhället och hur kommunen ser på de som använder byggnaden. Byggnadernas utformning och skick sänder signaler till kommuninvånarna om hur samhället värderar dem. Byggnadernas arkitektur kan också bidra till att uppmuntra kreativiteten hos de som använder byggnaden, om de utformas tillräckligt flexibelt.

Bildförklaring:

Den äldre delen av Kyrkbyns skola, även kallad Röda skolan, är en av flera offentliga byggnader i Orsa med hög arkitektonisk kvalitet.

RIKTLINJER FÖR ARKITEKTUR

Eftersträva hög arkitektonisk kvalitet hos kommunens byggnader

Vid nybyggnation, tillbyggnad och renovering av kommunens byggnader ska en hög arkitektonisk kvalitet eftersträvas. Byggnadernas funktion, energieffektivitet, klimatpåverkan, och kostnadseffektivitet genom bland annat skötsel och drift är en del av den arkitektoniska kvaliteten. Hög arkitektonisk kvalitet i kommunens byggnader ger positiva effekter för de som använder byggnaderna.

Modern, uttrycksfull arkitektur passar bra i Orsa centrum, i Grönklitt och i nya bostadsområden

Modern och samtida, uttrycksfull arkitektur kan vara svår att passa in på ett bra sätt i värdefulla kulturmiljöer, äldre bymiljöer eller där landskapsbilden är särskilt viktig. Sådan arkitektur passar istället bra i centrala Orsa och i nya bostadsområden som byggs i lägen där de inte hamnar i konflikt med viktiga kulturmiljövärden. Modern och samtida, uttrycksfull arkitektur passar även bra i skidanläggningen Grönklitt och nya fritidshusområden i anslutning till Grönklitt.

I områden med värdefull landskapsbild eller kulturmiljö ska arkitekturen anpassa byggnaden till omgivningen

I områden där landskapsbilden eller kulturmiljön är värdefull ska byggnadens arkitektur passa in i omgivningen. Under förutsättning att byggnaden passas in i den omgivande miljön är det dock positivt med ett modernt formspråk som visar i vilken tid byggnaden är uppförd.

Behåll småstadskaraktern

Orsa har en idag en småstadskarakter. Delar av de centrala kvarteren är uppbrutna i flera mindre byggnader som ändå kan vara sammanbyggda och ibland dela innergårdar. Den typen av bebyggelsestruktur ger variation i fasadlivet längs gatan. De centralt belägna byggnaderna är endast 3-4 våningar. Eftersom småstadskaraktern är en del av Orsas identitet ska ny bebyggelse anpassas till den befintliga skalan.

Bygg i trä

Orsa kommun har liksom övriga Dalarna en lång tradition av att bygga i trä. Trä är också ett klimatsmart materialval som det dessutom finns gott om i kommunen. När kommunen och de kommunala bostadsbolagen bygger nytt eller bygger till ska man bygga i trä om det är lämpligt med hänsyn till omgivningen. Det är även önskvärt att andra aktörer väljer att bygga i trä när det är möjligt.

Bildförklaring:

Bebyggelsen längs Kyrkogatan är typisk för Orsas småstadskarakter med små, ibland sammanbyggda hus i 2 - 3 våningar.

Fornlämningar

Enligt kulturmiljölagen är det förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller på annat sätt skada en fornlämning, ex. genom bebyggelse eller plantering. Därför måste den som ska uppföra en byggnad eller anläggning eller utföra andra åtgärder förvisa sig om ifall fornlämningar finns i området genom att kontakta länsstyrelsen. Om fornlämningar skulle påträffas under arbetet måste arbetet omedelbart avbrytas och länsstyrelsen kontaktas.

Fäbodan kan vara fornlämning

Lämningar efter exempelvis bostäder och människors försörjning som kommit till före år 1850 betraktas som fornlämningar om de är varaktigt övergivna. Det krävs inte att en plats utnämns särskilt till fornlämning. Eftersom fäbodan normalt har tillkommit före år 1850 kan hela eller delar av dem klassas som fornlämningar. Det är de delar som är övergivna som kan klassas som fornlämning. En fäbodstuga eller jordbruksmark som fortfarande används är inte en fornlämning. För att kunna göra förändringar på en fornlämning krävs tillstånd.

Fäbod eller fäbodmiljö?

Begreppet fäbod är lämpligt att använda när fäboden fortfarande har sin ursprungliga användning med sommarbete för djur, och har ett fungerande fäbodlag. Begreppet fäbodmiljö kan användas för en samling byggnader som tidigare varit en fäbod men där själva fäbodriften har upphört.

Förvanskingsförbud

Byggnader, bebyggelseområden samt vissa andra anläggningar och platser som är särskilt värdefulla får inte förvanskas. Värden ska vara historiska, kulturhistoriska eller konstnärliga. Kommunen kan peka ut sådana byggnader, områden och platser i översiktsplanen, men förbudet beror på byggnadens värden och ska därför prövas i det enskilda fallet. Förvanskingsförbudet finns i 8 kap. 13§ plan- och bygglagen.

KULTURMILJÖ

Orsa, liksom övriga kommuner kring Siljansringen, förknippas med röda knuttimrade hus i kringbygda gårdar samlade i täta byar med uthusen stående precis i vägkanten. Kulturmiljön är på många platser en viktig del av riksintresset för det rörliga friluftslivet Siljansområdet, enligt 4 kapitlet 2§ miljöbalken.

Kulturmiljön är viktig inte bara för kommande generationer utan också för de som bor i kommunen idag. Den skapar en känsla av sammanhang och historisk anknytning. De attraktivaste boendemiljöerna har ofta koppling till kulturmiljövärden.

Genom att ta god hand om våra kulturmiljöer kan vi se till att de attraktiva boendemiljöerna och besöksmålen förblir attraktiva och bidrar till fortsatt utveckling i kommunen. Kulturmiljövärden ska ses som en resurs och en möjlighet för ett område snarare än ett hinder för utveckling.

Kulturmiljölagen skyddar förutom fornlämningar också byggnadsminnen, de flesta kyrkor och till och med ortnamn. Även andra lagar bidrar med skydd för kulturmiljövärden, exempelvis skogsvårdslagen. Förutom de generellt skyddade kyrkorna finns det i Orsa kommun ett byggnadsminne, det är ett bönhus från 1850-talet som ligger i Skattungbyn.

Bildförklaring:

Det gamla bönhuset i Skattungbyn är skyddat som byggnadsminne.

RIKSINTRESSEN FÖR KULTURMILJÖVÅRD, BYGGNADSMINNE OCH KULTURRESERVAT

Lista över samtliga riksintressen för kulturmiljövård, byggnadsminnen och kulturresevat som finns inom Orsa kommun. Se även kartan på nästa uppslag.

Område	Riksintresse för kulturmiljövård	Byggnadsminne	Kulturresevat
Bäverån	X		
Gamla böhuset, Skattungbyn		X	
Grunuberg	X		
Gruvbackarna	X		
Kväcksels fåbodar	X		
Näckådalen	X		
Oreälven och Skattungbyn	X		
Orsasjöns östra sida	X		
Skräddar-Djurberga	X		U
Slättberg	X		

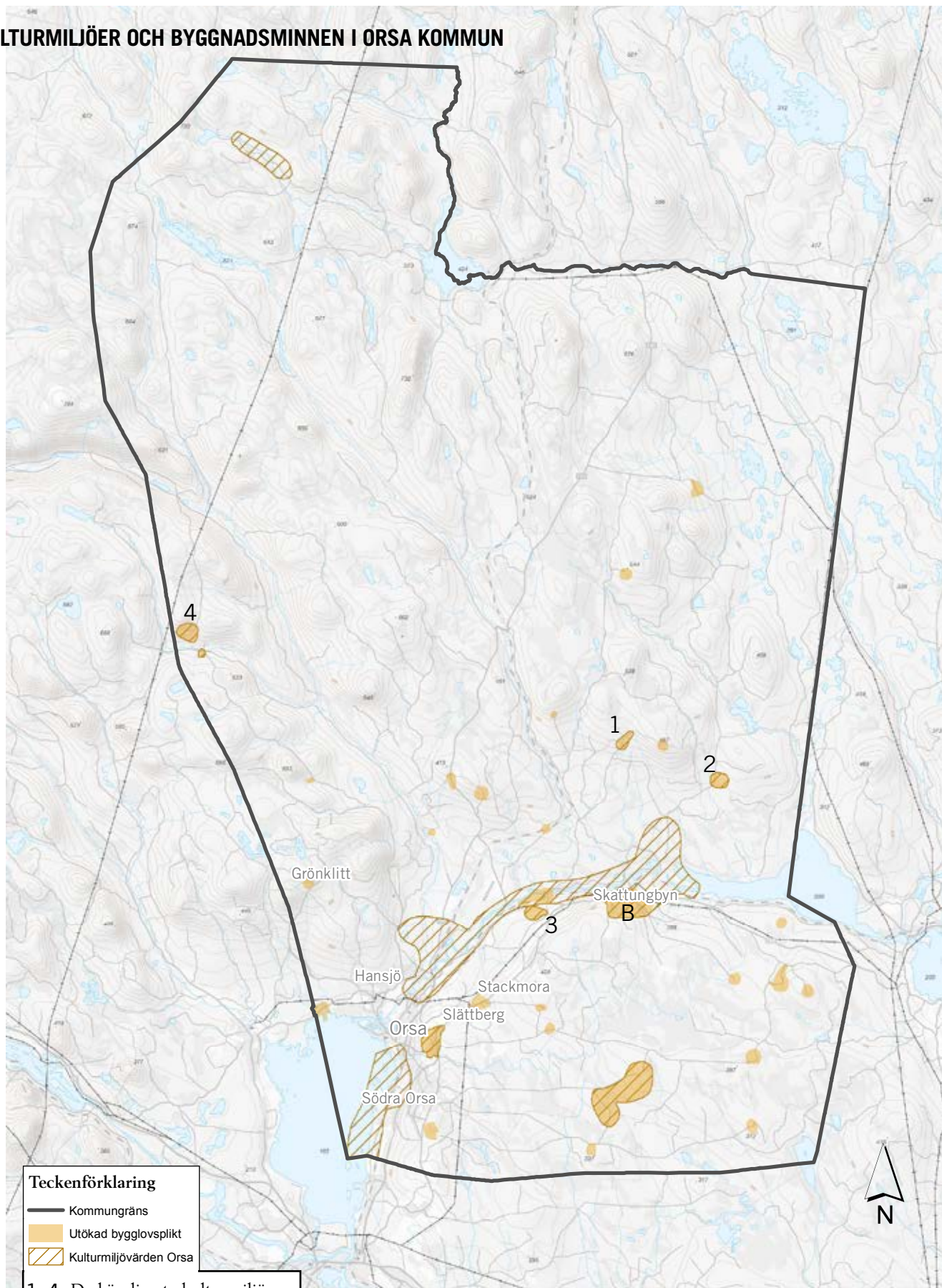
U= Länsstyrelsen har påbörjat en utredning för att avgöra om kulturresevat ska bildas

Bildförklaring:

Näckdalens såg är riksintresse för kulturmiljövården.

KULTURMILJÖER OCH BYGGNADSMINNEN I ORSA KOMMUN

DEL 2 - PLANFÖRSLAG

Teckenförklaring

	Kommungräns
	Utökad bygglovspflicht
	Kulturmiljövärden Orsa

- 1-4 De känsligaste kulturmiljöerna i Orsa kommun
- B Byggnadsminne

Se även tabellen på föregående sida.

RIKTLINJER FÖR KULTURMILJÖ

Utforma bostadsområden med hänsyn där det förekommer fornlämningar

Det är möjligt att bygga nytt i ett område med flera fornlämningar eller i närheten av en ensam fornlämning om man utformar området rätt. Fornlämningarna behöver få tillräckligt med utrymme för att allmänheten fortfarande ska ha tillgång till och kunna uppleva dem.

Var varsam med de känsligaste kulturmiljöerna

I de allra värdefullaste kulturmiljöerna är det viktigt att vara försiktig med förändringar. Nya byggnader kan ibland vara möjligt om det är byggnader som traditionellt finns i miljön. De ska i så fall uppföras i den befintliga bebyggelsestrukturen och i material och stil som stämmer överens med kulturmiljöns värden. De känsligaste kulturmiljöerna i Orsa kommun är Skräddar-Djurberga fäbod (1), Kväcksens fäbod (2), Gruvbackarna (3) och Näckådalens såg (4), se karta till höger. I Skräddar-Djurberga har kommunen och länsstyrelsen tillsammans med hembygdsföreningen börjat undersöka möjligheterna att bilda ett kulturresevat.

Förändringar i övriga värdefulla kulturmiljöer ska tillföra positiva värden

Utgångspunkten för nytillskott eller förändringar i värdefulla kulturmiljöer ska inte bara handla om vad miljön tål utan om nytillskottet kan tillföra positiva värden till kulturmiljön. Många av kommunens kulturmiljöer omfattar bebyggelsen och de är därför i ständig förändring. Nya tillskott behöver bygga vidare på befintliga strukturer, framförallt byggnadernas placering mot gatan och deras placering på tomten. Utformningen behöver använda traditionella formspråk och material, med ett modernt uttryck. Det är ofta positivt att kunna se ungefär under vilken tid nytillskottet tillkom. Riktlinjen omfattar alla riksintressen och övriga kulturmiljöintressen i kommunen, se karta till höger.

Fäbodar, fäbodmiljöer och finnbyar ska vara levande platser med den ursprungliga karaktären bevarad

Väl bevarade fäbodmiljöer och finnbyar är känsliga för förändringar. Både tillbyggnader, övriga förändringar av byggnaderna och nya fritidshus kan påverka karaktären i fäbodmiljön eller finnbyn. Därför är det viktigt att förändringar och nytillskott tar hänsyn till den befintliga miljön.

Vissa byggnader, bebyggelseområden och platser kräver bygglov för en del bygglovsbefriade åtgärder och får inte heller förvanskas.

Byggnader, bebyggelseområden, vissa anläggningar, allmänna platser och vissa tomter som är värdefulla ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får enligt Plan- och bygglagen inte förvanskas. I de områden eller i anslutning till de objekt som pekas ut får inte heller en stor andel bygglovsbefriade åtgärder utföras utan bygglov. Dessa objekt och områden redovisas översiktligt på kartan till höger samt mer detaljerat i respektive delområdesrekommendation.

Ta fram ett kulturmiljöprogram

För att kunna styra utvecklingen av kommunens kulturmiljöer på ett bra sätt behöver kulturmiljöerna beskrivas och hanteras mer ingående än vad översiktsplanen har möjlighet till. Därför behövs ett kulturmiljöprogram som beskriver och ger riktlinjer för varje enskilt område eller objekt.

Riktlinjer för områdena i kartan:

Kartan redovisar kulturmiljövärdena i tabellen på sidan 69, samt följande riktlinjer:

- Var varsam med de känsligaste kulturmiljöerna, numrerade 1-4 i kartan.
- Vissa byggnader, bebyggelseområden och platser kräver bygglov för en del bygglovsbefriade åtgärder och får inte heller förvanskas., se områden markerade med "Utökad bygglovsplikt" i kartan, samt i respektive delområdesrekommendation.

BOENDE OCH TRANSPORTER

Orsa är en glest befolkad kommun med sin befolkning koncentrerad till kommunens södra delar. Kommunen ingår i en arbetsmarknadsregion tillsammans med Mora och Älvdalen och därför påverkar även bostadsmarknaden i de tre kommunerna varandra.

BEFOLKNING OCH BOSTÄDER

Orsa kommun har år 2015 ca 6800 invånare. Liksom många andra mindre kommuner har man de senaste 20 åren haft en minskande befolkning. Jämfört med landet i övrigt finns det i kommunen fler äldre invånare och färre i åldrarna 20 till 40 år. De äldre invånarna förväntas fortsätta att öka och det ställer krav på både service i form av särskilda boenden och möjligheter att flytta från villa till tillgängliga, centralt belägna lägenheter.

Över hälften av kommunens befolkning bor i Orsa tätort som är den största tätorten i kommunen. Därefter följer i storleksordning Södra Orsa, Hansjö, Skattungbyn, Stackmora och Slättberg. Det ger en stor koncentration av kommuninvånare till Orsa tätort och dess närmaste omland. I övrigt är kommuninvånarna samlade inom 1,5 mil norr om Orsa och i stråket mot Skattungbyn. Stora ytor av kommunen är glest befolkade med bara enstaka bofasta. Här finns istället fritidshus och jaktstugor som används både av kommuninvånare och människor utifrån kommunen i samband med olika fritidsaktiviteter som exempelvis skoteråkning, jakt och fiske.

Den vanligaste bostadsformen i Orsa kommun är småhus. I byarna dominerar friliggande villor medan det i Orsa tätort finns en blandning av friliggande villor och sammanbyggda småhus, främst kedjehus. Flerbostadshus är vanligast i och i närheten av Orsa centrum och det finns även flerbostadshus i Södra Orsa samt i Skattungbyn. I Orsa tätort finns en blandning av upplåtelseformer, både äganderätter, bostadsrätter och hyresrätter. Hyresrätter finns även i Södra Orsa och i Skattungbyn. Många av flerbostadshusen i Orsa centrum är från 50-talet och uppfyller inte dagens krav på tillgänglighet, kvalitet eller sammansättning av lägenhetsstorlekar. I och med nybyggnationerna i kvarteret Rättvisan 2010 och i kvarteret Måsen under 2015 har det kommunala bostadsbolaget Orsabostäder påbörjat moderniseringen av sitt lägenhetsbestånd, en modernisering som kommer att fortsätta.

I kommunen finns också många hus som används som fritidshus. Vanligast är fritidshusen i Grönklitt, i fåbodarna och i finnbyarna, men de finns också utspridda i alla kommunens byar och längs med Orsasjöns strand.

Människor har olika bostadsbehov under olika skeden i livet beroende på bland annat ålder, familjesituation och arbetsplats, men även beroende på hälsa och inkomst. I Orsa har det tidigare funnits en yrkeshögskola och det pågår arbete för att kunna starta upp utbildningen igen. Studenter behöver liksom de som precis flyttat hemifrån och fått sitt första jobb, små, billiga lägenheter medan nyinflyttade familjer med många familjemedlemmar behöver stora lägenheter. För andra förutsättningar finns alla möjliga behov däremellan. Kommunen har genom sitt kommunala bostadsbolag möjlighet att se till att personer med olika behov och förutsättningar kan hitta en lämplig bostad i kommunen. Kommunen ska även se till att det finns bostäder för de som behöver extra stöd, så kallade trygghetsboenden, särskilda boenden för äldre och bostäder för vuxna enligt LSS.

RIKTLINJER FÖR BEFOLKNING OCH BOSTÄDER

Flexibla boenden kan möta förändringar i åldersstrukturer

Bostäder som tillkommer på grund av efterfrågan från speciella grupper ska utformas med tanken att de ska kunna passa även andra grupper av människor i framtiden. Orsas befolkning blir allt äldre och det skapar ett behov av centrala bostäder med god tillgänglighet. Eftersom åldersstruktur och efterfrågan kan variera över tid behöver nya bostäder vara flexibla så att de passar olika familjekonstellationer och åldersgrupper. Det kan exempelvis åstadkommas genom att gemensamhetsutrymmen i bostäder anpassade för äldre med hemtjänstbehov (i Orsa kommun kallat trygghetsboende) utformas så att de med enkla ingrepp kan göras om till en eller flera vanliga lägenheter.

Främja ett varierat boende

I olika skeden i livet har man olika boendebehov på samma sätt som olika familjekonstellationer har olika boendebehov. Det behövs både små enkla lägenheter för de som precis flyttat hemifrån, tillgängliga lägenheter med hiss för äldre som flyttat från sin villa och stora lägenheter för stora familjer. Variation behövs både i storlek och boendekostnad.

I Orsa centrum ska mark för bostäder utnyttjas effektivt

I Orsa centrum ska bostäder utnyttja marken effektivt, normalt betyder det att flerbostadshus ska prioriteras framför friliggande villor. Då får fler möjlighet att bo med god tillgänglighet till kollektivtrafik och service. De centrala lägena behövs bland annat för de som inte har bil och/eller körkort samt för äldre som vill flytta från villan, exempelvis till ett boende med gemensamma utrymmen och närhet till hemtjänstpersonal.

Fokusera nybyggande till Orsa centrum och Södra Orsa längs pendlingsstråket

Allt fler människor väljer att bo i eller nära tätorter, framför allt kommuncentrum, samt i pendlingsstråk. Det gör att nya bostadsområden och förtätningar i första hand behöver tillkomma i Orsa centrum och i Södra Orsa längs pendlingsstråket söderut mot Mora.

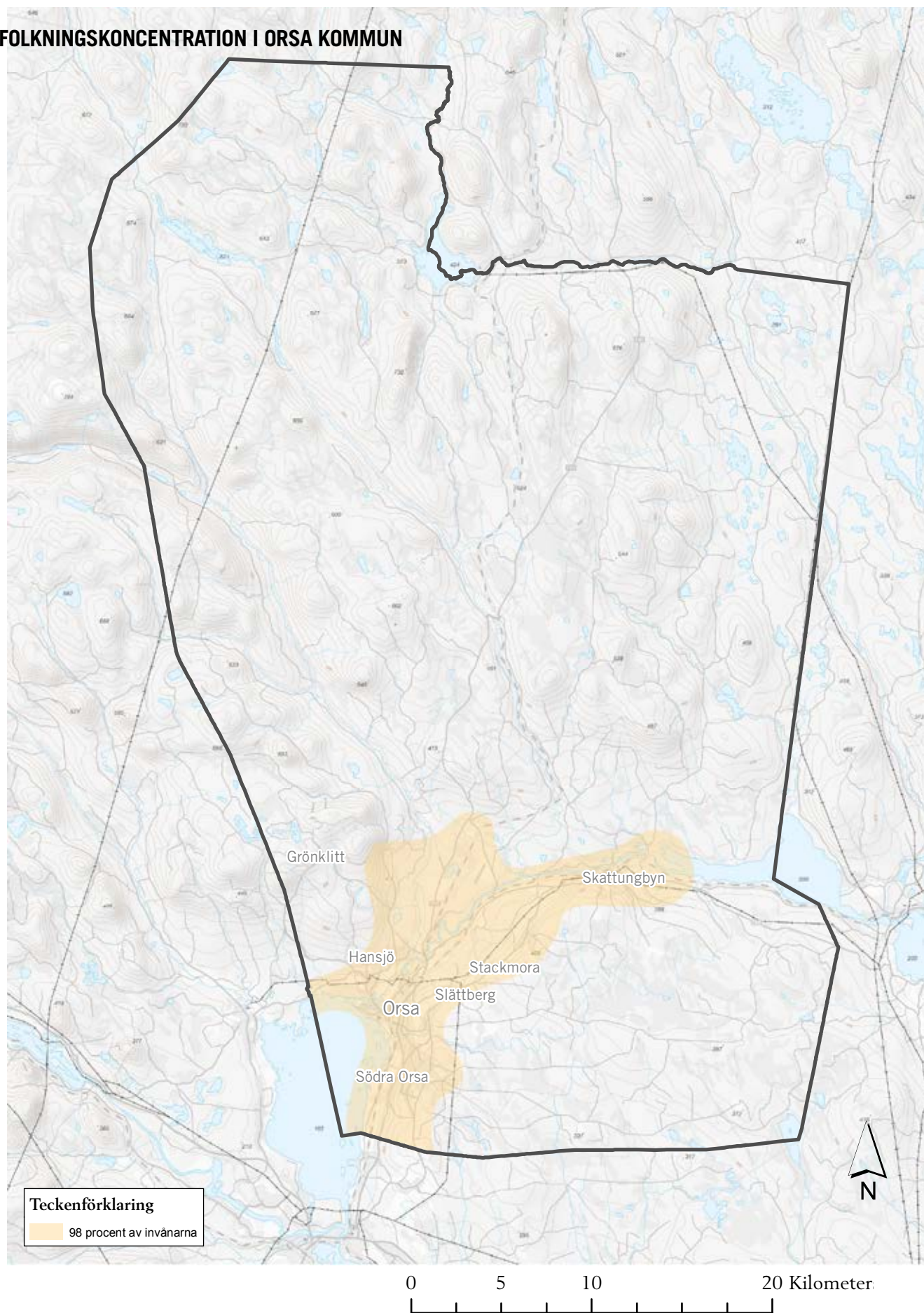
Det ska finnas en plan- och markreserv för bostäder i Orsa centrum

Eftersom detaljplanering och markköp kan ta tid behöver det finnas en planreserv och en markreserv i Orsa centrum så att det kan byggas bostäder när behovet uppstår. Markreserven kan finnas antingen hos kommunen eller hos det kommunala bostadsbolaget.

Underlätta att bo i byarna och på landsbygden

Byarna är karaktäristiska för Orsa kommun och deras fortlevnad och utveckling är viktiga för kommunens attraktionskraft både för befintliga och nya invånare samt för turister. Byarna är och ska vara attraktiva boendemiljöer. Boende i byarna ska underlättas genom att kollektivtrafiken är anpassad till de områden där flest invånare bor, tillgång till bredband för alla kommunens bostadshus och företag och tydliga prioriteringsordningar för utbyggnad av allmänt VA (vatten och avlopp) i kommunens VA-plan.

BEFOLKNINGSKONCENTRATION I ORSA KOMMUN

Orsa kommuns största byar och skidanläggningen i Grönklitt. 98 % av kommunens invånare bor inom det markerade området.

GRUNDLÄGGANDE SERVICE

Tillgången till grundläggande service är viktig för valet av bostadsort. I en glest befolkad kommun som Orsa är ofta avståndet till grundläggande service större än i mer tätbefolkade kommuner. Eftersom en stor del av kommunens befolkning är samlad i närheten av Orsa tätort är förutsättningarna för ett bra utbud av grundläggande service ändå goda.

En del service kan kommuninvånarna behöva förflytta sig till för att ta del av medan annan service ska finnas närmare bostaden. Förskola och skola är grundläggande offentlig service som bör finnas förhållandevis nära bostaden även om detta kan vara svårt att åstadkomma i glest befolkade delar av kommunen. Förskolorna i kommunen finns utspridda i Orsa tätort och det finns även en förskola i Södra Orsa och en förskola i Skattungbyn. Skolor upp till årskurs 6 finns vid eller i närheten av de flesta av förskolorna, i Skattungbyn är skolan en friskola. Kommunens högstadieskola ligger strax norr om Orsa centrum.

Vårdcentralen är en viktig funktion i kommunen och det är även nära till Mora lasarett och enkelt att ta sig dit med kollektivtrafik.

Livsmedelsaffär, bank, post, apotek och drivmedel är grundläggande service som bedrivs kommersiellt. Framförallt livsmedel och apotek är viktigt att ha nära bostaden för att underlätta för personer som inte har tillgång till en bil. Även bankerna har haft en sådan funktion, men behovet av det minskar allt mer då fler och fler gör sina ärenden på internet. Det har även skett en anpassning av servicen på landsbygden där egna verksamheter har ersatts med att lokala butiker är ombud för service som apotek, post med mera.

Närheten till Mora gör att de flesta som bor i Orsa kommun också har nära till annan offentlig service som tingsrätt och arbetsförmedling samt ett större utbud av kommersiell service. I Mora finns också gymnasieskolan som är gemensam för Orsa, Mora och Älvdalen.

Orsa är kommunens primära servicepunkt, med ett bra utbud av både offentlig och kommersiell grundläggande service. Skattungbyn är en kompletterande servicepunkt som framförallt är viktig för invånarna i de östra delarna av kommunen.

RIKTLINJER FÖR GRUNDLÄGGANDE SERVICE

Samla offentlig service i kommunens servicepunkter

Orsa centrum är en självklar servicepunkt för offentlig och privat service i kommunen. Skattungbyn är också en viktig servicepunkt med ett enklare utbud av service. Grönklitt förväntas allt mer få karaktären av en servicepunkt, men eftersom fokus i Grönklitt är fritidsboende och besöksnäring föreslås ingen kommunal service etableras där.

Särskilda boenden ska ligga centralt i Orsa med närhet till vårdcentralen

De särskilda boendena är i behov av ombyggnation eller renoveringar. Lokaliseringen i tätorten är bra, nära vårdcentralen och centrum. Lillåhem har även extra kvalitéer med sin närhet till vattnet och grönstråket längs Lillån.

Avsätt plats för skolornas utveckling

Behovet av och kraven på skolan förändras över tiden. Ibland uppkommer behov av utbyggnader eller utökning av skolområden. Möjliga utvecklingsområden ska identifieras i översiktsplanen och kommer att redovisas i respektive delområdesrekommendation. Förskola måste även fortsättningsvis finnas i Orsa centrum.

Vårdcentralen behövs i Orsa

Vårdcentralen har en viktig servicefunktion för både Orsa och övriga kommunen och det är viktigt att den får vara kvar även i framtiden. Närheten och goda kollektivtrafikförbindelser till Mora lasarett är också en viktig service men kan inte uppväga den service som en vårdcentral i kommunens centralort ger.

ARBETSMARKNAD

Över hälften av Orsas befolkning i arbetsför ålder pendlar ut från kommunen för att arbeta. Majoriteten pendlar till Mora kommun och därifrån kommer också den största gruppen inpendlare till Orsa kommun. Orsa ingår i en arbetsmarknadsregion tillsammans med Mora och Älvdalen. Pendlingen mellan Orsa och Älvdalen är dock liten.

För att försörja den gemensamma arbetsmarknadsregionen med kompetent arbetskraft är det viktigt att det finns ett brett utbud av attraktiva boendialternativ i alla tre kommuner, Orsa, Mora och Älvdalen. Att vara en attraktiv boendekommun är mycket viktigt för att behålla befintliga företag och ha möjligheten att locka till sig nya etableringar både till den egna kommunen och till övriga delar av arbetsmarknadsregionen. Med den stora andelen kommuninvånare som pendlar till Mora kommun är en fortsatt positiv näringslivsutveckling i Mora kommun också viktigt för Orsa kommun.

Den ökande rörligheten på arbetsmarknaden gör också att möjligheterna att pendla blir viktiga inom arbetsmarknadsregionen, men också till angränsande arbetsmarknadsregioner för att åstadkomma regionförstoring. Möjligheterna att pendla handlar både om transporter med bil och kollektivtrafik. Vissa förbättringar i andra kommuner, exempelvis att förbättra genomfarten i Mora, är därför viktiga även för Orsa kommun.

TRAFIK OCH TRANSPORTER

Transporter är nödvändigt för att samhället ska fungera. Människor behöver kunna ta sig till arbeten, skolor, service och fritidsaktiviteter och gods behöver transporteras mellan företag och ut till kunden.

Gång- och cykelbanor finns idag framförallt i Orsa tätort medan man i Södra Orsa och i byarna rör sig i blandtrafik. Den nyligen genomförda ombyggnationen av Orsa centrum har gjort trafiksituationen för gående och cyklister i området både säkrare och mer inbjudande. De största förbättringsbehoven finns idag längs väg 1000 samt längs skolvägar till Orsaskolan och Digerbergets skola där gång- och cykelbanor saknas på vissa sträckor.

Kollektivtrafiken i kommunen består idag enbart av buss, med undantag av några tågavgångar mellan Mora och Östersund. Den mest frekventa busslinjen går mellan Mora och Orsa längs E45. Sträckan trafikeras också i en alternativ sträckning via Slättberg, Maggås och Bergkarlås. Därutöver går bussar mellan Orsa och Skattungbyn i två varierande sträckningar. Utöver det finns kollektivtrafik framförallt i syfte att fungera som skolbuss och enstaka turer till Grönklitt. Långväga kollektivtrafik finns till Edsbyn i form av buss och till Östersund i form av buss och tåg. Bussförbindelserna mellan Orsa och Mora är anpassade för byten mot Falun och Borlänge, men direktförbindelser saknas och vid förseningar kan inte byten garanteras vilket minskar attraktiviteten att pendla med kollektivtrafik.

Genom kommunen går två järnvägar, Inlandsbanan till Östersund och vidare mot Gällivare i nord-sydlig riktning och Bollnäsbanan i öst-västlig riktning. Inlandsbanan AB förvaltar samtliga sträckor inom kommunen på uppdrag av Trafikverket, men Bollnäsbanan förvaltas av Trafikverket från Furudal. Inlandsbanan används för både gods- och persontransporter, men i liten omfattning jämfört med andra järnvägar i landet. Det pågår arbete med att byta trafikledningssystem så att Inlandsbanan ska kunna ta ett större antal tågtransporter. Bollnäsbanan används idag enbart för persontrafik i samband med Orsayrorna på sommaren.

Väg E45 löper genom kommunen i nord-sydlig riktning och är en förutsättning både för pendling mellan Mora och Orsa och för transporter till och från Falun, Borlänge och Stockholm. E45 är också viktig för besöksnäringen tillsammans med väg 1000 och 1002 till Fryksås och Grönklitt. Både E45 och väg 296 mot Furudal och vidare mot Söderhamn är viktiga stråk för godstransporter. Kommunens företag har nytta av närheten till E45 för att frakta sitt gods. E45 är riksintresse för kommunikation och det finns en beslutad vägkorridor för en ny sträckning mellan Vattnäs och Trunna eftersom vägen där är smal, krokig och innehåller en stor mängd korsningar och enskilda utfarter.

Utöver det statliga vägnätet sköts vägar på landsbygden och i byarna av Orsa Besparingskrog genom ett avtal mellan Besparingskrogen och kommunen. Vägarna ligger ibland på samfällig mark, men eftersom de sköts av Besparingskrogen saknas vägsamfälligheter.

RIKTLINJER FÖR GÅNG- OCH CYKELTRAFIK

Ge plats åt gående i centrala Orsa

I områden med handel och grundläggande service ska gående kunna röra sig tryggt, säkert och lätt. Det ska vara lätt att röra sig både längs med gator och vägar, och att korsa dem. Platser i behov av ny gestaltning redovisas på kartan nedan.

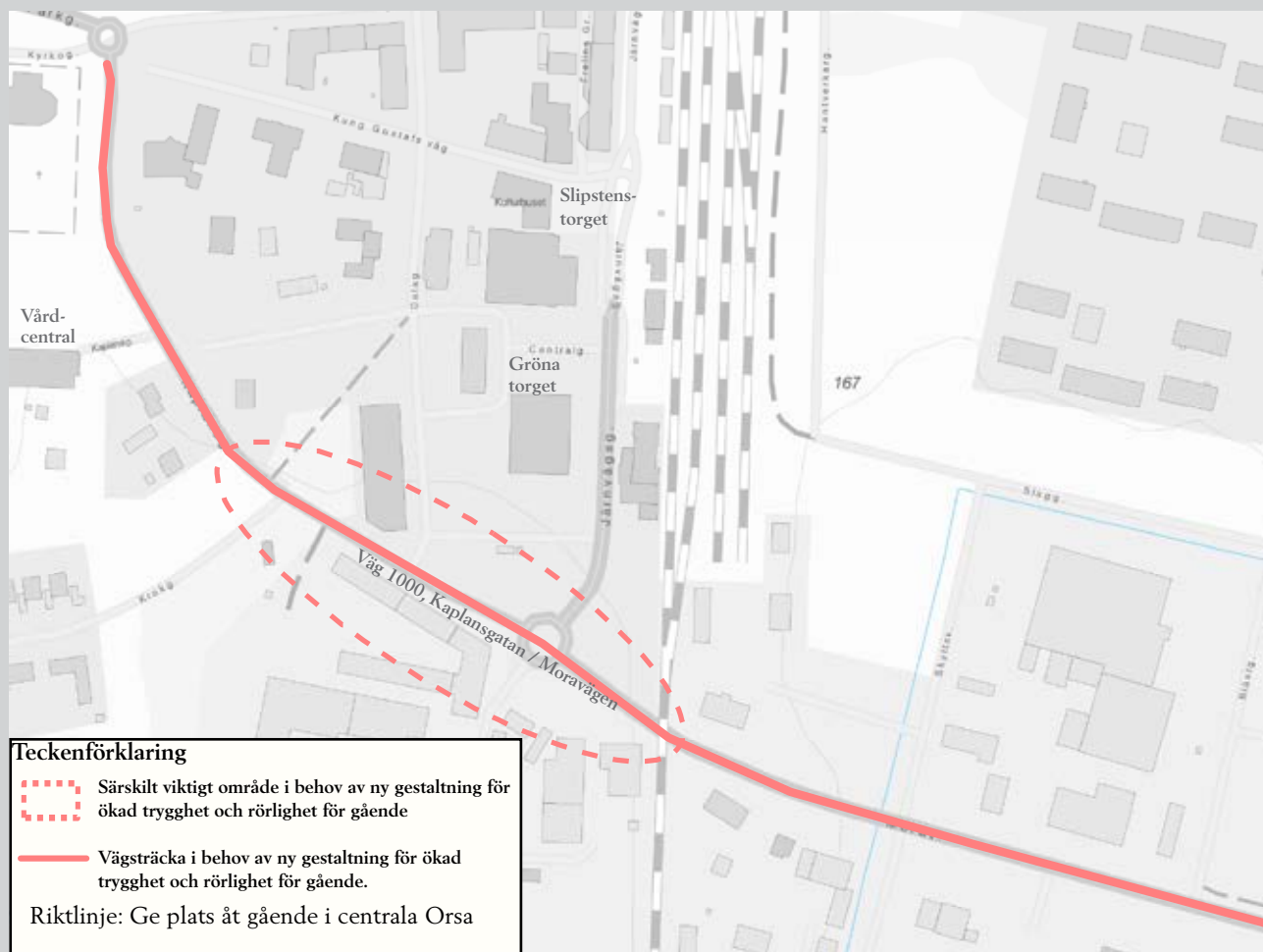
Prioritera utbyggnaden av cykelvägar i huvudstråk och saknade länkar

Huvudstråken för gång- och cykeltrafik i Orsa kommun går mellan Orsa centrum och industriområdet på Born, från Orsa till Våmhus och vidare runt Orsajön, mellan Orsa och Skattungbyn samt mellan Orsa och Mora. Mellan Orsa och Mora behövs flera huvudstråk på grund av höjdskillnaderna och för att möjliggöra att en större del av arbetspendlingen sker med cykel. I samband med ombyggnation av E45 finns det behov av en separerad gång- och cykelväg mellan Orsa och Mora.

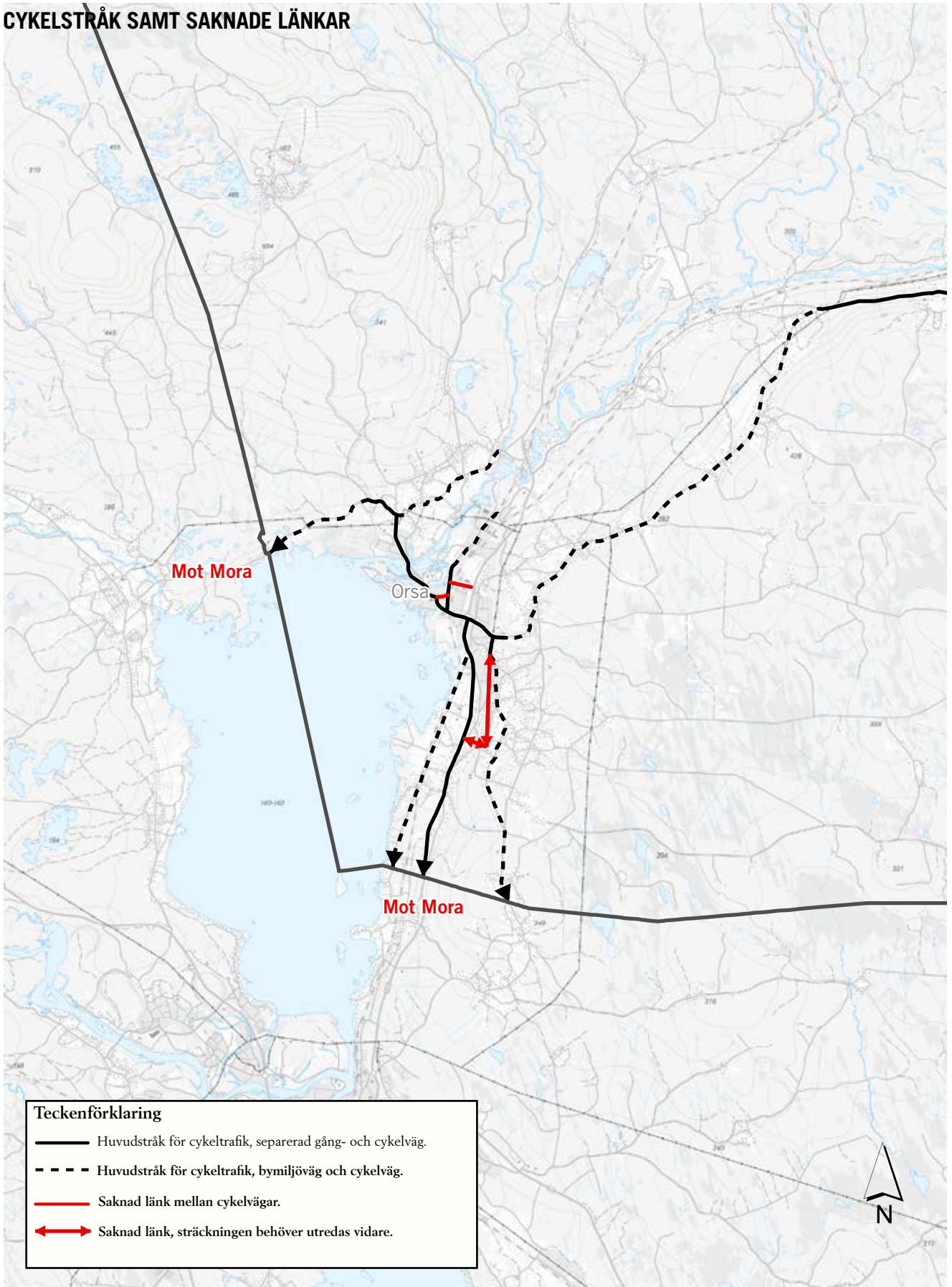
Där det är lämpligt med hänsyn till trafiksituationen kan huvudstråken utgöras av så kallade bymiljövägar, där vägrenen är tydligt avmälad och bilarna ska köra mitt i vägen förutom vid möte. Ett bra exempel på bymiljöväg finns genom Hansjö. Med hänsyn till skötsel under den snötäckta perioden och de oskyddade trafikanternas trygghet bör bymiljövägarna inte utformas med så kallade chikaner (fartsänkande kurvor). Huvudstråken redovisas på kartan på nästa sida.

Bostadsgator och byvägar ska vara säkra för gående och för cyklister

För att människor ska kunna ta sig till och från huvudstråken för gång- och cykeltrafik på ett säkert sätt behöver bostadsgator och byvägar utformas så att höga hastigheter hos biltrafiken undviks. På bostadsgator och byvägar ska även yngre skolbarn kunna röra sig i blandtrafik på ett säkert sätt. På befintliga bostadsgator och byvägar kan avmålade gång- och cykelvägar vara ett alternativ, liksom en utformning som bymiljöväg.

CYKELSTRÅK SAMT SAKNADE LÄNKAR

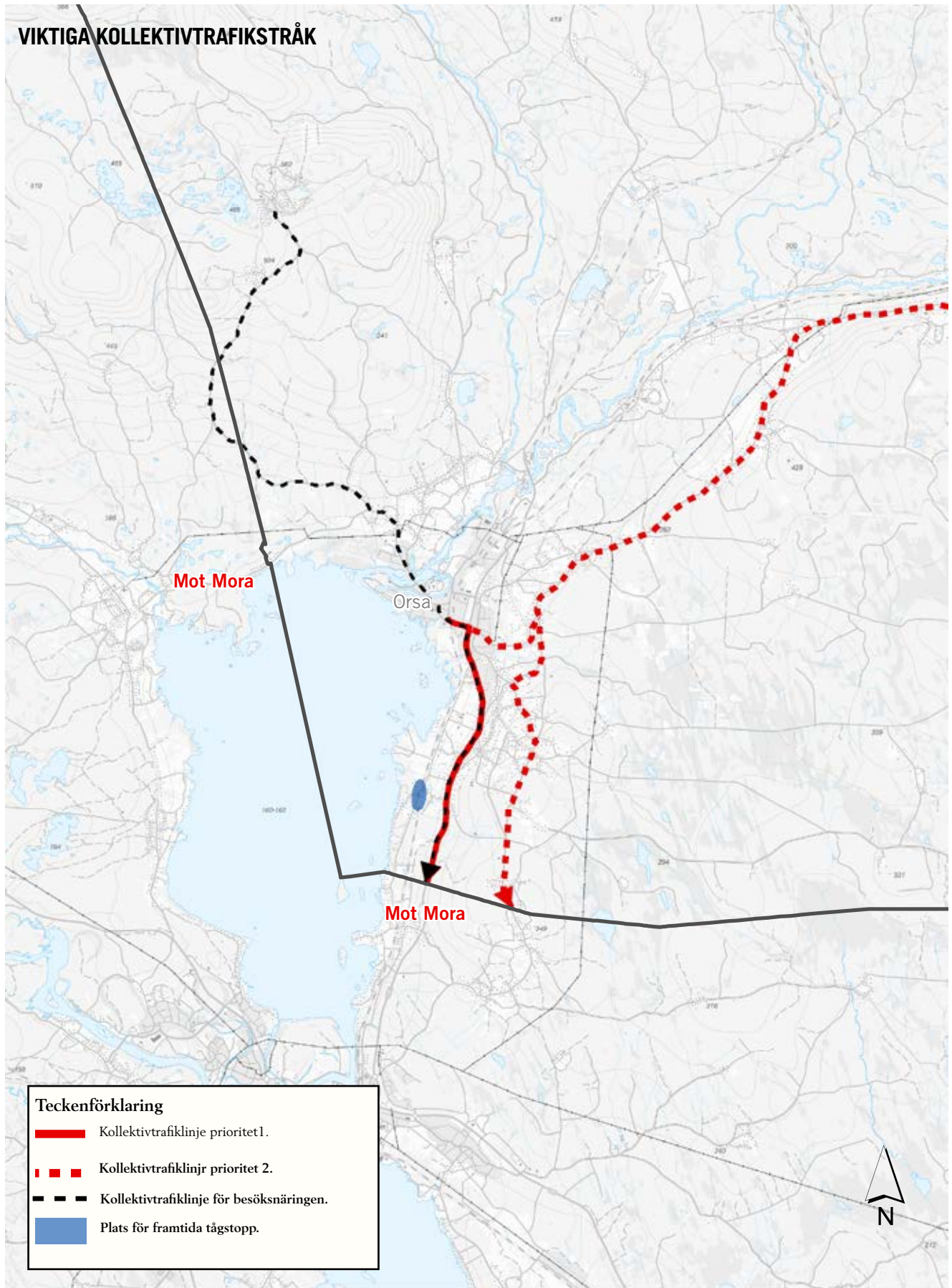
Teckenförklaring	
	Huvudstråk för cykeltrafik, separerad gång- och cykelväg.
	Huvudstråk för cykeltrafik, bymiljöväg och cykelväg.
	Saknad länk mellan cykelvägar.
	Saknad länk, sträckningen behöver utredas vidare.

Riktlinje:

Prioritera utbyggnaden av cykelvägar i huvudstråk och saknade länkar

0 2,5 5 10 Kilometer

VIKTIGA KOLLEKTIVTRAFIKSTRÅK

Teckenförklaring	
	Kollektivtrafiklinje prioritet 1.
	Kollektivtrafiklinje prioritet 2.
	Kollektivtrafiklinje för besöksnäringen.
	Plats för framtida tågstopp.

Riktlinjer:

Spara plats för framtida tågstopp

Anpassa busslinjer efter var människor bor och vistas

RIKTLINJER FÖR KOLLEKTIVTRAFIK

Spara plats för framtida tågstopp

Vid planering av förtätning och nya bostadsområden ska det avsättas plats för framtida pendeltågstopp längs Inlandsbanan mellan Mora och Orsa. Ett framtida tågstopp bör placeras där järnvägen korsar Lisselhedsvägen för att kunna serva både befintliga bostadsområden i Södra Orsa och det nya bostadsområdet Styversbacken, se karta.

Anpassa kollektivtrafiklinjerna efter var människor bor och vistas

För att underlätta arbetspendling med kollektivtrafik ska denna anpassas efter pendlingsstråk, var kommunens invånare bor samt var det finns viktiga målpunkter. Kollektivtrafiklinjen längs E45 mellan Orsa och Mora ska ha högsta prioritet och behöver stanna vid de stora arbetsplatserna i Mora kommun. Därefter bör kollektivtrafiklinjerna Skattungbyn-Kallmora-Åberga-Stackmora-Slättberg-Orsa samt Orsa-Slättberg-Oljonsbyn-Maggås-Mora prioriteras då de betjänar en stor del av kommunens invånare som dessutom bor i ett område där höjdskillnaderna gör det mindre enkelt att cykla. Övriga kollektivtrafiklinjer i kommunen bör framförallt användas för skolbusstrafik och arbetspendling dagtid. Kollektivtrafiklinjer mot Edsbyn och Östersund är viktiga för långväga resande.

För att förbättra möjligheterna att resa kollektivt till bilintensiva besöksmål bör kollektivtrafiken Orsa-Grönklitt anpassas till andra kommunikationer, exempelvis tågen mellan Stockholm och Mora, samt passa med stugbytdagar.

Bättre pendlingsmöjligheter till Falun/Borlänge

Orsa är en pendlingskommun och det behöver vara enkelt för de boende i Orsa att pendla inte bara till Mora utan även till Dalarnas regioncentrum Falun/Borlänge. Turer utan byten är att föredra men om det krävs byten får dessa inte innehålla onödig väntetid samtidigt som de måste vara pålitliga.

Arbeta för spårbunden kollektivtrafik till Mora och Borlänge

För att öka möjligheterna att pendla till och från Orsa ska kommunen arbeta för spårbunden kollektivtrafik till Mora och vidare mot Borlänge. Elektrifiering av Inlandsbanan mellan Mora och Orsa kan krävas, men det kan också finnas lösningar med kombinerade diesel- och eldrivna tåg. Inlandsbanan förvaltas av Inlandsbanan AB med medel från Trafikverket. Inlandsbanan AB ägs av kommunerna längs Inlandsbanan.

RIKTLINJER FÖR JÄRNVÄG

Järnvägens betydelse kommer att öka

Järnvägens betydelse förväntas öka i framtiden då efterfrågan på klimatsmarta transporter ökar. Minskade godstransporter på väg är positivt då det leder till mindre buller och ökad trafiksäkerhet. Inlandsbanan och Bollnäsbanan kan bli viktiga alternativ till stambanan exempelvis vid stopp, olyckor och underhåll. För att inte försvåra för ökad användning av järnvägen i framtiden ska nya byggnaders lämplighet prövas med en ökad järnvägstrafik i åtanke.

Säkrare järnvägsövergångar

Ett flertal järnvägsövergångar i Orsa består endast av ljud- och ljussignal. Det finns även flera gångpassager som saknar ljud- och ljussignal. I Södra Orsa finns flera järnvägsövergångar som saknar ljud- och ljussignal. Det finns också ett flertal järnvägsövergångar, framförallt utan signaler, där vägen har uppförbacke upp till spåret. Järnvägsövergångarna behöver bli säkrare och gångpassagerna ska kunna användas av alla, även barnvagnar och cyklar med cykelkärra.

Åtgärder på Dalabanen behövs för Inlandsbanans och Bollnäsbanans utveckling

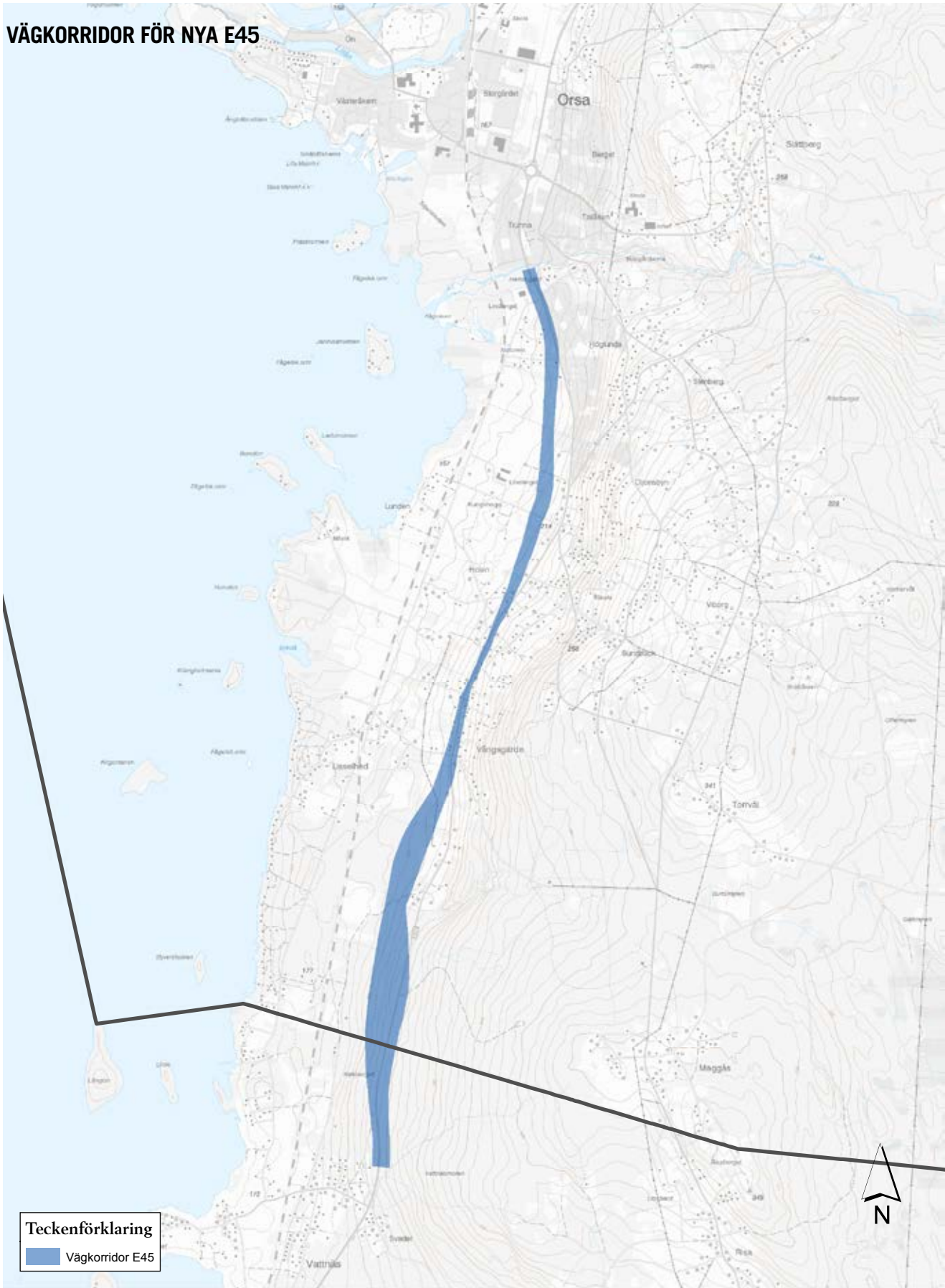
För att möjliggöra för ett ökat användande av Inlandsbanan och möjliggöra ett framtida gott utnyttjande av Bollnäsbanan krävs åtgärder på Dalabanen eftersom gods kommer från eller ska vidare på järnvägen. Utbyggnad av triangelspåret i Noret minskar behovet av att köra in på rangerbangården i Mora om lok istället kan bytas i Noret eller vid användning av kombinerade diesel- och eldrivna lok.

Industrispår

Se riktlinjerna om Industri och verksamheter på sidan 111.

VÄGKORRIDOR FÖR NYA E45

DEL 2 - PLANFÖRSLAG

Riktlinje: Säkrare och snabbare väg mellan Orsa och Mora.

RIKTLINJER FÖR VÄGAR

E45, säkrare och snabbare väg mellan Orsa och Mora

E45 är en nationell stamväg och riksintresse för kommunikation. För att förbättra framkomligheten och trafiksäkerheten på sträckan har Trafikverket beslutat om en vägkorridor för delvis ny sträckning av vägen. Enligt den nationella planen kan projektet genomföras år 2020-2025. Orsa kommun anser att den beslutade korridoren ska gälla och att det är mycket viktigt för Orsa kommun samt för de som bor och rör sig längs E45 att projektet genomförs under denna period. Inga byggnader som kan försvåra genomförandet av projektet får tillkomma inom eller i direkt anslutning till den beslutade vägkorridoren. Trafikverket är ansvarig för drift, underhåll och utbyggnad av E45.

Väg 1000 och 1002 behöver anpassas till turisttrafiken

Turisttrafiken till Fryksås och Grönklitt går längs väg 1000 och 1002. Trafikverket arbetar med ett projekt där den del av väg 1000 som går från Lillån till avfarten till Fryksås/Grönklitt ska breddas och förses med gång- och cykelväg. Projektet är planerat att genomföras år 2017. Det är viktigt för Grönklitts fortsatta utveckling och för de som bor och rör sig längs med sträckan att projektet inte försenas.

Det finns också behov att bygga om väg 1000 på sträckan från E45 till Lillån. På sträckan skiftar framkomligheten för både bilister, gående och cyklister. Från E45 till Inlandsbanan behöver vägen en utformning som dämpar hastigheten medan det på övriga sträckor behövs en utformning som ger mer utrymme för både fordon och gående utan att uppmuntra till högre hastigheter.

Eftersom turister till skidanläggningar till stor del är bilburna förväntas Grönklitts fortsatta utveckling generera ökad trafik. Väg 1002 bedöms inte kunna hantera den ökade trafiken i framtiden utan alternativ kommer att behövas. Detta kan lösas på olika sätt. Trafikverket är ansvarig för drift, underhåll och förändringar av väg 1000 och 1002.

Väg 296 behöver anpassas till den tunga trafiken

Väg 296 till Furudal och vidare mot Söderhamn är en viktig öst-västlig länk för godstrafik. Vägen är idag smal och saknar både vägren och gång- och cykelväg. Genom Skattungbyn är vägen bitvis extra smal vilket gör trafiksituationen mycket otrygg. Det går en stor andel tung trafik på vägen och det ligger flera byar längs med den mellan Orsa och Skattungbyn. Det är idag otryggt att gå och cykla längs med vägen och rimliga alternativa vägar saknas. Vägen behöver breddas och eventuellt förses med gång- och cykelväg. Trafikverket är ansvarig för drift, underhåll och förändringar för väg 296.

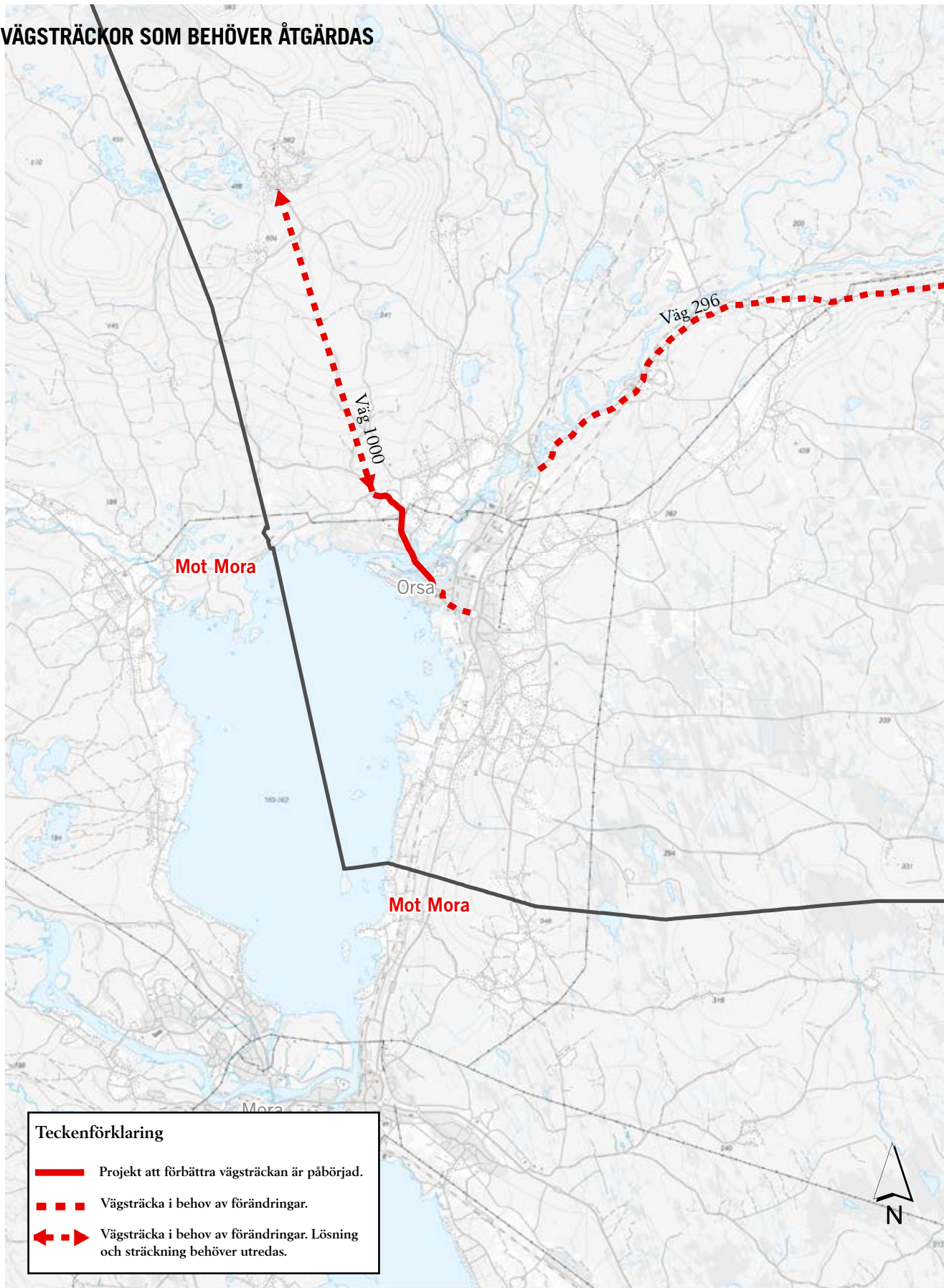
Behåll sträckningen och karaktären längs kulturhistoriskt viktiga vägar

Turistvägen i hela sin sträckning samt flera vägar som ansluter till den är kulturhistoriskt värdefulla. Vägarnas sträckning och karaktären på bebyggelsen i byarna samt utblickar över odlingslandskapet och omgivande berg är viktiga att behålla. Vägarna redovisas på kartan på sida 89.

Ge gatorna plats för vinterns snö

Orsa kommun har förmånen att ha en riktig vinter. Det ställer krav på utformningen av olika typer av allmänna platser. Vid nybyggnation och vid omdaning av befintliga områden behöver gator och parkeringsplatser utformas så att det finns tillräcklig plats för den snö som kommer under vintern.

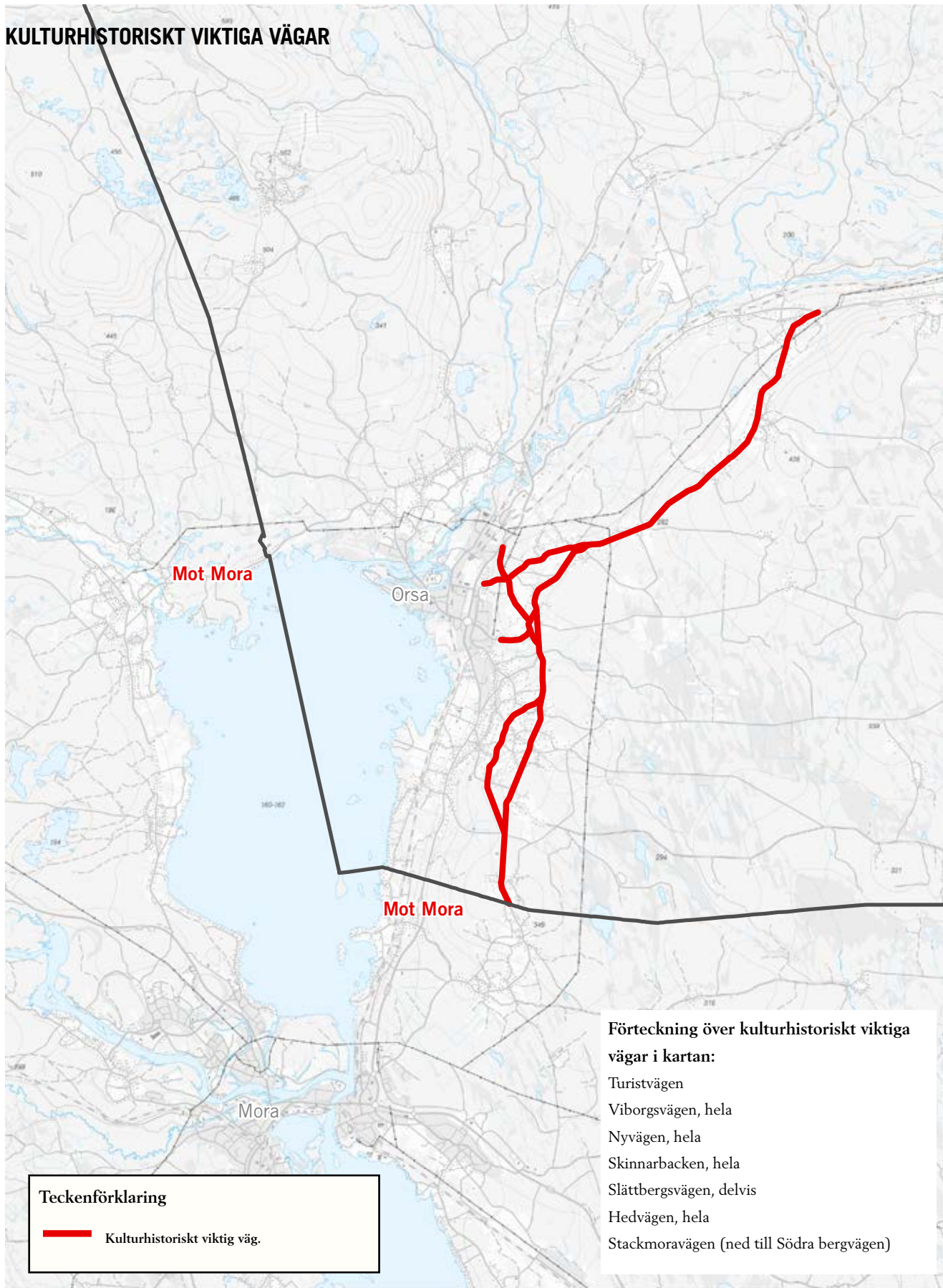
VÄGSTRÄCKOR SOM BEHÖVER ÅTGÄRDAS

DEL 2 - PLANFÖRSLAG

KULTURHISTORISKT VIKTIGA VÄGAR

Teckenförklaring
— Kulturhistoriskt viktig väg.

- Förteckning över kulturhistoriskt viktiga vägar i kartan:**
- Turistvägen
  - Viborgsvägen, hela
  - Nyvägen, hela
  - Skinnarbacken, hela
  - Slättbergsvägen, delvis
  - Hedvägen, hela
  - Stackmoravägen (ned till Södra bergvägen)

Riktlinjer:
Behåll sträckningen och karaktären längs kulturhistoriskt viktiga vägar

DEL 2 - PLANFÖRSLAG

FRITID

Goda möjligheter till en meningsfull fritid ger mervärden för kommunens invånare och skapar anledningar för turister att besöka Orsa. Orsa kommun har ett stort och varierande utbud av fritidsaktiviteter inom både kultur, friluftsliv, organiserad och spontan idrott.

OFFENTLIGT LIV

Offentliga platser ska inbjuda till möten mellan människor. För att vardagslivet ska fungera måste invånarna använda det offentliga rummet för att exempelvis ta bussen till jobbet, gå till affären för att handla eller hämta barnen på dagis. Om de offentliga platserna är tillräckligt attraktiva kan människor även välja att uppehålla sig lite längre på offentliga platser när de gör nödvändiga aktiviteter eller att göra saker som inte är nödvändiga, som att ta en promenad eller sitta på en bänk och njuta av solskenet.

Med fler som väljer att uppehålla sig på en plats ökar möjligheten att tillgodose människors behov av sociala kontakter genom både aktiva möten, exempelvis när barn leker med varandra på lekplatser eller när bekanta stannar för att prata utanför affären, och passiva aktiviteter som att se andra människor passera över ett torg eller prata med varandra. Sociala aktiviteter och icke nödvändiga aktiviteter är viktiga för människors välbefinnande. Eftersom olika typer av offentliga rum, som parker, grönområden, gator och torg ger förutsättningar för dessa aktiviteter är det viktigt att utforma de offentliga platserna på ett bra sätt.

RIKTLINJER FÖR OFFENTLIGT LIV

Offentliga platser ska möjliggöra möten mellan människor

Offentliga platser är viktiga för människors sociala liv. De behöver utformas så att de uppmuntrar till och möjliggör möten mellan människor både i vardagen och vid speciella tillfällen. Väl använda offentliga platser bör inte privatiseras.

Orsa camping är en viktig offentlig plats i Orsa

Området vid Orsa camping är en viktig offentlig plats för Orsas invånare. Området ägs av ett privat företag och det är viktigt att campingens fortsatta utveckling ger plats och möjlighet för både campinggäster, övriga turister och lokalbefolkning att vistas där.

Ge plats för evenemang i Orsa centrum

I Orsa finns flera evenemang som är viktiga både för lokalbefolkningen och för besöksnäringen. Midsommarfirande, marknader, uppträdanden och Orsayran behöver plats att vara på. Många aktiviteter sker på campingen, men flera av dem sker i centrum. Offentliga platser som gator och torg behöver även fortsättningsvis utformas och möbleras så att de är användbara vid tillfälliga evenemang så väl som till vardags. Järnvägsgränd och vissa angränsande områden har nyligen genomgått en ombyggnad.

Offentlig utsmyckning kan stärka Orsas varumärke som musikkommun

Den offentliga utsmyckningen ger möjlighet att framhäva Orsa som musikkommun. Så är fallet med konstverket "Fiolen min" på Slipstenstorget.

Bystugor och majstångsplatser är byarnas mötesplatser

Bystugor och majstångsplatser ligger ofta i anslutning till varandra i kommunens byar. Midsommarfirandets betydelse och bystugornas möjlighet att ordna evenemang och fester gör dessa områden till viktiga mötesplatser. Öppna ytor i anslutning till dessa platser som exempelvis används för parkering behöver fortsatt finnas kvar.

Orsa ska vara attraktivt på vintern

Offentliga platser ska utformas så att de är attraktiva under vintern. Det behöver finnas plats både att vara på och att lägga upp snö på. Vinteranpassade evenemang och tillfällig användning av områden, exempelvis för att åka skridskor, gör Orsa levande även under vintermånaderna.

Parker och grönområden

Parker och grönområden hanteras i avsnittet Grönstruktur.

KULTUR

Attraktionskraften hos Orsa kommun för både besöksnäringen och kommuninvånare är starkt knutet till kommunens och övriga Siljansbygdens kulturarv. Kulturarvet består delvis av den byggda och brukade miljön samt fysiska spår av denna. De här värdena är kopplade till riksintresset för friluftsliv för Siljansområdet enligt 4 kapitlet 2 § miljöbalken. En stor del av attraktionskraften hos kommunen och i och med det även riksintressets värde ligger även i immateriella delar av kulturarvet och i delar som inte syns i markanvändningen. Kultur definieras inte bara av föremål utan också av socialt överförda levnadsmönster. Utan denna del av kulturarvet skulle de mer fysiska delarna av kulturarvet inte ha ett lika högt värde.

Viktiga delar i kulturarvet som sällan får någon större påverkan på hur marken används är exempelvis midsommarfirandet, dräkttraditionen och konsthantverket – där kurbitsmåleriet ingår.

Här sitter majstången uppe året runt och varje by har sin majstång och sitt midsommarfirande. Byarnas midsommarfirande samlar inte bara byns invånare utan även fritidsboende och andra besökare. Vid olika typer av högtider är användandet av bygdens folkdräkt "Orsadräkten" utbrett hos både barn och vuxna. Något som bland annat syns tydligt under midsommarfirandet. Folkdräkten är idag en högtidsdräkt som passar in i nästan vilken klädkod som helst vid olika formella tillställningar och den uppfattas ofta som en symbol för en stolthet över sin bygd och dess traditioner.

Både den "gamla" kulturen och den moderna är viktiga i Orsa. Dalamåleriet och kurbitsmotivet är i sig en symbol för Dalarna. Kurbitsen som motiv används fortfarande vid olika former av hantverk och i utsmyckningar av både vardagliga och mindre vardagliga föremål. Andra former av hantverk är till exempel silversmide, träslöjd och textilarbeten. Några av de lokala konstnärernas alster kan besökare ta del av under konststrundan "Konst runt Siljan" som hålls varje vår. På Orsa kulturhus pågår olika utställningar över året och det finns diverse konst- och/eller hantverksföreningar som Orsa konstförening och Orsa slöjdlag.

Det som utmärker Orsas kulturarv lite extra jämfört med andra Dalakommuner och grannkommunerna kring Siljansringen är den starka musiktraditionen. Orsa spelmanslag har sen mitten av 1900-talet förvaltats den lokala spelmanstraditionen. En lokal spelmanstradition som har utvecklats till att omfatta fler genrer och nya tillställningar som Orsayran, olika musikfestivaler och det senaste tillskottet – inspelningar av musikprogrammet Moraeus med mera. Både enskilda personer och olika grupper har satt Orsa på kartan som musikkommun, exempelvis Kalle Moraeus, Orsa spelmän och Hellzephyrs.

En annan viktig del i kulturen i Orsa är människornas nära koppling till naturen. Bärplockning, skidåkning, jakt och fiske samt andra former av utomhusaktivitet är en viktig del i kommuninvånarnas vardag året runt.

FRILUFTSLIV

Utomhusaktiviteter som människor gör på sin fritid kallas ofta för friluftsliv. Friluftslivet kan vara den vardagliga promenaden i det närbelägna bostadsområdet lika väl som en veckolång vandring i fjällen eller en tur med båten på sjön.

I Orsa kommun finns väldigt goda möjligheter till friluftsliv både på land och vatten. De södra delarna av kommunen ingår i ett riksintresseområde för friluftsliv, Siljansområdet, enligt 4 kapitlet 2§ miljöbalken (se faktaruta) och enligt 3 kapitlet i miljöbalken. De två riksintresseområdena har i stora delar samma utbredningsområde och skyddar samma värden. Viktiga områden för friluftslivet finns också i de norra delarna av kommunen, framförallt längs älvarna och åarna och i de många skyddsvärda naturområdena där, se sida 34-39. Oreälven och sedan 2017 också Koppångens naturreservat är riksintresseområden för friluftslivet enligt 3 kapitlet i miljöbalken. Karta över riksintressen 3 kap. MB och 4kap. 2§ MB finns på nästa uppslag.

Grunden till att vi i Sverige har ett rikt friluftsliv är allemansrätten. Allemansrätten är skyddad i grundlagen, men varken den eller annan lagstiftning är tydlig med vad allemansrätten innebär. Vad som ingår i allemansrätten utgår därför från sedvana.

Allemansrätten ger människor möjlighet att utöva en mängd olika aktiviteter på mark som de inte själva äger, utan att först fråga markägaren om lov. Under förutsättning att man inte stör bostadsbebyggelse eller orsakar skador på marken får man bland annat vandra, cykla, rida och plocka bär eller svamp. Dessutom gäller allemansrätten på vattnet vilket gör att man även får bada samt åka och förtöja sin båt nästan överallt.

Motordrivna fordon ingår inte i allemansrätten

Motordrivna fordon får bara köra på barmark om det sker för jord- och skogsbrukets ändamål. Det gäller även markägaren själv och resulterar i att det är förbjudet att köra ex. motorcross eller fyrhjuling om man inte är på särskild övnings- eller tävlingsbana.

Man får inte heller köra ut med sin husbil eller husvagn i terrängen för att campa. För mer information, se Terrängkörningslagen.

Miljöbalken 4 kap. om Siljansområdet:

"Särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa områden:

1 § De områden som anges i 2-8 §§* är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena, i sin helhet av riksintresse. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om

1. det inte möter något hinder enligt 2-8 §§ och
2. det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Bestämmelserna i första stycket 2 och i 2-6 §§ utgör inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet eller för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret. Om det finns särskilda skäl utgör bestämmelserna inte heller hinder för anläggningar för utvinning av sådana fyndigheter av ämnen eller material som avses i 3 kap. 7 § andra stycket. Lag (2001:437).

2 § Inom följande områden skall turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön:

...

Siljan och Orsasjön med öar och strandområden samt området utmed Oreälven, sjön Skattungen och Oresjön med området söder därom över Gulleråsen och Boda till Rättvik

RIKSINTRESSEN FÖR FRILUFTSLIV I ORSA KOMMUN

Område	lagstiftning riksintresse för friluftsliv
Siljansområdet	3 och 4 kap. MB
Oreälven	3 kap. MB
Koppången	3 kap. MB

RIKTLINJER FÖR KULTUR

Se riktlinjer för Offentligt liv och riktlinjer för Friluftsliv

RIKTLINJER FÖR FRILUFTSLIV

Markerade leder gör naturen tillgänglig

Markerade leder för exempelvis vandring och cykling gör det lättare att ta sig ut i naturen även för de som är mindre vana. Markerade leder måste underhållas regelbundet för att människor ska kunna lita på dem och våga använda sig av dem.

Slogbodas och raststugor kan förhöja naturupplevelsen

Slogbodas och raststugor förbättrar möjligheterna till naturupplevelser genom att erbjuda bra möjligheter att rasta. Både kommunen och andra aktörer tillhandahåller slogbodas, raststugor, ved och grillplatser på strategiska platser.

Orsasjöns attraktionskraft ska utnyttjas

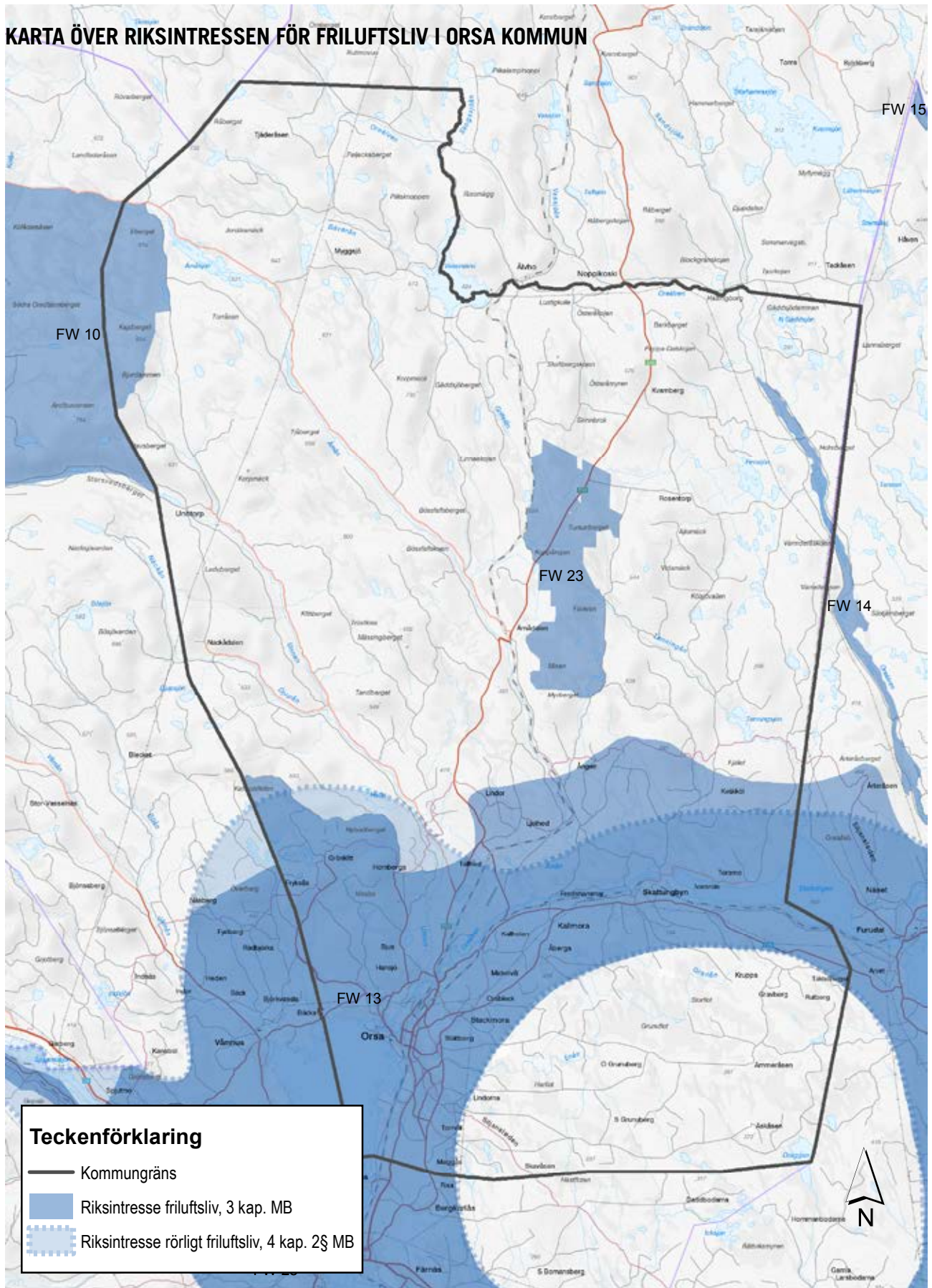
Orsasjön är en viktig del av landskapsbilden i de sydvästra delarna av kommunen. Förutom attraktiva boendemiljöer ger Orsasjön goda möjligheter till både friluftsliv och båtliv. Det är viktigt att allmänheten kan fortsätta röra sig till och längs med sjöns stränder. Vinterns aktiviteter ger möjlighet till strandhugg som inte används resten av året och längre orörda strandsträckor eller avskilda uddar är en kvalitet att ta vara på. En gästhamn behöver finnas för att möjliggöra för både kommuninvånare och besökare att ta båten till sommarens aktiviteter som till exempel Orsayran, midsommarfirande eller ett besök på restaurang. För att kunna utnyttja alla möjligheter till aktiviteter på sjön är tillgängliga och tillräckligt stora parkeringar en förutsättning.

Områden med höga naturvärden är viktiga för friluftslivet

Områden med höga naturvärden är ofta viktiga för friluftslivet. Riktlinjer för naturområden finns i avsnittet Natur. Exempelvis har naturreservatet Koppången pekats ut som riksintresse för friluftsliv av Naturvårdsverket i januari 2017.

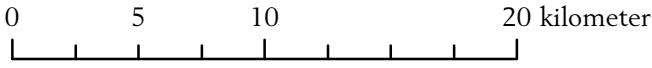
KARTA ÖVER RIKSINTRESSEN FÖR FRILUFTSLIV I ORSA KOMMUN

Teckenförklaring

- Kommungräns
- Riksintresse friluftsliv, 3 kap. MB
- ▤ Riksintresse rörligt friluftsliv, 4 kap. 2§ MB

- FW 10 Anjosvarden-Norra Mora Vildmark
- FW 23 Koppången
- FW 13 Siljansområdet
- FW 14 Oreälven

IDROTT OCH AKTIVITETER MED RÖRELSE

Möjligheten att utöva idrott och lek är viktigt både för hälsan och för sociala kontakter. God tillgänglighet till idrottsanläggningar är viktigt för att framförallt barn och unga ska ha lika villkor på sin fritid. Idrottsanläggningar kräver ofta stora områden och kan påverka sin omgivning genom exempelvis strålkastare, damning och trafik till och från området.

I Orsa finns idag ett flertal idrottsanläggningar. Lillåvallens fotbollsplaner, tennisbanor inne på Orsa campings område, grusad fotbollsplan, ishall, skidspår och motionsspår vid Berget, sporthall vid Orsaskolan och ridhuset på Sandhed. Dessutom är Tallheds flygfält med omgivning ett viktigt område för olika typer av motorsport samt skytte.

Det finns idag ett intresse från Orsa camping att fortsätta utveckla sin verksamhet på ytor som idag är tennisbanor och på en av Lillåvallens fotbollsplaner.

Näridrottsplatser och andra områden för olika typer av spontana aktiviteter blir allt viktigare eftersom utveckling går åt ett håll där vi inte vill binda upp oss att passa tider utan vi vill kunna röra på oss när vi känner för det. Här spelar olika typer av spontanidrottsplatser, näridrottsplatser och andra aktivitetsområden en viktig roll. I sådana områden finns möjlighet att röra på sig och träffa andra människor under lättsamma former. Det har också blivit allt vanligare att tänka på att alla inte är intresserade av idrott och alternativa aktivitetsplatser som också erbjuder möjlighet att utöva aktiviteter knutna till kultur har börjat efterfrågas.

RIKTLINJER FÖR IDROTT OCH AKTIVITETER MED RÖRELSE

Spontanidrott och aktivitetsytor ska placeras där barn och unga vistas och känner sig trygga

Platser där barn, unga och även vuxna kan utöva idrott, lek och andra aktiviteter under spontana förhållanden behöver placeras på platser där barn och unga vistas och känner sig trygga så att de inte drar sig för att använda platsen. Olika funktioner och ytor bör i första hand samlas på samma plats eller i samma område för att öka tryggheten och möjligheten till möten genom att många personer vistas i samma område.

Exempel på anläggningar som med fördel samlas i ovanstående områden är ytor och ramper för skateboard, kickbike, bmx med mera, utegym, uppmålade planer för basket, innebandy och andra bollsporter samt utescener och enklare ljudanläggningar för utomhusbruk. Det är viktigt att en sådan plats utformas flexibelt så att den är attraktiv även när intresset för olika aktiviteter förändras över tid.

Koncentrera idrottsutövandet i kommunen till ett fåtal områden

Vid nybyggnation eller förändringar av idrottsanläggningar och idrottshallar ska nytillskott koncentreras till befintliga idrottsområden eller till Orsa centrum. Det ökar tillgängligheten till anläggningarna och förenklar om en familj har flera barn som utövar olika idrotter. Bullrande verksamheter som exempelvis motorsport och skytte bör placeras på Tallhed och hästverksamheter bör placeras vid den befintliga ridanläggningen på Sandhed. Övriga anläggningar bör placeras vid Berget eller Lillåvallen, alternativt på ny plats i Orsa centrum.

Lokala idrottsanläggningar är viktiga för byarna och bostadsområdena

Bollplaner, elljusspår, skidspår och spolad is vintertid finns i vissa av kommunens byar och i vissa bostadsområden i Orsa tätort. Sådana områden är viktiga att behålla för att det ska finnas möjligheter att utöva idrott, organiserat eller spontant också i byn eller i bostadsområdet där man bor utan att vara beroende av att transportera sig.

TILLGÄNGLIGHET, TRYGGHET OCH FOLKHÄLSA

Invånarna är kommunens resurs och deras livsmiljö ska ge dem förutsättningar att må så bra som möjligt. Alla ska kunna ta del av sin närmiljö och de offentliga platserna och kunna känna sig trygga när de rör sig mellan bostaden och olika målpunkter, även efter mörkrets inbrott.

För att få en god tillgänglighet i den fysiska miljön krävs att flera olika behov vägs samman. Framförallt för barn och unga behövs en säker trafikmiljö och genomtänkta stråk mellan bostaden och skolan eller olika fritidsaktiviteter. För äldre och personer med olika typer av funktionsnedsättning behöver miljöerna vara lätta att orientera sig i och besvärliga passager med stora höjdskillnader, trappor och kanter behöver minimeras samtidigt som olika typer av gränser och material förbättrar orienterbarheten för personer med nedsatt syn.

Den fysiska miljön kan ge förutsättningar för att människor ska kunna känna sig trygga. Hur miljön utformas i den lilla skalan med vegetation, byggnader och belysning påverkar hur människor upplever ett område. Utformningen i stort påverkar hur lätt och säkert det känns att röra sig mellan platser, exempelvis vilket eller vilka stråk som det finns att välja på.

Tillgängliga och trygga miljöer ger möjlighet att öka vardagsmotionen och tillsammans med platser och områden som inbjuder till aktivitet kan det bidra till en bra folkhälsa.

RIKTLINJER FÖR TILLGÄNGLIGHET, TRYGGHET OCH FOLKHÄLSA

Tätortsnära grönområden

Parker och grönområden hanteras i avsnittet om Grönstruktur.

Spontanidrott

Hanteras i avsnittet om Idrott.

Säker trafikmiljö och säkra skolvägar

Utformningen av trafikmiljöerna i kommunen ska utgå från de oskyddade trafikanternas perspektiv för att främja rörelse hos både barn och vuxna.

Planskilda passager ska utformas så att de upplevs som trygga

Det finns redan idag ett behov av ytterligare passager under E45 för gående och cyklister. Detta behov ökar också när vägen byggs ut i ny sträckning, se avsnittet Trafik och transporter. Planskilda korsningar kan öka trafiksäkerheten om de utformas på rätt sätt. Tunnlar för gående och cyklister behöver ha gott om plats och vara ljusa och öppna för att passagen ska kännas trygga. En otrygg passage kan leda till att gående väljer att undvika tunneln och istället korsa den större vägen.

Rätt vegetation

Träd och buskar bidrar till att göra vägar och stråk trevliga att använda dagtid. Under den mörka tiden av dygnet riskerar träden och buskarna istället att göra att en plats känns osäker. Skymmande vegetation kan också ge sämre sikt i korsningar. Därför är det viktigt att träd och buskar placeras och sköts så att de som rör sig i området har en god överblick.

Rätt belysning

Belysning längs gång- och cykelvägar gör dem tillgängliga och trygga. Stark belysning är inte alltid den bästa lösningen utan belysningen måste anpassas till omgivningens ljus så att de som rör sig längs ett stråk fortfarande kan ha uppsikt över omgivningen. Ett exempel på bra belysning är gång- och cykelvägen längs Parkgatans norra sida, mellan f.d. biblioteket och gamla brandstationen.

NÄRINGSLIV

Orsas näringsliv är väl rustat för förändringar i samhället eftersom det vilar på flera starka branscher istället för en enstaka bransch. Branscher kopplade till besöksnäringen utmärker sig i förhållande till landet i övrigt, liksom byggverksamhet och areella näringar.

Outdoor-verksamhet eller friluftsliv?

Outdoor-verksamhet kan beskrivas som kommersialiserat friluftsliv, det vill säga friluftsliv som på något sätt har utvecklats så att det går att ta betalt för det. Friluftsliv ska normalt inte vara avgiftsbelagt och därför är det bra att skilja på dessa begrepp.

Allemansrätten och outdoor-verksamheter

Outdoor-verksamhet omfattas ibland av allemansrätten. Det beror både på om själva aktiviteten omfattas av allemansrätten eller inte, och vad den får för påverkan på marken.

Allemansrätten förutsätter att den som vistas i naturen inte stör bostadsbebyggelse eller ger upphov till skador på marken. Det är alltid lämpligt att fråga markägaren om lov först vare sig verksamheten omfattas av allemansrätten eller inte. Om outdoor-verksamheten som ska hållas på platsen inte omfattas av allemansrätten måste man fråga markägaren om lov och man bör teckna avtal och komma överens om eventuell ersättning.

BESÖKSNÄRING

Besöksnäringen är en bransch med stor tillväxt och som förutom de egna arbetstillfällena ger positiva effekter på andra företag i kommunen som handel, fordonsservice och bygg- och anläggningsarbete. Orsa kommun har två stora anläggningar för besöksnäringen, Orsa camping samt området kring skidanläggningen i Grönklitt och de närliggande hotell- och spaverksamheterna i Fryksås. Dessutom finns flera små verksamheter med olika typer av outdoor-verksamheter som exempelvis hundspannsturer, kanotuthyrning och björnsafari samt olika typer av boende som hotell, vandrarhem och stuguthyrning.

Besöksnäring är platsberoende vilket gör att den kan jämföras med de areella näringarna. Fördelen med att besöksnäringen är platsberoende är att det är en förhållandevis stabil bransch eftersom platsen inte flyttas. Det är dock viktigt att värna och utveckla de värden som attraherar besökare till området. Boende, handel och service genererar de största inkomsterna från besöksnäringen, men det är andra värden som lockar besökarna till en region, ofta områdets natur-, kultur- och friluftslivsvärden. I Orsa finns flera ben att stå på för att locka till sig besökare. Varumärket Dalarna förknippas med området kring Siljansringen som Orsa tillhör och där ingår förutom landskapsbilden och bymiljöerna också upprätthållande av traditioner. Orsa har också det egna varumärket som musikkommun, rovdjursparken och skidanläggningen i Grönklitt och dessutom vildmarkskaraktären i Orsa Finnmark.

RIKTLINJER FÖR BESÖKSNÄRINGEN

Stöd och service till ideella insatser är betydelsefullt för besöksnäringen

En väsentlig del av Orsa kommuns attraktionskraft inom besöksnäringen upprätthålls av privatpersoner och ideella föreningar. Midsommarfiranden, levande fäbodan, Orsayran, välskött ängsmark samt skridskobanor, skoterleder och vissa skidspår genomförs med olika grader av ideellt arbete som utförs både sommar och vinter. Fortsatt stöd och service till ideella insatser är en förutsättning för besöksnäringen.

Stimulera utvecklingen av de stora besöksanläggningarna

De stora besöksmålen Grönklitt – Fryksås och Orsa camping är motorerna i Orsas besöksnäring. De stora anläggningarnas fortsatta utveckling är grundläggande för de mindre företagen.

God tillgänglighet till viktiga platser för besöksnäringen

Intressanta besöksmål i kommunen ska vara lätta att hitta till och trevliga att besöka. Beroende på platsens läge och attraktion behövs viss service som soptunnor, bänkar och toalett/dass. Skyltning och prioritering av underhållet på vägarna till besöksmålen påverkar också besökarens upplevelse. Exempel på viktiga platser för besöksnäringen är Storstupet, Helvetesfallet, Skräddar-Djurberga, Gruvbackarna och flera av de skyddade naturområdena.

Utveckla Outdoor-verksamhet på rätt platser

Outdoor-verksamheter är en viktig del av Orsas besöksnäring. För att inte Outdoor-verksamheter ska bli ett hinder för friluftslivet så bör Outdoor-verksamheter som kräver avgiftsbelagda anläggningar placeras i anslutning till befintliga besöksanläggningar. Outdoor-verksamheter i behov av anläggningar men där vildmarkskänsla och ensligt läge är viktiga kvalitéer kan behöva placeras på andra platser och det är då viktigt att dessa anläggningar utformas så att allmänheten inte utestängs mer än nödvändigt. I vissa fall kan friluftslivet få tillgång till delar av anläggningarna. Outdoor-verksamheter som orsakar buller, exempelvis verksamheter med olika typer av motorfordon, bör placeras i områden som redan påverkas av buller, exempelvis i anslutning till befintliga skoterleder eller flygplatsen i Tallhed.

Styr camping till rätt platser

Med ett ökat intresse för husbilsamping har det också kommit ett ökat behov av attraktiva och lättillgängliga uppställningsplatser för husbilar. Ställplatser är lämpligt i närheten av Orsa tätort för tillgång till handel och service.

Tallhed är en viktig evenemangsplats

Förutom de platser och områden som finns för evenemang i centrum, se sidan 93, så är Tallheds flygplats en viktig plats för stora utomhusevenemang och evenemang som genererar stora mängder buller. Tallheds flygplats och omkringliggande anläggningar för bland annat motorsport och skytte ska fortsatt vara en plats där det är möjligt att hålla stora och/eller bullriga evenemang. Ny bostadsbebyggelse och andra känsliga verksamheter är därför olämpliga i närområdet.

Friluftsliv

Se avsnittet Friluftsliv på sidan 95.

Fiske

Se avsnittet Vatten på sidan 46.

HANDEL OCH KOMMERSIELL SERVICE

Den handel och kommersiella service som finns i Orsa kommun är fokuserad på dagligvaruhandel och olika typer av specialbutiker som även kan locka kunder från andra kommuner. Medan dagligvaruhandeln är stor är övrig handel ganska liten. Istället finns ett stort utbud av handel i Mora, både i centrum och i Norets handelsområde cirka 1,5 mil från Orsa.

Specialbutikerna har förmågan att själva locka till sig kunder från regionen och övriga Sverige samtidigt som Norets handelsområde kan hjälpa till som dragplåster, det är lätt att ta en avstickare till Orsa från Mora eller Noret om det är någon särskild butik som lockar.

Handel och kommersiell service finns idag i tre mindre områden i Centrala Orsa samt enstaka handel på andra platser i tätorten. De tre områdena är idag inte tydligt sammanlänkande. Därutöver finns drivmedel och livsmedel i Skattungbyn och Noppikoski. Det finns också olika typer av gårdsbutiker, fabriksförsäljning och mindre kaféer på andra platser i kommunen.

RIKTLINJER FÖR HANDEL OCH KOMMERSIELL SERVICE

Knyt ihop handeln med hjälp av stråk och gestaltning

Den centralt belägna handeln och kommersiella servicen ska knytas samman med hjälp av stråk och gestaltning. Det finns tre urskiljbara områden med handel och kommersiell service i Orsa centrum. Själva centrum, infarten och området vid Kaplansgatan/Dalagatan, se karta på nästa sida. Varje område behöver ha en egen gestaltning men knytas ihop med tydliga stråk så att det är lätt att röra sig. Centrum har nyligen fått ny gestaltning varför det är de andra två som är aktuella för omdaning i framtiden.

Samla handel och kommersiell service till centrala lägen

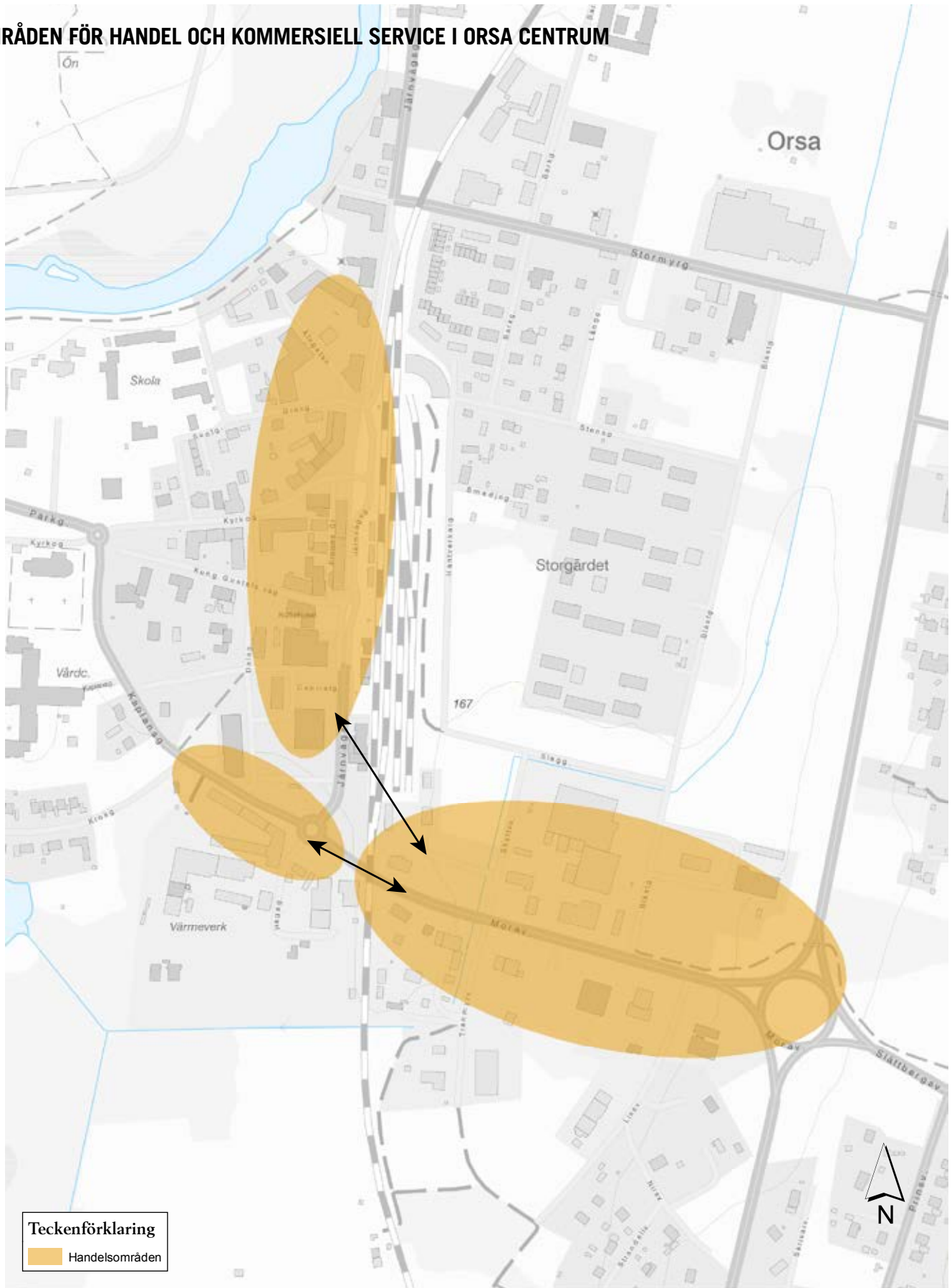
Det finns fördelar med att samla handel och kommersiell service, både för företagen själva, som kan öka sin sammanlagda omsättning, och för invånarnas tillgänglighet. Nyetableringar av handel och kommersiell service ska därför i första hand placeras i centrala lägen nära den grundläggande servicen, se avsnittet om Grundläggande service på sidan 78. Handel och service som bidrar till ökad tillgänglighet till grundläggande service i en by, samt gårdsbutiker fabriksförsäljning i anslutning till själva produktionen kan placeras även på andra platser. Handelsetableringar och service på övriga platser, exempelvis utanför och mellan byar samt längs med större vägar ska i övrigt undvikas.

Fokusera på gestaltning i alla typer av områden för handel

Att gestaltningen av det offentliga rummet är viktigt för handeln och den kommersiella servicen kan verka självklart. Men det är lika viktigt att ha en genomtänkt gestaltning i områden som innehåller handel för skrymmande varor som att ha en genomtänkt gestaltning i centrum. Dessutom måste människor kunna röra sig också i området för handel med skrymmande varor utan bil, framförallt eftersom flera livsmedelsbutiker finns i detta område. I områden för handel med skrymmande varor ska gestaltningen av gaturum och förgårdsmark samt gående och cyklisters framkomlighet behandlas särskilt både vid nybyggnation och omvandling av befintliga områden.

OMRÅDEN FÖR HANDEL OCH KOMMERSIELL SERVICE I ORSA CENTRUM

DEL 2 - PLANFÖRSLAG

Tre identifierade områden för handel och kommersiell service, se riktlinjer på föregående sida.

INDUSTRI OCH VERKSAMHETER

Industri och verksamheter i Orsa kommun är framförallt koncentrerad till tre områden i Orsa tätort nämligen Born, norr om Storgärdet och i Trunna. Det finns även enstaka industrier och verksamheter på andra platser i tätorten samt i byarna. Förutom olika täkter är de flesta industrier och verksamheter utanför Orsa tätort mindre företag som inte genererar större störningar. Traditionell tillverkningsindustri är inte särskilt stor i Orsa, men det finns vissa specialiserade företag. Inom industrin är istället bygg- och anläggningsbranschen stor.

I verksamhetsområdet på Born finns både snabb väg ut till E45 och tillgång till järnväg genom Inlandsbanan och Bollnäsbanan. I dagsläget används inte järnvägen för godstransporter från just Orsa i större utsträckning, men verksamhetsområdet vid Born är strategiskt placerat för företag som vill börja transportera mer gods på järnväg.

I kommunen finns flera täkter av olika slag. I Kallholn finns ett kalkbrott och vid Mässbacken pågår fortfarande viss brytning av sandsten. Det finns också flera grus- och bergtäkter främst i södra delen av kommunen.

Vad innebär byggverksamhet?

En förklaring av begreppet byggverksamhet är att det innebär om-, till- eller nybyggnadsarbeten, reparations- och underhållsarbeten, rivning av byggnadsverk samt verksamhet som bedrivs som stöd för detta.

RIKTLINJER FÖR INDUSTRI OCH VERKSAMHETER

Störningsgraden och utrymmesbehovet ska styra placeringen av industrier och verksamheter

Verksamheter och industrier som genererar många tunga transporter, har stora utrymmesbehov eller ger upphov till mycket buller, vibrationer eller störande ljus ska placeras med skyddsavstånd till bostäder och andra känsliga verksamheter som exempelvis skolor. Industrier och verksamheter utan stora störningsrisker kan placeras närmare bostäder eller blandas med handel och service, exempelvis längs infarten från E45 till Orsa centrum.

Säkerställ snabba kopplingar till E45

Både industri och andra verksamheter gynnas av att snabbt kunna ta sig ut på E45. Idag har de största industri- och verksamhetsområden direkt utfart till E45 utan att passera bostadsbebyggelse. Dessa utfarter ska vara kvar.

Spara industrispåren

Idag är det få industrier som har behov av de industrispår som finns i industriområdena. Vissa spår ligger också väldigt nära bostäder, vilket riskerar störningar vid lastning eller lossning. Det är ändå viktigt att behålla spåren eftersom de ger möjlighet för befintliga företag att i framtiden använda järnvägen för transporter och de ger möjlighet att etablera nya företag med behov av att kunna transportera på järnväg. Verksamhetsområdet på södra Born ligger strategiskt placerad mellan de två järnvägsspåren och skulle om behov uppstår vara lämpligt att bygga om till terminal om tillräckliga åtgärder för att begränsa buller vidtas mot bostadsbebyggelsen.

Fokusera på gestaltning också i industriområden

Precis som bostadsområden och handelsområden ska industriområden ha en genomtänkt gestaltning. Olika företag har olika förutsättningar och de ger därför industri- och verksamhetsområdena olika karaktär. Vid planering av nya industriområden eller omvandling av befintliga områden ska gestaltningen av gaturum och förgårdsmark behandlas särskilt för att främja en ordnad miljö.

Täktverksamhet ska bedrivas på befintliga platser

De grus- och bergtäkter som finns i Orsa och dess grannkommuner räcker för att förse hela regionen med material under översiktsplanens tidshorisont. Om behovet av material skulle öka ska behovet av material täckas genom ett ökat uttag ur befintliga täkter eller genom återöppnande av nedlagda täkter.

Vad är areella näringar?

Areella näringar är enligt naturvårdsverket de näringsgrenar som använder land eller vatten för produktion eller fångst av biologiskt relaterade varor och tjänster. Vanliga areella näringar i Orsa kommun är jordbruk och skogsbruk. Exempel på andra areella näringar som är vanliga i landet är rennäring och fiske.

JORDBRUK

Jordbruket i Orsa kommun är framförallt inriktat på djurhållning, antingen för mjölkproduktion eller köttproduktion, samt odling av vall. Vallfodret används till de egna djuren eller säljs, mestadels till hästägare. Spannmålsodling förekommer också för att skifta gröda på åkrarna. Det förekommer även grönsaksodling för försäljning i gårdsbutiker och lokala matvaruaffärer.

De lokala jordbrukarna, både de som arbetar heltid med jordbruket och de som har det som bisyssla, bidrar inte bara med lokalproducerad mat utan de är också nyckeln till ett fortsatt öppet landskap och upprätthållande av kulturmiljöerna i fåbodarna genom den djurhållning som bedrivs. Det öppna landskapet och väl bevarade kulturmiljöer är avgörande för en fortsatt stark besöksnäring i kommunen.

Även om jordbruksmarken är samlad kring Siljansringens dalgång och närliggande höjder så varierar förutsättningarna för att bedriva jordbruk. I de lägre belägna delarna som efter den senaste istiden låg under den så kallade högsta kustlinjen består jordbruksmarken av större sammanhängande ytor och det är förhållandevis lite sten i marken och därför få odlingsrösen på åkrarna. I dessa områden är förutsättningarna att bedriva ett rationellt jordbruk avsevärt bättre än i höjdlägena där det finns många odlingsrösen och åkrarna är betydligt mindre.

På senare år har också flera företag som sysslar med förädling av råvaror fått allt mer utrymme i det lokala sortimentet. Försäljning av lokala varor i kombination med söndagsöppet har även visat sig locka besökare utifrån som kommer till Orsa för att handla.

RIKTLINJER FÖR JORDBRUK

Karta på nästa sida.

Undvik ny bebyggelse på jordbruksmark

Enligt miljöbalken är jordbruket av nationell betydelse. Därför får man bara ta i anspråk brukningsvärd jordbruksmark om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen. I Orsa är mycket av jordbruksmarken dessutom värdefull för landskapsbilden eller bebyggelsekaraktären i en by och även dessa aspekter ska tas med i bedömningen vid förslag på byggnation på jordbruksmark (se sida 95 om riksintresset Siljansområdet). Hållningen till att bygga nytt på jordbruksmark ska vara restriktiv i hela kommunen. Avsteg från hållningen kan göras i vissa undantagsfall där exempelvis jordbruksmarken inte brukas och där marken inte heller har värde för landskapsbild eller bebyggelsekaraktär. Det kan vara jordbruksmark som inte kan utläsas tillhöra en del i den gamla bykaraktären eller där det i övrigt inte finns något upplevelsevärde knutet till den öppna ytan. Generellt ska inte utblickar mot landskapet eller Orsajön byggas igen.

Jordbruksmark viktig för rationellt jordbruk

Jordbruksmarken nedanför E45 mot Orsajön, i Hansjö, på Born och i de lägre områdena längs Oreälven har potential att brukas rationellt, och jordbrukets intressen ska här prioriteras. I dessa områden bör inte någon ny bebyggelse tillkomma varken på jordbruksmark eller på igenvuxen jordbruksmark (som ännu inte övergått till skog enligt definitionen för skog, se faktaruta på nästa uppslag). Varken jordbruksmark eller igenvuxen jordbruksmark får planteras med skog. Denna jordbruksmark kan också omfattas av riksintresset Siljansområdet, se sida 95.

Områden som innehåller denna typ av jordbruksmark är översiktligt markerade i kartan på nästa uppslag, samt i respektive delområdesbeskrivning som "Mark viktig för rationellt jordbruk".

Jordbruksmark viktig för landskapsbild (utsikt och byns/bebyggelsens karaktär)

Välj byggplats med omsorg där jordbruksmarken är viktig för landskapsbilden. På många platser i kommunen är jordbruksmarken viktig för landskapsbilden, bebyggelsens och byarnas karaktär, och utsikten (se sida 95 om riksintresset Siljansområdet). I dessa områden är det viktigt att ny bebyggelse placeras på rätt plats och anpassas till omgivningen. Ny bebyggelse på jordbruksmark eller på igenvuxen jordbruksmark får bara uppföras där respektive delområdesrekommendation redovisar detta. Varken jordbruksmark eller igenvuxen jordbruksmark får planteras med skog.

Områden som innehåller denna typ av jordbruksmark är översiktligt markerade i kartan på nästa uppslag, samt i respektive delområdesbeskrivning som "Jordbruksmark viktig för landskapsbild".

Jordbruksmark viktig för landskapsbild (jordbruksmark och annan öppen mark omkring Orsajön)

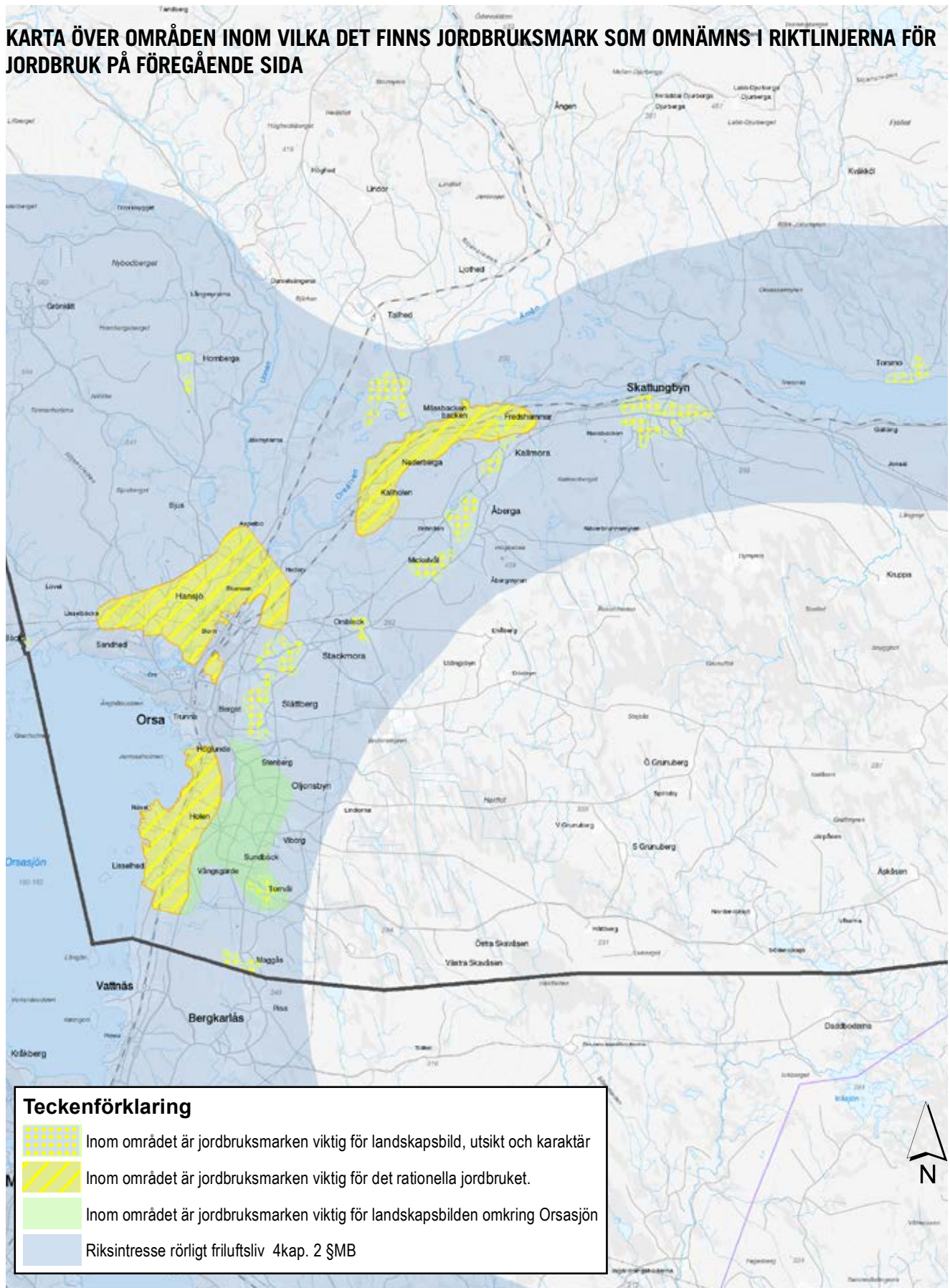
Välj byggplats med omsorg där jordbruksmarken är viktig för landskapsbilden. Öster om Orsajön, i delområdena Södra Orsa och Torrvål, är jordbruksmarken och annan öppen mark extra viktig för landskapsbilden, utsikten och bebyggelsens karaktär (se även sidan 30-33 om landskapsbilden vid Orsajön, och sida 95 om riksintresset Siljansområdet). I detta område är det viktigt att ny bebyggelse placeras på rätt plats och anpassas till omgivningen och landskapsbilden i stort som den uppfattas från Orsajön och bergen omkring. Inom detta område får ny bebyggelse på jordbruksmark eller på igenvuxen jordbruksmark bara uppföras där respektive delområdesrekommendation redovisar detta. Varken jordbruksmark eller igenvuxen jordbruksmark får planteras med skog.

Områden som innehåller denna typ av mark är markerade i kartan på nästa uppslag, samt beskrivna i delområdesbeskrivningarna för Södra Orsa (sida 190) och Torrvål (sida 196).

Främja lokal förädling och försäljning av råvaror

Att förädla eller sälja de råvaror som jordbruket producerar ger möjlighet att få bättre avkastning från jordbruksverksamheten. Både förädling och försäljning bör kunna ske i anslutning till den egna gården om så önskas.

KARTA ÖVER OMRÅDEN INOM VILKA DET FINNS JORDBRUKSMARK SOM OMNÄMNS I RIKTLINJERNA FÖR JORDBRUK PÅ FÖREGÅENDE SIDA

Riktlinjer:

Prioritera jordbrukets intressen på jordbruksmark viktig för rationellt jordbruk

Välj byggplats med omsorg där jordbruksmarken är viktig för landskapsbildningen

0 2,5 5 kilometer

SKOGSBRUK

Orsa är en ytmässigt stor kommun och bebyggelsen är i stor utsträckning koncentrerad till områdena kring Siljansringens dalgång i den södra delen av kommunen. Mycket stora delar av kommunen täcks av skog och skogsbruket har varit historiskt viktigt för kommunens utveckling och är fortfarande viktigt för invånarna genom bildandet av Orsa besparingsskog i slutet av 1800-talet. Alla jordägare blev delägare i besparingsskogen och avkastningen kunde användas inte bara till förvaltningen av besparingsskogen utan också för kommunala ändamål. Kommunhus och folkskolor byggdes för pengarna som skogen inbringade och vägar anlades och underhölls. Eftersom besparingsskogens avkastning ska gå tillbaka till bygden så har besparingsskogen än idag stor påverkan på Orsa kommun eftersom man står för en stor del av kostnaden för att underhålla och utveckla vägarna både i byarna och på skogen samt att det finns möjlighet till bidrag för föreningar, djurhållning, skogsvårdsåtgärder och mycket mer. Orsa besparingsskog äger framförallt mark i de allra nordligaste delarna av Orsa kommun samt i angränsande Ljusdals kommun.

Det finns också stora arealer skog i kommunen som ägs av andra fastighetsägare än besparingsskogen, både privatpersoner, Orsa kommun och större skogsbolag.

Definition av skog enligt skogsvårdslagen

Skog är mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och där träden har en kronslutenhet av mer än tio procent eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder.

RIKTLINJER SKOGSBRUK

Viktiga tätortsnära naturområden ska vara fortsatt attraktiva för friluftsliv och rekreation

Orsa kommun ska aktivt arbeta för att säkra upp skog i viktiga tätortsnära naturområden. Som markägare ska kommunen, där så är lämpligt, använda sig av hyggesfritt skogsbruk för att bevara naturområdenas värden för rekreation och friluftsliv.

Ge skogsbruket goda förutsättningar för utveckling och produktion

I områden som är lämpliga för rationellt skogsbruk ska nya byggnader och anläggningar i första hand placeras i anslutning till befintliga husgrupper och byar eller i anslutning till befintliga vägar.

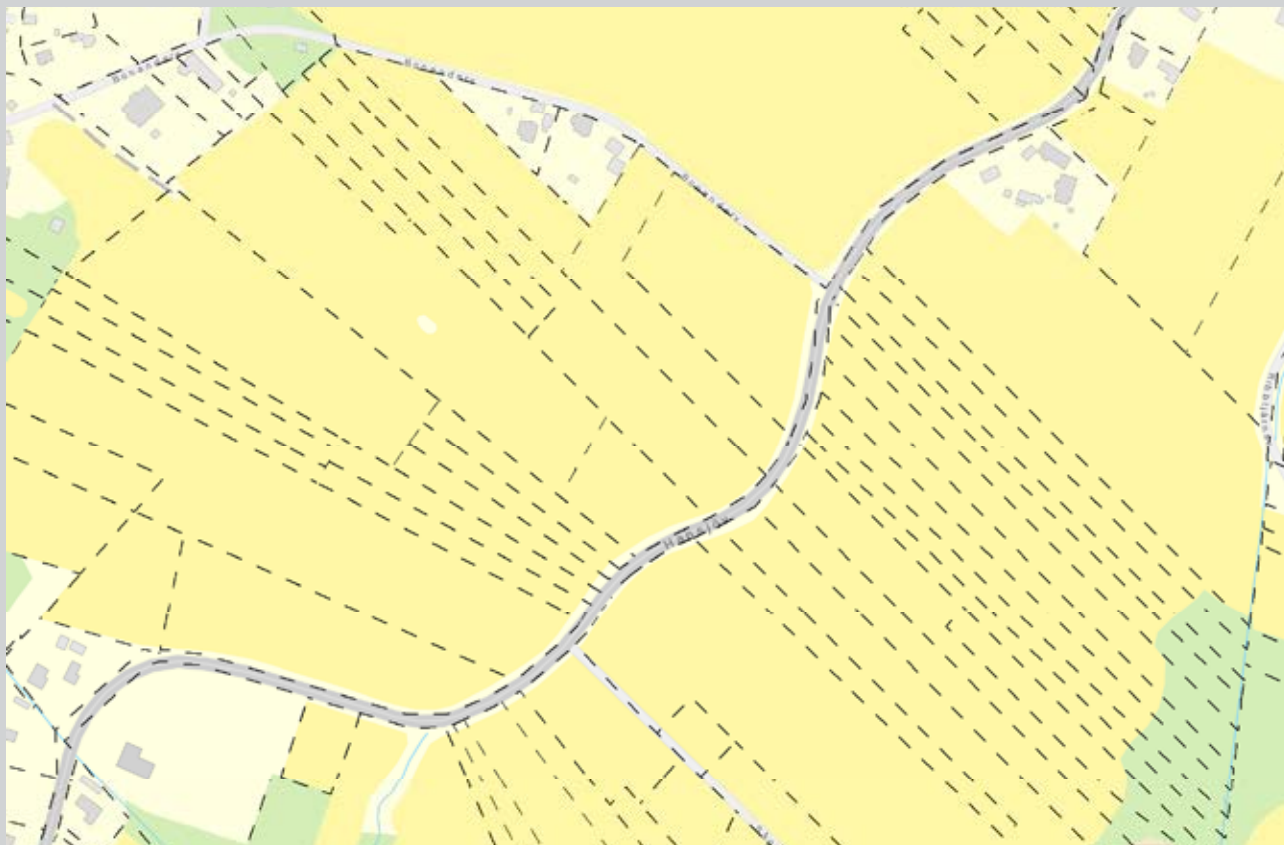
Ägosplittring –att bruka och förvalta det som verkar omöjligt

Ägosplittringen i Orsa kommun är stor vilket märks tydligt inom både jordbruket och skogsbruket. Det är inte ovanligt att åkrar och betesmark som ser ut att hänga ihop är uppdelat på flera olika fastigheter som i sin tur kan ha flera olika fastighetsägare. Sedan rationellare metoder att bruka marken började användas har Orsaborna anpassat sig till den splittrade ägostrukturen. Skriftliga avtal om marken är dock ovanliga vilket kan ställa till problem framförallt för de bönder som arbetar heltid med jordbruket. Det som på kartan ser omöjligt ut att bruka utifrån fastighetsindelning är ofta stora öppna ytor som används till odling eller bete. Detta är möjligt tack vare att Orsaborna under årens lopp utarbetat en kultur där en stor del av jordbruksmarken brukas genom muntliga avtal eller av hävd. Även om det här systemet innebär att osäkerheten för den som brukar marken är stor och att det är svårt att utveckla jordbruksföretagen, fungerar systemet än så länge. Det finns dock en stor osäkerhet för vad som händer när åren går och fastigheter byter ägare. Kommer framtidens fastighetsägare att ha lika stor förståelse och respekt för att brukandet av marken sker på det här sättet? Och vad händer med en åker eller en beteshage när ett långsmalt skifte mitt i blir sålt?

Inom skogsbruket syns normalt fastighetsgränserna tydligare än inom jordbruket. Istället bidrar ägosplittringen i skogen ofta till att skog inte brukas när skiftena är för små. Ett alternativ kan vara att fortsätta utveckla möjligheten för fastighetsägare med mindre skiften att låta ett skogsbolag sköta brukandet av skogen. Då har bolaget möjlighet att hantera flera intilliggande skiften och på så vis sköta större sammanhängande områden.

Alternativ för att skapa större sammanhängande fastigheter

En stor hjälp för de som brukar marken kan vara att byta mark eller köpa till angränsande fastigheter. De som äger brukningsvärd mark men som inte själva använder den eller inte längre önskar behålla marken kan välja att erbjuda angränsande markägare eller den som brukar marken att köpa marken. Det kan vara ett sätt att skapa större sammanhängande fastigheter och därmed möjliggöra ett effektivare bruk av marken.

Exempel på ägosplittring i Orsa kommun. Sammanhängande jordbruksmark kan bestå av väldigt många olika fastigheter.

TEKNISK INFRASTRUKTUR

Vatten- och avloppskapacitet, elförsörjning och bredbandsutbyggnad är viktiga delar i kommunens utveckling.

VA-planen

Kommunen har år 2016 tagit fram en strategisk och långsiktig vatten och avloppsplan (VA-plan) för åren 2017-2020. I VA-planen uppmärksammas utmaningarna och en prioritering av åtgärder beskrivs.

Vattentjänstlagen

Vattentjänstlagen heter egentligen Lagen om allmänna vattentjänster. Vattentjänster är en sammanfattande benämning på olika tjänster som rör vattenförsörjning och avlopp. Allmänna vattentjänster tillhandahålls genom allmänna VA-anläggningar och det är enligt nuvarande lagstiftning (2016) bara kommunala VA-anläggningar som kan vara allmänna anläggningar.

Vattentjänstlagen är en speciallag vilket innebär att reglerna i vattentjänstlagen gäller före allmänna lagar som kommunallagen och skadeståndslagen.

Ordlista

Verksamhetsområde: Områden där kommunal VA-försörjning finns.

Recipient: Vattendrag som tar emot det renade vattnet från ett avloppsreningsverk.

VATTEN- OCH AVLOPP

NODAVA AB, Norra Dalarna Vatten & Avfall, har ansvar för drift av kommunala anläggningar för dricksvatten och avlopp. Bolaget är delägt av Mora, Orsa och Älvdalens kommuner.

Nästan 50 % av kommunens invånare är anslutna till kommunala anläggningar för dricksvatten medan övriga har egen försörjning, antingen helt privat eller genom gemensamhetsförening. Andel av befolkningen i kommunen som har dricksvattenförsörjning genom föreningar är ca 32%.

Det finns ca 1300 enskilda avloppsanläggningar varav ett fåtal drivs i föreningsform. Övriga är anslutna till allmänt (kommunalt) avlopp. Bunk avloppsreningsverk tar emot avlopp från tätorten, Hansjö, Stackmora, vissa områden längs riksvägen söderut, samt delar av Viborg och Slättberg.

Det finns tre kommunala vattenverk i Orsa kommun; Boggas, Torsmo och Grönklitt. Sandåsarna i det så kallade Orsadeltat, som sträcker sig från Skattungsjön ner till Orsajön, och den underliggande sandstenen utgör den största vattenresursen i kommunen. Boggas vattenverk får sitt vatten härifrån. Länsstyrelsen har i rapport 2012:02 "Vattenförsörjningsplan i Dalarnas län" angett Orsadeltat som en viktig vattentillgång och att denna bör skyddas.

För att skydda invånare och säkerställa att miljön inte tar skada finns det lagar och krav rörande dricksvatten och avlopp. Lagen om allmänna vattentjänster (se informationsruta) syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang för att på så vis minska risken för att människor och miljö tar skada. Det är kommunen som är skyldig att ordna vattentjänster och det ska ske i ett långsiktigt perspektiv.

Kommunen är huvudman för allmänna anläggningar för vatten och avlopp (VA-anläggningar). Kommunen är bara skyldig att tillhandahålla vattentjänster för hushållsändamål. Exempelvis behöver inte kommunen tillgodose industriens behov av vattentjänster.

När behövs en samordnad lösning?

VA-frågorna ska ordnas i ett större sammanhang och enligt förarbetena till vattentjänstlagen kan 20-30 anslutna fastigheter anses utgöra ett riktvärde. Dock kan behovet av en samordnad lösning även uppstå vid färre fastigheter om de ligger tätt samlade och därmed löper risk att skapa sanitära olägenheter eller om de riskerar att påverka miljön.

VATTENSKYDDSSOMRÅDEN

Orsa har fyra vattenskyddsområden. De ligger i Boggas, Fryksås, Grönklitt och Torsmo. Grönklitts vattenskyddsområde behöver utökas. Fryksås bebyggelse försörjs av vatten från Grönklitt vilket innebär att vattenskyddsområdet för Fryksås är överflödigt. De vattenskyddsområden som finns idag är inte konstruerade efter hur vattnet rör sig i marken. Sett till de uppskattade avrinningsområdena skulle vattenskyddsområdena för Boggas och Grönklitt behöva vara avsevärt större.

För den som bor eller har verksamhet inom vattenskyddsområden finns det krav och förhållningsregler som ska motverka risk för förorening av vattentäkten. Det kan innebära en inskränkning på vad den enskilde fastighetsägaren får göra på sin mark, men skydd av det allmänna intresset som dricksvatten är väger tyngre än den enskildes rätt att göra vad de vill på sin fastighet. Vissa åtgärder är förbjudna medan andra kan kräva tillstånd. Information om vad som gäller i det enskilda fallet kan fås hos miljökontoret eller NODAVA.

Huvudmannen för vattentäkt kan ansöka hos länsstyrelsen eller hos kommunen om att fastställa ett vattenskyddsområde och vattenskyddsföreskrifter kopplat till detta. Enskilda vattentäkter saknar normalt skydd. Skydd kan dock erhållas genom att anta lokala hälsoskyddsföreskrifter. Ansvar för att genomföra åtgärder ligger på den ansvarige för vattentäkten (ofta en samfällighetsförening). Kommunen bör dock vara rådgivande och ge stöd vid utformning av föreskrifterna.

POTENTIELLA TILLRINNINGSOMRÅDEN

NODAVA har i arbetet med VA-planen tagit fram uppskattade tillrinningsområden kring befintliga vattentäkter. Tillrinningsområde utgör det område genom vilket grundvattnet rinner ner till vattentäkten. Skulle en förorening ske inom detta område kan vattentäkten skadas.

Markanvändning och verksamheter som kan vara riskfyllda från vattenskyddssynpunkt kan genom fysisk planering placeras eller anpassas så att nuvarande och framtida viktiga dricksvattentillgångar värnas. Eftersom allmän vattenförsörjning utgör en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att leva och verka i ett område på sikt, ska skyddet av vattenförekomster ges hög prioritet framför enskilda intressen.

RIKTLINJER FÖR VATTEN OCH AVLOPP

Säkra vattenförsörjningen på lång sikt

Det är viktigt att säkra vattenförsörjningen på lång sikt. Orsadelat bör särskilt skyddas från ingrepp eller åtgärder som förhindrar framtida nyttjande av dess vattentillgångar.

Vattenskyddsområden med tillhörande föreskrifter ska tas fram för eventuella tillkommande kommunala vattentäkter.

Möjlighet till ytterligare vattenuttag från Orsadelat bör utredas. Boggas vattentäkt har begränsade möjligheter för ökade uttag och det finns ett framtida behov av ökat vattenuttag med tanke på exempelvis Grönklitts planerade expansion.

Nya vatten- eller avloppsanläggningar bör klimatanpassas, exempelvis ska hänsyn tas till extremväder, dagvattenhantering, hårdgjorda ytor, risk för översvämning av föroreningskällor (cisterner m.m.), markbundna föroreningar som kan frigöras i samband med översvämningar vid utformning och placering av verk.

Mark- och vattenområde som är särskilt lämpliga för anläggningar för vattenförsörjning ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller nyttjandet av sådana anläggningar.

Vid nyexploatering bör nya bostadsområden så långt det är möjligt placeras där möjlighet till anslutning till allmän VA-försörjning finns.

Reningsanläggningarnas fortsatta drift och verksamhet får inte hindras

I anslutning till de kommunala avloppsreningsverken ska inte bostäder och verksamheter tillkomma som kan hindra reningsanläggningarnas fortsatta drift och verksamhet. Lämpligt avstånd till avloppsreningsverk bör dock prövas från fall till fall, då utformning av avloppsreningsverk kan påverka hur pass mycket omgivningspåverkan som uppstår.

Beakta risker vid planering och exploatering inom utpekat potentiellt tillrinningsområde och inom område för vattenförsörjningsintresse enligt Länsstyrelsens vattenförsörjningsplan

I samband med exploatering, nyetablering eller utökning av befintliga verksamheter ska följande risker beaktas ur vattenskydds synpunkt, så att lämpliga skyddsåtgärder vidtas eller verksamheter omlokaliseras (Ur Naturvårdsverkets handbok om vattenskyddsområde 2010:5):

Förändring av markskikt

Ett avlägsnande av det naturliga markskiktet i stora delar av tillrinningsområdet minskar markens naturliga rening av grundvatten (t.ex. grustäkt, vägbygge, schaktning).

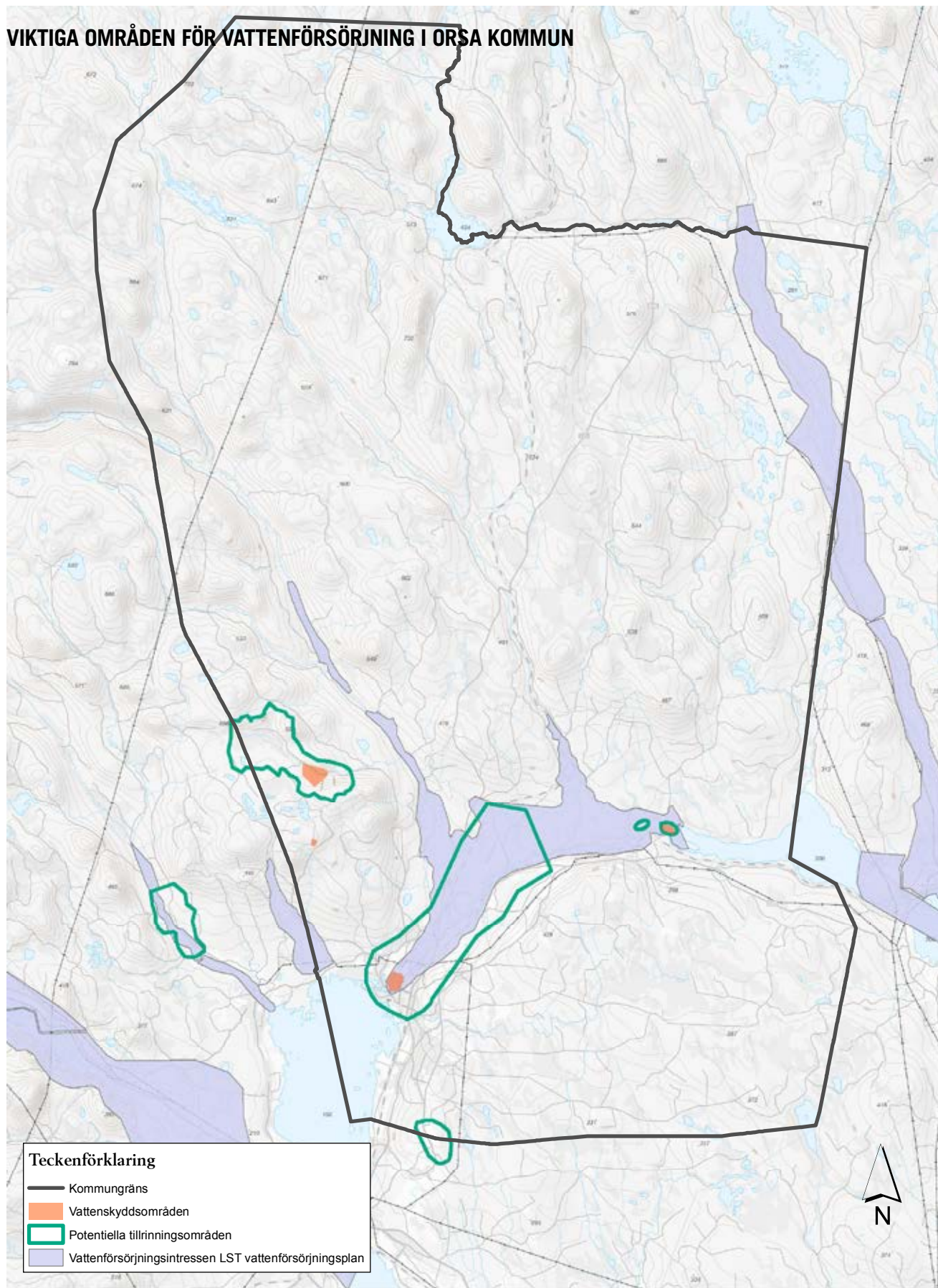
Förändring av grundvattennivå

Ändring av grundvattennivåer kan ändra vattenströmningsförhållandena -utströmningsområden kan övergå till att bli inströmningsområden (t.ex. vid grundvattenuttag för värmeanläggningar, byggnad eller rivning av dammar, dränering).

Förorenande ämnen

Hantering och användning av kemiska bekämpningsmedel, petroleumprodukter, lösningsmedel, växtnäringsämnen m.m. (t.ex. träimpregnering, industri, bensinstation, deponi, lantbruk, brandövningsplats, begjutna timmerupplag, förorenade fyllningsmassor, vägsaltning, parkeringsytor för större fordon, transportstråk och uppställningsplats av farligt gods, olyckor).

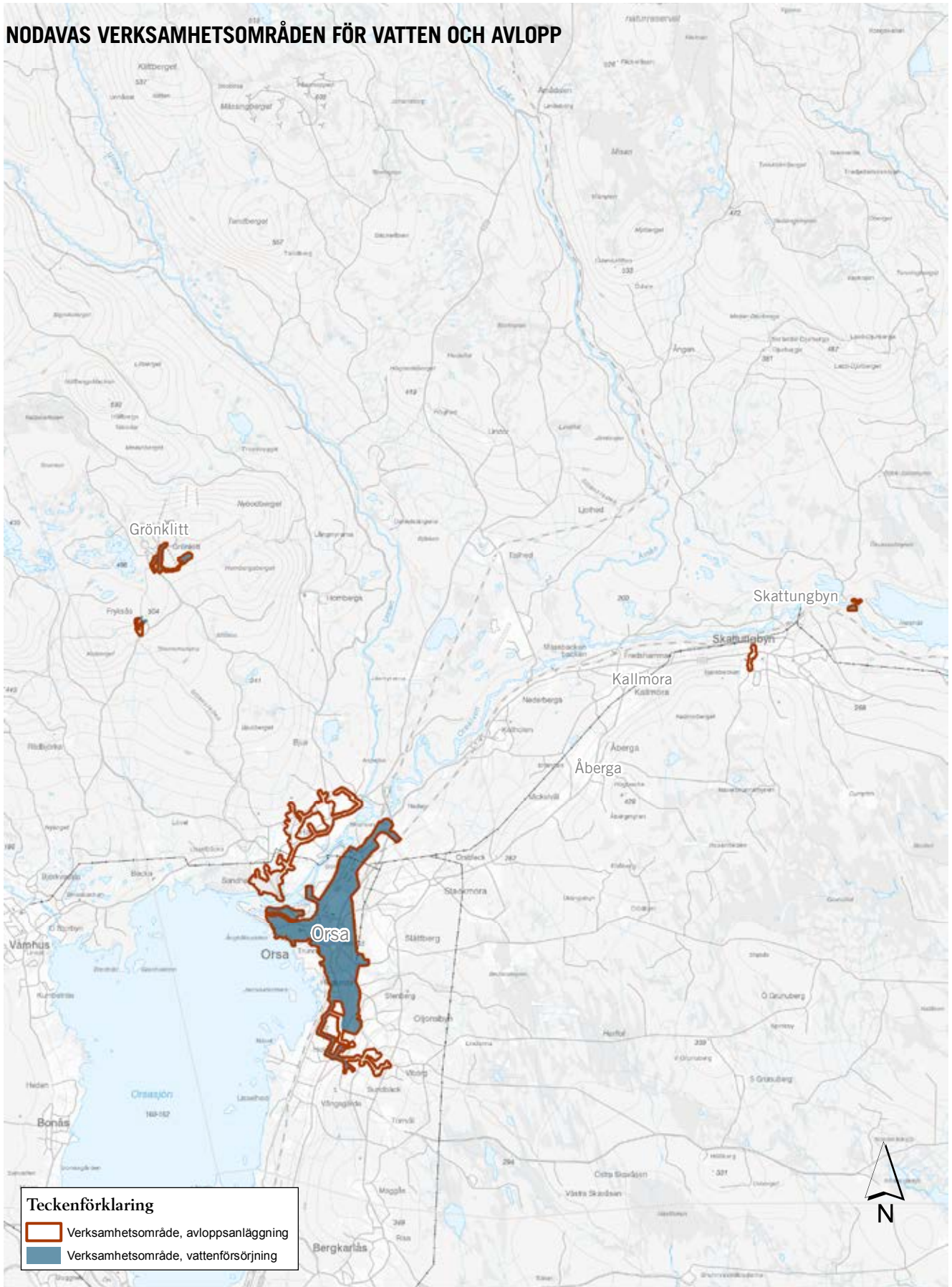
VIKTIGA OMRÅDEN FÖR VATTENFÖRSÖRJNING I ORSA KOMMUN

- Teckenförklaring**
- Kommungräns
  - Vattenskyddsområden
  - Potentiella tillrinningsområden
  - Vattenförsörjningsintressen LST vattenförsörjningsplan

0 5 10 20 Kilometer:

NODAVAS VERKSAMHETSOMRÅDEN FÖR VATTEN OCH AVLOPP

DEL 2 - PLANFÖRSLAG

Teckenförklaring

- Verksamhetsområde, avloppsanläggning
- Verksamhetsområde, vattenförsörjning

0 2,5 5 10 Kilometer

DAGVATTEN

Dagvatten är regn- och smältvatten som tillfälligt avrinner på markytan. Historiskt har dagvatten från städer eller andra former av samlad bebyggelse avletts via ledningar till en samlad utsläppspunkt. Vid skyfall och snösmältning kan detta medföra erosion eller översvämningar vid utsläppspunkten. Dagvatten kan innehålla föroreningar, exempelvis efter att ha runnit över parkeringsytor, och dessa förs sedan ut till vattendrag. Om dessutom flera ledningar leder till samma recipient så kan denna recipient få motta en väldigt stor andel föroreningar. Dagvatten kan gå ut i avloppsledningar och därmed belasta avloppsreningsverk. Vid skyfall kan belastningen bli för hög med bräddning som följd. Vårt klimat förändras och framöver kommer det att bli vanligare med skyfall och därmed fler tillfällen med höga flöden. Detta ställer högre krav på dagvattenhanteringen i tätorten, som sällan är dimensionerad för stora mängder vatten på kort tid.

Främst de centrala delarna av Orsa har ett allmänt dagvattensystem utbyggt. Generellt eftersträvas LOD (Lokalt Omhändertagande av Dagvatten) för varje enskild fastighet. Vid nyexploatering ska en hållbar dagvattenhantering, där dagvatten och smältvatten kan infiltreras i marken på naturligt vis, eftersträvas.

AVFALL

NODAVA ansvarar för sophantering i kommunen. En avfallsplan togs fram 2012 och denna gäller under perioden 2013-2017. Syftet med avfallsplanen är att visa de åtgärder kommunen vill göra på avfallsområdet utifrån de nationella miljökvalitetsmålen. En ny avfallsplan tas fram under våren 2017. Det finns också föreskrifter (Föreskrifter om avfallshantering för Orsa kommun) vilka är de kommunala bestämmelserna om hur avfall ska hanteras. Här listas ansvar och skyldigheter för olika aktörer. Dessa finns att få från Nodava, och går att läsa på www.nodava.se.

Ansvar för avfall

Kommunerna ansvarar för att ta hand om hushållsavfallet, bestämmer renhållningsordningen och beslutar om taxor.

I flerbostadshus ansvarar fastighetsägaren för information och utrymme för avfallshantering.

Producenterna ansvarar för insamling av förpacknings- och tidningsmaterial vid återvinningsstationerna (ÅVS) genom förpacknings- och tidningsinsamlingen (FTI).

Ansaret för verksamheters och företags avfall ligger på de enskilda företagen och verksamheterna.

Länsstyrelsen och den lokala kommunala tillsynsmyndigheten ansvarar för tillsyn, anmälningar/tillståndsärenden och myndighetsbeslut enligt gällande regelverk. Alla är skyldiga att sortera ut avfall enligt av kommunfullmäktige beslutat system, läs mer på NODAVAs hemsida eller kontakta dem via telefon.

Se även Kortversionen av avfallsplanen, Nodava. Hemsida: www.nodava.se

RIKTLINJER FÖR DAGVATTEN

Ett dagvattenprogram, där de politiska målsättningarna för dagvattenhanteringen framgår, bör tas fram.

Dagvatten bör i större utsträckning tas omhand i så kallade öppna dagvattenlösningar. Dessa kan utgöras av naturliga lågpunkter eller vegetationsområden som tål en tillfällig översvämning och/eller där vatten kan infiltreras ner i marken. Öppna dagvattenanläggningar behöver skötas för att tillföra en kvalitet till utomhusmiljön.

Dagvatten bör i första hand infiltreras så nära källan som möjligt. I andra hand kan dagvatten fördröjas för att sedan ledas vidare till infiltrationsområde eller recipient. Hårdgjorda ytor som asfalt och betong medför att vattnet inte kan infiltreras. Vid nyexploatering ska dagvattenfrågas lösas i ett större sammanhang. Exempelvis kan man i detaljplan planera för vegetationsytor som kan fungera som infiltrationsområden för dagvattnet.

För att kunna rena dagvatten kan anläggningar där föroreningar sedimenteras, som exempelvis dammar eller våtmarker, användas.

RIKTLINJER FÖR AVFALL

Avfallshanteringen ska sträva mot minimering av avfallsmängder, transporter och mängden farligt avfall.

Vid planläggning av nya exploateringsområden bör möjligheten till gemensam insamling av matavfall undersökas.

Återvinningsstationer för förpackningar och tidningar ska placeras där man naturligt passerar och så att de är lättillgängliga. De ska ha en tilltalande och strukturerad utformning.

ENERGI

I Orsa kommun finns tre riksintressanta områden för vattenkraft och nio riksintresseområden för vindkraft. Enligt 3 kap. 8 § miljöbalken ska mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för energiproduktion skyddas mot åtgärder som kan försvåra eller förhindra att dessa kan nyttjas. Anläggningar som är av riksintresse för energiproduktion ska också skyddas mot åtgärder som kan försvåra användandet eller försvåra tillkomsten av anläggningarna.

Orsa kommun beslutade 2011 om en energiplan vilken ger en samlad bild över energi- och klimatfrågan i Orsa och vad kommunen planerar att göra för att övergripande och långsiktiga mål ska kunna uppnås. Det finns också en vindbruksplan som antogs 2012.

Vindbruk

Sedan december 2011 har Orsa kommun ett tillägg till översiktsplanen för vindbruksetableringar. Sedan vindbruksplanen antogs har de utpekade riksintressena för vindbruk ändrats till viss del inom kommunen. Tre områden ligger kvar i samma läge, medan ett har flyttats och ett är borttaget. I det område som är borttaget visar ändå 2011 års vindkartering att det blåser i princip i samma utsträckning som i det utpekade riksintresseområdena. Utöver dessa förändringar har det tillkommit två områden på Siljansringens kupol i kommunens sydöstra delar.

Vindbruksplanen är framtagen utifrån ett gediget underlagsmaterial som även omfattar en landskapsanalys för området kring Siljansringen där man särskilt beaktat den möjliga påverkan som vindbruksområden kan ha på besöksnäringen i både Orsa kommun och i grannkommunerna.

Av de fem områden som i Vindbruksplanen pekades ut som lämpliga för vindbruk har hittills ett område tagits i anspråk. I dagsläget finns inga långt gångna planer på ytterligare vindbruksetableringar.

Med hänsyn till dessa förutsättningar anses Vindbruksplanen fortfarande vara aktuell och den kommer att fortsätta gälla när denna översiktsplan vinner laga kraft.

Solenergi

Energi kan alstras ur solen genom solceller eller solvärmesystem. Utnyttjandet av solenergi är ett förnyelsebart och koldioxidfritt sätt att producera värme och el. Hittills har utnyttjandet av denna metod varit begränsad av bl.a. kostnaden för själva solpanelerna. I takt med att tekniken utvecklas lär möjligheterna att använda solceller utvecklas. Skulle produktionen av solenergi öka framöver kan nya utmaningar skapas, som exempelvis brist på kapacitet i elnäten. Problemet med användning av solceller har också mycket att göra med det klimat vi lever i, med snötäckta tak en viss del av året. Förhoppningsvis kan teknikutvecklingen lösa det problemet i framtiden.

Tillstånd

Länsstyrelsens miljöprövningsdelegation beslutar om tillstånd för stora energianläggningar som vindbruksparker och fjärrvärmeverk. Delegationen fastställer även villkoren för verksamheten.

Energiintelligent Dalarna

Energiintelligent Dalarna är ett nätverk för alla aktörer i länet som är involverade i eller intresserade av energi- och klimatfrågor.

Tips!

Mer information finns på Energiintelligent Dalarnas hemsida:
www.energiintelligent.se

Elnät

Orsa kommun ingår i Mora-Orsa nätområde vilket i dagsläget (år 2017) ägs av Ellevio AB.

Solenergi utanför tätorten

Solenergi kan ha en viktig roll för de som har fastigheter som kan ha svårt att få en fast elanslutning, ex. fäbodrar eller fritidshus som ligger långt ute i skogen.

KARTA ÖVER OMRÅDEN LÄMPADE FÖR VINDKRAFT

Mässingberget. Här är vindkraft utbyggt.

Orsa

Teckenförklaring

- Kommungräns
- Område lämpligt för vindbruk enligt Orsa kommuns vindbruksplan
- Riksinträsse för energiproduktion - vindbruk inom Orsa kommun

0 5 10 20 Kilometer

Vattenkraft

I Orsa kommun finns tre områden som enligt Energimyndigheten är intressanta för vattenkraft ur ett riksperspektiv: Nedre Stackmora, Övre Stackmora och Noppikoski. Dessa ska skyddas mot åtgärder som kan försvåra eller förhindra att de nyttjas.

Energimyndigheten och Havs- och vattenmyndigheten har tillsammans tagit fram en strategi för hur man ska ställa sig till miljöförbättrande åtgärder och deras påverkan på elproduktionen i förhållande till miljövinster. Ur ett nationellt perspektiv bedöms kraven inom EU-direktiven för vattenmiljöområdet vara lika viktiga som målen inom energi och klimat. Ett stort antal enskilda miljöåtgärder kan tillsammans påverka energiproduktionen och därför är det viktigt att de två intressena vägs mot varandra. Miljöåtgärder som påverkar energiproduktionen bör genomföras i avrinningsområden som har begränsad betydelse och där man kan nå höga miljövinster.

Det finns ett nationellt planeringsmål som sätter en gräns för hur mycket miljöåtgärder får påverka den totala energiproduktionen från vattenkraft. Enligt målet får miljöåtgärder som påverkar energiproduktionen ianspråkta högst 2,3 % eller 1,5 TWh av vattenkraftens nuvarande årsproduktion. Åtgärder får inte ge väsentlig påverkan på balans- och reglerkraften. Åtgärdernas påverkan kan variera mellan olika avrinningsområden men den totala påverkan får inte överskrida planeringsmålet.

I Energimyndighetens och Havs- och vattenmyndighetens strategi beskrivs Dalälven som ett område som kan ha stora skyddsvärda natur- och miljövärden. Därför tas mer detaljerade analyser fram, som kan visa var åtgärder som påverkar vattenkraftsproduktionen ger mest värde för

Bildförklaring: Helvetesfallet är ett av Orsa kommuns största vattenfall, och ett populärt turistmål.

Strategi för Dalälven

Havs- och vattenmyndigheten, Energimyndigheten och Länsstyrelsen arbetar med att ta fram material som kan visa var åtgärder som påverkar vattenkraftsproduktionen ger mest värde för miljömålen i jämförelse med energivärdet.

Tips!

Mer information finns på länsstyrelsens sida www.dalarnasvatten.se och Orsa kommuns kunskapsunderlag kan läsas på: <http://www.dalarnasvatten.se/Sv/karta/Pages/orsa-kommun.aspx>

VÄRMEPRODUKTION

Fjärrvärme och fjärrkyla

Det pågår en omställning på energimarknaden. Husen som byggs drar allt mindre energi vilket gör det svårare att få lönsamhet i att bygga ut fjärrvärme vilket oftast är mycket kostsamt. Då måste man hitta komplement till fjärrvärmens för att få ekonomin att gå ihop och där kan fjärrkyla vara ett sådant komplement. Fjärrkyla kan vara intressant vid etablering av nya byggnader och för arbetsplatser.

EON är i nuläget ansvarig för fjärrvärmens i kommunen och de har ändrat tankesätt för sin utbyggnad, från att tidigare valt att koncentrera fjärrvärme till större tätorter för att idag istället titta på varje enskilt fall och se om det går att få en lönsamhet med exempelvis närvärmeverk.

Befintligt värmeverk i Orsa är bra ur produktionssynpunkt. Verket är 10 år med en förväntad livstid på sammanlagt 25 år. Det är anpassat för att producera värme utan fossila bränslen och bara en väldigt liten del olja används. När värmeverket blir för gammalt är det troligast att man uppdaterar det på samma plats som i dagsläget.

I dagsläget är det inte aktuellt att koppla ihop nätet mellan Mora och Orsa, men det kan bli aktuellt längre fram beroende på vad som händer i området mellan Mora och Orsa och med tanke på nya exploateringsområden som är på gång i Mora.

Glesheten i Orsa är ett problem för möjlig utbyggnad av fjärrvärme, men det kan finnas alternativ. Exempelvis kan närvärme byggas ut i små öar som senare kopplas på det stora systemet. När utbyggnaden rör mindre områden och det är glest mellan husen är samförläggning med exempelvis el, tele och VA samt eventuellt samarbete med kommunen ett måste för att få det lönsamt.

Berg- och jordvärme

Både bergvärme och jordvärme utnyttjar solens lagrade värme för att utvinna energi. Bergvärme innebär att ett hål borras i berggrunden och en slang som kan absorbera värmen förs ner i hålet. Ett normalt borrhål är 90-200 m. Det är viktigt att borrhålen är minst 20 meter ifrån varandra eftersom borrhålen sänker temperaturen på den omgivande berggrunden. Ju fler hål tätt tillsammans desto kallare blir berggrunden. Effekten kan dock stabiliseras efter ungefär fem år.

Jordvärme innebär att en slang som kan absorbera värmen grävs ner horisontellt cirka en meter ner i marken. Jordvärme kräver relativt stor yta och det bör vara bra markförhållanden. Bäst är lerjord med hög vattenhalt. Slangen påverkar klimatet i jorden vilket i sin tur kan påverka växtlighet som finns där slangen grävs ner.

RIKTLINJER ENERGI

Vindbruk

Vindbruksplanen från 2011 fortsätter gälla.

Solceller

I områden med stora kulturhistoriska värden ska stor vikt läggas på det visuella uttrycket vid användandet av solceller. Även i nyare bostadsbestånd är det viktigt att solcellerna passar in i omgivningen, men här finns en större frihet än i kulturhistoriska miljöer, där solceller allvarligt kan påverka upplevelsen av miljön.

Ledningar i värdefulla kulturmiljöer ska utföras med stor hänsyn till miljövärdena

Vid utbyggnad av hög- och lågspänningsledning i värdefulla bebyggelsemiljöer, fäbodan samt värdefulla naturmiljöer ska utförande av ledningar och transformatorstationer ske med beaktande av befintliga miljövärden.

I värdefulla bebyggelsemiljöer bör ledningar om möjligt förläggas i mark.

Samordna värmeförsörjningen vid större exploateringar

Vid exploatering i ett större sammanhang, exempelvis vid anläggande av fritidshusområden i Grönklitt, bör utredas om det finns möjlighet till gemensam lösning för uppvärmning.

Fjärr-, när- och kraftvärme bör byggas ut där så är möjligt.

Fjärr- eller närvärme ska väljas i första hand för kommunägda byggnader om sådana alternativ finns.

Samordna ledningar

Vid nyexploatering ska om möjligt samförläggning av fler aktörers ledningar ske, vilket är ekonomiskt sett både till kostnader och också till markanvändning.

Ställ högre energikrav på ny bebyggelse

Ny bebyggelse ska vara energieffektiv och passivhusnivå ska eftersträvas. Vid all om- och nybyggnad av kommunägda byggnader ska energieffektiva lösningar väljas.

Vid nybyggnation av fritidshus uppvärmda med direktverkande el bör energikraven för permanentbebyggelse följas.

Vid nybyggnation av fritidshus i Grönklitt ska energikraven för permanentbebyggelse följas.

Bergvärme

Borrhål för bergvärme bör inte lokaliseras närmare än 20 meter ifrån varandra för att undvika att hålen påverkar temperaturen i berggrunden för mycket.

TELE OCH BREDBAND

Det övergripande målet för regeringens bredbandsstrategi är att Sverige ska ha ett bredband i världsklass. Det innebär att år 2020 bör 95 % av alla hushåll och företag ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s. En förutsättning för att möta dessa mål är att det finns tillgång till bredband med hög överföringskapacitet i hela landet. I Orsa kommun har i stort sett alla tillgång till internet, men överföringskapaciteten kan variera beroende på olika operatörer och beroende på om de levererar bredband via ADSL, fiber eller mobilnät.

I framtiden kommer det troligen att finnas efterfrågan på större bredbandskapacitet i hemmen. Redan idag ger bredband många möjligheter till effektivisering genom att uppgifter kan utföras på distans, exempelvis inom sjukvården. Förbättrade uppkopplingsmöjligheter skulle också öka möjligheterna för närstående att delta vid läkarbesök eller liknande, exempelvis för äldre personer. En fortsatt utbyggnad av både fast och trådlös IT-infrastruktur är nödvändig för att uppnå det kommande behovet hos kommuninvånarna samt företag och näringsliv.

Pågående och framtida förändringar för den fasta telefonin

Det fasta telenätet avvecklas främst i områden med låg lönsamhet. Dessa områden finns framförallt på landsbygden, och där det handlar om långa sträckor ledning.

I Orsa pågår avveckling av vissa DSL-noder (en typ av bredband som går via det fasta telenätet), vilket gör att de boende i Skattungbyn, Mässbacken, Bjus och Fryksås inte längre kommer ha tillgång till tillräcklig bredbandskapacitet via det fasta telefonnätet. Kommunen bygger ut fiber i Mässbacken och Skattungbyn, och i Bjus bygger byn själv ut lokalt nät för att möta upp behovet som uppkommer. I Orsa och området söder om Orsa finns i dagsläget inga planer på att stänga ner motsvarande stationer.

I dagsläget är det sällan intressant att ansluta nya bostadsområden till fast telefoni via kopparnätet eftersom det kostar i princip lika mycket som att dra fiber.

Utbyggnad av fibernätet

I Orsa kommun pågår en utbyggnad av fibernätet för att uppfylla målen i den nationella bredbandsstrategin.

Orsa kommun har tagit fram en bredbandsstrategi som sträcker sig mellan åren 2014 och 2020. Länsstyrelsen i Dalarna färdigställde år 2013 länets bredbandsstrategi där några av målen är att skapa en gemensam målbild för bredbandsutbyggnaden och identifiera hinder för, samt stimulera utbyggnad av bredband. Länsstyrelsen är den instans som råder över det statliga stödet i de områden där marknaden inte bedömer det lönsamt att bygga ut. I dagsläget beviljar länet två olika stöd till bredbandsutbyggnad.

Dels är det kanalisationsstödet och dels det bredbandsstöd som ingår i EU:s landsbygdsstöd.

Utbyggnad av mobilnätet

Kapacitetsmässigt är mobilt bredband bara ett komplement till fiber eftersom alla användare på samma mast delar på den bredbandskapacitet som finns där. På grund av detta tittar man på behovet av att avlasta det mobila bredbandet i tätorterna, genom exempelvis Wifi. Kommande generationer av mobil telefoni och mobilt bredband bedöms kräva tätare placerad utrustning än i dagsläget. Huruvida detta kommer att byggas ut på landsbygden eller inte är ännu oklart. Det är enklare och billigare att sätta upp utrustning på befintliga hus än att bygga master och därför är det lättare att få lönsamhet i tätorter. En potentiell lösning skulle kunna vara att kommunerna bygger ut master och hyr ut till mobiloperatörer. Moderna byggnader innebär ibland problem för tillgången till mobiltäckning då de ofta är så effektivt byggda att signalerna inte når in i huset.

RIKTLINJER FÖR TELE OCH BREDBAND

Post- och telestyrelsen (PTS), Konkurrensverket (KKV) och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har tagit fram principer för kommunala insatser på bredbandsområdet (PTS, Principer för kommunala insatser på bredbandsområdet, Internet (2010)). Dessa bör följas så långt det är möjligt. Principerna är:

- Kommuner ska i översikts- och detaljplanarbetet beakta behoven av bredbandsutbyggnad i kommunen.
- Kommuner bör verka för god konkurrens på alla områden och eftersträva en god dialog med det privata näringslivet rörande konkurrensfrågor.
- Vid tecknande av avtal och i muntliga överenskommelser ska kommuner ge privata och offentliga aktörer samma villkor, om det inte finns särskilda skäl för olika villkor.

Samförläggning av ledningar och fiber och samordning av grävarbeten bör ske så långt det är möjligt. Olika aktörers utrustning för mobilnät ska samplaceras på en mast så långt det är möjligt.

RISK OCH MILJÖ

För att samhället ska bli mindre sårbart och mer uthålligt mot yttre störningar och hot är det viktigt att riskhanteringsfrågorna kommer in tidigt i planeringsprocesserna.

Orsa tätort är belägen där Oreälven och Orsasjön möts. Regn kan orsaka översvämningar och risk för dammbrott. Klimatet kommer att förändras framöver och vi kan förvänta oss flera plötsliga skyfall. De naturliga vattenmagasinen (dagvatten och sjöar) hinner inte ta hand om vattnet i samma takt som regnet faller.

E45 och väg 296, där farligt gods transporteras, passerar Orsa tätort, Skattungbyn och flera byar i kommunen. Om en olycka med en transport av farligt gods inträffar kan det medföra allvarliga konsekvenser. Därför krävs det vissa avstånd eller skyddsåtgärder mellan bebyggelsen och vägen.

Ur Förordningen (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader:

Buller från spårtrafik och vägar

3 § Buller från spårtrafik och vägar bör inte överskrida

1. 55 dBA ekvivalent ljudnivå vid en bostadsbyggnads fasad, och
2. 50 dBA ekvivalent ljudnivå samt 70 dBA maximal ljudnivå vid en uteplats om en sådan ska anordnas i anslutning till byggnaden.

För en bostad om högst 35 kvadratmeter gäller i stället för vad som anges i första stycket 1 att bullret inte bör överskrida 60 dBA ekvivalent ljudnivå vid bostadsbyggnadens fasad.

4 § Om den ljudnivå som anges i 3 § första stycket 1 ändå överskrids bör

1. minst hälften av bostadsrummen i en bostad vara vända mot en sida där 55 dBA ekvivalent ljudnivå inte överskrids vid fasaden, och
2. minst hälften av bostadsrummen vara vända mot en sida där 70 dBA maximal ljudnivå inte överskrids mellan kl. 22.00 och 06.00 vid fasaden.

Vid en sådan ändring av en byggnad som avses i 9 kap. 2 § första stycket 3 a plan- och bygglagen (2010:900) gäller i stället för vad som anges i första stycket 1 att minst ett bostadsrum i en bostad bör vara vänt mot en sida där 55 dBA ekvivalent ljudnivå inte överskrids vid fasaden.

5 § Om den ljudnivå om 70 dBA maximal ljudnivå som anges i 3 § första stycket 2 ändå överskrids, bör nivån dock inte överskridas med mer än 10 dBA maximal ljudnivå fem gånger per timme mellan kl. 06.00 och 22.00.

6 § Buller från flygplatser bör inte överskrida 55 dBA FBN och 70 dBA maximal ljudnivå flygtrafik vid en bostadsbyggnads fasad.

7 § Om den ljudnivå om 70 dBA maximal ljudnivå flygtrafik som anges i 6 § första stycket ändå överskrids, bör nivån inte överskridas mer än

1. sexton gånger mellan kl. 06.00 och 22.00, och
2. tre gånger mellan kl. 22.00 och 06.00.

8 § Vid beräkning av bullervärden vid en bostadsbyggnad ska hänsyn tas till framtida trafik som har betydelse för bullersituationen.

TRANSPORTER AV FARLIGT GODS

Rekommenderade vägar för farligt gods går i många kommuner i Dalarna rakt genom tätbebyggda områden och tätorternas centrala delar där det är nära till bostäder och offentliga lokaler. Även järnvägar och stickspår går i många fall rakt genom tätorterna. Alla järnvägar i Sverige får användas för farligt gods. Idag passerar inga transporter med farligt gods Orsa på Inlandsbanan, men aktörer har möjlighet att göra det vid intresse. Se kartan över trafikleder för transporter av farligt gods på nästa sida.

Primära färdvägar för farligt gods inom kommunen består av E45:an och landsväg 296.

Det finns en uppställningsplats för farligt gods i kommunen, vid bensinstationen väster om Lissvägen, nära infarten till Orsa centrum.

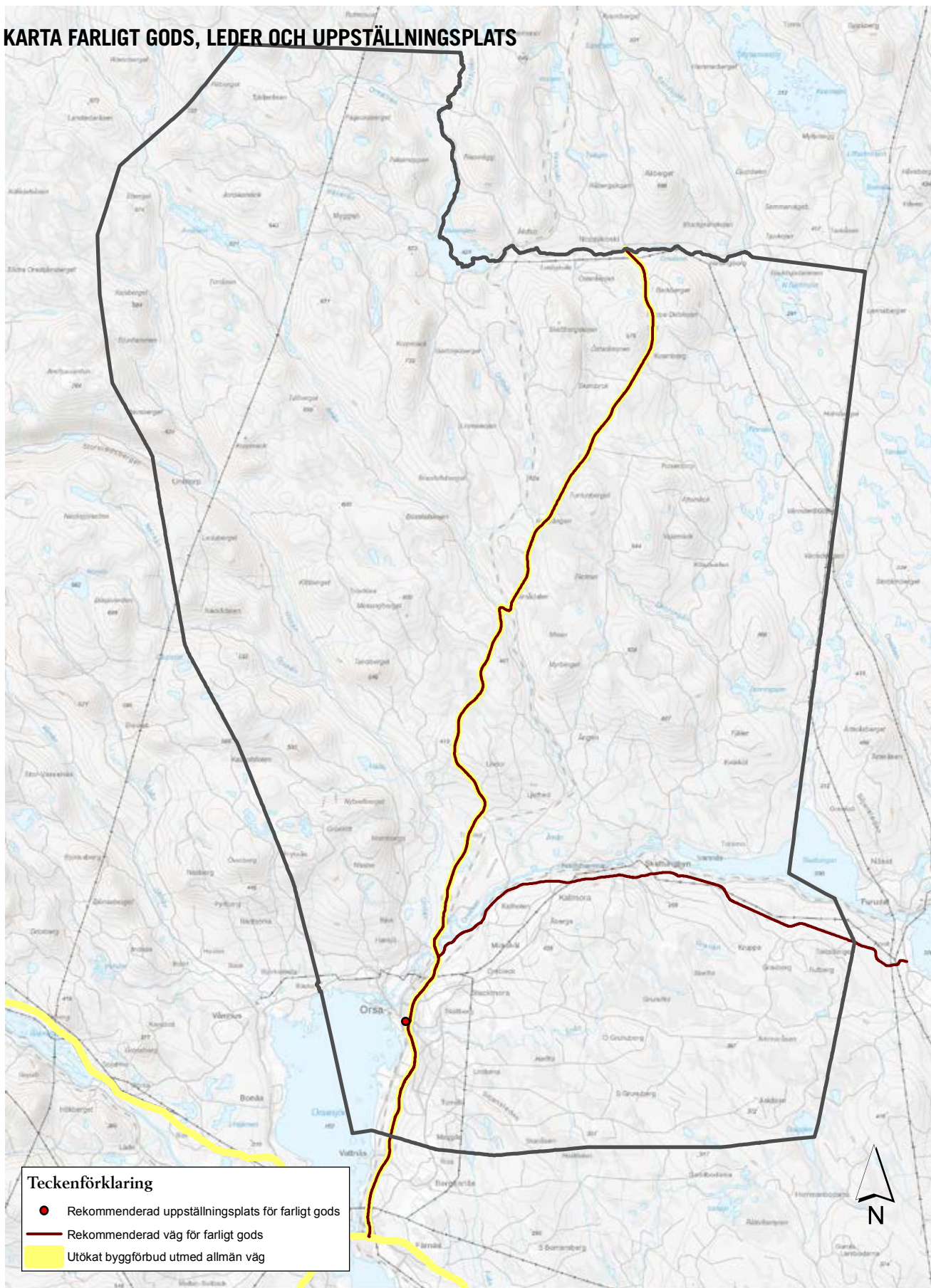
Efterfrågan på godstransporter ökar i Sverige både på väg och järnväg, samtidigt som önskemål och behov av att exploatera mark eller ändra markanvändning i lägen nära väg och järnväg ökar. Detta kan leda till ökade risker för olyckor där farligt gods är inblandat.

Länsstyrelsen i Dalarna har därför tagit fram en vägledning för planläggning intill led för farligt gods, med en zonindelning över vilken markanvändning som kan vara lämplig inom vissa avstånd från leden. Skyddsavstånd för vägar tillåtna för farligt gods är 70 – 150 meter för bebyggelse i högst två plan och över 150 meter för bostäder i mer än två plan. Områden inom 0 – 30 meter från vägen bör inte bebyggas. Inom områden 30 – 70 meter från trafikled bör markanvändningen utformas så att få personer uppehåller sig i området, tex. lager, tekniska anläggningar, bilservice och mindre handel.

Om man avviker från de här avstånden behöver man göra en riskbedömning med en mer noggrann analys av förekommande risker och vilka eventuella skyddsåtgärder som krävs för att bebyggelsen ska vara lämplig.

KARTA FARLIGT GODS, LEDER OCH UPPSTÄLLINGSPLATS

- Teckenförklaring**
- Rekommenderad uppställningsplats för farligt gods
  - Rekommenderad väg för farligt gods
  - Utökad byggförbud utmed allmän väg

0 5 10 20 Kilometer

Ordlista

Ekvivalent ljudnivå: den genomsnittliga ljudnivån över en viss tid.

För trafikbuller anges i Sverige som regel den ekvivalenta ljudnivån över ett dygn, kompletterad med uppgifter om maximalnivå, främst nattetid.

Maximalnivå: anger ljudnivån vid en enskild ljudhändelse, ex. smällen från en fyrverkeripjäs.

Decibel: ett så kallat logaritmiskt mått, som mäter ljudnivåer.

Logaritmiskt mått: i en logaritmisk skala står varje skalsteg i ett givet förhållande till det föregående steget.

dB(A): Decibel A. Indexet "A" anger att ljudets olika frekvenser har viktats så att det motsvarar hur människans öra uppfattar ljud.

BULLER

Buller är den miljöstörning som berör flest människor i vårt land. Forskning visar att buller påverkar människors hälsa mer än man tidigare trott. Genom att planera och utforma bostäder och lokaler på rätt sätt går det att skapa bra ljudmiljöer även i bullriga lägen. I lagens mening är buller oönskat ljud på nivåer som kan utgöra en risk för människor. Den vanligaste källan till buller är trafik, det vill säga vägar, järnvägar och flyg. Även industrier och andra verksamheter kan bullra.

Grundprincipen vid bullerstörningar är att den som bullrar eller har en verksamhet som bullrar, ansvarar för eventuell störning.

Enligt Plan- och bygglagen ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet, bland annat med hänsyn till människors hälsa och säkerhet samt till möjligheterna att förebygga bullerstörningar. Plan- och bygglagen ger också kommunen möjligheter att besluta om planbestämmelser med skyddsåtgärder som reglerar buller, för att göra en plats lämplig.

Från och med den 2 januari 2015 ska bullervärden vid behov anges i planbeskrivningen till detaljplan eller i bygglov. Ljudnivåerna avser omgivningsbuller utomhus. Huvudregeln är att en tillsynsmyndighet inte kan påverka de fastställda bullervärdena vid en senare prövning enligt 26 kap. 9a § miljöbalken.

Ska det byggas bostäder bör bullerexponerade platser undvikas så långt det är möjligt. Inom befintliga tätortsområden kan kommunen ändå bli tvungen att använda exponerade platser. För att detta ska vara möjligt krävs ofta en reglering av byggnadsverkens placering och utformning för att användningen ska bli lämplig. Om inte detta är tillräckligt kan det vara nödvändigt att också ställa krav på skyddsåtgärder för att skapa en hälsosam och säker miljö.

I varje enskilt fall måste kommunen göra en bedömning av hur störningskänslig den planerade användningen är eller vilken omgivningspåverkan det har.

BULLER FRÅN VÄGTRAFIK

Omkring två miljoner människor i Sverige bedöms utsättas för trafikbuller som överskrider riktvärdet för 55dB(A) ekvivalentnivå utomhus vid sina bostäder. Den största delen som bedöms vara utsatta för trafikbuller finns längs med det kommunala vägnätet. Buller är en av de få miljöfaktorer för vilken situationen inte har förbättrats under de senaste decennierna. Samtidigt är buller den miljöfaktor som berör flest människor.

I infrastrukturpropositionen (1996/97:53) anges att följande riktvärden normalt inte bör överskridas vid nybyggnation eller väsentlig ombyggnad av trafikinfrastruktur.

Riktvärden för trafikbuller, ur regeringens infrastrukturproposition 1996/97:53.

30 dB(A) ekvivalentnivå inomhus
45 dB(A) maximalnivå inomhus nattetid
55 dB(A) ekvivalentnivå utomhus (vid fasad)
70 dB(A) maximalnivå vid uteplats i anslutning till bostad

Vid åtgärd i järnväg eller annan spåranläggning gäller riktvärdet för buller utomhus 55 dB(A) ekvivalentnivå vid uteplats och 60 dB(A) ekvivalentnivå i bostadsområdet i övrigt.

Buller från flygplatser:

55 dB(A) FBN och 70 dB(A) maximal ljudnivå flygtrafik vid en bostadbyggnads fasad.

Förordningen om trafikbuller vid bostadsbyggnader

Förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader innehåller bland annat bestämmelser om riktvärden för buller utomhus för spårtrafik, vägar och flygplatser vid bostadsbyggnader. Bestämmelserna om riktvärden för buller ska tillämpas vid miljöbedömningen om kravet på förebyggande av olägenhet för människors hälsa PBL 2 kap. 6a§ (2010:900) är uppfyllt vid planläggning, i bygglov och förhandsbesked angående bostadsbyggnader.

I de fall som man inte kan uppnå max 55 dB(A) vid fasad mot trafikled av tekniska eller ekonomiska skäl är det viktigt att de boende får tillgång till en tyst sida med en ekvivalentnivå understigande 40-45 dB(A).

Förtätning av städer och tätorter, till exempel Orsa, samt ett ökat resande innebär att bostäder och andra platser där människor vistas kommer att utsättas för bullerkällor som vägar och järnvägar. Att skapa goda och hälsosamma boendemiljöer är en utmaning för kommunen.

Buller från järnvägen är ofta mer högfrekvent än buller från vägtrafik. Därför är det också lättare att dämpa järnvägsbullret, vilket leder till att ljudnivån inomhus blir lägre, även om bullret utomhus är detsamma. Ingen boende ska behöva bo i en miljö som har fler än fem störningstillfällen med maximal ljudnivå i sovrummet under en natt (22-06). Buller från spårväg och järnväg bör inte överskrida 55 dB(A) ekvivalent ljudnivå vid bostadshusets fasad om bostaden är större än 35 kvm, och 50 dB(A) ekvivalent ljudnivå vid en uteplats i anslutning till byggnaden. Om de nämnda ljudnivåerna överskrider bör en "tyst sida" finnas. Om ett område är utsatt för vibrationer kan byggnadstekniska åtgärder göras som reducerar vibrationsnivåerna.

Järnvägsbuller i Orsa

Inlandsbanan trafikerades 2011 ca. 2,3 ggr/dygn. Hälften av tågtrafiken bestod av godståg och ungefär hälften var persontrafik. Godstrafik körs under höst, vinter och vår medan persontrafik körs helger och under sommaren och innebär därför inga större problem vad gäller järnvägsbuller. Järnvägstrafiken på Inlandsbanan förbi Orsa innebär inga större problem för bullernivån i dagsläget. Våren 2017 testas persontrafik på Inlandsbanan mellan Orsa och Mora.

Riktlinjer för buller

Riktlinjer och riktvärden för trafikbuller, järnvägsbuller, buller från motorbanor, buller från flygplatser, buller från skjutbanor, buller från vindbruk, verksamhetsbuller och buller från täkter finns på Naturvårdsverkets hemsida: www.naturvardsverket.se.

Riktlinjer och riktvärden för trafikbuller och järnvägsbuller finns på Trafikverkets hemsida: www.trafikverket.se

Riktlinjerna ska följas i samband med detaljplanläggning och i bygglovs-skedet.

För tillstånd för vindbruk ska Orsa kommuns vindbruksplan från år 2011 följas. Mer information om vindbruk finns på sidan 127 i översiktsplanen.

Buller från motorbanor

Det finns en motorbana i anslutning till Orsa-Tallheds flygfält. Motorsporten på Tallhed står för de största störningarna från flygfältet.

VERKSAMHETSULLER

Vid planläggningen av ny bostadsbebyggelse som är exponerad för buller över angivna ljudnivåer från befintlig industri eller andra verksamheter ska i första hand möjligheten att dämpa bullret vid källan undersökas. Ansvaret för detta vilar på exploatören/planmyndigheten, men behöver ske i dialog med verksamhetsutövaren. Om det inte är möjligt att dämpa källbullret kan åtgärder göras i den planerade bebyggelsen, exempelvis genom skärmning och/eller en bulleranpassad utformning av bostadsbyggnaderna. En teknisk, ekonomisk och miljömässig värdering kan ligga till grund för vilka åtgärder som bör genomföras.

I Orsa finns bullriga verksamheter framförallt på verksamhetsområdena, exempelvis verksamhetsområdet söder om Moravägen och verksamhetsområdet i Born. Vid ny planläggning för verksamheter är det viktigt att hålla tillräckliga avstånd till bostäder.

BULLER FRÅN TÄKTER

Täktverksamheter sker huvudsakligen i öppna täkter. Brytning under jord är sällsynt men brytning kan ibland ske under grundvattennivån. Bergmaterial och industrimaterial utvinns med liknande produktionsmetoder. Berget sönderdelas med hjälp av borring och sprängning. Materialet krossas därefter i flera steg för att slutligen siktas i olika stenfraktioner.

Täkter av berg m.m. kan skapa miljöproblem eller orsaka skador på känsliga naturmiljöer. Innan verksamhetsutövaren kan påbörja utvinning i täkten måste han/hon ha tillstånd enligt miljöbalken.

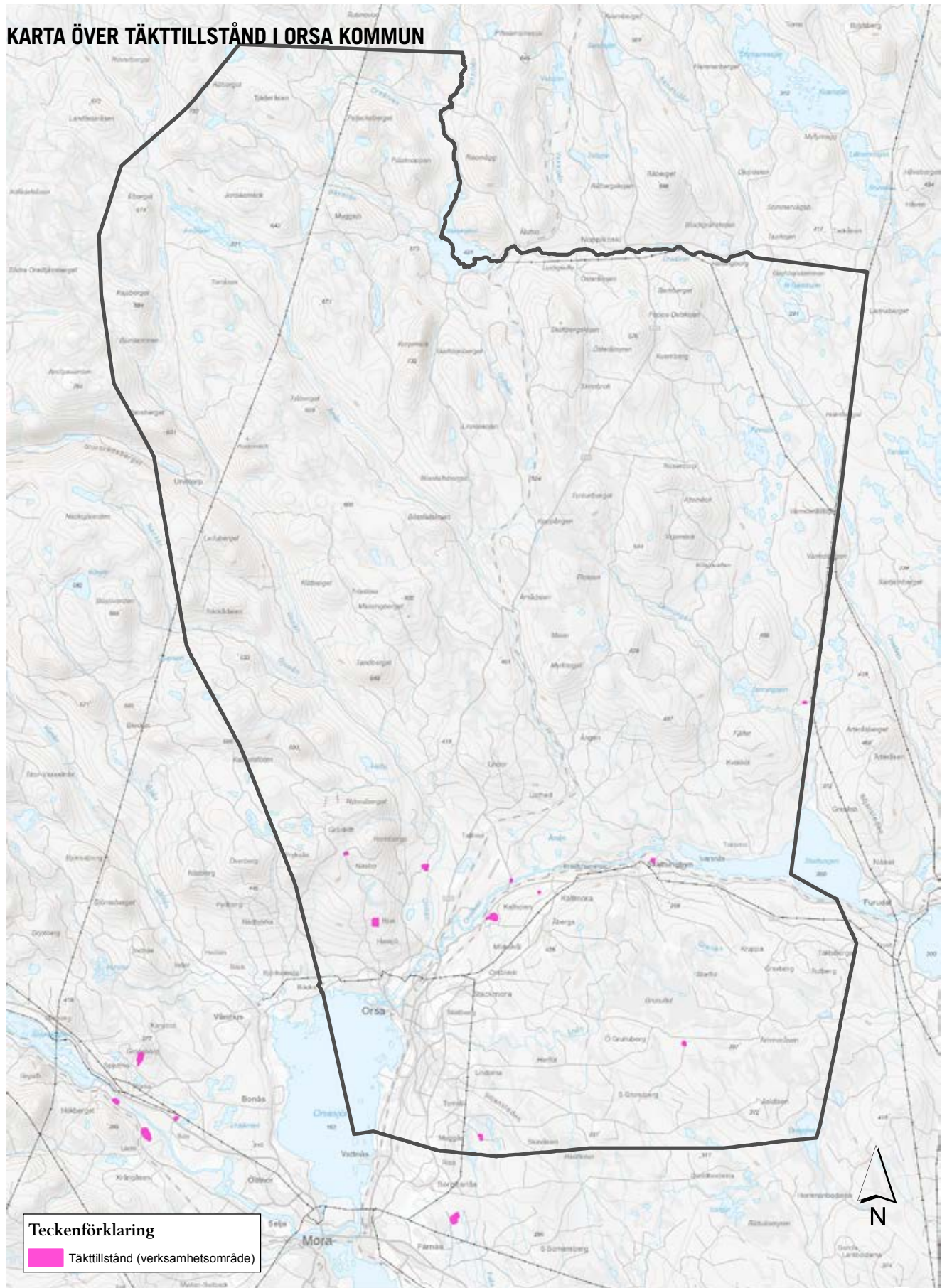
Buller är en av de största miljöfrågorna för bergtäktsverksamheter. I samband med tillståndsansökan kräver tillståndsmyndigheten att en bullerutredning utförs som en del av en miljökonsekvensbeskrivning (mkb) ifall bostäder eller annan bebyggelse finns inom nära avstånd till den planerade täkten.

Täkter är tillståndspliktiga enligt 9 kap. miljöbalken (miljöfarlig verksamhet). Täkter kan också prövas enligt andra delar i miljöbalken som 11 kap (vattenverksamhet) eller 7 kap (områdesskydd). Täkter av torv för energiutvinning är tillståndspliktiga enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, och täkter på havsbotten är tillståndspliktiga enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln.

Täkter i Orsa

Kalkbrottet i Kallholen spränger en gång om året. Under resten av året krossas materialet, vilket görs inne i fabriken. Detta innebär att det inte blir några direkta problem med damning. När man spränger i Kallholen mäts vibrationerna i närliggande bostäder så att det inte uppstår skador eller sprickor. Tillståndet för miljöfarlig verksamhet gäller till sista december år 2019. Tillståndet för framställningen av kakstensprodukter är från år 1996 och är fortfarande giltigt.

KARTA ÖVER TÄKTTILLSTÅND I ORSA KOMMUN

Teckenförklaring

Teckentillstånd (verksamhetsområde)

0 5 10 20 Kilometer

DEL 2 - PLANFÖRSLAG

Ordlista

Terrängskoter: Terrängskotrar delas in i snöskotrar och terränghjulingar. En snöskoter är en terrängskoter som är avsedd för färd på snötäckt mark.

Fyrhjuling: En fyrhjuling kan bl.a. vara en terränghjuling som är ett arbetsredskap. Den får inte köras på allmänna vägar och gator. Däremot är det tillåtet att köra en terränghjuling på enskild väg i högst 20 km/tim och att korsa andra vägar. En fyrhjuling kan också vara en fyrhjulig motorcykel som oftast används på liknande sätt som två- och trehjuliga motorcyklar, och får köras enligt de regler som gäller för motorcyklar. En skillnad är dock att motoreffekten är begränsad och att körkortskraven skiljer sig jämfört med två- och trehjuliga motorcyklar.

För att få köra en fyrhjuling krävs det förarbehörighet och normalt är det förbjudet att köra fyrhjuling i terräng.

För information om vindbruksbuller och vindbruk se Orsa kommuns vindbruksplan från år 2011. Mer information om vindbruk i kommunen finns på sidan 127 i översiktsplanen.

BULLER FRÅN SKOTERTRAFIK

Skoteråkning är en populär motoraktivitet på vintern. I Sverige finns det cirka 266 658 terrängskotrar i bruk. I de flesta fall följer skoteråkarna de leder som finns utmarkerade men en allt större andel väljer att köra fritt i terrängen. Detta har gjort att klagomålen från markägare och orsbor har ökat. Den ökade skotertrafiken utanför lederna har gjort att det är svårt att hinna med att underhålla/pista lederna i den takt som krävs.

Enligt Terrängkörningslagen (1975:1313) är det förbjudet att köra motordrivna fordon i terräng. Den som framför fordonet är skyldig att välja färdväg, färdväg och hastighet så att djur och andra människor inte störs mer än nödvändigt och så att mark och växtlighet inte kommer till skada.

Skoterkörning orsakar buller som kan störa omgivningen på olika sätt. Normalt handlar det inte om buller på en hörselskadande nivå. År 2001 beslutade riksdagen att 60% av terrängskotrarna senast år 2016 ska uppfylla bullerkrav som inte överstiger 80 dB(A) enligt den svenska normen. Skoteråkning kan även orsaka andra hälso- och miljöproblem. Avgaserna från motorerna innehåller partiklar och olika kolväten (bensin och toulén) som kan orsaka cancer och påverka det centrala nervsystemet.

Utsläpp av kväveoxider och kolväten medför att halten av ozon i den lägre atmosfären ökar vilket ger högre halter av marknära ozon. Marknära ozon kan skada skog och grödor och är skadliga för människors hälsa.

BULLER FRÅN SKJUTBANOR

Den största skjutbanan i kommunen ligger i anslutning till Orsa – Tallheds flygfält. Klubben bildades år 1985 och har idag tillgång till en 50 meters viltmålsbana, en 80 meters viltmålsbana, inskjutningsbana, en trapbana och en skeetbana.

Jakt- och sportskytteföreningar bedriver skytte med finkalibriga vapen. Bullret från finkalibriga vapen är ett impulsljud och mäts med integrationstiden 35 millisekunder och med den normala frekvensvägningsskurvan A. Skottbuller från finkalibriga vapen mäts i dB(A) Impuls. Buller från skjutbanor upplevs ofta som störande för omgivningen.

I Naturvårdsverkets allmänna råd (NFS 2005:15) om buller från skjutbanor anges riktvärden för sådant buller. Vid nyanläggning eller väsentlig ombyggnad av bana gäller följande riktvärden.

- Helgfri måndag-fredag kl. 7-22: 65-70 dB(A)I
- Lördag, söndag och helgdag kl. 09-19: 65-70 dB(A)I, kl. 19-22: 60-65 dB(A)I

Nattetid bör annan skjutverksamhet än militär övningsverksamhet inte förekomma.

RIKTLINJER FÖR TRANSPORT AV FARLIGT GODS

Riktlinjer för bebyggelse i närheten av vägar tillåtna för farligt gods

Där det finns befintlig bebyggelse inom skyddsavståndet för vägar tillåtna för farligt gods rekommenderas befintlig bebyggelse kunna ersättas, men inte gå närmare. Detta är framförallt aktuellt längs med järnvägen. Områden som omfattas av rekommendationerna är:

E45	Landsväg 296	Järnväg
Lisselhed	Lisselhed	Lisselhed
Holen	Holen	Lunden
Höglunda	Höglunda	Höglunda
Trunna	Trunna	Orsa centrum
Orsa centrum	Orsa centrum	Borngärdet
Borngärdet	Borngärdet	Born / Nederberga
Born	Born	Skansen / Mässbacken
Höghed	Kallholen	Tallhed / Fredshammar
Ämådalen	Nederberga	Ljothed / Skattungbyn
Kvarnberg	Björken	Ämådalen
	Mässbacken	Gråtbäck
	Kallmora	
	Skattungbyn	

Länsstyrelsens policy om markanvändning intill transportleder för farligt gods ska följas

Länsstyrelsens policy är framtagen för att främja ett robust samhälle. De rekommenderade avstånden ska i största möjliga mån följas. Det kan emellertid förekomma situationer där man kan vilja bygga närmare väg eller järnväg. I så fall ska en riskanalys genomföras för att utreda om det finns förutsättningar, exempelvis gynnsamma terrängförhållanden, som kan motivera en avvikelse eller om det i detaljplanen kan krävas säkerhetshöjande åtgärder för att göra platsen lämplig för den tilltänkta byggnationen.

RIKTLINJER FÖR BULLER OCH VIBRATIONER

Riktlinjer för bebyggelse i närheten av flygfältet

Ingen ny bebyggelse på flygfältets område. Undantag för bebyggelse kopplad till flygfältets verksamheter eller plantskolan under förutsättning att det inte påverkar flygfältets funktion eller karaktär. Ny bebyggelse ska inte placeras närmare flygfältet och motorcross- och endurobanan än nuvarande bebyggelse med hänsyn till buller.

Ingen nyetablering av bostäder, förskolor, vårdcentraler och dylikt bör ske inom område som utsätts för 70 dB(A) maximalnivå.

Koncentrera bullrande/störande verksamheter

Det är lämpligt att koncentrera bullrande/störande verksamheter som flygplatser och motorsport till samma ställe, en aktivitetsplats.

NATUVÅRDSVERKETS RIKTLINJER SKA FÖLJAS

Naturvårdsverkets riktlinjer och riktvärden för flygbuller, buller från skjutbanor, verksamhetsbuller, vindkraftverk och tåkter ska beaktas och följas i samband med detaljplaneläggning och bygglovskedet. I samband med planläggning, bygglov och tillstånd för vindbruk ska Orsa kommuns **Vindbruksplan från år 2011** följas.

Tips!

Mer information om förorenade områden finns på Länsstyrelsens hemsida:

www.lansstyrelsen.se/dalarna

Sök på förorenade områden.

FÖRORENADE OMRÅDEN

Det är framför allt tidigare industrier, som till exempel kemisk industri, träimpregnering, massa- och pappersindustri och glasbruk, som har orsakat giftiga ämnen i mark och vatten. De flesta förorenade områdena är kända. I Sverige finns ca 24 500 riskklassade områden och cirka 1000 områden är allvarligt förorenade (riskklass 1) och i 7000 områden är riskerna sannolikt stora (riskklass 2). Naturvårdsverket är den nationella myndighet som arbetar med frågor om förorenad mark. Länsstyrelsen vägleder kommunen och tar fram kartmaterial där länets områden redovisas.

Markförorening i Orsa

År 2001 – 2010 genomförde Länsstyrelsen en översiktlig kartläggning av förorenad mark i Dalarna. I Orsa kommun kartlades 28 objekt bestående av kemtvättar, sågbladsfabrik, kättingfabrik, bilskrotar och skrothandlare, skogsindustri, deponier, plywood- och spånskivetillverkning, ytbehandling av trä, tillverkning av plast, plantskola, verkstadsindustri och bilvårdsanläggning, se kartan på sidan 151. Alla typer av objekt redovisades i länsstyrelsens kartläggning, oberoende grad eller typ av förorening.

Riskklasserna delas in i fyra klasser. Den första klassen är anläggningar/områden som innebär en mycket stor risk för människors hälsa och miljön. De branscher som hyser allvarligast föroreningar, bland annat gruvor, massa- och pappersindustrier finns inte i Orsa.

Den andra klassen är anläggningar/områden som innebär en stor risk för människors hälsa och miljön. Enligt länsstyrelsen så finns det sju misstänkt förorenade områden i Orsa. De branscher som innebär en stor risk för människors hälsa och miljön är; tillverkning av trätjära, ytbehandling av metaller, avfallsdeponier, industrieponier, tidigare spånskivetillverkning, skrothantering och en plantskola.

Att området är utpekad innebär inte nödvändigtvis att marken är förorenad men det föreligger risk för det.

Enligt 10 kap. 2 § miljöbalken är det den som bedriver eller har bedrivit en åtgärd som har bidragit till föroreningen ansvar för efterbehandling och sanering. Genom efterbehandlingsarbeten kan man förhindra att de föroreningar som finns på platsen sprids ytterligare genom exempelvis luft och grundvatten. Exempel på efterbehandlingsmetoder är inneslutning, jordtvättning och förbränning. Jord kan även avlägsnas och ersättas med ny jord.

MIFO – att inventera förorenade områden

Det första steget i arbetet med att utreda ansvarsfrågan är att identifiera potentiellt förorenad mark. Identifieringen innebär att hitta områden där det har funnits en verksamhet som skulle kunna förorena området. Områdena placeras in i branschklasser mellan ett och fyra. Branschklassningen är en gruppriskklassning som baseras på generella bedömningar. Den första branschklassen omfattar sådana förorenade anläggningar/områden

som innebär en mycket stor risk för människors hälsa och miljön. Detta medan den fjärde branschklassen omfattar sådana förorenade anläggningar/områden som har en liten risk för människors hälsa och miljön. Därefter börjar arbetet med att inventera områden som bedöms kunna vara förorenade. Inventeringen börjar med områdena i den första branschklassen, det vill säga i en prioriteringsordning utifrån branschklassning. Inventeringen görs enligt MIFO-metoden (en metod framtagen av länsstyrelserna och Naturvårdsverket). Fas 1 omfattar en orienterande studie och resulterar i en riskklassifiering. Fas 2 omfattar en översiktlig undersökning och en ny riskklassning. I och med riskklassifieringen görs en översiktlig bedömning av de risker som det förorenade området kan innebära för människors hälsa och miljön.

Riskklassifieringen är ett första steg för att avgöra vilka områden man bör gå vidare med. Många områden kan avskrivas i ett senare utredningsskede. I huvudsak är det Länsstyrelsen som inventerar de förorenade områdena och riskklassar dem. Med hjälp av riskklassningen gör länsstyrelserna sedan en prioritering för hur områdena ska hanteras vidare. I första hand är det den första och andra riskklassen som prioriteras för vidare utredningar.

RADON

Radon är en osynlig och luktfri gas som bildas när det radioaktiva grundämnet radium sönderfaller. När gasen sönderfaller bildas så kallade radondöttrar, som är radioaktiva metallatomer. Radondöttrar fastnar på damm som vi andas in och kommer på så sätt ner i luftröret och lungorna. Radon kan orsaka cancer.

Gasen finns naturligt i luften, marken och vattnet. Radium är ett radioaktivt ämne som finns naturligt i berggrunden och i byggnadsmaterial som är gjort av sten (till exempel betong, tegel, lättbetong). Radon i byggnader kan komma från tre olika källor; marken under och runt om huset, byggnadsmaterialet eller vattnet som används i hushållet. Radongas syns inte och det enda sättet att ta reda på om det finns förhöjda radonhalter i inomhusluften är genom att mäta. Radonhalten mäts i Becquerel per kubikmeter inomhusluft (Bq/m³). 1 Bq/m³ innebär att en atom sönderfaller per sekund i varje kubikmeter inomhusluft. Normalt är radonhalten så låg att det inte finns någon risk för hälsan, men det finns undantag. Ett undantag är blåbetong (alunskifferbaserad lättbetong) som var vanligt förekommande från år 1929 till slutet av 1970-talet. Blåbetong i ytter- och innerväggar samt bjälklag kan ge radonhalter på uppåt 1000 Bq/m³. Riktvärdet för radon i inomhusluften är 200 Bq/m³.

I dag tillverkas inte byggnadsmaterial med så hög radiumhalt att det utgör någon direkt radonrisk.

Radon i vattnet

Det är ovanligt med höga radonhalter i kommunalt hushållsvatten. Men vatten från bergbore brunnar eller kallkällor kan innehålla radon. Vatten som innehåller mer än 100 Bq/m³ klassas som tjänligt med anmärkning medan vatten med mer än 1000 Bq/m³ bedöms som otjänligt att använda

som livsmedel. Förhöjda halter av radon i dricksvattnet kan vara ett tecken på att radonhalten inomhus är förhöjd.

Riskerna med att dricka radonhaltigt vatten är små. Radon som vi dricker tas upp i magsäcken och transporteras ut i kroppen. Den största delen andas vi ut inom en timme från att vi druckit vattnet. När radonhaltigt vatten förångas och vi andas in det blir det farligt.

STRÅLNING/MAGNETFÄLT

Strålning är energi i rörelse. Den transporteras i form av vågor eller partiklar och det finns ständigt omkring oss. Solen är den största och kanske den viktigast naturliga strålkällan, men det kommer också strålning från rymden, berggrunden, byggnader och från vår egen kropp. Det finns olika former av strålning och den delas ofta in i joniserande – och icke joniserande strålning.

Joniserande strålning

Joniserande strålning är strålning med större energi än synligt ljus, infraröd och ultraviolett strålning. Hit hör till exempel strålning från radioaktiva ämnen och röntgenstrålning. Joniserande strålning har tillräckligt med energi för att lösgöra elektroner ur ett ämnes atomer eller slå sönder molekyler, för att förvandla dem till joner. Jonisering kan innebära bestående förändringar eller skador hos det som bestråls, t.ex. hos arvsmassan i kroppens celler.

Den kan delas in i elektromagnetisk strålning, en vågrörelse av elektriska och magnetiska fält (gammastrålning och röntgenstrålning) och partikelstrålning, en ström av partiklar från atomkärnor (alfa-, beta- och neutronstrålning). Gamma- och röntgenstrålning är samma typ av strålning, men med olika ursprung. Joniserande strålning varken syns, hörs, känns, luktar eller smakar.

Icke joniserande strålning

Icke joniserande strålning är en elektromagnetisk strålning som inte slår sönder atomer eller molekyler. Då bildas inte heller joner men det hindrar inte att den kan orsaka förändringar och skador på det som bestråls. Den icke joniserande strålningen omfattar både statiska fält, kraftfrekventa och radiofrekventa fält, synligt ljus och UV-strålning. Elektromagnetiska fält som omger t.ex. transformatorer, spolar, motorer, mobiltelefoner och TV-apparater är icke joniserande strålning.

När det gäller joniserande strålning finns det god kunskap om hur den påverkar oss, men kunskapen om icke joniserande strålning är mindre. Både joniserande strålning och icke joniserande strålning finns både naturligt och producerad på konstgjord väg.

Elektromagnetiska fält

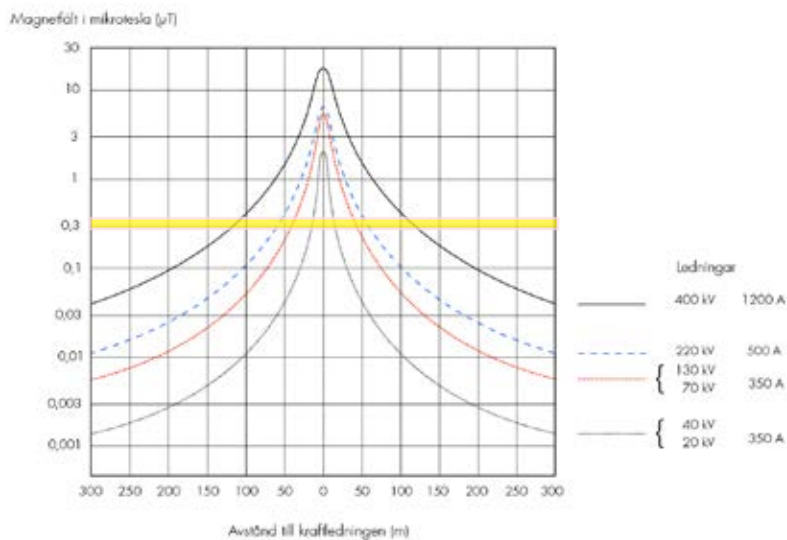
Det finns två olika typer av elektromagnetiska fält; de elektriska fälten och de magnetiska fälten. De magnetiska fälten mäts i enheten tesla (T). Eftersom det är en stor enhet används vanligtvis mikrottesla (μT). Magnetfält är den mest utbredda formen av fält och är det som gör att kompassnålen pekar mot norr. Detta fält är statiskt, vilket innebär att det inte förändras över

tid. Statiska magnetfält bildas även kring ledningar med likström. Människan är anpassad till att leva i jordens magnetfält och det har inte gått att påvisa skadliga effekter av statiska magnetfält som människor normalt kommer i kontakt med.

Till skillnad från statiska magnetfält bildas växlande magnetfält runt elektriska apparater för växelström, d.v.s. apparater som drivs med ström från vägguttag. Fälten finns även kring kraftledningar och transformatorstationer. Växlande magnetfält skapar elektriska strömmar i kroppen som, vid mycket starka magnetfält, kan påverka kroppens nervsignaler. Så starka magnetfält finns dock inte normalt i vår omgivning. Trots mångårig forskning finns det inga bevis på att magnetfält kan orsaka cancer. Forskare har dock i flera oberoende studier sett samband mellan exponering under barnaåren för magnetfält som ligger över det normala och en förhöjd risk för leukemi.

Riktvärden för magnetiska fält

Det finns inte något riktvärde för magnetiska fält på grund av den stora osäkerheten kring hur hälsan påverkas. Svenska kraftnät rekommenderar att nivåerna på kraftfrekventa magnetiska fält inte ska överskrida $0,4 \mu\text{T}$ där människor varaktigt vistas vid nybyggnation av kraftledningar eller vid nybyggnad av skolor, förskolor och bostäder invid befintliga kraftledningar. Beroende på hur stor ström som leds genom ledningen varierar avståndet där fältstyrkan är $0,4 \mu\text{T}$. Diagrammet nedan kan ge översiktlig vägledning, den gula linjen visar på vilket avstånd fältstyrkan är $0,3 \mu\text{T}$ för några olika ledningstyper.

Lågfrekventa elektromagnetiska fält

Lågfrekventa elektromagnetiska fält är en typ av icke-joniserande strålning. Elektromagnetiska fält är starkast närmast källan, t.ex. kring kraftledning eller i närheten av elektriska apparater men styrkan avtar snabbt med avståndet. Ju starkare ström som används desto starkare är magnetfälten. Magnetfält är svåra att skärma av och går obehindrat genom väggar och tak.

Tips!

Mer information om strålning och magnetfält finns på Strålsäkerhetsmyndighetens hemsida: www.stralsakerhetsmyndigheten.se.

Tips!

Mer information om säkerhet kring kraftledningar och master finns på Svenska kraftnäts hemsida: www.svk.se, och på Elsäkerhetsverkets hemsida: www.elsakerhetsverket.se.

Tips!

Mer information om hänsynsreglerna finns på Folkhälsomyndighetens hemsida: www.folkhalsomyndigheten.se och i Miljöbalkens andra kapitel. Mer information om de nationella miljömålen finns på Naturvårdsverkets hemsida: www.naturvardsverket.se eller på www.miljomalen.se.

Kraftledningar

Kraftledningar är ledningar för låg – och högspänning, så kallad elöverföring. Lågspänning avser högst 1000 V växelspanning eller 1500 V likspänning och allt där över är högspänning. Strålningen från en kraftledning består i huvudsak av elektriska fält och magnetiska fält. Kraftledningar byggs med stöd av tillstånd från Energimarknadsinspektionen.

Det minsta tillåtna horisontella avstånden mellan en kraftledning och en byggnad beror på ledningens spänning. Avståndet mellan en kraftledning och en byggnad ska vara minst fem meter vid en ledning för högst 55 kV (kilovolt). Om spänningen är högre ska avståndet vara minst fem meter plus ett spänningstillägg utanför detaljplanelagt område och minst tio meter inom detaljplanelagt område. Kraftledningarna får inte löpa ovanför eller i direkt närhet av byggnader.

För kraftledningar i direkt närhet av parkeringsplatser gäller andra regler. Avståndet mellan en kraftledning och en parkeringsplats ska normalt vara fem meter vid högst 55 kV och minst tio meter vid högre spänning. En kraftledning får inte vara framdragen över eller i närheten av skolgårdar, idrottsplatser, skjutbanor, anlagda campingplatser eller bad- och lekplatser.

Det är inte heller rekommenderat att anlägga skoterleder i direkt närhet till en ledningsgata.

Radiofrekventa elektromagnetiska fält

En annan typ av icke-joniserande strålning är radiofrekvent strålning. Radio, TV, mobiltelefoner och trådlösa datornätverk är exempel på användningsområden för radiofrekvent strålning. Frekvensen för radiovågor är högre än för hushållsel och järnvägar (men våglängden är betydligt kortare).

Magnetfälten från hushållsapparater är normalt mycket lägre än myndighetens referensvärden och innebär därför ingen hälsorisk.

Master

Strålningsmaximum på marken finns 50-300 meter från masten beroende på mastens höjd och antennens vinkel. På det avståndet från antennen är radiovågorna dock mycket svagare än gränsvärdena. Radiovågornas styrka avtar snabbt med avståndet till källan. Vanligtvis är allmänhetens exponering från basstationer mer än 100 till 1000 gånger lägre än gränsvärdena.

Alla nya master kräver bygglov enligt plan- och bygglagen. Vid en bygglovsprövning för master ska verksamhetsreglerna i plan- och bygglagen och hushållningsbestämmelserna i miljöbalken tillämpas. Mark- och vattenområden som har betydelse ur allmän synpunkt utifrån deras natur- och kulturvärden ska enligt miljöbalken så långt det är möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada dem. Nyetablering av en mast eller tillhörande väg, tekniskbod m.m. kräver i vissa fall en miljökonsekvensbeskrivning om skyddsvärd natur riskerar att påverkas. En bedömning ska göras i varje enskilt fall.

Riktvärden

Misstankarna om samband mellan magnetfält och cancer gör att Strålsäkerhetsmyndigheten rekommenderar en viss försiktighet. Därför bör följande beaktas vid samhällsplanering och byggande, om det kan göras till rimliga kostnader:

- Sträva efter att utforma eller placera nya kraftledningar och andra elektriska anläggningar så att exponering för magnetfält begränsas.
- Undvika att placera nya bostäder, skolor och förskolor nära elanläggningar som ger förhöjda magnetfält.
- Sträva efter att begränsa fält som starkt avviker från vad som kan anses normalt i hem, skolor, förskolor respektive aktuella arbetsmiljöer.

Miljöbalkens hänsynsregler

Enligt hänsynsreglerna i miljöbalkens andra kapitel ska alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet vidta de skyddsåtgärder och den försiktighet som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Det är den som driver en verksamhet eller vidtar en åtgärd som ska ha tillräcklig kunskap om hur människors hälsa och miljön påverkas och kan skyddas. Bästa möjliga teknik ska användas i den utsträckning det inte anses vara orimligt.

Det nationella miljömålet för säker strålmiljö

Enligt det nationella miljömålet om säker strålmiljö ska individens exponering för skadlig strålning i arbetslivet och i övriga miljön begränsas så långt det är rimligt. Exponeringen för elektromagnetiska fält i arbetslivet och i övriga miljön ska vara så låg att människors hälsa och den biologiska mångfalden inte påverkas negativt. Utsläppen av radioaktiva ämnen i miljön ska begränsas så att människors hälsa och den biologiska mångfalden skyddas. Antalet cancerfall på grund av ultraviolett strålning ska minska och antalet årliga fall av hudcancer orsakade av ultraviolett strålning ska vara lägre än år 2000.

RIKTLINJER FÖR FÖRORENAD MARK

Vid exploatering behöver man vara uppmärksam på föroreningar

Om man ska exploatera tidigare obebyggd skogsmark brukar det inte vara risk för markföroreningar och man behöver vanligtvis inte undersöka frågan djupare. Däremot, om man ska exploatera, eller av annan anledning genomföra markarbeten, i ett område där det finns misstanke om att det förekommit en verksamhet som kan ha orsakat föroreningar ska man titta på vilka verksamheter som förekommit historiskt på platsen. Finns misstanke om att tidigare verksamheter kan ha orsakat föroreningar bör man gå vidare och göra provtagning för att klargöra föroreningarnas omfattning och art.

I samband med markarbete bör man generellt sett vara uppmärksam på avvikande material eller lukt, vilket kan tyda på förorening. Om man iaktar något sådant så ska tillsynsmyndigheten (Miljönämnden) kontaktas för samråd kring eventuell provtagning och hur hantering av eventuellt redan uppgrävda massor ska ske.

Sanering av mark vid nya användningsområden av verksamhetslokaler

Om verksamhetslokaler/industrier får nya användningsområden eller rivs krävs det troligtvis att marken/fastigheten saneras.

RIKTLINJER FÖR RADON

Genom att undersöka radon i detaljplaneprocessen underlättas bygglovet

När områden detaljplanläggs för bostäder och skolor ska markradonundersökning genomföras. Utifrån gjorda mätningar tas ställning till om byggnaderna behöver uppföras radonskyddat, vilket är den grundläggningstyp som ska användas för normalradonmark (10- 50 kBq /m³), eller radonsäkert, den grundläggningstyp som ska användas för högradonmark (mer än 50 kBq/m³).

Fastighetsägare med egen brun bör analysera radonhalten i grundvattnet.

Orsa kommun rekommenderar alla fastighetsägare med egen borrhade brunnar att analysera radonhalten i grundvattnet. I bergborrade brunnar bör även uranhalten mätas.

RIKTLINJER FÖR ELKTROMAGNETISKA FÄLT

Man ska inte behöva bo eller vistas nära kraftledningar

Magnetfältet på platser där människor stadigvarande vistas, exempelvis bostäder, förskolor eller vårdinrättningar, bör inte överskrida 0,4 µT. Vid detaljplanläggning nära kraftledningar behöver frågan utredas.

Nya kraftledningar och elektriska anläggningar bör även utformas eller förläggas så att människors exponering för magnetfälten begränsas.

Kraftledningar genom tätorten bör jordförläggas

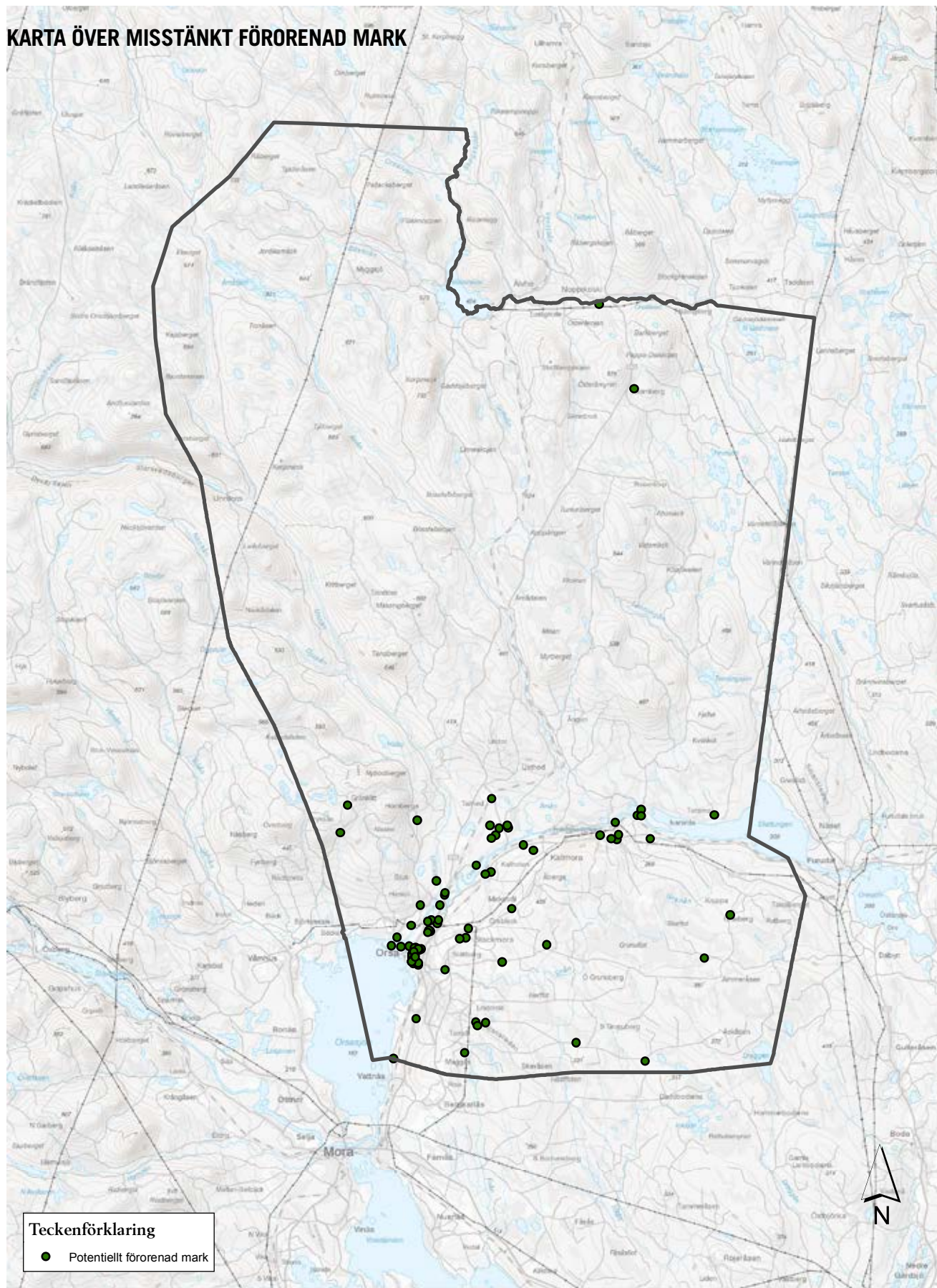
För att få en attraktiv landskapsbild i tätorten, där boende och besökare kan ta del av Siljansbygdens landskap med bebyggelse vid sjön, omgärdad av den blånande bergen, bör större kraftledningar jordförläggas.

Riktlinjer nyetablering av mobilmaster

Vid nyetablering av mobilmaster bör dessa i första hand samlokaliseras med andra aktörers master. I de fall en ansökan om nyetablering av mast kommer in till kommunen ska det i första hand undersökas om behovet kan samlokaliseras med en befintlig mast. Flera operatörer kan då använda samma mast. I andra fall bör det undersökas om flera master kan stå på samma plats. Först i tredje hand bör kommunen titta på möjligheten att lokalisera en ny mast till en plats där det tidigare inte stått en mast.

Nya kraftledningar och elektriska anläggningar bör utformas och placeras så att exponering för magnetfälten begränsas.

KARTA ÖVER MISSTÄNKT FÖRORENAD MARK

Teckenförklaring
● Potentiellt förorenad mark

0 5 10 20 Kilometer

DEL 2 - PLANFÖRSLAG

Information om höjdsystemet RH2000

RH 2000 är Sveriges nya nationella höjdsystem.

Fakta om RH 2000

Nollpunkt: Normal Amsterdams Peil (NAP)

Epok: År 2000

Höjdtypep: Normalhöjder

Medelfel: 1.0 mm/√km

Korrekktioner: Landhöjning, tidjord (zero), jordkrökning, tyngdkraft, stånglängd med flera.

De höjdmetrar som är utskrivna i kapitlet om "Översvämning" redovisar antalet meter över havet som det till exempel är rekommenderat att bygga bostäder på inom Orsa kommun.

ÖVERSVÄMNING

Det finns risk för översvämning utmed Orsasjön och Österdalälvens stränder, främst i samband med vårflood och höstflood samt skyfall. Dessutom kan översvämningar orsakas av dammbrott, vilket är ganska ovanligt.

Klimatförändringar

Dalarna kommer, liksom övriga delar av Sverige, att bli både blötare och varmare under de närmsta hundra åren. Klimatscenerierna visar på en ökning av bland annat skyfall och höga temperaturer.

Klimatscenerierna visar på ökad medelvattenföring. De höga medelvattenflödena förväntas få längre varaktighet med eftersom snömängderna blir mindre förväntas även vårflooderna bli mindre.

Översvämning från Österdalälven och Orsasjön

Dalälvens vattenregleringsföretag (DVF) gjorde år 2012 en översvämningsskartering för höga flöden och dammbrott i Österdalälven. 100-årsflödet syns på kartan på sidan 158. För Orsa ligger nivån på cirka +163,86 (RH 2000).

Beräknat högsta flöde är ett extremt flöde som beräknas genom kritiska faktorer (regnmängd, snösmältning, hög markvattenhalt och fyllnadsgrad i vattenmagasin). Flödet beräknas enligt Flödeskommitténs riktlinjer för dimensionering av riskklass 1-dammar. Det kan jämföras med ett 10 000 årsflöde. För centrala Orsa ligger nivån på +166,0 (RH2000).

DVF har även genomfört beräkningar av vilka områden som kommer att översvämmas om dammarna i älven brister. Emellertid är det väldigt låg risk för att en damm brister varför dessa nivåer inte används som planeringsunderlag. Kommunen har tagit fram en handlingsplan för hur kommuninvånarna ska agera vid dammbrott.

Vad händer vid ett dammbrott?

Dalälven är en av kraftverksälvarna i Sverige. För att kunna producera el i älvarna måste man kunna reglera vattnet med dammanläggningar. Risken för att en damm brister och orsakar översvämning är liten. Om en större damm går sönder kan stora områden längs älven svämma över. Orsa skulle kunna påverkas om någon av länets större dammar brister.

Vid ett dammbrott sker det en höjning av vattenytan. Snabbast stiger vattnet närmast dammen där vattenytan tillfälligt kan höjas flera meter. Om Trängsletdammen i Älvdalens kommun brister tar det 6-7 timmar innan vattnet når Orsa centrum.

Om det sker en allvarlig olycka, som till exempel ett dammbrott eller gasutsläpp varnas allmänheten i de tätorter som berörs genom signalen "viktigt meddelande".

Räddningstjänsten har det lokala ansvaret vid ett dammbrott.

Samhällsviktig verksamhet

Samhället är mer beroende av vissa verksamheter än andra. En samhällsviktig verksamhet är en verksamhet som måste fungera antingen för att vi inte ska hamna i allvarliga kriser, eller för att hantera kriser när de väl inträffar. Det är särskilt viktigt att dessa verksamheter lokaliseras till lägen som inte är utsatta, exempelvis för höga flöden.

Översvämning på grund av skyfall

Kommunen har med hjälp av Länsstyrelsen tagit fram en simulering av vad som kommer att ligga under vatten vid ett häftigt skyfall. Modellen matas med ett 100-årsregn respektive ett 200-årsregn samt ett högsta beräknat flöde, där det scenario som simuleras motsvarar ogynnsamma förhållanden där ingen infiltrationskapacitet finns samt att ledningsnäten går fulla och inte kan ta emot ytterligare vatten. Man har inte tagit hänsyn till broar eller planskilda passager. Se kartan på sidan 158.

Modellresultaten utgör ett viktigt underlag för att identifiera platser där befintlig och planerad bebyggelse kan behöva särskilda åtgärder eller vilka ytor som bör sparas som översvämningssytor samt var dagvattenledningarna kan behöva förstärkas alternativt ersättas med öppna lösningar.

Historisk översvämning

År 1985 drabbades Österdalälven och Dalälven av en kraftig översvämning. Orsaken till översvämningen var en längre period av höga vattenflöden då det hade varit en ovanligt regnig sommar och höst. Vårfloden i Dalälven var 35% större än normalt, detta följdes sedan av några regniga sommarmånader. I slutet av augusti var de naturliga vattenmagasinen (markvatten, grundvatten, sjöar) fulla. De högsta flödena inträffade i de vattendrag som rinner upp i Orsa finnmark, främst Oreälv och Voxnan. Enligt en analys av SMHI uppgick flödet i Vässinkoski den 7 september till ungefär ett 1000 -årsflöde.

Nederbördsmängden vid dammen i Vässinkoski ledde till att dammägaren blev tvungen att tappa mer vatten än vad magasinet i Noppikoski, 12 kilometer nedströms, kunde ta emot. Den 5 september ledde detta till att dammen i Noppikoski blev full, och den 6 september blev situationen kritisk. På kvällen fastnade regleringen till dammen och vattenytan steg till kritiska nivåer. Den 7 september började dammbyggnaden erodera med flöden runt 600 kubikmeter som följd (150 m³/s²¹). Dammbrottet orsakade stora skador närmast nedströms Noppikoski.

RENINGSVERK

I ett kommunalt reningsverk renas avloppsvattnet med mekaniska, biologiska och kemiska metoder. Reningsprocesserna är utformade för att bryta ned organiskt material och avskilja partiklar samt fosfor från avloppsvattnet. Större reningsverk har biologiska reningssystem för kväveavskiljning. Vid rening av det kommunala avloppsvattnet bildas slam som innehåller fosfor, kväve och mullbildande ämnen.

Kommunala avloppsreningsverk är byggda för att i första hand ta emot och rena hushållspillvatten. Reningsverken kan även ta emot avloppsvatten från industrier och andra verksamheter om det inte skiljer sig alltför mycket från hushållspillvatten. Avloppsvatten från industri och verksamheter kan innehålla metaller, salter, fett och miljöfarliga organiska ämnen eller ha ett betydligt lägre eller högre pH-värde än hushållspillvatten. Avloppsvatten från verksamheter kan därför skada ledningar eller reningssystem i reningsverket. Föroreningarna kan dessutom hamna i slammet eller följa med det rena vattnet ut från reningsverket.

Det finns olika typer av avloppsvatten; spillvatten och dagvatten. Spillvatten är förorenat vatten från t.ex. bostäder, sjukhus, skolor, industrier, tvätterier och bilvårdsanläggningar. Spillvattnet leds till reningsverket och renas därefter innan det släpps ut i recipienten, t.ex. sjöar och vattendrag. Dagvatten är regn- och smältvatten som avleds från tak, gator, parkeringsytor och andra hårdgjorda ytor. Dagvatten ska inte kopplas till spillvattennätet. Avledningen sker istället vanligen genom särskilda dagvattenledningar till närmaste recipient, oftast utan någon rening.

Dränvatten är dräneringsvatten från husgrunder och ska normalt kopplas till dagvattennätet.

Reningsverk kan medföra en del olägenheter för allmänheten och närboende. Verksamheten kan medföra transporter och visst buller, och det kan uppstå dålig lukt i reningsverket och omgivningen. Enkelt förklarar beror den dåliga lukten på bland annat svavelväte (H_2S) som produceras genom en biologisk reaktion i avloppsvattnet eller avloppsreningsverket. Svavelvätet bildas ur den syrefria nedbrytningen av det organiska materialet som finns i avloppsvattnet.

Försurning

Skogsmark, sjöar och vattendrag är i många fall naturligt sura. Nedfall av försurande ämnen har dock lett till en ökad försurning. Försurningen påverkar växter och djur och bidrar till ökad korrosion, det vill säga att material vittrar sönder. Korrosionen drabbar till exempel fornlämningar och nedgrävda rörledningar. Människans hälsa kan påverkas negativt av försurning.

De ämnen som bidrar till försurning är svaveldioxid, kväveoxider och ammoniak. De härrör framförallt från utsläpp från väg- och sjötrafik, värme- och elkraftverk, industrier samt jordbruk. Skogsbruk är också en faktor som kan bidra till försurning, både genom tillväxt och skörd. En ökad efterfrågan på biobränsle har gjort att uttag av hela träd har blivit vanligare. Detta kan leda till ökad markförsurning och utarmning av näringsämnen om det inte sker på rätt sätt.

Den största utmaningen är att det tar lång tid för naturen att återhämta sig. Trots att det totala utsläppet av svaveldioxid och kvävedioxider har minskat i Europa under de senaste tjugo åren, har det endast lett till en långsam förbättring av Sveriges sjöar och vattendrag. Var tionde sjö bedöms vara försurad p.g.a. att människans olika verksamheter. I skogsmark och grundvatten tar återhämtningen ännu längre tid.

Det finns flera metoder för att bekämpa försurning, exempelvis tillförsel av aska från värmeverk och industrier till skogsbruk som används för att motverka försurning på grund av skogsbränsleuttag. En annan metod som är vanligt förekommande i det svenska arbetet med att bekämpa försurning är kalkning.

Tips!

Mer information om ras-, erosion- och skredrisk finns på Sveriges geotekniska instituts hemsida: www.swedgeo.se och på SGU – Sveriges geologiska undersökningars hemsida: www.sgu.se.

RAS-, EROSIONS- OCH SKREDRISK**Erosion**

Erosion är den nednötning och transport av jord och berg som bland annat orsakas av vind, rinnande vatten och vågor. Olika jordarter är olika känsliga för erosion. Grus och sten är svåreroderade medan sand och silt är relativt lätteroderade. Lera som är den finkornigaste jordarten, är ofta ganska svåreroderad eftersom lerpartiklarna hålls ihop av så kallade kohesionskrafter.

Erosion från vågar orsakas främst av vindvågor med kan även uppkomma p.g.a. en jordbävning (tsunami), vid tappning av en damm eller på grund av fartygstrafik. Vinderosion är begränsad i Sverige och förekommer framförallt i områden som saknar vegetationstäck, exempelvis längs sandstränder och dyner samt på åkerjord under vår och försommar.

Erosion kan också uppkomma av nötande eller bändande is från istäcken och isdämmor som bildats i samband med vårflöden i vattendrag eller reglerade vattenmagasin. Inre erosion kan förekomma i finkornig friktionsjord genom att grundvattenströmmar för med sig partiklar och på så sätt orsakar materialvandring.

Varför inträffar erosion?

Det finns två förutsättningar för att det ska inträffa erosion. Det krävs en tillgång på erosionskänsligt jordmaterial, och ett flöde av vatten som är tillräckligt stort för att slita loss och transportera materialet. Om vattenflödet minskar avstannar erosionen.

De mest erosionsbenägna jordarterna är väl sorterade jordarter med en konstorleksfördelning motsvarande finsand och mellansand. Månggraderad jord, dvs. måttligt eller dåligt sorterad jord såsom morän, är mindre erosionsbenägen. I sådan jord kan det istället bildas ett naturligt erosionsskydd. Erosionsskyddet bildas genom att de ytligaste jordskikten spolats bort av vattenströmmar och vågor medan de grövre jordarterna lämnas kvar i ytan, som har högre motståndskraft mot fortsatt erosion.

Vattenrik mark

Vattenrik mark är mark med ett högt grundvattenstånd där det inte är lämpligt att bygga eller bedriva skogs- eller jordbruk. Kännetecknen på vattenrik mark är att grundvattnet bildar vattensamlingar i markytan. Skogstillväxten är oftast nedsatt p.g.a. det höga vattenståndet och barrträd har svårt att bilda växtliga bestånd.

Ras och jordskred

Ras och jordskred är ett resultat av erosion, vilka är snabba förflyttningar av jordmassor och berg. Vid ett skred rör sig jordmassan till en början sammanhängande i ett stycke. I ett ras rör sig istället enskilda beståndsdelar av jord och berg fritt i förhållande till varandra. Hur stabil marken är beror på jord-, berg- och vattenförhållandet i området. Ökad belastning av marken i samband med till exempel utfyllnad eller exploatering kan göra

marken instabil, vilket kan leda till ras och skred. Visa områden är mer känsliga än andra. Därför är det viktigt att känna till markförhållandena i det område som ska exploateras, så att bebyggelse och utfyllnad inte gör jorden instabil. Geotekniska utredningar används för att säkerställa att marken är lämplig att bygga på. Sådana utredningar görs vanligtvis vid en detaljplaneläggning.

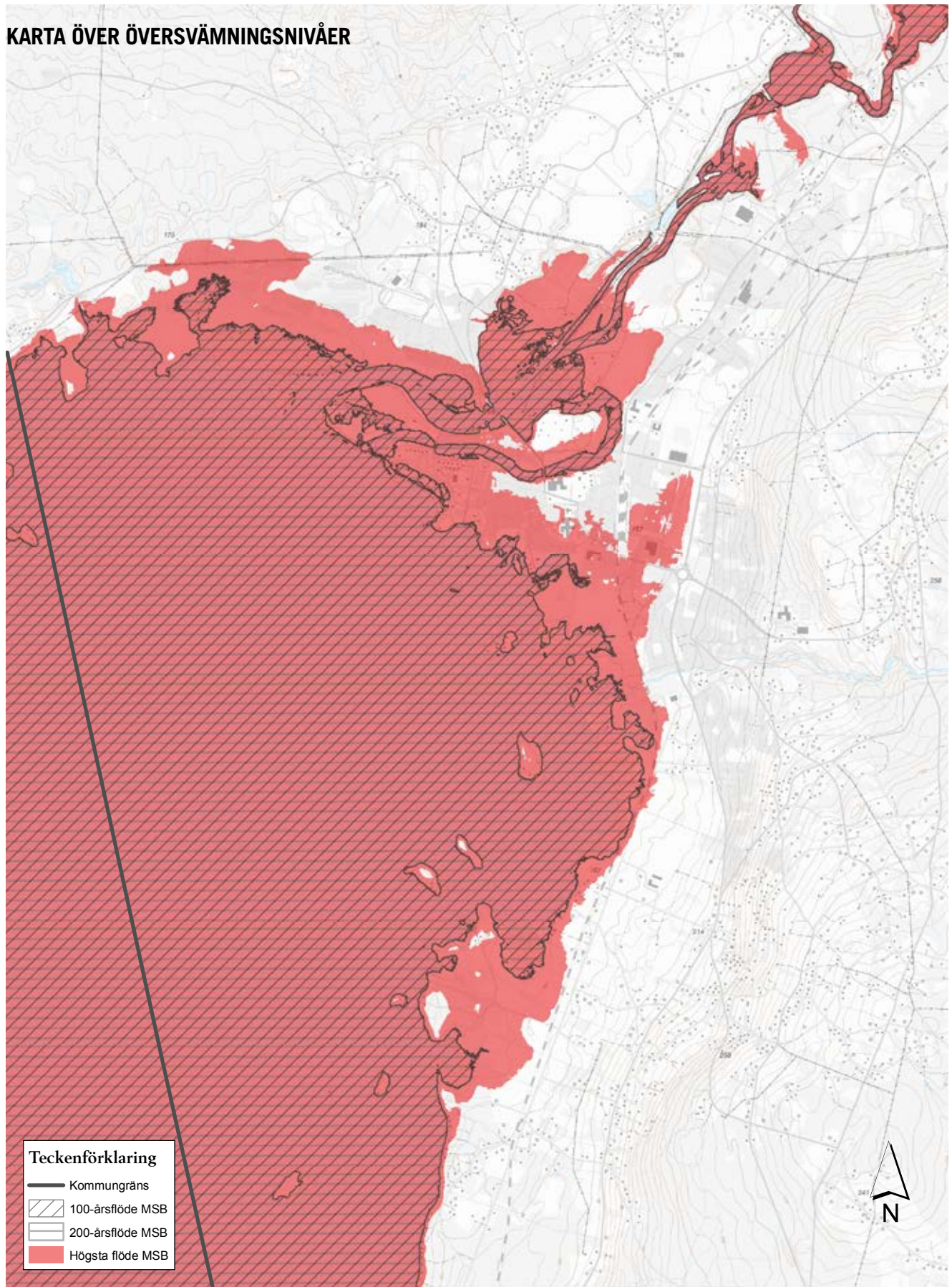
Enligt 2 kap. 2§ plan- och bygglagen ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål som marken är mest lämpad för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning.

Ansvarsförhållanden vid en naturolycka

Fastighetsägaren har det primära ansvaret för att skydda sin egen egendom. Detta gäller även vid naturolycka. Om varken stat eller kommun kan eller vill bistå har den enskilde att vända sig till det privata försäkringsskyddet för att täcka sina kostnader.

Kommunen är den ansvariga aktören för räddningstjänst vid olyckor eller överhängande fara för olyckor. Det är kommunen som ska agera och kommunen ska stå för kostnaden. Vissa delar av höga kostnader ersätts sedan av staten.

KARTA ÖVER ÖVERSVÄMNINGSNIVÅER

Teckenförklaring	
	Kommungräns
	100-årsflöde MSB
	200-årsflöde MSB
	Högsta flöde MSB

DEL 2 - PLANFÖRSLAG

RIKTLINJER FÖR ÖVERSVÄMNING

I områden belägna under nivån för 100-årsflödet råder stor sannolikhet för översvämning

I områden som hotas av 100-årsflödet bör det inte tillkomma någon bebyggelse alls. Undantag kan göras för enkla byggnader, exempelvis uthus med ett lågt ekonomiskt värde och som har ett innehåll med lågt värde. Undantag behöver också göras för anläggningar som behöver ligga i närheten av vatten, t.ex. båthus.

Lägsta grundläggningsnivå

Om man vill bygga nära ett område med risk för 100-årsflöde ska man se till att byggnaden klarar naturligt översvämmande vatten upp till ett 100-årsflöde.

För bostäder är den lägsta grundläggningsnivån +163,7 och för samhällsviktigaverksamheter +166,8 RH2000. I Born är den lägsta grundläggningsnivån för samhällsviktigaverksamheter +173,7 RH2000.

I områden belägna över 100-årsflödet men under nivå för högsta beräknade flöde finns viss sannolikhet för översvämning

De flesta verksamheter kan lokaliseras till områden som är belägna ovan 100-årsflödet men som ändå inte ligger ovan högsta beräknade flödet. Samhällsviktiga funktioner eller riskobjekt ska dock alltid lokaliseras ovan nivå för högsta beräknade flöde.

Om man väljer att lokalisera nya, större bebyggelseområden till områden belägna under högsta beräknade flöde bör man emellertid genomföra en riskanalys. En riskanalys kan göras för att utröna om bebyggelsen behöver utformas på ett visst sätt eller om sakhetsåtgärder behöver vidtas.

Ovanför nivå för högsta beräknade flöde råder det låg sannolikhet för översvämning

I Orsa är det beräknade flödet +166,0 RH2000. Ovanför den här nivån kan all typ av bebyggelse lokaliseras, även samhällsviktiga verksamheter eller riskobjekt, exempelvis sjukhus, skolor eller riksväg.

Undvik att bygga i områden där regnvatten kan ansamlas

Om man vill bygga i områden som kan komma att drabbas vid skyfall behöver man vara uppmärksam på att man kan behöva vidta vissa åtgärder för att tomten ska vara lämplig, exempelvis fylla upp till lämplig nivå eller anordna särskilda dagvattenlösningar.

RIKTLINJER FÖR NATUROLYCKA

Både kommunen och fastighetsägaren har ett stort ansvar

Kommunen är både fastighetsägare och myndighet och har därmed en något komplex roll. Kommunen ska klarlägga vilka platser som kan komma att utsättas för översvämning eller erosion, riskbedöma sina egna fastigheter och informera övriga fastighetsägare så att de kan vidta skyddsåtgärder.

Ytterst är det fastighetsägaren som har det primära ansvaret för att skydda sin egendom.

RIKTLINJER FÖR RAS-, EROSIONS- OCH SKREDRISK

Kommunen ska bevaka risken

Kommunen ska hålla uppsikt över de områden som utpekats i utredningen från år 1992 genom att regelbundet besiktiga platserna.

I samband med detaljplanläggning och större bygglovsprojekt bör en geoteknisk undersökning göras

En geoteknisk undersökning bör alltid göras i samband med detaljplanläggning och större bygglovsprojekt för att undersöka markförhållandet innan exploatering.

Tips!

Mer information angående djurhållning finns på länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se och på Boverkets hemsida: www.boverket.se.

Djurskyddslagen 16 § Tillstånd till verksamheten ska den ha som yrkesmässig eller i större omfattning

1. håller, föder upp, upplåter eller säljer sällskapsdjur eller tar emot sällskapsdjur för förvaring eller utfodring,
2. håller, föder upp, upplåter eller säljer hästar eller tar emot hästar för förvaring eller utfodring eller använder hästar i ridskoleverksamhet, eller
3. föder upp pälsdjur. Frågor om tillstånd prövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Myndigheten får också återkalla ett beviljat tillstånd.

Vid tillståndsprövningen ska särskild hänsyn tas till att den sökande kan anses lämplig att bedriva verksamheten och att de anläggningar i vilka verksamheten ska bedrivas är lämpliga från djurskyddssynpunkt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. villkoren för att en verksamhet ska anses vara av större omfattning,
2. undantag från första stycket. Lag (2008:660).

DJURHÅLLNING

Du kan behöva tillstånd från Länsstyrelsen för djurhållning. Det gäller verksamheter som till exempel hundpensionat, ridskolor, inackoderingsstall och zoobutiker. Tillståndet kallas "paragraf 16-tillstånd" efter kravet på tillstånd enligt 16§ djurskyddslagen. För yrkesmässig verksamhet krävs det alltid tillstånd.

Det krävs tillstånd från Miljökontoret för att hålla nötkreatur, häst, get, får och svin eller pälsdjur och fjäderfä, som inte är sällskapsdjur, inom område med detaljplan. Observera att höns och tupp, som vistas utomhus, inte räknas som sällskapsdjur. Anledningen till att det krävs tillstånd är att det i vissa fall kan bli besvär för omkringboende som störs av djuren ifråga, t.ex. en tups glada morgonrevelj. För hållande av högst fem höns krävs inget tillstånd. Observera, att för en tupp krävs det alltid tillstånd, inom område med detaljplan.

Djurhållning medför olika typer av påverkan på omgivningen. De mest typiska störningarna är lukt, flugbildning, damning, höga ljud, skarpt ljus (vid ridbanor) och annat. I fråga om hästar tillkommer en befarad hälsorisk; risken för spridning av allergen. Hästallergi kan ge mycket svåra symtom hos personer som är överkänsliga.

De grundläggande kraven när det gäller planering för djurhållning i anslutning till den byggda miljön och vice versa finns i 2 kap. plan- och bygglagen. Här ställs krav på att kommunen ska beakta hälsorisker mot omgivningen från olika verksamheter, 2 kap. 5§ p1 plan- och bygglagen, i det här fallet närmast risken för allergenspridning från hästhållning till omgivningen. I 2 kap. 9§ plan- och bygglagen ställs krav på att kommun i största möjliga utsträckning ska undvika och/eller förebygga olägenheter gentemot grannar i samband med planläggning eller vid prövning av bygglov.

RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Räddningstjänsten utgår från räddningsstationen i Orsa centrum. Räddningstjänstens insatstid är cirka 20 minuter inom tätorterna Orsa, Södra Orsa, Skattungbyn och Grönklitt. I övriga kommunen är insatstiden cirka 30 minuter eller mer.

I arbetet med att se över verksamheten tar Räddningstjänsten regelbundet fram en handlingsplan för skydd mot olyckor.

RIKTLINJER FÖR DJURHÅLLNING

Verksamheter som hundpensionat, ridskolor, inackoderingsstall och zoobutiker behöver tillstånd

Om man ska driva verksamheter som till exempel hundpensionat, ridskolor, inackoderingsstall och zoobutiker behövs tillstånd från Länsstyrelsen. Tillståndet kallas "paragraf 16-tillstånd" efter kravet på tillstånd enligt 16§ djurskyddslagen. Om det handlar om yrkesmässiga verksamheter behöver man alltid tillstånd.

Djurhållning av djur som inte räknas som sällskapsdjur

Om man ska hålla nötkreatur, hästar, getter, får och svin eller pälsdjur och fjäderfän som inte räknas som sällskapsdjur, inom detaljplanelagtområde, krävs det tillstånd från Miljökontoret. Höns och tuppar som vistas utomhus räknas inte som sällskapsdjur. Anledningen till att det krävs tillstånd är att djurhållningen kan vara till besvär för omkrinboende som störs av djuren.

För hållande av högst fem höns krävs det inget tillstånd. För hållande av en tupp krävs det alltid tillstånd, inom detaljplanelagtområde.

Biodling och hushållning av bin

Den enskilda biodlaren har ett stort ansvar för att förebygga och hindra spridningen av bisjukdomar. Du som har ett bisamhälle ska anmäla detta till Länsstyrelsen. Anmälan görs vart tredje år. Du som startar en ny biodling eller tar över en som redan finns ska anmäla när verksamheten påbörjades.

Tips och information om biodling finns bland annat på Jordbruksverkets hemsida: www.jordbruksverket.se och på Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se.

RIKTLINJER GÄLLANDE RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Framkomlighet

För att förebygga och underlätta vid räddningsinsatser föreslås framkomligheten på Kaplansgatan och vid Sandhed bli bättre. Detta p.g.a. att vägarna i dag är smala vilket försvårar räddningsarbetet.

Underhållet av vägen upp till Grönklitt är viktigare än gatans bredd, men det skadar inte om vägen är bredare ur turism- och räddningstjänstsynpunkt. Underhållet och framkomligheten på vägarna är ett större problem inom Grönklitt. Parkeringsplatserna leder till framkomlighetsproblem för Räddningstjänsten.

Räddningskompetens bland personalen på Grönklitt

Instatstiden för Räddningstjänsten är mellan cirka 20 - 30 minuter från Orsa räddningsstation till Grönklitt. För att förkorta insatstiden vid olyckor (t.ex. brand) föreslås Grönklitt utrustas med lokala räddningsresurser där personalen kan utföra mindre räddningsinsatser. Grönklitt föreslås också ha minst en personal på plats dygnet runt.

Sprinkelsystem och brandposter för att minska omfattningen vid olyckor

Alla större byggnader, exempelvis hotell, skolor, vårdcentraler m.m., bör utrustas med sprinkelsystem och brandposter.

Rekommenderade avstånd mellan campingfordon, t.ex. husbilar och husvagnar

Det rekommenderade avståndet mellan två husvagnar/husbilar eller mellan en husvagn/husbil och ett tält bör vara minst fyra meter. Avståndet mellan två tält bör vara minst tre meter.

Det är campinggästens ansvar att se till att avstånden till grannarna på campingplatsen hålls.

MELLANKOMMUNALA FRÅGOR

Kommunen samverkar i flera kommunövergripande frågor som berör bland annat skola, infrastruktur och riksintressen.

MELLANKOMMUNALA FRÅGOR

Vatten och avlopp

Under åren 2016-2017 genomför NODAVA en utredning av hur vatten- och avloppsfrågan skulle kunna lösas i ett större perspektiv. Ett av alternativen som undersöks är möjligheten att koppla ihop Orsas och Moras VA-system. Detta skulle kunna innebära en stor trygghet för båda kommunernas framtida VA-försörjning.

Infrastruktur

Läs mer i riktlinjerna för de olika trafikslagen under rubriken Trafik och transporter.

Olika former av kollektivtrafik mellan Orsa och grannkommunerna behandlas av Region Dalarna.

Mer persontrafik på Inlandsbanan skulle stärka möjligheterna att resa mellan Orsa och Mora, och även vidare mot Borlänge och Mälardalen.

Under våren 2017 pågår ett projekt med pendeltrafik på Inlandsbanan, vilket är positivt för möjligheterna att arbetspendla mellan Mora och Orsa.

Stråk för cykeltrafik mellan Orsa och Mora bör stärkas.

Vägnätet är också en viktig mellankommunal länk. Omdaning av E45 mellan Orsa och Mora kräver samarbete. Även trafiklösningen vid Styversbacken kräver samråd med Mora kommun, se avsnittet om delområdet Södra Orsa.

Boende

Kommunen har ambitioner om att öka boendemöjligheterna kring pendlingsstråket mellan Orsa och Mora. En utökning av boende i Södra Orsa skulle på sikt medföra att kommunerna växer ihop ytterligare. Det ställer krav på gemensamma lösningar för exempelvis vägfrågor. Läs mer i kapitlet Boende och transporter, sidan 74-87.

Skola

Mora, Orsa och Älvdalens kommuner har idag ett gemensamt ansvar för gymnasieskolorna.

Riksintressen

Riksintresseområden för naturvärden och energiproduktion är exempel på intressefrågor som påverkar Orsa och dess grannkommuner. Etablering av vindbruk kan ha stor påverkan på landskapet och kan synas på långt håll. Det är viktigt att ha ett gott mellankommunalt samarbete vid exempelvis vindbruksetableringsfrågor.

MARKANVÄNDNING OCH OMRÅDES- REKOMMENDATIONER

I följande avsnitt presenteras översiktligt kommunens syn på mark- och vattenanvändningen. Här ges också mer detaljerade områdesrekommendationer för efterföljande beslut.

MARKANVÄNDNING I ORSA KOMMUN

Stadsbygd

Till stadsbygd räknas markanvändning som passar i större tätorter. I Orsa kommun anses bara Orsa tätort vara en sådan större tätort. Användningen inom områden som redovisas som stadsbygd kan variera, det kan röra sig om bostäder, handel, kontor, besöksanläggningar, skolor, med mera. Dessa områden bör inte innehålla verksamheter som kan vara störande för omgivningen och kräver skyddsavstånd till bostäder. Inom område med stadsbygd ska man förvänta sig att det sker en kontinuerlig utveckling, exempelvis genom ändrad användning av byggnader och förtätningar av bebyggelsen.

Ny stadsbygd

Områden som redovisas som ny stadsbygd är områden där områdets karaktär föreslås förändras i större utsträckning, det kan röra sig om grönytor som föreslås bli bostäder eller andra ytor där den nya användningen avviker stort från den nuvarande.

Verksamhetsområde

Verksamhetsområden är till för industrier och andra verksamheter som inte är lämpliga att blanda med andra användningar. Beroende på typ av verksamhetsområde så kan behovet av skyddsavstånd variera.

Nya verksamhetsområden

Under nya verksamhetsområden redovisas områden som ännu inte är detaljplanelagda som verksamhetsområde. Redan detaljplanelagda men inte utbyggda områden redovisas enbart som "Verksamhetsområden", se ovan.

Landsbygd

I områden för landsbygd ingår stora områden där jordbruket är högt prioriterat. Utöver jordbruksmark finns här också en stor andel bybebyggelse som antingen är samlad i byar eller i grupper av byar som växt samman.

Ny landsbygd

Ny bebyggelse bör framförallt vara bostäder. Nya byggnader för jordbrukets behov är lämpligt. Det ska också vara möjligt att etablera nya verksamheter om dessa passar in i byns karaktär och inte är störande för de boende. Det finns redan idag olika typer av verksamheter i detta område. I området kan vissa anläggningar som är störande för omgivningen ingå.

Skogsbygd

I områden för skogsbygd är bebyggelsen gles och består främst av fäbodrar, före detta fäbodrar och finnbyar men även en del nyare grupper av fritidshus förekommer. Eftersom dessa områden är gles bebyggda är delar av dem också lämpliga för, och där finns redan idag, olika typer av verksamheter som har stor omgivningspåverkan, som vindbruk och täktverksamhet. Inom

områden med landsbygd ska nybyggnation framförallt ske i anslutning till befintliga husgrupper och bestå av fritidshus av enklare standard.

Natur

Naturområden är områden med stora värden för friluftsliv, naturvärden eller landskapsbilden. Det är viktigt att dessa områden behåller en viss karaktär med hänsyn till sina respektive värden.

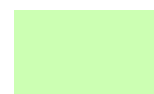
Grönområde

Grönområden är olika typer av större områden för rekreation i och i anslutning till större tätorter eller fritidshusområden. Här ingår även större idrottsområden och besöksanläggningar om deras karaktär gör att de kan användas som grönområde.

Nytt grönområde

Nya grönområden är områden som idag inte uppfattas som grönområden och som planeras att i framtiden användas som grönområden.

Specificeringar

Verksamheter med stor omgivningspåverkan, exempelvis vindbruk, eller som kan uppfattas som inskränkande på områdets användning, exempelvis campingplatser som redovisas som grönområde, ska preciseras så att det blir tydligt vad området ska användas för.

Beskrivning av specificeringarna.

Bostäder

Teknisk anläggning

Handel

Verksamheter som är arealkrävande eller har stor omgivningspåverkan

Kontor

Begravningsplats

Tillfällig vistelse, ex. hotell

Park och rekreation

Besöksanläggning

Utveckling (exempelvis betyder att området ska utvecklas med bostäder)

Vård

Angiven användning inom parentes anger att användningen kan bli aktuell i framtiden beroende på eventuella skeenden eller händelser som ställer nya krav.

B

E

H

J

K

M

O

PR

R

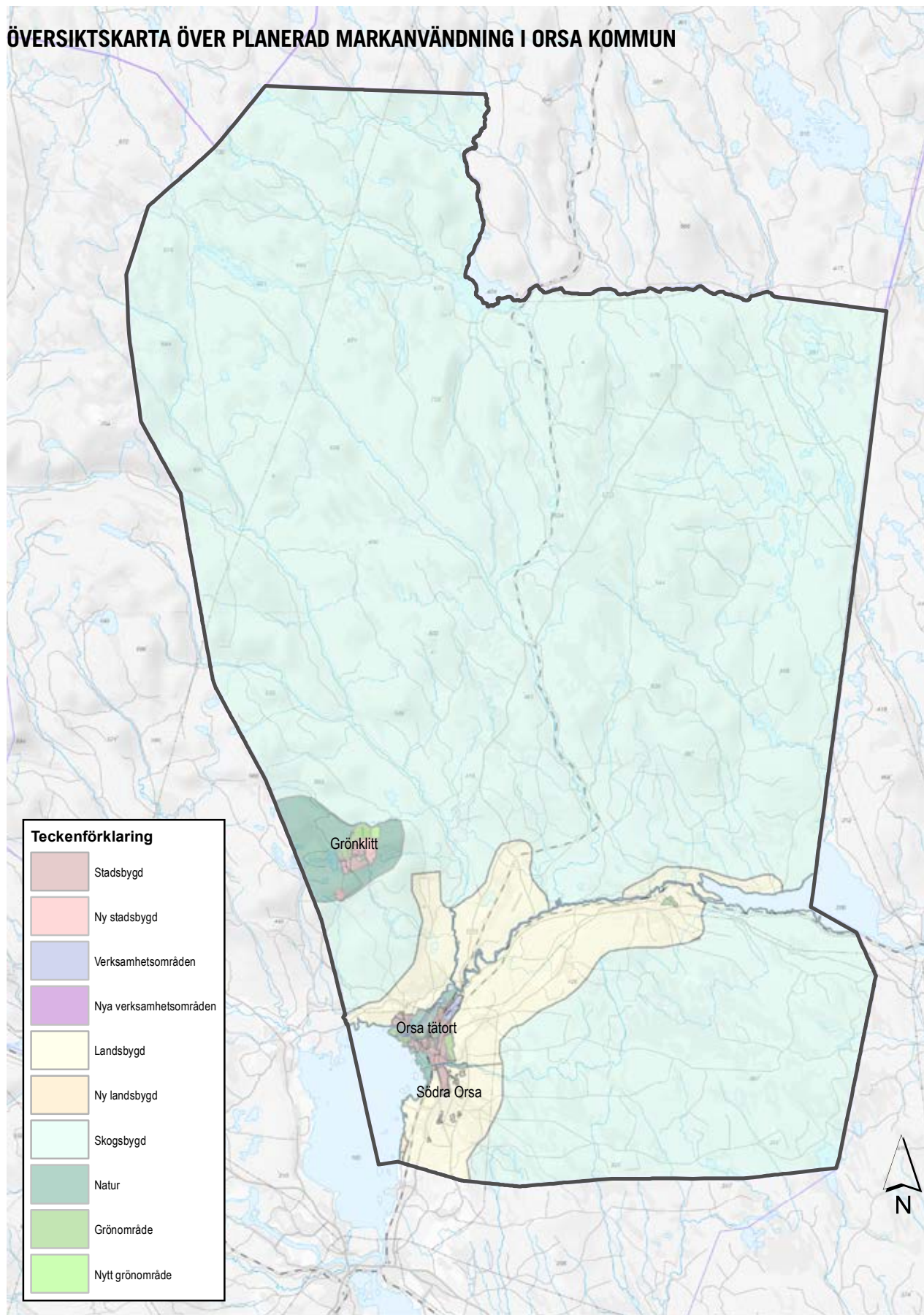
U

V

( )

ÖVERSIKTSKARTA ÖVER PLANERAD MARKANVÄNDNING I ORSA KOMMUN

Översiktskarta. Se delområdeskartorna för mer detaljerad bild.

DELOMRÅDESREKOMMENDATIONER

Delområdesrekommendationerna är en hjälp för efterföljande prövningar i framförallt detaljplaner och bygglov och visar b.la. hur kommunen avser att tillgodose riksintressen. Delområdesrekommendationerna redovisar vilka riktlinjer som gäller i området och för de olika byarnas bebyggelse- karaktär vilket hjälper efterföljande beslut.

Innehåll

De flesta delområdesrekommendationerna följer liknande mönster. De består av en kortare beskrivning av området, en utförligare beskrivning av bebyggelsens karaktär och en illustrerande karta. För vissa områden i kommunen behövs mer utförliga områdesrekommendationer. Det är Orsa tätort, Södra Orsa och Grönklitt. I dessa områden tillkommer även andra viktiga aspekter som behöver redovisas och lyftas fram inför efterföljande beslut. Byn Torrvål hör till Södra Orsa men redovisas som ett separat delområde på grund av byns kulturmiljövärden.

Tolkning

Kartorna som hör till delområdesrekommendationerna är en hjälp att tolka riktlinjerna och beskrivningen av bebyggelsekaraktären i byn. Gränserna är inte absoluta; en åtgärd kan tillåtas utanför gränsen om syftet med åtgärden överensstämmer med rekommendationerna i planen.

Med hänsyn till översiktsplanens övergripande karaktär är inte gränsernas exakta läge i kartan det som avgör om en åtgärd är lämplig eller inte, utan det är syftet med den linje eller yta som redovisas som avgör åtgärdens lämplighet. Kartorna måste alltid tolkas i nästa skede, men de är en tydlig vägledning för vad som är lämpligt och inte.

Teckenförklaring till delområdesrekommendationer

Jordbruksmark inom området är viktig och värdefull för rationellt jordbruk, se sida 112-114.

Jordbruksmark inom området är viktig för landskapsbilden, bebyggelsens karaktär och utsikten, se sida 112-114.

I Fryksås: De öppna ytorna är viktiga för bebyggelsens karaktär och utsikten. I alla andra delområden: Grönområdet är viktigt för närrecreationen.

Grönstråket/stigen/leden är viktig för närrecreationen.

Grön länk som behöver tillkomma för att knyta ihop grönområden/stigar/leder.

LIS-område

Vissa bygglovsbefriade åtgärder, exempelvis s.k. Attefallsåtgärder får inte uppföras utan bygglov.

Ny bostadsbebyggelse är olämpligt inom området med anledning av störningar/skyddszon för verksamhet (Kallholen, kalkbrott).

Gräns för bebyggelsen utbredning av hänsyn till bebyggelsens karaktär.

Bebyggelse längs markerad gata ska stärka karaktären med traditionella gårdsbildningar och ett smalt och tydligt gaturum.

Bebyggelse längs markerad gata ska stärka karaktären med traditionella gårdsbildningar och ett tydligt gaturum. Byggnader får placeras längre från gatan än traditionellt.

ORSA TÄTORT

Invånarantal:

Cirka 5300 (SCB) i Orsa tätort, men den statiska avgränsningen för tätorten är större än det som vanligtvis menas med Orsa tätort. Uppskattningsvis bor det cirka 3000 personer i tätorten.

Geografiskt läge:

Beläget vid Orsajöns nordöstra strand.

Kännetecken:

Fin utsikt från många platser, bl.a. från många bostadsområden på Berget.

Orsa tätort är en av kommunens servicenoder.

Orsa tätort ligger vid Orsajöns nordöstra hörn. Från många platser finns det fina utblickar mot vattnet. Bl.a. ligger Orsa camping vid Orsajöns strand. Här finns förutom camping och badstränder också utomhuspool och bowling.

E45 går genom tätorten vilket medför en hel del genomfartstrafik. Moravägen sträcker sig från E45 in till Orsa centrum. Längs vägen finns idag handelsverksamheter som Willys och Ica Supermarket, men också byggvaruföretag och grävföretag. I centrum finns mindre butiker, dagligvaruhandel, restauranger och bio.

Bebyggelsens karaktär

Centrala delarna av tätorten har en äldre bebyggelse med kvartersstruktur, där många av byggnaderna är sammanbyggda och skapar en sammanhållen fasad ut mot gatan. Orsa tätort har en charmig småstadskaraktär och de små utspridda parkerna bidrar till en grön och attraktiv stadsmiljö. Moraeusparken har blivit uppkallad efter Moraeussläkten, där Kalle Moraeus är en välkänd karaktär som sätter Orsa och dess musikliv på kartan.

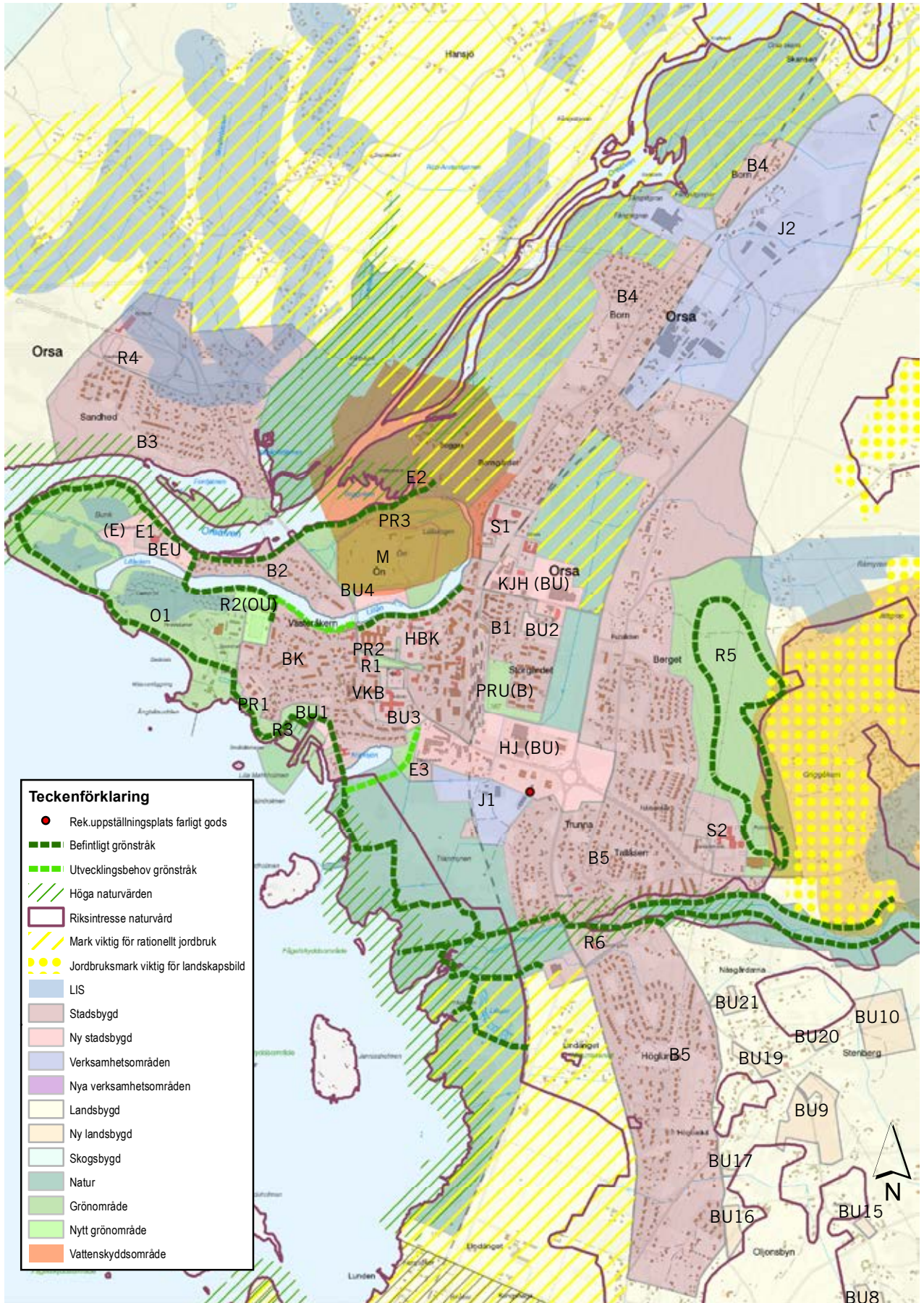
Runt centralorten finns många grönstråk, bl.a. med koppling ut till naturområdet Lindänget. Det är en stor kvalitet att kunna röra sig från centrum ut i de tätortsnära grönområdena och naturen.

Bildförklaring:

Orsa tätort har en gemytlig småstadskaraktär.

ORSA TÄTORT

För förklaring av bokstavsbezeichnungar se nästa uppslag, Delområdesrekommendationer.

0 0,5 1 2 kilometer

DEL 2 - PLANFÖRSLAG

ORSA TÄTORT

DELOMRÅDESREKOMMENDATIONER

Områdenas läge redovisas med deras respektive bokstavsbezeichnungar på kartan i föregående uppslag. För förklaring av bokstavsbezeichnungar se sidan 173.

B1 STORGÄRDET

Merparten av marken är detaljplanelagd för bostäder och området är bebyggt med flerfamiljshus. En del av byggrätten är inte utnyttjad.

Riktlinjer:

- Inom området ska bostadsändamål dominera. Viss del handel och service kan få förekomma, exempelvis närlivs, frisör eller restaurang, men handel bör främst lokaliseras till centrum (HB) alternativt till området längs Moravägen, entrén in till Orsa.
- Förtätning är möjligt då det finns outnyttjad byggrätt.

B2 ÖN

Området utgörs av bostäder. Bebyggelsen är detaljplanelagd och en liten del av detaljplanen är inte utbyggd. Delen som inte är utbyggd ligger närmast avloppsreningsverket vilket kan medföra att området inte lämpar sig för bostadsändamål. Området närmast avloppsreningsverket har fått en egen beteckning, se BEU.

Riktlinjer:

- Inom området ska bostadsändamål dominera. Viss del handel och service kan få förekomma, exempelvis närlivs, frisör eller restaurang, men handel bör främst lokaliseras till centrum (HB) alternativt till området längs Moravägen, entrén in till Orsa.

B3 SANDHED

Området utgörs av bostäder och villabebyggelse är dominerande. Området är detaljplanelagt för bostäder och detaljplanen är till största del utbyggd.

Riktlinjer:

- Inom området ska bostadsändamål dominera. Viss del handel och service kan få förekomma, exempelvis närlivs, frisör eller restaurang, men handel bör främst lokaliseras till centrum (HB) alternativt till området längs Moravägen, entrén in till Orsa.

B4 BORN, ÖVRE BORN OCH BORNGÄRDET

Området utgörs av bostadsbebyggelse och är också till stor del detaljplanelagt för bostadsändamål. Området tangeras av järnväg i öster vilket medför att säkerhetsaspekter och bullerproblematik behöver beaktas vid nyexploatering. Järnvägen är en transportled för farligt gods, vilket medför en begränsning av möjligheterna att exploatera närmast järnvägen.

Riktlinjer:

- Inom området ska bostadsändamål dominera. Viss del handel och service kan få förekomma, exempelvis närlivs, frisör eller restaurang, men handel bör främst lokaliseras till centrum (HB) alternativt till området längs Moravägen, entrén in till Orsa.
- Nyexploatering närmare än 30 m från spårmitt ska inte ske. Då järnvägen är transportled för farligt gods ska också Länsstyrelsens vägledning för planläggning intill sådana leder följas vid nyexploatering.

ORSA TÄTORT

B5 FURULIDEN, TRUNNA, TALLÅSEN, HÖGLUNDA

Bostadsändamål dominerar inom området. Området är planlagt mestadels för bostadsändamål. Det finns några byggrätter för bostäder i områdets södra och mellersta del, kring Höglunda och Tallåsen, vilka inte är nyttjade. I norra delen, Norra Maklinsänget mellan Hedvägen och Södra Bergvägen, finns en stor del outnyttjad byggrätt för bostäder. I områdets södra del, i och vid Höglunda, finns ett sammanhängande grönområde som är viktigt för rekreation och lek. Området är huvudsakligen planlagt som parkmark.

Riktlinjer:

- Inom området ska bostadsändamål dominera. Viss del handel och service kan få förekomma, exempelvis närlivs, frisör eller restaurang, men handel bör främst lokaliseras till centrum (HB) alternativt till området längs Moravägen, entrén in till Orsa.
- Grönsläpp och sammanhängande grönområden i området ska värnas.

BK VÄSTERÅKERN

Olika boendeformer dominerar; både flerfamiljshus och villakvarter inryms i området. Viss del handel och service förekommer. Det finns några ytor vilka är detaljplanelagda för bostäder som inte ännu har bebyggts. Brandtuddens förskola finns inom området. Möjligheten för barnen att komma ut i naturen är goda med närheten till Lindänget.

Riktlinjer:

- Inom området ska bostadsändamål dominera. Viss del handel och service kan få förekomma, exempelvis närlivs, frisör eller restaurang, men handel bör främst lokaliseras till centrum (HBK) alternativt till området längs Moravägen (HJ(BU)), entrén in till Orsa.
- Skolverksamhet får fortsatt inrymmas vid Brantudden.

BEU OMRÅDET MELLAN BEFINTLIG BEBYGGELSE PÅ ÖN OCH AVLOPPSRENINGSVERKET BUNK

Området är delvis detaljplanelagt för bostäder. Byggrätten är inte utnyttjad. Med tanke på närheten till avloppsreningsverket så kan området vara olämpligt för bostäder. Skulle behov uppstå att bygga ut området med bostäder bör en ny detaljplan tas fram för att pröva lämpligheten. Det finns också en möjlighet att avloppsreningsverket behöver byggas ut i framtiden. Skulle så ske bör området hållas fritt från bebyggelse.

Riktlinjer:

- Områdets lämplighet för bostäder bör utredas i ny detaljplan. Skulle behov av att bygga ut avloppsreningsverket uppstå bör området inte bebyggas.

BU1 OMRÅDE NÄRA SMÅBÅTSHAMNEN

Området är detaljplanelagt som parkmark. Delar av området ligger inom zon för översvämningsrisk, men då läget är väldigt attraktivt skulle området kunna övervägas för bostadsändamål om erforderliga åtgärder kan utföras för att motverka risken för översvämnning. Främst i den södra delen av området, nära befintlig bebyggelse, skulle det vara logiskt med en utbyggnad. Detta område är inte heller inom zon för översvämningsrisk.

Området i nära anslutning till båthamnen är mindre lämpligt för bostadsbebyggelse då viss del öppen yta krävs för att kunna lägga i och hämta upp båtarna. Översvämningsrisken är också större närmare vattnet.

Riktlinjer:

- En förtätning längs Sturegatans västra sida kan prövas genom detaljplaneläggning. Hänsyn ska tas till siktlinjer mot Orsasjön, översvämningsrisk och markens beskaffenhet.
- Om området blir aktuellt för exploatering ska stor vikt läggas vid den nya bebyggelsens arkitektoniska uttryck.

ORSA TÄTORT

BU2 OMRÅDET SYDVÄST OM BRANDSTATIONEN

Området är planlagt med bostäder, allmänt ändamål och industri/verksamhet. Området är inte utbyggt. Med tanke på att omgivande bebyggelse till stor del utgörs av boende bör industrier och andra verksamheter vilka kan ha stor omgivningspåverkan hellre lokaliseras till verksamhetsområdena i Born. Skulle behovet av bostäder öka framöver kan området vara ett alternativ för förtätning. Detaljplaneändring eller ny detaljplaneläggning måste då göras.

Riktlinjer:

- Området lämplighet för bostadsändamål kan prövas genom detaljplaneläggning.

BU3 GRÖN KIL NÄRA VÅRDCENTRALEN

Området är planlagt som natur i detaljplan. En del av stadsnätet löper längs områdets östra kant. Eftersom området ligger centralt och är relativt stort skulle det kunna utgöra en bra plats för bostadsändamål. Förtätning är lämpligt med tanke på närheten till service.

Riktlinjer:

- Området lämplighet för bostadsändamål kan prövas genom detaljplaneläggning.

BU4 OMRÅDE SÖDER OM KYRKOGRÅDEN

Föreslaget nytt bostadsområde vid kyrkogården. Området är planlagt som kyrkogård, men gravplatser får inte anordnas på aktuellt område. Del av området är planlagt som natur med illustration för ny vägsträckning. Området ligger inte inom zon för översvämningsrisk. Med tanke på det attraktiva läget vid ån och närheten till centrum skulle området kunna vara passande för bostadsbebyggelse. Området ligger inom standskyddszon. Närheten till vattnet och det faktum att området nyttjas för rekreation ställer krav på att en fripassage för allmänheten ska säkras vid en eventuell detaljplaneläggning.

Riktlinjer:

- Områdets lämplighet för bostadsändamål kan prövas i en detaljplaneläggning. Vid en detaljplaneläggning bör det säkras att ett lämpligt avstånd erhålls mellan ny bebyggelse och kyrkogård. Detta för att det inte ska uppstå några konflikter mellan den allmänna platsen och det privata området.
- Vid en eventuell exploatering ska det säkerställas att strandkanten hålls tillgänglig för allmänheten.

BU5-BU21

För förklaring av områden se delområdesbeskrivningen för Södra Orsa.

E1 AVLOPPSRENINGSVERK BUNK

Avloppsreningsverket Bunk ligger centralt i Orsa tätort. Kring verket finns idag skog och bostäder. Närmsta bostad ligger ca 200 m bort. Avloppsreningsverket är inte detaljplanelagt.

Riktlinjer:

- Avloppsreningsverket kan eventuellt komma att byggas ut. Med tanke på det nära avståndet till bostadsbebyggelse är det viktigt att åtgärder görs för att minska eventuellt obehag i form av lukt och minska risken för föroreningar.
- Om det visar sig att avloppsreningsverket inte kan byggas ut och därmed funktionen flyttas till ett annat ställe kan området potentiellt vara aktuellt för bostadsbebyggelse. Detta under förutsättning att det inte förhindras av föroreningar eller dylikt. Skulle det bli aktuellt med omvandling till bostadsområde ska detta föregås av detaljplaneläggning.

ORSA TÄTORT

E2 VATTENRENINGSVERK BOGGAS

Vattenreningsverket i Boggas försörjer centrala Orsa. Verket är inte detaljplanelagt. I nära anslutning till verket finns ett vattenskyddsområde.

Riktlinjer:

- Kring vattenreningsverket ska inga funktioner eller byggnader tillkomma vilka kan skada vattentäkten eller försvåra eller förhindra nyttjandet och driften av vattenreningsverket.
- För vattenskyddsområdet finns vissa regler och restriktioner. Kontakta Miljökontoret eller NODAVA för mer information.

E3 VÄRMEVERK

Värmeverket ägs och driftas av EON. Verket försörjer centrala Orsa. Området är detaljplanelagt för industriändamål.

Riktlinjer:

- Området kommer fortsatt att användas för värmeverkets ändamål.

HBK CENTRUMKÄRNAN

Området utgör själva centrumkärnan i Orsa tätort. Inom området finns en blandning av handel, bostäder och service. Kommunal verksamhet finns i Tingshuset och gamla brandstationen samt på Dalagatan 1. I Lillåhem finns bostäder anpassade för personer med funktionsvariationer. Skola och förskola finns inom området.

Ett flertal detaljplaner finns i området. Mycket av bebyggelsen har en karaktär av sluten kvartersbebyggelse, men inget kvarter är helt slutet. Mot gatan har många hus en sammanlänkad fasad, vilket ger ett stadsmässigt intryck. Som mest har bebyggelsen fyra våningar.

Riktlinjer:

- En kombination av handel, bostäder och kontor ska dominera området. Skolverksamhet får fortsatt förekomma.
- Ny bebyggelse ska anpassas till och passa ihop med det arkitektoniska uttryck som befintlig bebyggelse har. Att ny bebyggelse anpassas till befintlig bebyggelse behöver i sig inte innebära att arkitektur med modernt uttryck är utesluten utan det viktiga är att skapa ett attraktivt stadsrum. Sammanlänkade fasader är att föredra och ny bebyggelse bör följa kvartersstrukturen. Material i fasad bör vara puts, tegel eller trä. Högst fyra våningar. Se riktlinjer för arkitektur på sidan 66.
- Vid detaljplaneläggning bör detaljplaner utformas med en viss flexibilitet så att både handel och bostäder tillåts i entréplan.

HJ(BU) ENTRÉOMRÅDET FRÅN E45

Området utgörs av entrén in till Orsa centrum från E45:an. I dagsläget finns det handel och verksamheter i nära anslutning till Moravägen. Det mesta är detaljplanelagt som småindustri, handel och/eller kontor samt drivmedelsförsäljning. Områdets centrala läge gör att området skulle kunna bli aktuellt för omvandling. Under förutsättning att mark finns tillgänglig och att föreningar inte utgör ett hinder kan bostäder bli aktuella inom området. Med tanke på det centrala läget skulle flerfamiljshus med handelsinslag vara det mest passande. En begränsande faktor för utbyggnad av bostäder kan vara närheten till E45, dels p.g.a. buller och dels då vägen är en transportled för farligt gods. Det finns också en uppställningsplats för farligt gods vid Statoilmacken. Länsstyrelsen har riktlinjer gällande nyexploatering i närheten av transportled för farligt gods.

Riktlinjer:

- Området är det första som möter besökaren, varför stor vikt bör läggas vid en upplevelsemässigt positiv utformning. Längs gatan bör trädraderna underhållas och nyplantering bör ske när ett träd är för gammalt eller sjukt. Närmast vägen ska i första hand handel tillåtas. Verksamheter bör lokaliseras till verksamhetsområdet söder om Moravägen (J1) alternativt till industriområdet i Born (J2).
- Då området ligger nära E45, som är transportled för farligt gods, ska Länsstyrelsens vägledning för planläggning intill sådana leder följas vid nyexploatering.
- För att möjliggöra en utveckling av området bör uppställningsplats för farligt gods omlokaliseras.

ORSA TÄTORT

J1 VERKSAMHETSOMRÅDE SÖDER OM MORAVÄGEN

Området är detaljplanelagt för industriändamål och nyttjas också i enlighet med planlagt ändamål. Här finns bl.a. upplag och lackeringsfirma.

Riktlinjer:

- Småindustrier och andra verksamheter som inte i stor utsträckning negativt påverkar omgivningen kan fortsatt vara kvar på platsen. Större industrier med stor påverkan på omgivningen bör lokaliseras till industriområdet i Born.

J2 VERKSAMHETSOMRÅDE BORN

Området omfattas av detaljplaner och merparten av området är planlagt för industri och småindustri. Viss del bostäder förekommer. En del av bostadsområdena är dessutom planlagda för både bostäder och småindustriändamål.

Riktlinjer:

- Området ska vara tillgängligt för industrier eller andra verksamheter som antingen har stor omgivningspåverkan eller som är arealkrävande.

KJH(BU) VERKSAMHETSOMRÅDE NORR OM STORMYRGATAN

Området är till viss del detaljplanelagt för bostadsändamål. Verksamhetsområdet för Kandre är inte detaljplanelagt. Inom området finns kontor, småindustrier och mindre del handel. Enligt Länsstyrelsen regionala underlagsmaterial finns det potentiellt förorenad mark inom området. Med tanke på det centrala läget skulle området på sikt kunna bli mer inriktat på bostäder och handel. Småindustri är inte det mest optimala markanvändningen så nära centrum, utan småindustri eller andra störande verksamheter bör lokaliseras till industriområdet i Born (J2).

Riktlinjer:

- Marken kan fortsätta användas för verksamheter, men på sikt bör en omvandling ske och området bör användas för exempelvis bostäder och handel. Skulle det bli aktuellt med bostäder inom området ska det säkerställas att marken inte är förorenad. Enligt miljöbalken är det verksamhetsutövaren som är ansvarig om marken blivit förorenad.

M1 ORSA KYRKOGRÅRD

Området är detaljplanelagt som kyrkogård och natur. Ett servitut för luftledning går i nord-sydlig riktning i områdets östra del, vilket utgör en begränsning för kyrkogårdens utbredning. Merparten av områdena som är planlagda som natur ligger inom zon för översvämningsrisk.

En stor del av detaljplanelagd kyrkogård är inte nyttjad och behovet av utvidgning lär inte uppstå inom ramen för denna översiktsplan. Skulle mer yta krävas för ändamålet behöver en ny plats utses då översvämningsrisken och servitut för luftledning utgör begränsningar för fortsatt utvidgning av dagens kyrkogård.

Riktlinjer:

- Användningen som kyrkogård ska kvarstå.

01 ORSA CAMPING

Inom området finns camping, utomhusbad, bowling, restaurang och idrottsplats. Norra delen av området som ligger kant i kant med avloppsreningsverket utgörs av skog. Campingen drivs av Grönklittsgruppen AB. Campingen kommer eventuellt att utvecklas till området norr om befintlig husvagnscamping. Grönklittsgruppen har också en ambition att bygga fler fritidshus i södra delen av udden, strax söder om det som idag är husvagnscamping. Hela udden ligger inom zon för översvämningsrisk vid 100 års-flöde. För att kunna bebygga området behövs

ORSA TÄTORT

någon form av lösning som motverkar den risken tas fram. Sett till det attraktiva läget skulle fritidshus vara passande, så länge själva strandkanten hålls fri för allmänheten. Områdets lämplighet för fritidshusbebyggelse kan prövas i detaljplaneläggning.

Riktlinjer:

- Skulle behov av att utöka campingområdet uppstå så kan den norra skogbeklädda delen bli aktuell.
- En utökning av fritidsboende på den sydvästra delen av udden kan prövas i en detaljplaneläggning.

PR1 STRANDPROMENAD.

Området är detaljplanelagt som park och natur. Området ligger inom zon för översvämningsrisk. Genom området går en promenadstig som binder samman småbåtshamnen med Orsa camping.

Riktlinjer:

- Området utgör en viktig länk i ett rekreationsstråk som löper runt Orsa tätort. Området bör inte bebyggas utan hållas fritt för allmänheten.

PR2 KOMMUNHUSPARKEN OCH MORAEUSPARKEN SAMT ALLÉER LÄNGS PARKGATAN.

Inom området finns alléer längs Parkgatan. Längs gångvägen mot f.d. prästgården finns också en fin björkallé. Alléerna bidrar till att skapa en grön entré in till Orsa centrum från Lillågatan och Hansjövägen, och omfattas till största delen av generellt biotopskydd. Inom området finns också Moraeusparken. Parkerna utgör attraktiva element i stadsmiljön. Det är viktigt att ha små gröna områden i centrum eftersom de skapar möjligheter för människor att träffas. Eller så är det bara trevligt att sitta och titta på folk.

Riktlinjer:

- Alléerna bör bevaras och nyplantering bör ske när ett gammalt träd tas ner. Biotopskyddet ska beaktas.
- Parkerna ska skötas för att skapa attraktiva stadsrum i centrum.

PR3 NATUROMRÅDE/SKOLSKOG KRING KYRKOGRÅDEN

Kring kyrkogården finns relativt stora naturområden vilka nyttjas som skolskogar. Här finns gångstigar, bl.a. längs Oreälven.

Riktlinjer:

- Området ska vara tillgängligt för närrekreation.

PRU(B) GRÖNOMRÅDE STORGÄRDET

Området utgör en bostadsnära rekreationsmöjlighet. Här finns idag mindre odlingsbänkar som de boende har anordnat. Området ingår i den gamla stadsplanen och är där utpekad för bostadsändamål. Del av området ingår också i detaljplan SPL28, Stormyren. Östra delen är där planlagd som parkmark, troligen för att fungera som en grön avgränsning mot verksamhetsområdet som ligger i nära anslutning.

Riktlinjer:

- Området utgör en värdefull grön miljö i direkt anslutning till bostadsområdet Stormyren, och bör fortsatt vara tillgängligt för rekreation.
- Området kan utvecklas med rekreation och aktivitetsytor för olika bollsporter eller utegym, främst för de närboende.
- Skulle behov uppstå av att utöka angränsande bostadsområden bör detta prövas genom ny detaljplaneläggning. Närheten till järnvägen kan eventuellt göra området olämpligt för bostadsändamål.

ORSA TÄTORT

R1 ORSAS KYRKA

Området är detaljplanelagt som allmänt ändamål.

Riktlinjer:

- Användningen som kyrka och kyrkogård ska kvarstå. Träd på kyrkogården ska bevaras, och återplanteras om behov uppstår att ta ner dem. Det generella biotopskyddet gäller för alléerna.

R2(0) LILLÅVALLEN

Inom området finns fotbollsplaner och läktare. Området skulle eventuellt kunna bli aktuellt som utvecklingsområde för Orsa camping. Detta under förutsättning att det finns möjlighet att anordna ett nytt område för idrott.

Riktlinjer:

- Användning som fotbollsplan/idrottsanläggning är fortsatt aktuell.
- Om det uppstår behov av att exempelvis utvidga Orsa camping så kan området bli aktuellt, men då ska idrottsanläggningen ersättas på en ny plats.

R3 SMÅBÅTSHAMN

Området är detaljplanelagt som småbåtshamn. I anslutning till området finns en stor öppen grönyta som skapar en utblick ut mot Orsasjön. Den öppna ytan är en rekreativ möjlighet och bör därför värnas.

Riktlinjer:

- Användningen som småbåtshamn kvarstår. Den stora öppna ytan norr om småbåtshamnen bör värnas då den har rekreativa värden och skapar utblick mot Orsasjön.

R4 RIDANLÄGGNING

Inom området finns ridanläggning. Området är detaljplanelagt för ändamålet. Risker med hästhållning är bl.a. allergi hos närboende och problem med lukt från gödsel. Det finns inga rekommendationer för avstånd till hästanläggningar, men enligt forskning så är allergenhalterna relativt låga 50-100 meter från anläggningen. Det är omgivningarna och årstiderna som främst påverkar halterna av allergener. Exempelvis kan vegetation runt en anläggning minska spridningen av allergener.

Riktlinjer:

- Med tanke på risk för allergi bör en skyddszon på ca 50-100 meter hållas mellan bebyggelse och ridanläggning. För att minska risken för allergener bör så mycket vegetation som möjligt sparas kring ridanläggningen. Skyddszonens bredd beror på möjligheter att spara/anlägga vegetation samt utformningen och användningen av ny bebyggelse.

R5 IDROTTSANLÄGGNING OCH ELLJUSSPÅR VID BERGETS SKOLA, ORSA ISHALL

Inom området finns idrottsanläggning och elljusspår i nära anslutning till Bergets skola. Området används för närrekreation av boende i omgivande bebyggelse. Orsa ishall finns också inom området. Sammantaget är området viktig för idrott och närrekreation vilket medför att det bör fortsatt vara tillgängligt för nämnda intressen.

Riktlinjer:

- Området ska fortsatt användas för rekreation och idrott.
- Om idrottsanläggningar i andra delar av Orsa tätort, exempelvis Lillåvallen, tas bort eller minskas så finns det möjlighet att ersätta delar av verksamheten inom detta område.

R6 ORSA HEMBYGDSGÅRD

Inom området finns Orsa hembygdsgård vilken ägs av Orsa-Skattunge hembygdsgård. Första byggnaden inom hembygdsgården börjades byggas år 1917. Vid hembygdsgården firas varje år midsommar med stångresning

ORSA TÄTORT

och dans. Hembygdsgårdsområdet är detaljplanelagt. Hembygdsgården är registrerad som fornlämning och kulturresevat.

Riktlinjer:

- Inom området får byggnader som passar ihop med befintlig bebyggelse uppföras. Materialval, färg och form på tillkommande byggnader ska vara av traditionell art.

S1 ORSASKOLAN OCH ORSA LÄRCENTRUM

Del av området ingår i den gamla stadsplanen från år 1926. Orsaskolan är inte detaljplanelagd. Lärcentrum erbjuder utbildningar på gymnasienivå. Här finns också arbetsmarknadsenheten vilken arbetar med att få ut personer som står utanför arbetsmarknaden i egen försörjning.

Riktlinjer:

- Området ska vara tillgängligt för skolverksamheternas behov. Del av området är idag en öppen yta, men den kan bli aktuell att exploatera om behov av att utvidga skolverksamheten uppstår.
- Området kan eventuellt kompletteras med anläggningar för idrottsverksamhet.

S2 BERGETSKOLAN

Skolan är en F-6 skola och det finns även fritidshem och förskola.

Riktlinjer:

- Området ska vara tillgängligt för skolverksamhetens behov.
- Området rymmer möjligheter att utveckla skolverksamheten och samla fler skolverksamheter.

VK VÅRDcentral OCH KONTOR

Området är detaljplanelagt som allmänt ändamål. Inom området finns vårdcentral, folktandvården och särskilt boende. Det finns även kontorslokaler. Användningen som vårdinrättning och kontor förväntas kvarstå.

Riktlinjer:

- Fortsatt användning som vårdinrättning, kontor och särskilt boende.

GRÖNKLITT

Geografiskt läge:

14 km nordväst om Orsa, mellan Överberg, Mellanberget och Hornbergaberget.

Kännetecken:

Skidort med både längd- och utförsåkning, samt vandring på sommarhalvåret. Många aktiviteter för barnfamiljer.

År 1965 startade den första liften på Grönklitt. Skidanläggningen i Grönklitt ägdes ursprungligen av ett kommunalt bolag, Fritidsbolaget. Bolaget bytte senare namn till Orsa Grönklitt AB och 2005 privatiserades bolaget. 2011 bytte bolaget namn till det nuvarande, Grönklittsgruppen AB. I slutet på 1970-talet planlades den första stugbyn och centrumanläggningen.

Kring anläggningen finns många vandringsleder och skidspår. Området är viktigt för rekreation och friluftsliv och dessa värden bör visas hänsyn vid utveckling av området. Området ingår i riksintresseområde för rörligt friluftsliv enligt 4:2 Miljöbalken (MB). Södra delen av området ingår i Siljanområdet som är riksintresse för friluftslivet enligt kap. 3 MB.

Riksintresseområdena ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada deras värden eller möjligheterna att använda områdena för avsett ändamål. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön är tillåtna endast om de inte möter hinder enligt 4 kap 2-8 § MB och de inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden. Utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet hindras dock inte av bestämmelserna i 4 kap 2-6 §. Den tilltänkta utvecklingen av anläggningen bedöms omfattas av denna lättnad då den har stor betydelse för utvecklingen av Orsa kommuns näringsliv samt bedöms stärka möjligheten till utveckling av tätorten Orsa. Riksintresset bedöms stärkas när möjligheten till friluftsliv och turism i området ökar som en effekt av en utveckling av området.

I kartan redovisas en omfattande utvecklingsvision för Grönklitt. Mycket av utvecklingen är beroende på hur vatten- och avloppsförsörjningen utvecklas. Befintlig VA-kapacitet i Grönklitt är fulltecknad och NODAVA utreder hur VA-frågan kan lösas på lång sikt.

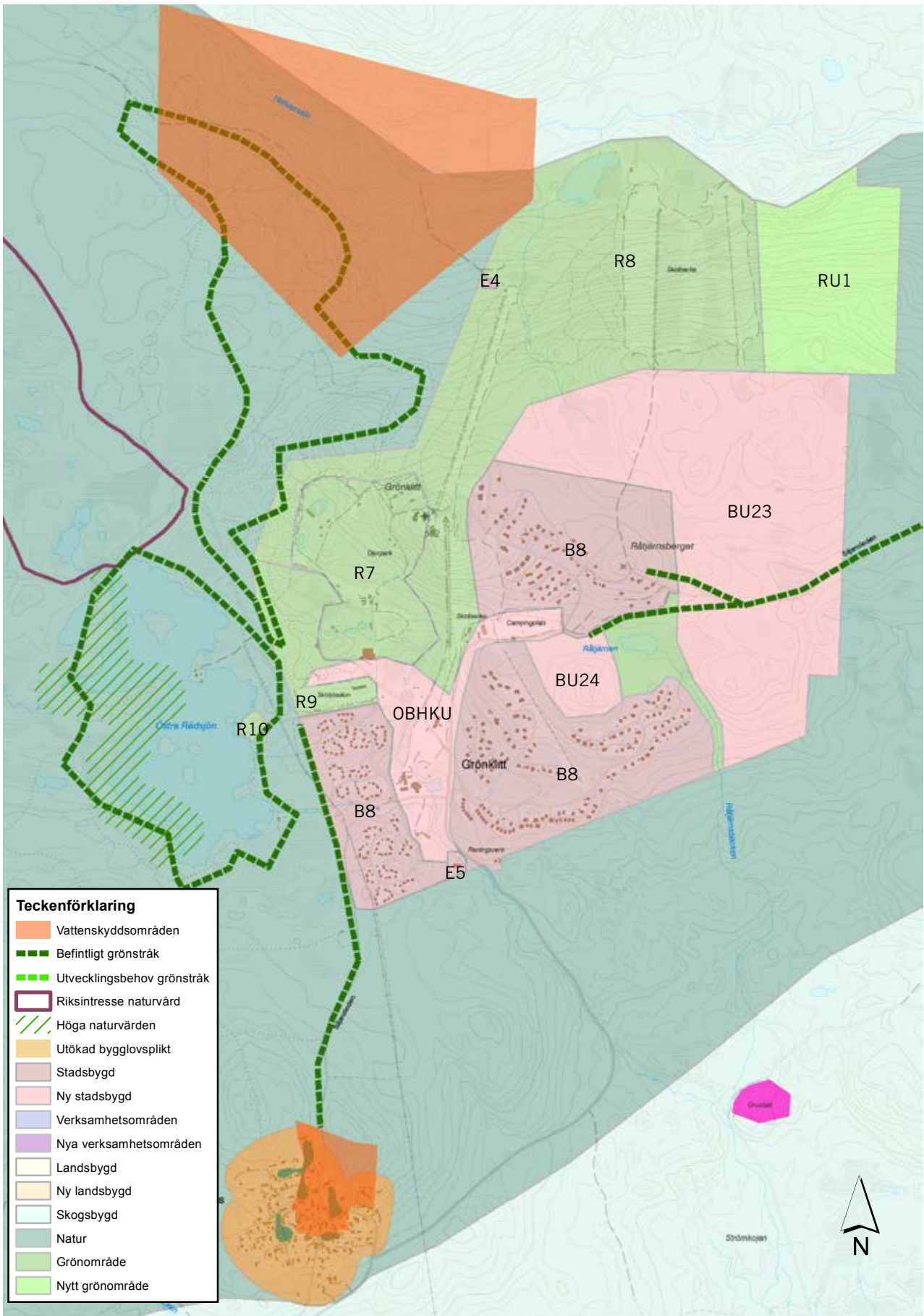

Bildförklaring:

Snöklätt landskap sett från Grönklitt

GRÖNKLITT

För förklaring av bokstavs-beteckningar se nästa sida.

0 0,25 0,5 1 kilometer

GRÖNKLITT

DELOMRÅDESREKOMMENDATIONER

Områdenas läge redovisas med deras respektive bokstavs-beteckningar på kartan i föregående uppslag. För förklaring av bokstavs-beteckningar se sidan 173.

B8 BEFINTLIGA BOSTADSOMRÅDEN/FRITIDSHUSOMRÅDEN

Området omfattar både utbyggda och detaljplanelagda men inte utbyggda områden.

Riktlinjer:

- Inom området får förtätning ske under förutsättning att viktiga rekreationsvärden inte skadas, speciellt sett till riksintressena för friluftsliv. Vandringsleder och stigsystem ska särskilt värnas då de bidrar till att boendenära rekreation.
- Vid nyexploatering ska alltid en översiktlig naturvärdesinventering göras för att säkerställa att inga höga naturvärden försvinner.
- Gröna kilar mellan bebyggelsen ska värnas för att säkerställa att miljön inte blir överexploaterad.
- Det bör alltid eftersträvas att skapa liftnära boende eller att möjliggöra gemensam transport till backarna eller skidspåren för att minska bilberoendet.
- Liftar eller annat som behövs för anläggningens drift, exempelvis värmestugor, kan tillåtas inom området.
- Bebyggelsen ska anpassas till befintlig terräng för att minska behovet av utfyllnader och skapa bättre harmoni med omgivande landskap.
- Möjlighet och lämplighet att tillåta skotertrafik inom den östligaste delen av området bör utredas. Problematik kan uppstå mellan skoterförare och skidåkarens intressen. Del av området omfattas av skoterförbud. Det är länsstyrelsen som har beslutat om förbudet och frågan ska också behandlas av dem.

BU23 UTVECKLINGSOMRÅDE FÖR BOSTÄDER I ÖSTRA DELEN AV GRÖNKLITT

Inom området kan en utveckling av boende ske.

Riktlinjer:

- Lämplighet för nyexploatering ska prövas i detaljplaneläggning.
- Vid nyexploatering ska alltid en översiktlig naturvärdesinventering göras för att säkerställa att inga höga naturvärden försvinner.
- Gröna kilar mellan bebyggelsen ska värnas för att säkerställa att miljön inte blir överexploaterad.
- Det bör alltid eftersträvas att skapa liftnära boende eller att möjliggöra gemensam transport till backarna eller skidspåren för att minska bilberoendet.
- Ny bebyggelse i området bör ha en färgsättning och estetiskt uttryck som passar ihop med befintlig bebyggelse. Träfasader bör målas med slamfärger eller dova färgnyanser av blå, röd, svart, grön, grå och vit. Träfasader kan också lämnas obehandlade vilket ger en grå fasadfärg likt bebyggelsen i Fryksås. Steninslag i fasad kan också vara passande. Tak ska vara i icke reflekterande material i lägen där landskapsbilden annars riskerar att påverkas av reflexverkan, och taknocken ska förläggas i byggnadens längdriktning.
- Bebyggelsen ska anpassas till befintlig terräng för att minska behovet av utfyllnader och skapa bättre harmoni med omgivande landskap.
- Liftar eller annat som behövs för anläggningens drift, exempelvis värmestugor eller kiosk, kan tillåtas inom området.
- Möjlighet och lämplighet att tillåta skotertrafik inom området bör utredas. Problematik kan uppstå mellan skoterförare och skidåkarens intressen.

BU24 UTVECKLINGSOMRÅDE FÖR BOSTÄDER VÄSTER OM RÅTJÄRNE

Området är detaljplanelagt som naturmark. Norra delen av området är inte detaljplanelagt. Det lift- och backnära läget gör området intressant för utveckling av boende. Samtidigt finns det värden i att behålla viss del orörd mark,

GRÖNKLITT

speciellt om det skulle ske en kraftig utveckling av boende i området öster om Råtjärnen. Om och hur området skulle kunna utformas bör prövas i en detaljplaneläggning.

Riktlinjer:

- Områdets lämplighet för utveckling av boende bör prövas i en detaljplaneläggning. Aspekter som naturvärden, utsikt och påverkan på befintlig bebyggelse bör beaktas vid en sådan.
- Naturvärdesinventering ska tas fram vid detaljplaneläggning.
- Liftar eller annat som behövs för anläggningens drift, exempelvis värmestugor, kan tillåtas inom området.

E4 GRÖNKLITTS VATTENVERK

Kring vattenverket finns idag naturmark och skidbackar. Verket är placerat intill Grönklitts vattenskyddsområde, vilket kommer att revideras och då sannolikt bli större.

- Verksamheter i eller intill vattenskyddsområdet får inte skada vattentäkten.

E5 GRÖNKLITTS AVLOPPSRENINGSVERK

Reningsverkets kapacitet är begränsad och funktionen är idag inte optimal på grund av belastningsvariationer. Det bedöms inte vara ekonomiskt försvarbart att bygga om reningsverket för att klara nuvarande och framtida belastning. Belastningen kan ej ökas.

- För att säkerställa utvecklingsmöjligheterna i Grönklitt så måste åtgärder för att hantera avloppet vidtas.

OBHKU GRÖNKLITT CENTRUM

De centrala delarna av Grönklitt innehåller idag en blandning av handel, service och boende. Det finns en önskan hos Grönklittsgruppen att utveckla området med fler boendemöjligheter och ett utökat serviceutbud. Bl.a. planeras ett nytt hotell i samma läge som vandrarhemmet står. Tanken är att skapa ett bilfritt centrum mellan befintlig centrumanläggning, nytt hotell och Rovdjurcentrum. För att möjliggöra detta måste trafikmatning via Sommarvägen upphöra. Grönklittsgruppen vill växa med ca 3000 nya bäddar inom området. Det skapar ett behov av utökad VA-kapacitet. Kapaciteten som finns idag är till stor del utnyttjad eller in-tecknad i laga-kraft-vunna, men inte utbyggda detaljplaner. Det pågår en utredning av NODAVA (vår 2017) om hur området bäst kan försörjas med vatten och avlopp.

Riktlinjer:

- Lämplighet för nyexploatering ska prövas i detaljplaneläggning.
- Vid nyexploatering ska alltid en översiktlig naturvärdesinventering göras för att säkerställa att inga höga naturvärden försvinner.
- Ny bebyggelse i området bör ha en färgsättning och estetiskt uttryck som passar ihop med befintlig bebyggelse. Träfasader bör målas med slamfärger eller dova färgnyanser av blå, röd, svart, grön, grå och vit. Träfasader kan också lämnas obehandlade vilket skulle generera en grå fasadfärg likt bebyggelsen i Fryksås. Steninslag i fasad kan också vara passande. Tak ska vara i icke reflekterande material i lägen där landskapsbilden annars riskerar att påverkas av reflexverkan, och taknocken ska förläggas i byggnadens längdriktning. Bebyggelsen ska anpassas till befintlig terräng för att minska behovet av utfyllnader och skapa bättre harmoni med omgivande landskap.
- Enstaka byggnader kan ha en arkitektonisk utformning som bryter av mot det traditionella och kan ha ett mer modernt uttryck, exempelvis i centrumnära lägen.

GRÖNKLITT

R7 ORSA ROVDJURSPARK

Rovdjursparken har varit i drift sedan år 1986 och är idag Europas största rovdjurspark. Parken har öppet året runt och lockar ca 100 000 besökare varje år.

Riktlinjer:

- Inom området får endast uppföras byggnader vilka behövs för drift och service kopplat till anläggningen.

R8 GRÖNKLITT PISTSYSTEM

Inom området bedrivs skidåkning, både alpin och längd. Det finns i dagsläget ett tjugotal backar och 17 liftar.

Riktlinjer:

- Vid utveckling av befintliga pist- och liftområden ska hänsyn tas till naturvärden.
- Inom området får endast uppföras byggnader vilka behövs för drift och service kopplat till anläggningen.

R9 SKIDSTADION

Skidstadion lockar många besökare under vinterhalvåret. Under sommarhalvåret är en del av området parkering.

Riktlinjer:

- Området ska vara tillgängligt för skidåkningens behov.
- Byggnader som kopplat till friluftaktiviteter eller service kopplat till skidanläggningen får uppföras. Bostäder bör inte tillåtas.
- Det ska fortsatt finnas en flexibel användning av området beroende på behov relaterat till årstid. På sommarhalvåret nyttjas del av området som parkering.

R10 BADPLATS VID RÄDSJÖN

Inom området finns badplats.

Riktlinjer:

Inom området får endast byggnader som hör till badplatsändamålet, skidanläggningens eller rovdjursparkens drift eller som på annat sätt har en rekreativ koppling tillkomma, exempelvis omklädningsrum eller bastu. Bostadshus/fritidshus bör ej tillåtas.

RU1 UTVECKLING PISTSYSTEM

Om utveckling sker av skidanläggningen kan på sikt behov av att utöka pistsystemet uppstå. Aktuellt område utgörs idag av skogsmark.

Riktlinjer:

- Skulle behov uppstå av att utöka pistsystemet kan området bli aktuellt för detta ändamål under förutsättning att hänsyn tas till naturvärden och det rörliga friluftslivet. Vandringsleder och stigsystem ska särskilt tas hänsyn till då de bidrar till att tillgängliggöra naturen.
- En översiktlig naturvärdesinventering och en översiktlig geoteknisk undersökning bör göras inför utökning av pistsystemet för att säkerställa att inga höga naturvärden går förlorade eller att en exploatering medför risk för ras eller skred.
- Inom området får endast uppföras byggnader vilka behövs för drift och service kopplat till anläggningen.

Grönklitt om sommaren

SÖDRA ORSA

Geografiskt läge:

Söder om Orsa tätort, längs sluttningen från Höglunda till Styversbacken.

Kännetecken:

Vacker utsikt, nära vatten och med goda möjligheter för arbetspendling.

Södra kommundelen berörs av flera riksintressen, bl.a. riksintresse för friluftsliv, Siljansområdet enligt miljöbalken 4 kap. och riksintresse för friluftsliv enligt miljöbalken 3 kap. Stora arealer berörs också av riksintresse för naturvård. Landskapet är kuperat och präglas av den öppna jordbruksmarken, vilket tillsammans möjliggör många vackra utblickar mot Orsasjön, se även sida 30-33 och sida 113. Området mellan E45:an och Orsasjön är utpekat i översiktsplanen som viktigt för det rationella jordbruket, se sida 113. Eftersom de öppna jordbruksmarkerna bidrar till en attraktiv landskapsbild och skapar försörjningsmöjligheter för invånarna bör jordbruksintresset väga tungt vid prövning av lämplighet att exploatera inom området, se sida 113. Samtidigt medför läget mellan Orsa och Mora kommuner en bra förutsättning för utveckling av attraktivt boende, vilket är i linje med Orsa kommuns vision.

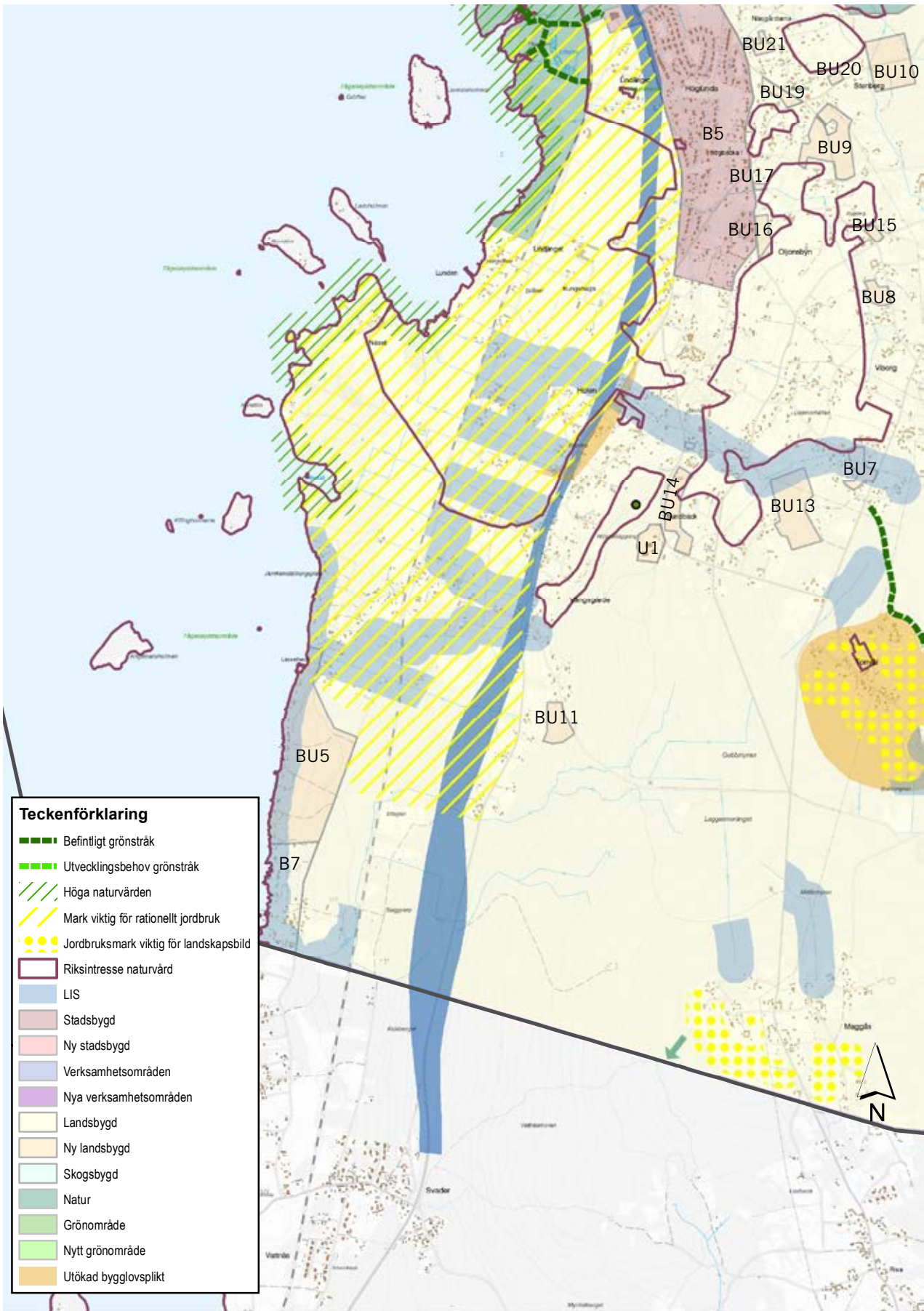
Nedan beskrivs de områden i Södra delen av kommunen som har särskilda områdesrekommendationer. Merparten av Södra Orsa har inga särskilda delområdesrekommendationer, utan är utpekat enbart som "landsbygd" och där gäller de generella rekommendationerna för markanvändningen "landsbygd". Maggås och Torrvål finns redovisade på kartan, men de har egna områdesrekommendationer, se sidan 194 och 196.

Bildförklaring:

Stora delar av södra Orsa har storslagen utsikt och nära till Orsasjön.

SÖDRA ORSA

För förklaring av bokstavsbezeichnungar se nästa uppslag, Delområdesrekommendationer.

0 0,5 1 2 kilometer

SÖDRA ORSA

DELOMRÅDESREKOMMENDATIONER

Områdernas läge redovisas med deras respektive beteckningar på kartan i föregående uppslag. För förklaring av bokstavs-beteckningar se sidan 173.

B7 STYVERSBACKEN

Området är delvis detaljplanelagt för bostadsändamål. Ursprungligen planlades ett större område, men delar av detaljplanen undantogs från fastställelse p.g.a. att vägfrågan inte löstes till fullo, se nästa stycke "BU5 Styversbacken Norra utveckling". Området berörs av riksintressen enligt miljöbalken (MB) 4 kap. 2 § (Siljansområdet) och MB 3 kap. 6 § (F13, friluftsliv). Inom området kan en viss förtätning ske om förtätningen inte medför en inskränkning i allmänhetens tillgänglighet till sjön eller på annat sätt medför negativ påverkan på riksintressena.

Riktlinjer:

- Förtätning kan ske, allmänhetens tillgänglighet till vattnet ska i så fall prioriteras.
- Badplatser och båtbygggar ska samordnas för att minska risken för privatisering av strandkanten.
- Området är riksintresse för kulturmiljövård, se riktlinjer för kulturmiljö sidan 68.

BU5 STYVERSBACKEN NORRA, UTVECKLING

Området är attraktivt för bostäder då det ligger sjönära med goda möjligheter till sjöutsikt. Det ligger också nära pendlingstråket mellan Orsa och Mora. En lösning behöver tas fram för hur trafikmatningen till bostäderna ska ske. Området berörs av riksintressen enligt miljöbalken (MB) 4 kap. 2 § (Siljansområdet) och MB 3 kap. 6 § (F13, friluftsliv). Delar av området ingår i område där det rationella jordbruket ska prioriteras. Vid en eventuell detaljplaneläggning ska behovet av utveckling av bostäder vägas mot intresset att möjliggöra ett rationellt jordbruk. I vissa områden kan jordbruksintresset väga tyngre, medan andra områden kan vara mer lämpade att exploatera.

Riktlinjer:

- En eller flera detaljplaner behöver tas fram för utveckling av boende i området.
- Trafiklösningen måste särskilt beaktas. Detta kan exempelvis ske genom att ta fram en gemensam fördjupad översiktsplan över både Styversbacken och Vattnäs, som behandlar hur utvecklingen ska ske mellan Mora och Orsa kommuner.
- Nyexploatering bör ske med stor hänsyn landskapets förutsättningar och ny bebyggelse bör planeras för att möjliggöra så många utblickar mot Orsasjön som möjligt
- Badplatser och båtbygggar ska samordnas för att minska risken för privatisering av strandkanten.
- Passager ska anordnas så att allmänheten har tillgång till strandkanten.

U1 SKEER

Skeer och området omkring har ett attraktivt läge med utsikt över Orsasjön. Kommunalt VA finns nära området. Området är inte detaljplanelagt. Området berörs av riksintressen enligt miljöbalken (MB) 4 kap. 2 § (Siljansområdet) och MB 3 kap. 6 § (F13, friluftsliv). Norr om området finns ett naturminne vid Kårgärde (fridlysning av naturminne 1978-05-08). Väster om Skeer finns ett riksintresseområde för naturvården (N52) inom vilket den s.k. Kårgärdeprofilen bedöms vara av mycket stort geologiskt värde.

Folkparken föreslås utgöra ett utvecklingsområde. Ett alternativ är att utveckla området med ställplatser för husbilar. Eventuellt kan någon del av de befintliga folkparksbyggnaderna användas för service kopplat till denna funktion.

Riktlinjer:

- Nyexploatering bör ske med stor hänsyn landskapets förutsättningar och ny bebyggelse bör planeras för att möjliggöra så många utblickar mot Orsasjön som möjligt.
- En viss omvandling av befintliga byggnader skulle eventuellt kunna prövas genom bygglov, men då måste det säkerställas att det finns en god VA-försörjning och VA-kapacitet samt säkerställa att exploateringen inte medför problem med trafikbelastning eller trafikmatning.

SÖDRA ORSA

ÖVRIGA UTPEKADE DELOMRÅDEN I SÖDRA KOMMUNDELEN BU7-BU21

Sommaren 2015 gjorde sommarpraktikanter på Stadsbyggnadsförvaltningen en inventering över möjliga förtätningsområden i södra kommundelen. Det underlag som de tog fram har sedan tjänstemän på Stadsbyggnadsförvaltningen gjort en djupare analys av och sållat bland föreslagna områden. Några har utpekats som lämpliga, medan andra har utpekats som osäkra och en del som olämpliga. De som pekats ut som lämpliga eller osäkra redovisas i kartan.

Riktlinjer för områden utpekade som lämpliga för förtätning (BU11-BU21):

- Exploatering av enstaka tomter kan oftast hanteras via förhandsbesked eller bygglov. Vid önskemål om att bebygga flera tomter, kring fyra eller mer, bör det utredas om önskemålet föranleder en detaljplaneläggning. En exploatering kan ställa krav på en samordnad lösning för exempelvis trafik eller VA- försörjning och då kan det vara lämpligt att lösa frågorna i en detaljplaneläggning.
- Vissa av de utpekade områdena för förtätning ligger i nära anslutning till riksintressen för naturvård. Förtätning kan ske om den inte allvarligt påverkar riksintressena negativt.

Riktlinjer för områden utpekade för förtätning där förutsättningarna är osäkra (BU7, BU8, BU9 och BU10):

- För de områden som är utpekade som osäkra förtättningsområden råder en ovisshet om lämpligheten i att exploatera dessa. Skulle intresse uppkomma för att exploatera dessa bör exploatering föregås av detaljplaneläggning där förutsättningarna för en utbyggnad kan utredas.

MAGGÅS

Inväningarantal:

cirka 60 invånare

Geografiskt läge:

7 km till Orsa centrum

Kännetecken:

Högt belägen på gränsen till Mora kommun.

Riktlinjer

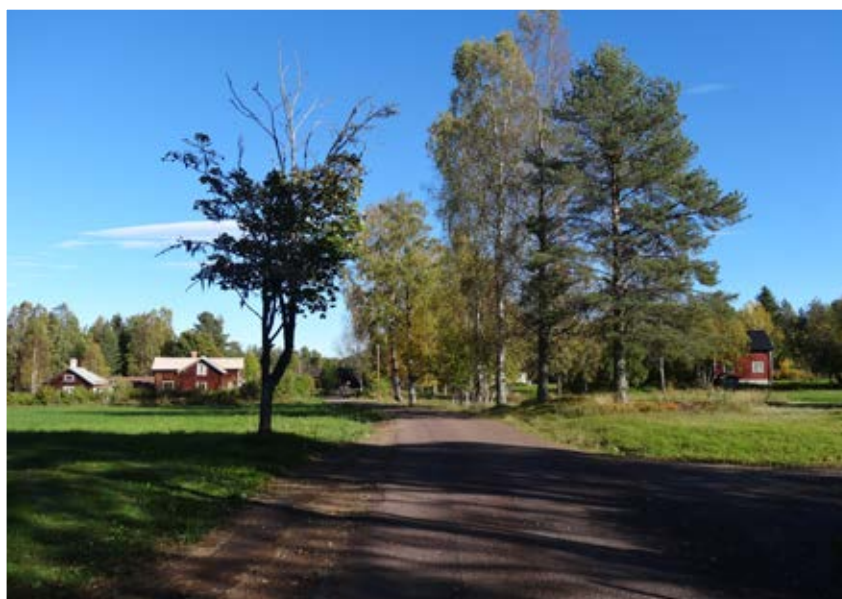
- Ny bebyggelse ska stärka bebyggelsens karaktär med traditionella gårdsbildningar, se avsnittet om gårdsbildningar sida 64.
- Ny bebyggelse ska utformas så att det passar in i byns karaktär.
- Kopplingar till stigar och skogsvägar mot Vattnäs, Risa och Bergkarlås i byns västra del är viktiga för närrecreationen och ska inte bebyggas.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbilden bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Maggås är belägen i södra delen av Orsa kommun. Byn är sammanvuxen med Risa som ligger i Mora kommun. I Mora kommuns gällande översiktsplan från 2006 föreslås ett nytt område för bostäder direkt söder om kommungränsen väster om Turistvägen. Maggås ligger inom riksintresset Siljansområdet och odlingslandskapet och bebyggelsen i byn bidrar till riksintressets värden. Jordbruksmarken i byns södra delar är utpekad som övrigt intresse för både naturvärden och friluftslivet.

Bebyggelsens karaktär

En stor del av bebyggelsen i byn består av traditionella gårdsbildningar. Bebyggelse placerad nära vägen finns utspridd i byn och gatorna har därför inte karaktären av ett tydligt och smalt gaturum.

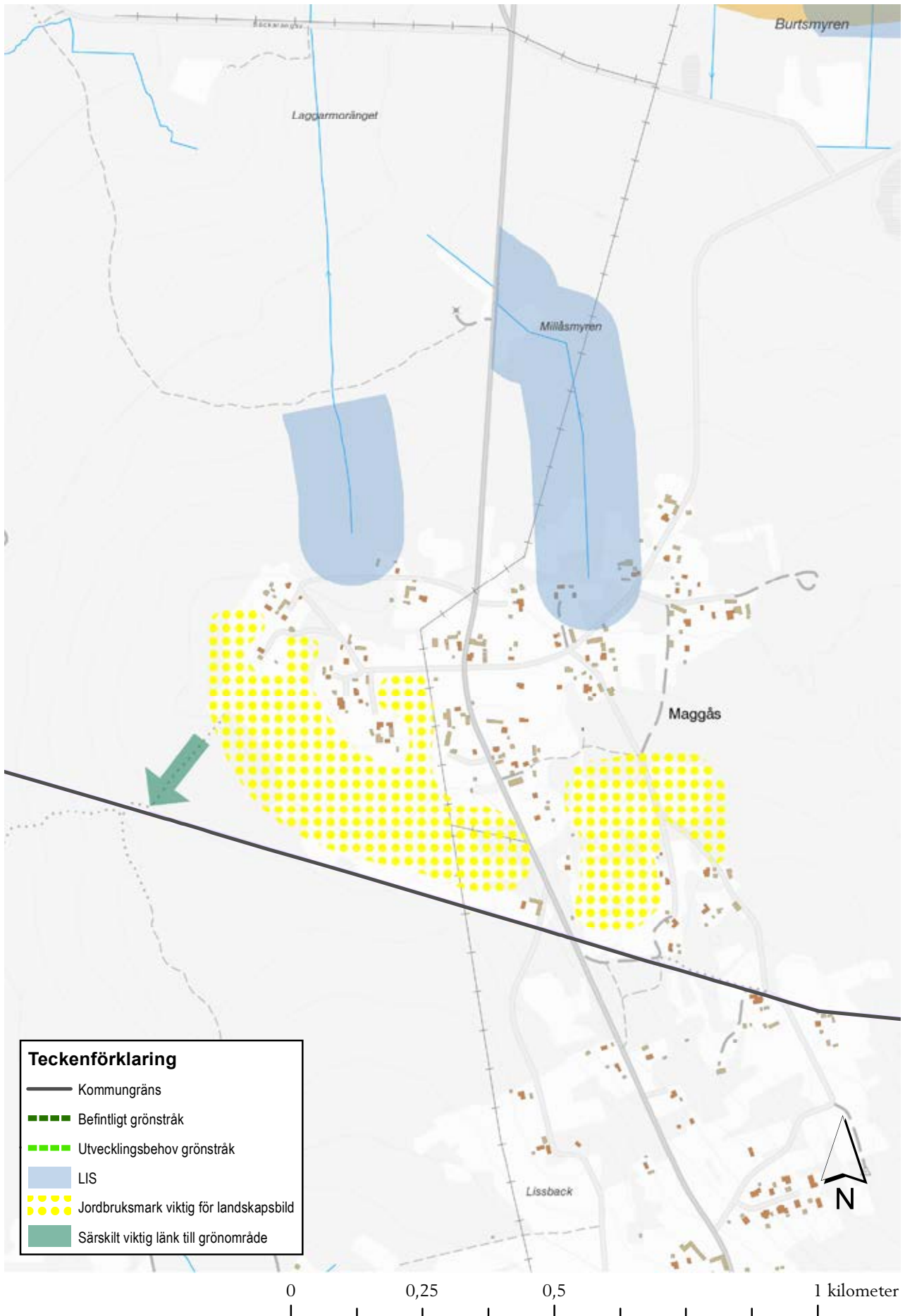
Bostadshusen är framförallt i 1,5 våning med sadeltak. Komplementbyggnaderna varierar i storlek från små äldre uthus till större ladugårdar och nyare komplementbyggnader eller äldre tillbyggda uthus med moderna inslag. Både bostadshus och komplementbyggnader har i huvudsak fasader bestående av stående träpanel eller knuttimmer. Färgsättningen består av slamfärger, framförallt röd, och obehandlat trä. Enstaka bebyggelse har fasadmateriell och färgsättning som avviker från bebyggelsen i övrigt.

Bildförklaring:

Bebyggelsen i Maggås ligger sällan tätt intill gatan.

MAGGÅS

TORRVÅL

Inväningarantal:

cirka 30 invånare

Geografiskt läge:

6 km till Orsa centrum

Kännetecken:

Milsvid utsikt åt flera håll från byns högsta punkt.

Riktlinjer

- Längs särskilt markerade vägar i den västra bebyggelsegruppen ska ny bebyggelse stärka bykarakteren med traditionella gårdsbildningar och ett smalt gaturum, se kartan på motstående sida samt avsnittet om gårdsbildningar sida 64.
- Ny bebyggelse ska utformas så att det passar in i byns karaktär.
- Den markerade stigen nordost om byn ska behålla sin sträckning och sitt avskilda läge eftersom den är viktig för närrecreationen.
- Inom byn får vissa bygglovsbefriade åtgärder, exempelvis så kallade "Attefallsåtgärder" inte uppföras utan bygglov, se sidan 71, riktlinjer för Kulturmiljö.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbildningen bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten, bebyggelsens karaktär eller landskapsbildningen omkring Orsasjön negativt, se sida 113.

Torrvål hör till Södra Orsa, men är en tydligt avgränsad by. Byn ligger inom riksintresset Siljansområdet och odlingslandskapet och bebyggelsen i byn bidrar till riksintressets värden. Jordbruksmarken är utpekad som övrigt intresse för både naturvärden och friluftslivet.

Bebyggelsens karaktär

Byn består av tre tydligt urskiljbara grupper av bebyggelse. Den västra bebyggelsegruppen har en tydlig dalaby-karaktär där fastigheternas byggnader verkar gårdsbildande och skapar ett tydligt och smalt gaturum. Bostadshusen är framförallt i 1,5 våning med sadeltak eller mansardtak. Uthusen varierar i storlek från små äldre uthus till större ladugårdar och nyare eller tillbyggda uthus med moderna inslag. Både bostadshus och uthus har i huvudsak fasader bestående av stående träpanel eller knuttimmer. Färgsättningen består av slamfärger, framförallt röd, och obehandlat trä. Bebyggelsen i den västra delen av byn tillsammans med odlingslandskapet gör att Torrvål är utpekad som övrigt intresse för kulturmiljövården.

De norra och östra bebyggelsegrupperna har bebyggelse i mer varierad ålder, äldre byggnader med nyare fasadmateriell och mer varierad färgsättning. Den norra bebyggelsegruppen ligger delvis placerad med milsvid utsikt mot bland annat Rättvik och Mora/Gesunda.

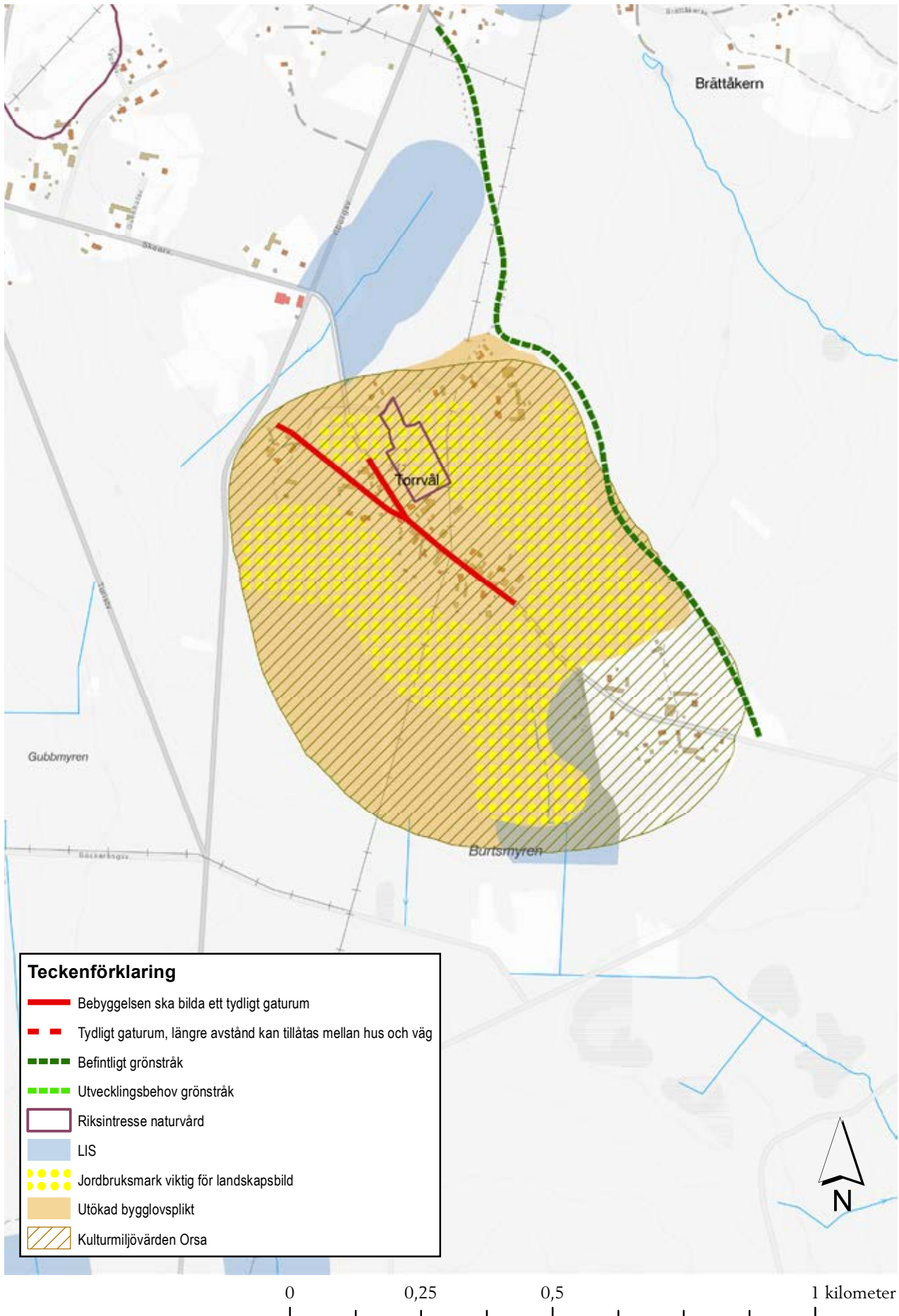
I Korsningen mellan Viborgsvägen och Skeervägen ligger den tidigare folkskolan som idag är bostadshus. Skolan är byggd i nationalromantisk stil och är en historiskt viktig byggnad i kommunen eftersom den visar vilken inverkan Orsa Besparingskog har haft på bygden. Värdet på skolan förstärks av de likadana skolorna i Slättberg och Kallmora.

Bildförklaring:

Torrvals bygata där den går genom den västra bebyggelsegruppen.

TORRVÅL

SLÄTTBERG

Invånarantal:

cirka 200 invånare

Geografiskt läge:

2,5 km till Orsa centrum

Kännetecken:

Täta gaturum ger byn dess karaktär.

Riktlinjer

- Ny bebyggelse ska stärka bykaraktären med traditionella gårdsbildningar och ett smalt gaturum, se kartan på motstående sida samt avsnittet om gårdsbildningar sidan 64. Gaturummet får vara bredare längs Turistvägen och Emmeråsvägen.
- Bebyggelsen får inte växa utanför redovisad gräns.
- Ny bebyggelse ska utformas så att det passar in i byns karaktär.
- Gamla Slättbergsvägen och anslutande stigar, Bergets idrottsområde och Enåns dalgång ska behållas som grönområden då de är viktiga för närrecreationen.
- Inom byn får vissa bygglovsbefriade åtgärder, exempelvis så kallade "Attefallsåtgärder" inte uppföras utan bygglov, se sidan 71, riktlinjer för Kulturmiljö.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbildningen bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Slättberg ligger på höjden strax utanför Orsa med utsikt över Siljansringens dalgång och Orsajön. Byn och den omgivande jordbruksmarken är riksintresse för kulturmiljövård på grund av den väl bevarade bymiljön och timmerhusbebyggelsen. Jordbruksmarken ingår även i riksintresse för naturvård. Dessutom ligger Slättberg inom riksintresset Siljansområdet och odlingslandskapet och bebyggelsen i byn bidrar till riksintressets värden.

Bebyggelsens karaktär

Slättberg är en tydligt sammanhållen by med traditionell dalaby-karaktär och omgivande jordbruksmark. Bebyggelsen ligger tätt intill gatan. Gårdsbildningarna är normalt mycket tydliga. Bykaraktären är särskilt stark i byns centrala delar kring majstångsplatsen. Längs Turistvägen ligger husen ibland längre från vägen än i övriga byn och gårdsbildningarna är i större utsträckning öppna mot vägen. Den omgivande jordbruksmarken och odlingsrösen har en viktig funktion för bebyggelsens karaktär och hur byn upplevs.

Bostadshusen är framförallt i 1,5 våning med sadeltak eller mansardtak (brutet tak med flackare takvinkel på övre delen av taket och brantare på nedre delen). Komplementbyggnaderna varierar i storlek från små äldre uthus till större ladugårdar och nyare komplementbyggnader eller äldre tillbyggda uthus. Både bostadshus och komplementbyggnader har i huvudsak fasader bestående av stående träpanel eller knuttimmer. Färgsättningen består av slamfärger, framförallt röd, och obehandlat trä. Det förekommer också utsmyckning av dörrar på vissa äldre komplementbyggnader.

Nyare inslag i både stil, material och färg samt bebyggelse placerad på den omgivande jordbruksmarken finns också, men ska inte vara vägledande för byns fortsatta utveckling.

I Korsningen mellan Turistvägen och Bälterbacken ligger den tidigare folkskolan som idag är bostadshus. Skolan är byggd i nationalromantisk stil och är en historiskt viktig byggnad eftersom den visar den positiva ekonomiska inverkan som Orsa Besparingsskog historiskt har haft på kommunen. Skolans värde förstärks av de likadana skolorna i Torrvål och Kallmora.

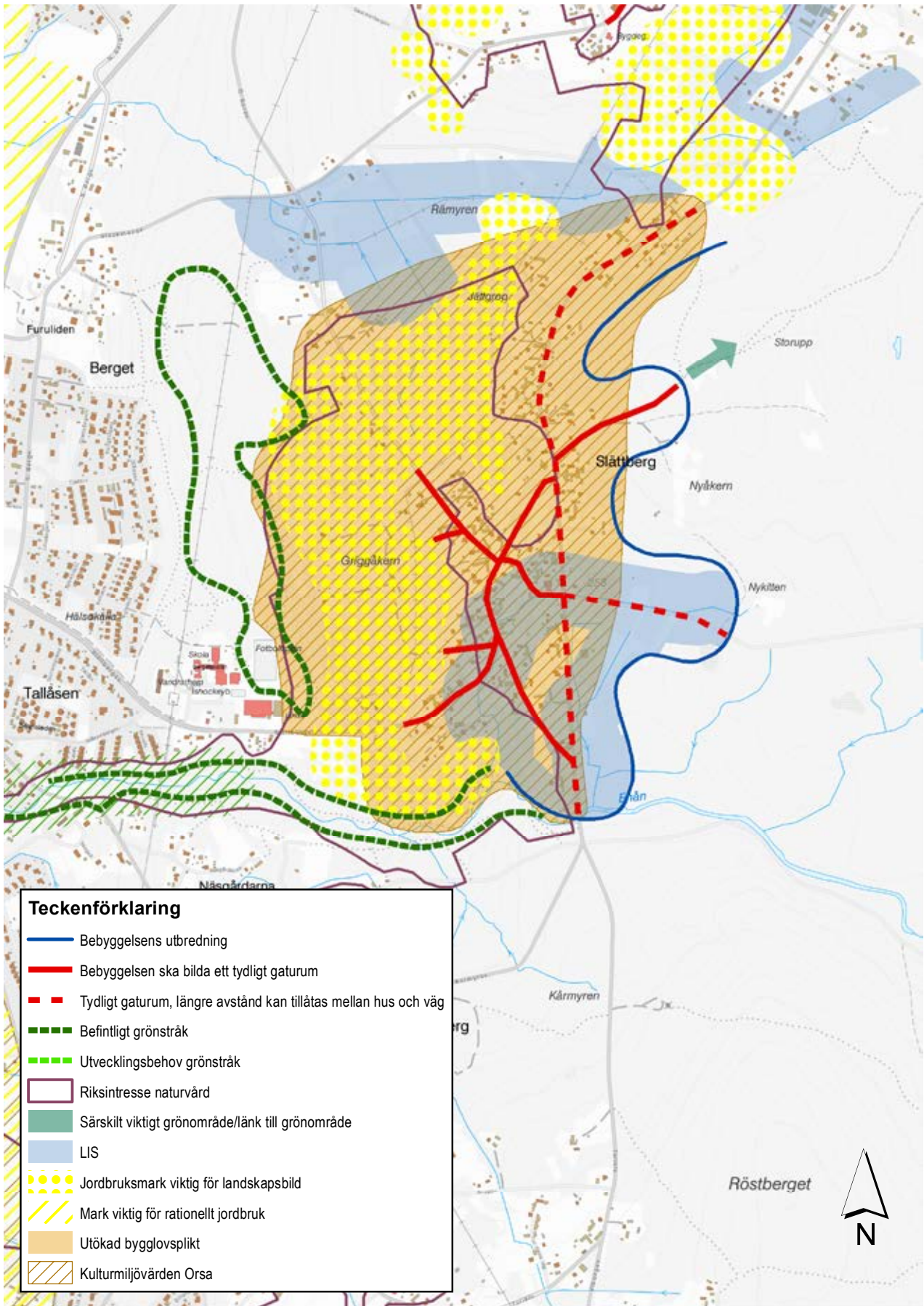

Bildförklaring:

I Slättberg är gårdsbildningarna ofta tydliga och gårdarna ligger tätt intill gatan.

Slättberg är riksintresse för kulturmiljövård.

SLÄTTBERG

0 0,25 0,5 1 kilometer

STACKMORA

Inväningarantal:

cirka 250 invånare

Geografiskt läge:

4 km till Orsa centrum

Kännetecken:

Kontrasternas by med vacker utsikt.

Riktlinjer

- Längs särskilt markerade vägar i den västra bebyggelsegruppen ska ny bebyggelse stärka bykaraktären med traditionella gårdsbildningar och ett smalt gaturum, se kartan på motstående sida samt avsnittet om gårdsbildningar sidan 64.
- Ny bebyggelse ska utformas så att det passar in i byns karaktär.
- Gamla Slättbergsvägen med anslutande stigar ska behållas som grönområden då området är viktigt för närrecreationen.
- Jordbruksmark som har potential att brukas rationellt bör inte bebyggas, se riktlinje för jordbruksmark viktig för rationellt jordbruk, sida 113.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbildningen bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Stackmora ligger på höjden utanför Orsa med utsikt över Siljansringens dalgång och till viss del även över Orsasjön. Egentligen består Stackmora av tre byar, Västra och Östra Stackmora samt Stackmora Millby som avgränsas från varandra av jordbruksmark. Stackmora ligger inom riksintresset Siljansområdet och odlingslandskapet och bebyggelsen i byn bidrar till riksintressets värden. Stora delar av jordbruksmarken är utpekad som riksintresse för naturvård.

Bebyggelsens karaktär

Stackmoras bebyggelse är mycket skiftande och uppvisar stora kontraster jämfört med andra byar i kommunen. Jordbruksmarken som avgränsar de tre byarna från varandra är mycket viktig för bebyggelsekaraktären i Stackmora.

Generellt är det två typer av bebyggelse som finns i byarna. Dels områden med mycket tydlig traditionell dalabykaraktär med smala gaturum och tydliga gårdsbildningar, och dels områden med nyare villabebyggelse, framförallt från 60-, 70- och 80-talet. Ibland är dessa typer av bebyggelse uppblandade med varandra utan att den ena typen dominerar.

I områden med traditionell dalabykaraktär är bostadshusen framförallt i 1,5 våning med sadeltak. Komplementbyggnaderna varierar i storlek från små äldre uthus till större ladugårdar och nyare komplementbyggnader eller äldre tillbyggda uthus. Både bostadshus och komplementbyggnader har i huvudsak fasader bestående av stående träpanel eller knuttimmer. Färgsättningen består av slamfärger, framförallt röd, och obehandlat trä. Vissa äldre hus har annat fasadmateriell eller annan färgsättning.

I områden med nyare villabebyggelse ligger bostadshus och komplementbyggnader normalt uppdragna från vägen. Här varierar storlek, material och färgsättning stort. Material och färgsättning varierar även på komplementbyggnaderna. I byn finns också en handelsträdgård och ett företagshotell som avviker från den övriga karaktären i byn.

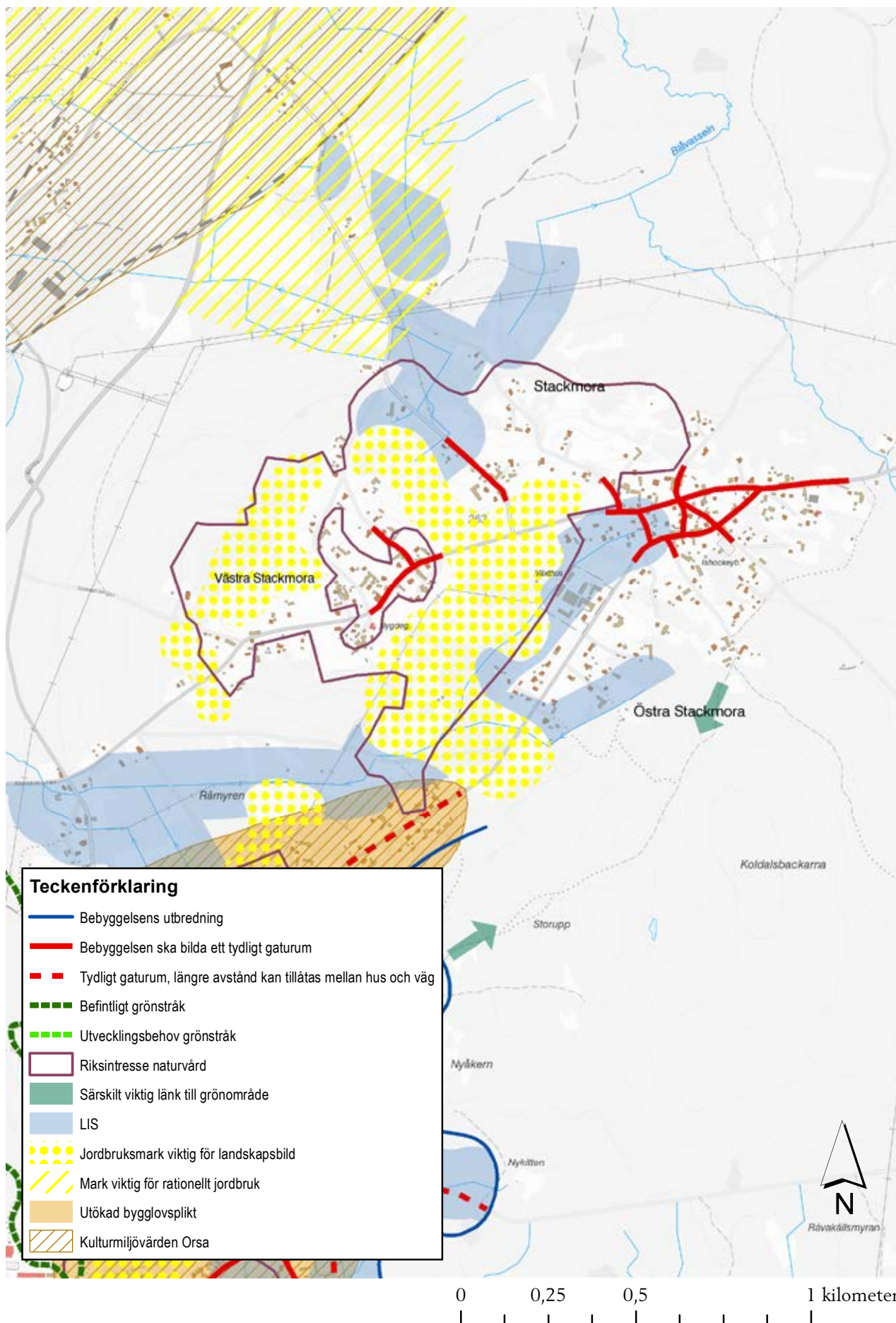

Bildförklaring:

Stackmoras nyare bebyggelse ligger uppdragna från vägen.

STACKMORA

ORSBLECK

Invånarantal:

cirka 50 invånare

Geografiskt läge:

6 km till Orsa centrum

Kännetecken:

Stor andel äldre bebyggelse vackert belägen på höjden.

Riktlinjer

- Ny bebyggelse ska stärka bebyggelsens karaktär med traditionella gårdsbildningar, se sida 64.
- Ny bebyggelse ska utformas så att det passar in i byns karaktär.
- Inom byn får vissa bygglovsbefriade åtgärder, exempelvis så kallade "Attefallsåtgärder" inte uppföras utan bygglov, se sidan 71, riktlinjer för Kulturmiljö.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbilden bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Orsableck ligger på höjden mellan Orsa och Skattungbyn med utsikt över Oreälvens dalgång. Byn ligger inom riksintresset Siljansområdet och odlingslandskapet och bebyggelsen i byn bidrar till riksintressets värden. Stora delar av jordbruksmarken är utpekad som övrigt intresse för naturvård.

Bebyggelsens karaktär

En stor del av bebyggelsen i byn består av traditionella gårdsbildningar. Bebyggelse placerad nära vägen finns på ett par platser men gatorna har inte karaktären av ett tydligt och smalt gaturum. Mycket av den äldre bebyggelsen är väl bevarad och den enstaka nyare bebyggelse som finns är koncentrerad till byns utkanter och påverkar därför byns karaktär i mycket liten utsträckning.

Bostadshusen är framförallt i 1,5 våning med sadeltak. Komplementbyggnaderna varierar i storlek från små äldre uthus till större ladugårdar och nyare komplementbyggnader eller äldre tillbyggda uthus. Både bostadshus och komplementbyggnader har i huvudsak fasader bestående av stående träpanel eller knuttimmer. Färgsättningen består av framförallt av röd slamfärg i byns östra del, i den västra delen förekommer även en del obehandlat trä och bruna toner.

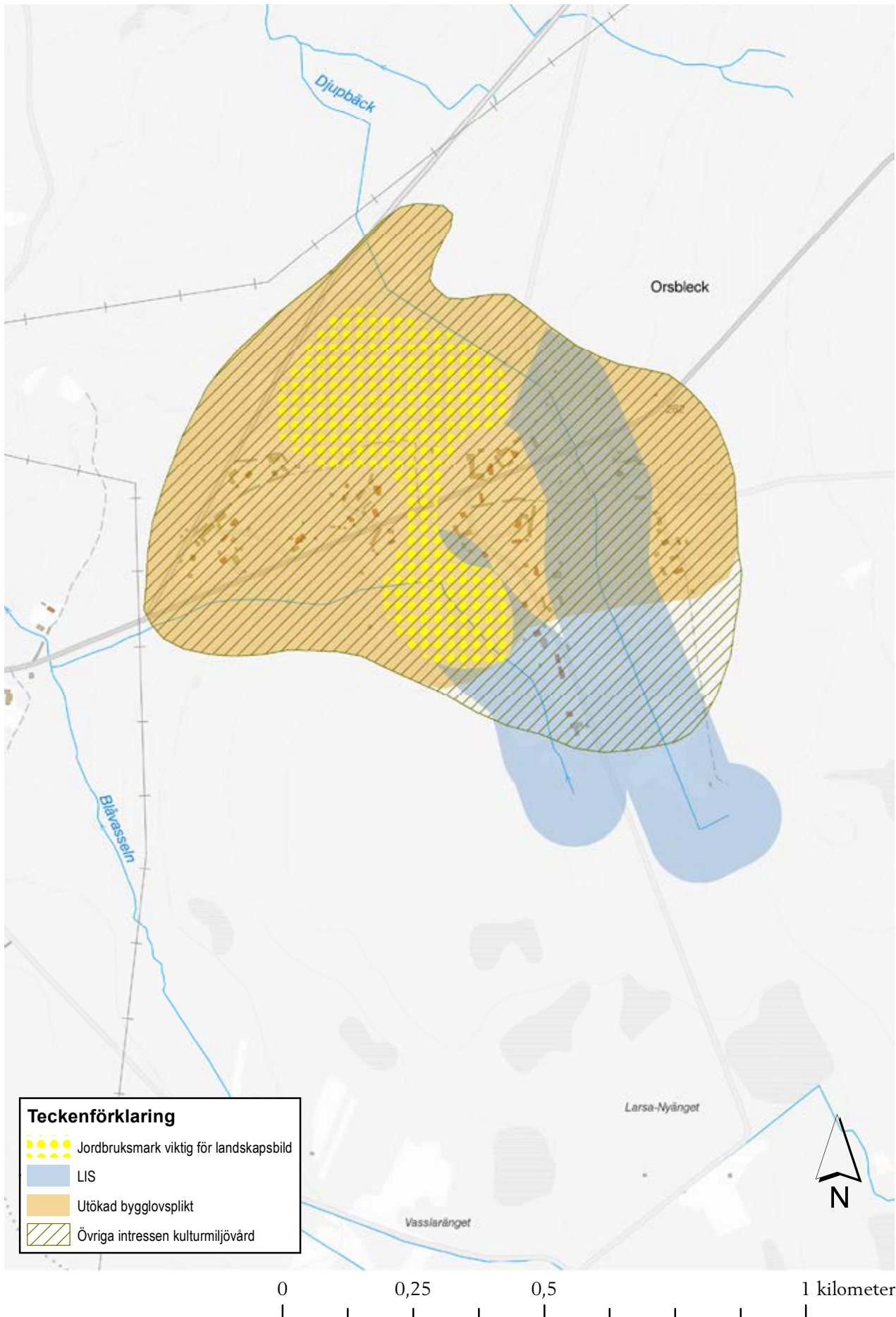
Den väl bevarade bebyggelsen gör att byn är utpekad som övrigt intresse för kulturmiljövården.

Bildförklaring:

En stor del av bebyggelsen i byn består av traditionella gårdsbildningar.

ORSBLECK

MICKELVÅL & ÅBERGA

Invånarantal:

Sammanlagt cirka 150
invånare

Geografiskt läge:

8-10 km från Orsa centrum

Kännetecken:

Glesa byar med utsikt över
Oreälvens dalgång.

Riktlinjer

- Utsikten från befintliga fastigheter, även ovanför Turistvägen, ska beaktas särskilt vid nya exploateringar.
- Ny bebyggelse ska utformas så att den passar in i respektive bys karaktär.
- Området kring Åbergatjärn ska behållas som grönområde då badplatsen är viktig för närrecreationen.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbilden bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Mickelvål och Åberga ligger på höjden mellan Orsa och Skattungbyn med utsikt över Oreälvens dalgång. Byn ligger inom riksintresset Siljansområdet och odlingslandskapet och utblickarna från byn bidrar till riksintressets värden. Stora delar av jordbruksmarken är utpekad som riksintresse för naturvård. Åbergalinden som står vid Turistvägen är skyddad som naturminne och en viktig karaktäristisk punkt i byn.

Bebyggelsens karaktär

Bebyggelsen i både Mickelvål och Åberga är blandad med en del äldre inslag och vissa fastigheter arrangerade i traditionella gårdsbildningar.

I Mickelvål är den äldre bebyggelsen uppblandad med nyare bebyggelse eller äldre förändrad bebyggelse av olika storlek, fasadmaterial och färgsättning. Träfasader med röd slamfärg, obehandlat trä och bruna färgtoner överväger dock bland bebyggelsen, framförallt på komplementbyggnaderna. Bland annat vid byns västra sydvästra infart ligger några fastigheter med traditionell gårdsbildning samlade

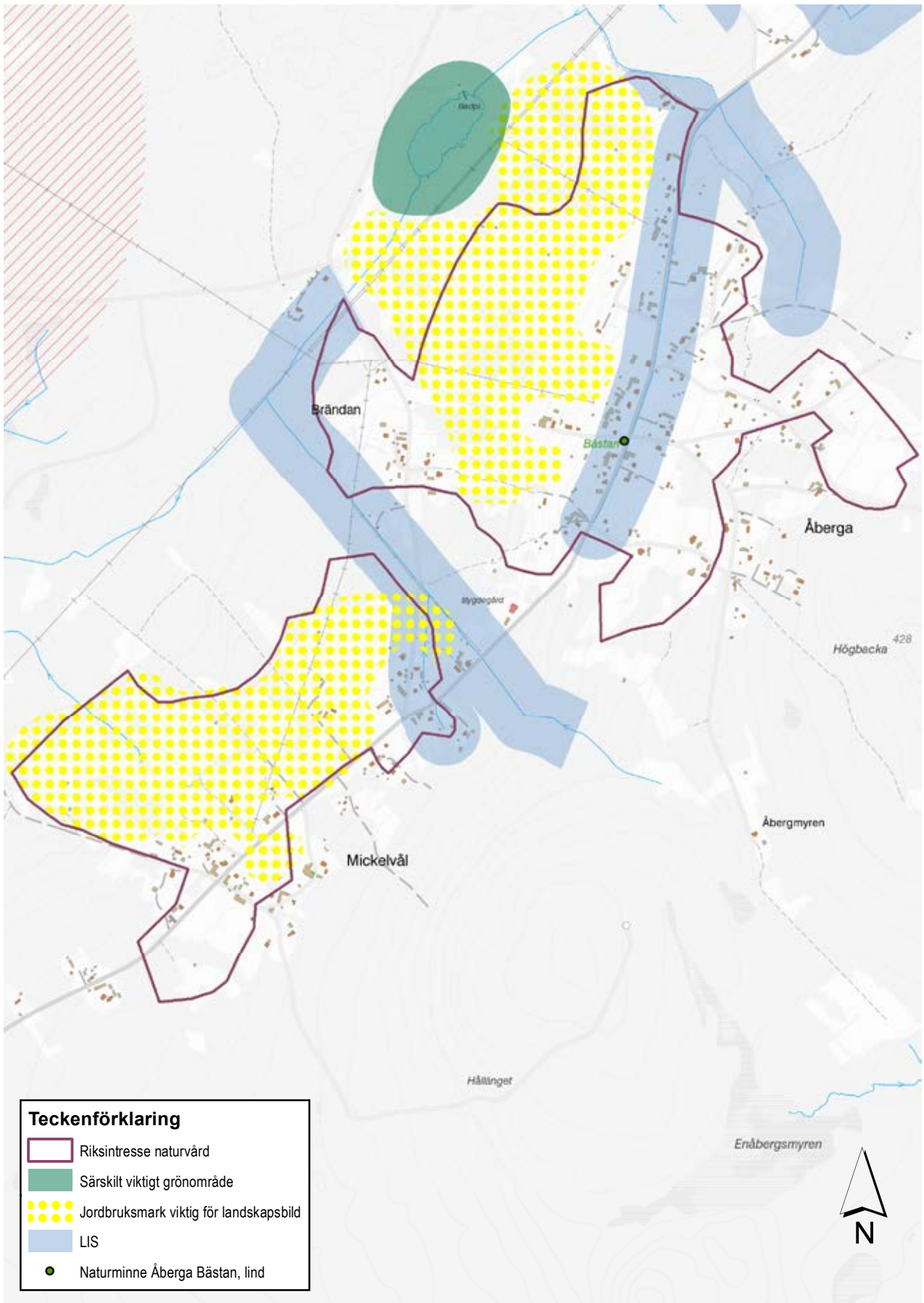
Även i Åberga är den äldre bebyggelsen uppblandad med nyare och förändrad äldre bebyggelse. På några platser ligger bebyggelse med traditionell gårdsbildning samlad. Träfasader med röd slamfärg överväger.

Bildförklaring:

Åbergalinden, Bästän, är skyddad som naturminne och en karaktäristisk punkt i Åberga.

MICKELVÅL & ÅBERGA

0 0,25 0,5 1 kilometer

KALLMORA

Inväningarantal:

cirka 100 invånare

Geografiskt läge:

12 km till Orsa centrum

Kännetecken:

Gles by med historien runt knuten.

Riktlinjer

- Inom riksintresset Gruvbackarna får inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser, undantag för muséets och stenhuggeriets verksamheter.
- I anslutning till Gruvbackarna och Fredshammars herrgård får vissa bygglovsbefriade åtgärder, exempelvis så kallade "Attefallsåtgärder" inte uppföras utan bygglov, se sidan 71, riktlinjer för Kulturmiljö.
- Bebyggelsen får inte växa utanför markerad gräns mot Gruvbackarna.
- Ny bebyggelse ska stärka bebyggelsens karaktär med traditionella gårdsbildningar.
- Ny bebyggelse ska utformas så att den passar in i byns karaktär.
- Nya enskilda utfarter mot väg 296 ska om möjligt undvikas.
- Jordbruksmark som har potential att brukas rationellt bör inte bebyggas, se riktlinje för jordbruksmark viktig för rationellt jordbruk, sida 113.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbilden bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Kallmora ligger i en sluttning mellan Orsa och Skattungbyn med utsikt över Oreälvens dalgång. Byn ligger inom riksintresset Siljansområdet och odlingslandskapet och bebyggelsen i byn bidrar till riksintressets värden. I utkanten av Kallmora ligger riksintresseområden för både kulturmiljö och naturvård genom dels Gruvbackarna vid Mässbacken och dels Oreälven som har en stor koncentration av fornlämningar. Nedanför Kallmora, nära Oreälven ligger Fredshammars herrgård, med lämningar från järnbrukstiden. Herrgården är av övrigt intresse för kulturmiljövården.

Väg 296 passerar i byns nedre del och är starkt trafikerad med hänsyn till sin storlek, framförallt åker här en stor andel tunga fordon.

Bebyggelsens karaktär

En stor del av bebyggelsen i byn består av traditionella gårdsbildningar. Bebyggelse är på flera platser placerad nära gatan men eftersom byn är gles så har inte gatorna karaktären av ett tydligt och smalt gaturum.

Bostadshusen är framförallt i 1,5 våning med sadeltak. Komplementbyggnaderna varierar i storlek från små äldre uthus till större ladugårdar och nyare komplementbyggnader eller äldre tillbyggda uthus med moderna inslag. Både bostadshus och komplementbyggnader har i huvudsak fasader bestående av stående träpanel eller knuttimmer. Färgsättningen består av slamfärger, framförallt röd, och obehandlat trä. Enstaka bebyggelse har fasadmateriell och färgsättning som avviker från bebyggelsen i övrigt.

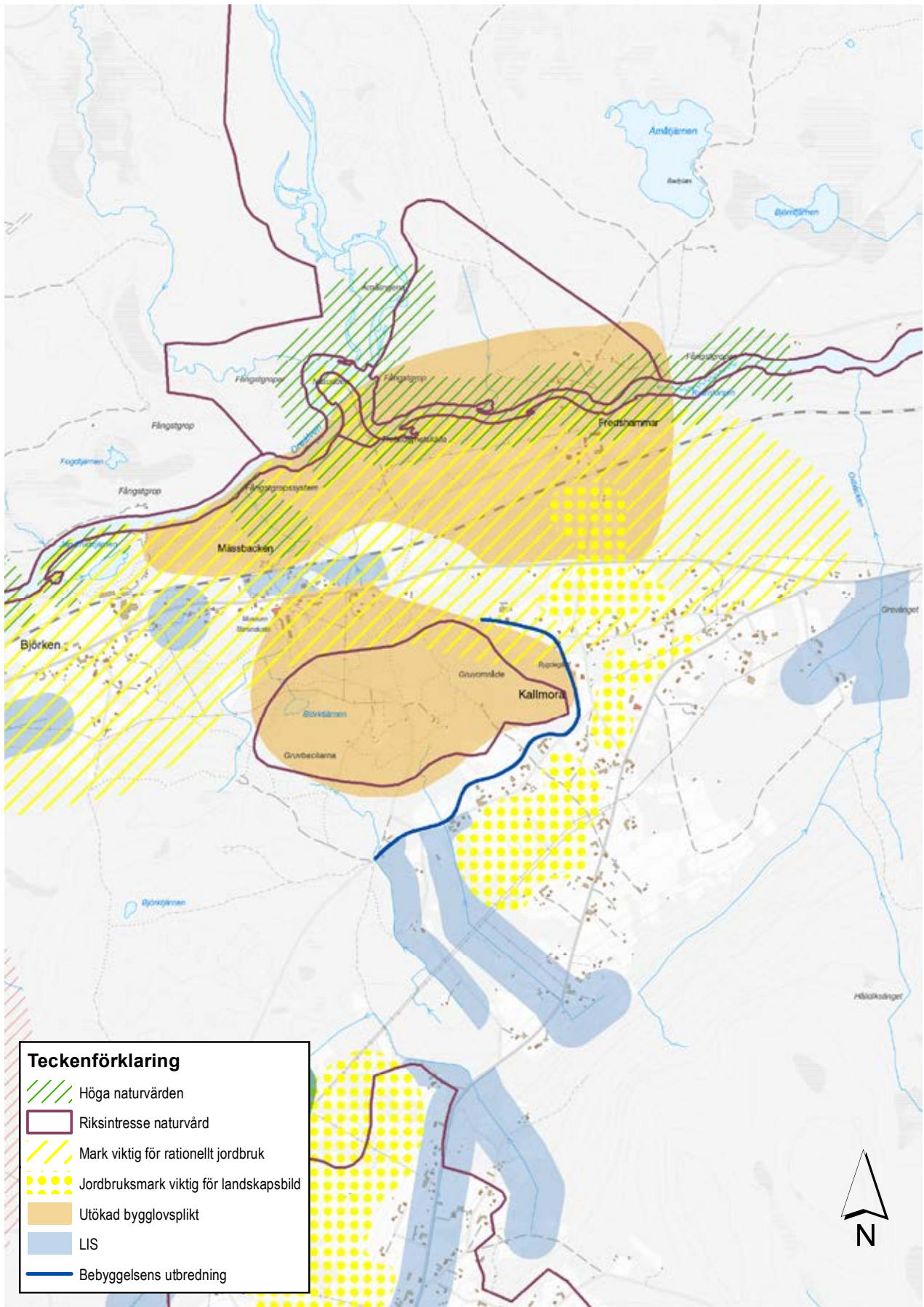
Längs Turistvägen ligger den tidigare folkskolan som idag är bostadshus. Skolan är byggd i nationalromantisk stil, men har de senare åren till viss del förändrats. Den är ändå en historiskt viktig byggnad eftersom den visar den positiva ekonomiska inverkan som Orsa Besparingsskog historiskt har haft på kommunen. Skolans värde förstärks av de likadana skolorna i Slättberg och Torrvål.

Bildförklaring:

Kallmora består av traditionella gårdsbildningar nära vägen, men med gles bebyggelse.

KALLMORA

0 0,25 0,5 1 kilometer

SKATTUNGBYN

Invånarantal:

Drygt 350 invånare

Geografiskt läge:

16 km från Orsa centrum

Kännetecken:

Byn med ett stort ideellt engagemang. En servicepunkt med bland annat skola, förskola, affär, kyrka och drivmedel.

Riktlinjer

- Bebyggelsen får inte växa utanför markerad gräns mot Kallmora.
- Ny bebyggelse ska utformas så att den passar in i byns karaktär.
- Längs särskilt markerad sträcka av väg 296 ska ny bebyggelse stärka bykaraktären med traditionella gårdsbildningar, se kartan på motstående sida samt sidan 64. Gaturummet ska vara tydligt, men på grund av trafiken längs gatan bör byggnader placeras längre från gatan än traditionellt.
- Nya enskilda utfarter mot väg 296 ska om möjligt undvikas.
- Inom byn får vissa bygglovsbefriade åtgärder, exempelvis så kallade "Attefallsåtgärder" inte uppföras utan bygglov, se sidan 71, riktlinjer för Kulturmiljö.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbildningen bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Byutvecklingsplan

Skattungbyn har en byutvecklingsplan som antogs 2014

Skattungbyns bebyggelse klättrar på sluttningen ner mot Oreälven, delvis med utsikt över sjön Skattung. I anslutning till byn finns även viss bebyggelse nere i dalen på båda sidor om Oreälven. Byn ligger inom riksintresset Siljansområdet och odlingslandskapet och bebyggelsen i byn bidrar till riksintressets värden. Skattungbyn är riksintresse för kulturmiljö på grund av sin väl bevarade 1800-talsbebyggelse, och jordbruksmarken i byn är utpekad som riksintresse för naturvård. Norr om Oreälven ligger Skattungbyfältet, ett sanddelta från istiden som är riksintresse för naturvård.

Väg 296 passerar i byns nedre del och är starkt trafikerad med hänsyn till sin storlek, framförallt åker här en stor andel tunga fordon.

Bebyggelsens karaktär

Bebyggelsen i Skattungbyn kan upplevas som blandad men innehåller några tydligt urskiljbara karaktärer. Det finns traditionella gårdsbildningar som framförallt längs väg 296 ligger nära gatan och bildar ett smalt och tydligt gaturum. I de östra delarna av Skattungbyn finns också områden med smala tydliga gaturum, men gårdsbildningarnas tydlighet varierar. Övriga delar av byn är ganska gles och bebyggelsen är samlad i klungor med öppen jordbruksmark mellan.

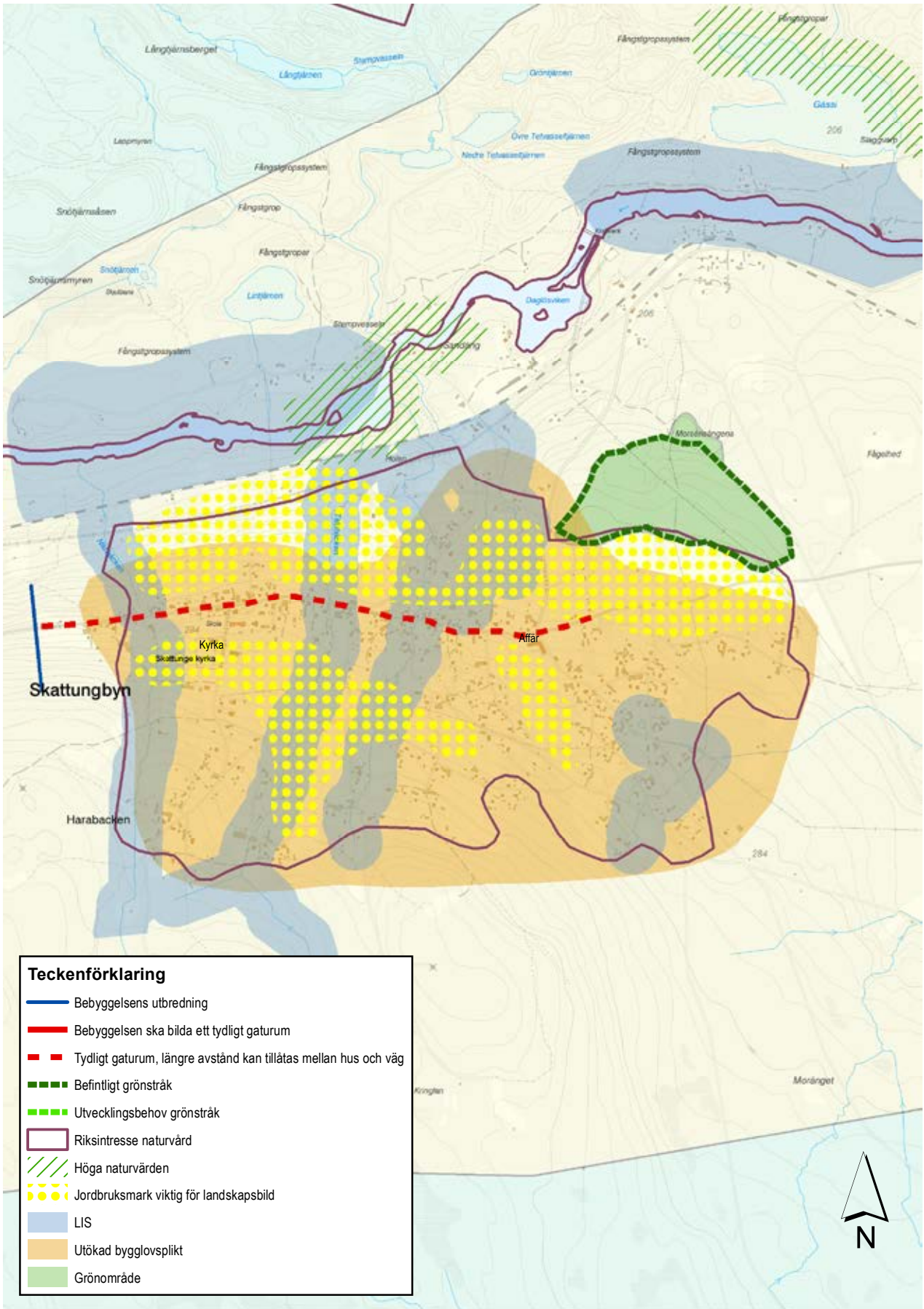
De traditionella gårdsbildningarna har bostadshus framförallt i 1,5–2 våningar med sadeltak. Frontespis (som förstubro eller glasveranda) är vanligt. Komplementbyggnaderna varierar i storlek från små äldre uthus till större ladugårdar och nyare komplementbyggnader eller äldre tillbyggda uthus med moderna inslag. Både bostadshus och komplementbyggnader har i huvudsak fasader bestående av stående träpanel eller knuttimmer. Färgsättningen består av slamfärger, framförallt röd, och obehandlat trä. På grund av höjdskillnaderna är det i vissa områden vanligt med souterrängvåning vilket bidrar till att byggnaderna uppfattas som betydligt större från nedsidan.

I Skattungbyn finns också flera bostadshus från början av 1900-talet uppförda i 1,5 våning med putsad fasad i ljusa färger och mansardtak (brutet tak med flackare takvinkel på övre delen av taket och brantare på nedre delen). Ibland är dessa hus insprängda i övrig bebyggelse och ibland är de placerade mer solitärt med få komplementbyggnader.

SKATTUNGBYN

Teckenförklaring

- Bebyggelsens utbredning
- - - Bebyggelsen ska bilda ett tydligt gaturum
- - - Tydligt gaturum, längre avstånd kan tillåtas mellan hus och väg
- - - Befintligt grönstråk
- . . . Utvecklingsbehov grönstråk
- Riksintresse naturvård
- / / / Höga naturvärden
- . . . Jordbruksmark viktig för landskapsbild
- LIS
- Utökad bygglovplikt
- Grönområde

TORSMO

Invånarantal:

cirka 10 invånare

Geografiskt läge:

25 km från Orsa centrum

Kännetecken:

Byn vid Skattungens strand.

Riktlinjer

- Ny bebyggelse ska utformas så att den passar in i byns karaktär.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbilden bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Torsmo ligger vackert belägen på Skattungens norra strand med jordbruksmark mellan byn och sjön. Det är 8 km till Skattungbyn till vilken Torsmo tidigare var en fäbod. Torsmo ligger inom riksintresset Siljansområdet och odlingslandskapet och bebyggelsen i byn bidrar till riksintressets värden, läs mer på sidan 29. Jordbruksmarken i byn är utpekad som övrigt intresse för friluftslivet.

Bebyggelsens karaktär

Delar av bebyggelsen består av traditionella gårdsbildningar. På flera platser är bebyggelsen placerad nära gatan men eftersom byn är gles och gårdsbildningen är svag på vissa fastigheter så har inte gatorna karaktären av ett tydligt och smalt gaturum. Bebyggelsen är framförallt placerad längs med vägen, förutom några gårdar som ligger placerade ute i jordbruksmarken.

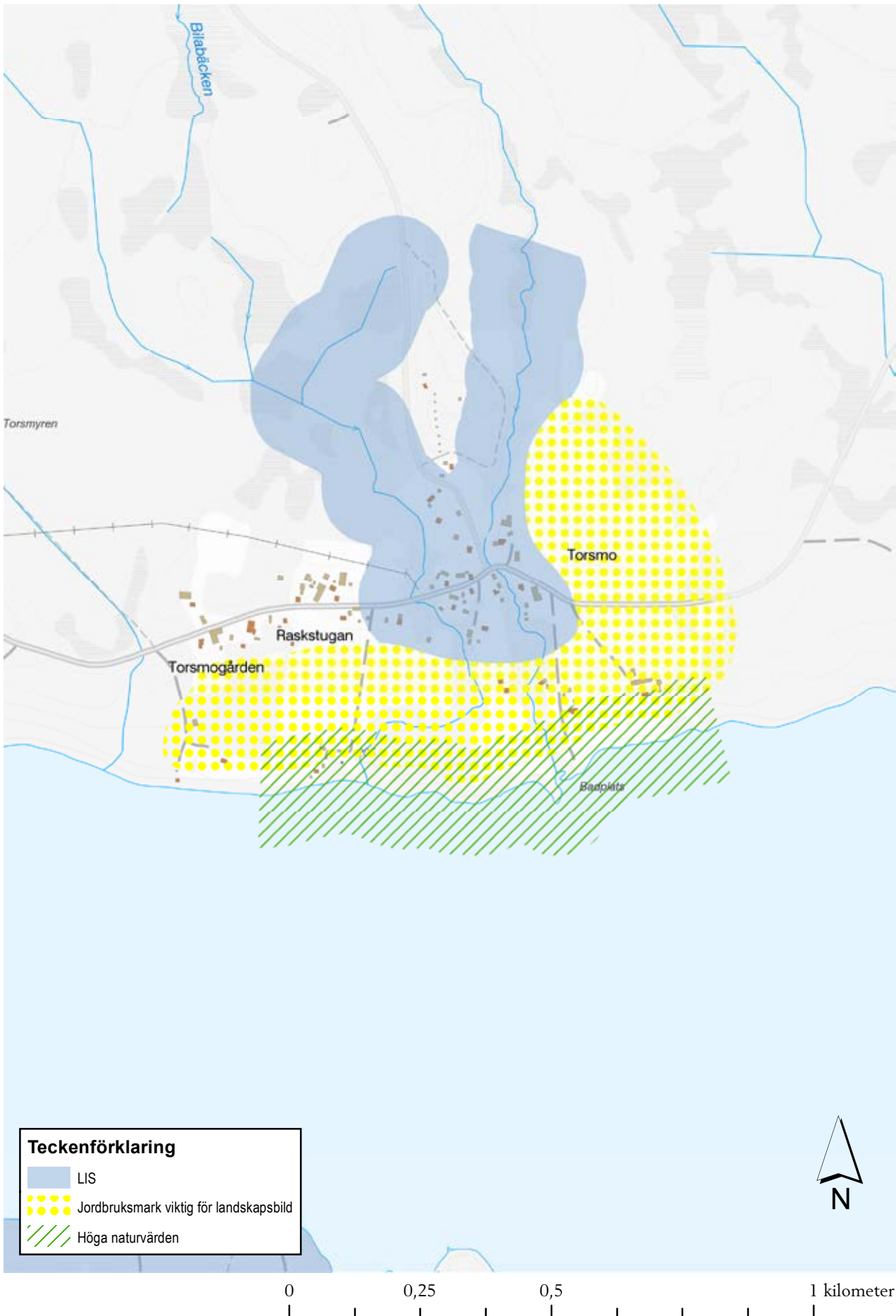
Bostadshusen varierar i storlek från små fäbodstugor med sina mindre komplementbyggnader till större bostadshus i ofta 1,5 våning. Taken är vanligtvis sadeltak, men mansardtak (brutet tak med flackare takvinkel på övre delen av taket och brantare på nedre delen) förekommer. Träfasader av stående träpanel eller knuttimmer dominerar. Färgsättningen består av slamfärger, framför allt röd, och obehandlat trä. Torsmogården, tidigare skola, pensionat med mera, avviker i byggnadsstil och färg från övrig bebyggelse. Intill huvudgatan ligger Raskstugan som är ett av Orsas äldsta boningshus, troligen från 1700-talet.

Bildförklaring:

Bebyggelse av blandad storlek och karaktär längs Torsmovägen.

TORSMO

HEDEN, KALLHOLEN, NEDERBERGA, BJÖRKEN & MÄSSBACKEN

Invånarantal:

sammanlagt knappt 150
invånare

Geografiskt läge:

mellan 5 och 11 km från Orsa
centrum

Kännetecken:

Bybebyggelse längs landsvägen.

Riktlinjer

- Inom riksintresse vid Gruvbackarna får inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser, med undantag för museets och stenhuggeriets verksamheter.
- Ny bebyggelse ska utformas så att den passar in i byns karaktär.
- Nya enskilda utfarter mot väg 296 ska om möjligt undvikas.
- Nyetablering av bebyggelse inom 1 km från Kalkbrottet är olämpligt.
- Jordbruksmark som har potential att brukas rationellt bör inte bebyggas, se riktlinje för jordbruksmark viktig för rationellt jordbruk, sida 113.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbildningen bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Byutvecklingsplan

Nederberga och Björken har en byutvecklingsplan som antogs 2014. Tallhed ingår i byutvecklingsplanen.

Heden, Kallholen, Nederberga, Björken och Mässbacken är byar som ligger längs med väg 296 mellan Orsa och Kallmora. Några av byarna är mer eller mindre sammanvuxna medan andra har en tydligare avgränsning. Byarna ligger inom riksintresset Siljansområdet och odlingslandskapet och delar av bebyggelsen bidrar till riksintressets värden. I Mässbacken ligger riksintresseområdena för både kulturmiljö och naturvård genom Gruvbackarna. Alla byarna ligger helt eller delvis inom riksintresse för kulturmiljö på grund av en stor koncentration av fornlämningar.

Väg 296 passerar genom byarna och är starkt trafikerad med hänsyn till sin storlek, framförallt åker här en stor andel tunga fordon.

Kalkbruket i Kallholen genererar störningar i form av damning, stoft och buller, samt vid sprängningar störningar i form av vibrationer

Bebyggelsens karaktär

Bebyggelsen är av blandad karaktär med inslag av både nyare och äldre bebyggelse. Vissa fastigheter har traditionella gårdsbildningar och ibland ligger även byggnaderna nära vägen. På grund av variationen i bebyggelse har dock inte landsvägen eller andra gator något smalt och tydligt gaturum. Material och färgsättning varierar, men i vissa mindre områden är traditionella gårdsbildningar dominerande. Husen är då framförallt i 1,5 våning med sadeltak. Fasaderna består av främst stående träpanel eller knuttimmer, målade framförallt i slamfärger, framförallt rött eller bestående av obehandlat trä.

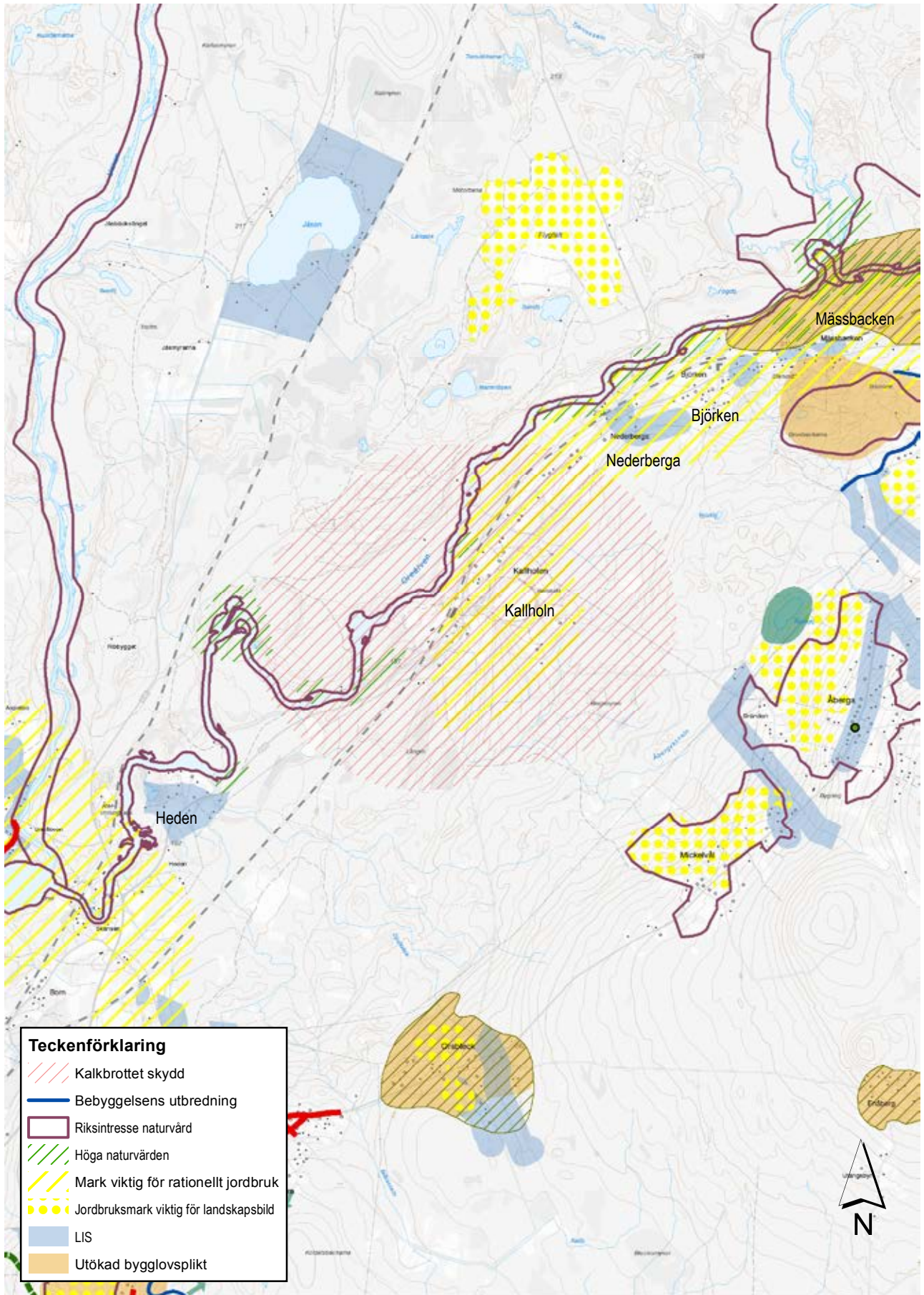
Den övriga bebyggelsen varierar i storlek, material och färgsättning.

Bildförklaring:

Bebyggelse av blandad storlek och karaktär längs väg 296 i Björken.

HEDEN, KALLHOLEN, NEDERBERGA, BJÖRKEN & MÄSSBACKEN

Teckenförklaring

- Kalkbrottet skydd
- Bebyggelsens utbredning
- Riksintresse naturvård
- Höga naturvärden
- Mark viktig för rationellt jordbruk
- Jordbruksmark viktig för landskapsbild
- LIS
- Utökad bygglovsplikt

0 0,5 1 2 kilometer

TALLHED

Invånarantal:

cirka 15 invånare

Geografiskt läge:

14 km från Orsa centrum

Kännetecken:

Tidigare fåbod invid flygfältet.

Riktlinjer

- Ingen ny bebyggelse på flygfältets område. Undantag för bebyggelse kopplad till flygfältets verksamheter eller plantskolan under förutsättning att det inte påverkar flygfältets funktion eller karaktär.
- Ny bebyggelse ska inte placeras närmare flygfältet och motorcross- och endurobanan än nuvarande bebyggelse med hänsyn till buller.
- Ny bebyggelse ska utformas så att den passar in i byns karaktär.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbilden bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Byutvecklingsplan

Tallhed ingår i byutvecklingsplanen för Nederberga, Björken och Tallhed som antogs 2014.

Tallhed är en tidigare fåbod som fick fast bosättning i samband med järnvägens intåg och tillkomsten järnvägsstationen i byn. Söder om byn finns flygfält och plantskola. Idag används flygfältet av fritidsflygare, framförallt olika typer av lättare farkoster. Flygfältet används också för olika evenemang så som festivaler och motortävlingar och i området finns även skjutbanor och bana för motorcross och enduro.

Byn ingår i riksintresset Siljansområdet, men bara enligt 3 kapitlet, inte 4 kapitlet. Detta bedöms inte ha någon betydelse för byns värden för Siljansområdet. Flygfältet ligger även inom Siljansområdet enligt 4 kapitlet och gränsar till riksintresse för kulturmiljö med anledning av en stor mängd fornlämningar.

Bebyggelsens karaktär

Byn Tallhed har en småskalig karaktär med hus i 1 – 1,5 våning. Den äldre bebyggelsen är uppblandad med en del nyare inslag. En del traditionella gårdsbildningar finns. Både bostadshus och komplementbyggnader har i huvudsak fasader bestående av stående träpanel eller knuttimmer. Färgsättningen består av slamfärger, framförallt röd, och obehandlat trä.

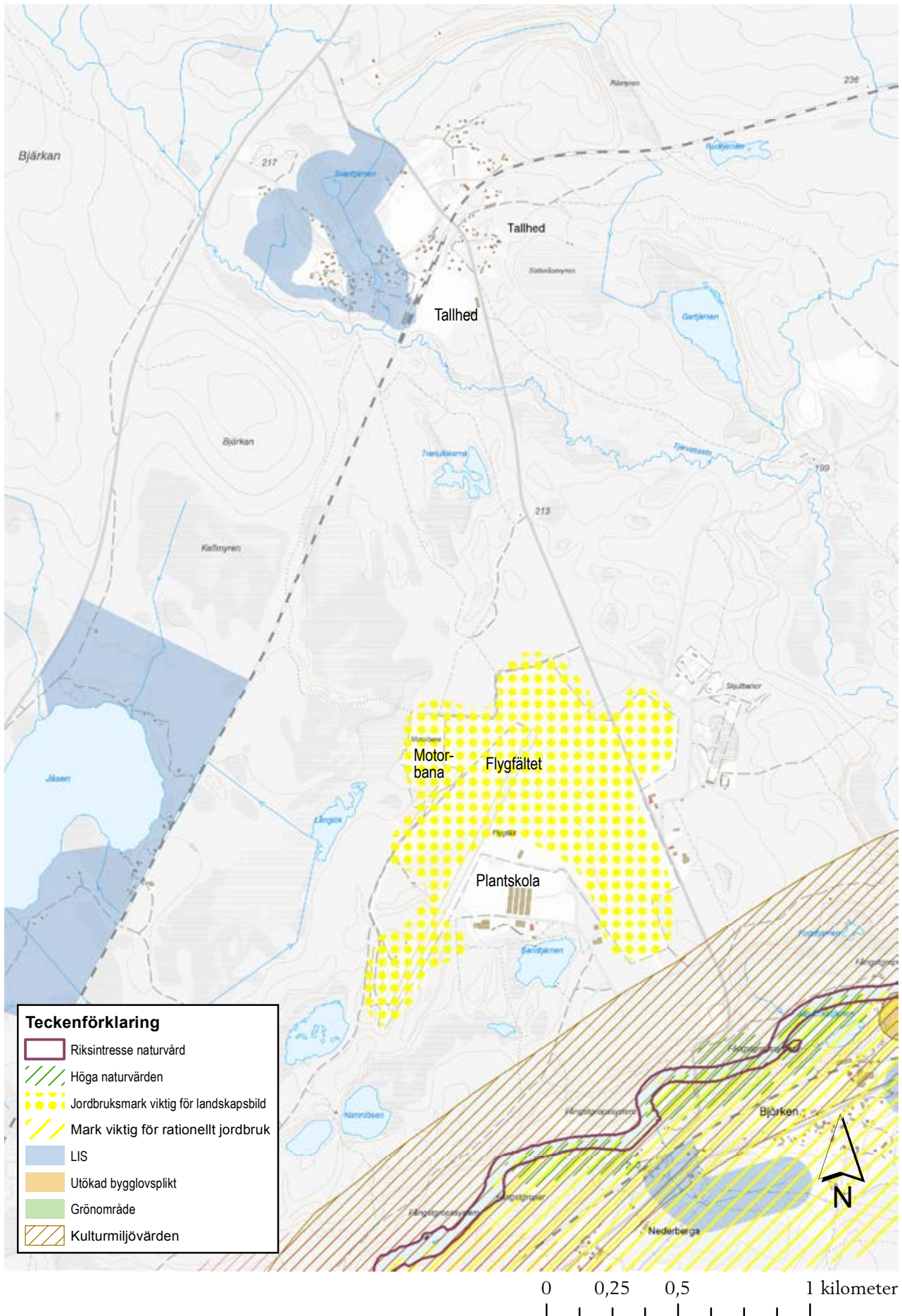
Flygfältet är från andra världskriget och var från början en militär anläggning. För att dölja områdets användning byggdes kulissbyggnader i form av en bondgård i flygfältets södra del. Intill kulissbyggnaderna ligger en plantskola för skogsplantor bestående av flera större byggnader och växthus.

Bildförklaring:

Bebyggelsen i Tallhed är framförallt småskalig

TALLHED

BJUS & HORNBERGA

Invånarantal:

sammanlagt cirka 60 invånare

Geografiskt läge:

mellan 6 och 11 km från Orsa centrum

Kännetecken:

Tidigare fäbodlar bakom knuten från Grönklitts skidanläggning.

Riktlinjer

- Genom byarna bör genomfartsvägen mot Norrbackarna utformas så att den inbjuder till en lägre hastighet, ex. genom så kallad bymiljöväg.
- Utsikten över Bjustjärnen från befintliga fastigheter i Bjus ska beaktas särskilt vid nya exploateringar.
- Ny bebyggelse ska utformas så att den passar in i byns karaktär.
- Ny bebyggelse behöver lämna tillräckligt avstånd till kapellet i Hornberga samt till Hamregården och dess verksamhet.
- Skötselansvar och skötselplan för ormgransbeståndet behöver ses över.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbilden bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Byutvecklingsplan

Bjus och Hornberga har varsin byutvecklingsplan som båda togs fram 2013.

Bjus och Hornberga ligger norr om Orsa på vägen mot de så kallade Norrbackarna i Grönklitt och genomfartstrafiken kan ibland upplevas som intensiv. Genom Bjus går även trafik till en grustäkt utanför Hornberga.

De båda byarna har tidigare varit fäbodlar. Byarna ligger inom riksintresset Siljansområdet och det kvarvarande odlingslandskapet och delar av bebyggelsen bidrar till riksintressets värden. Byarna gränsar även till riksintresse för kulturmiljövård med anledning av en stor mängd fornlämningar. I Hornberga finns ett bestånd av ormgranar som är skyddat som naturminne. Länsstyrelsen och miljökontoret gör insatser för att motverka att ormgranarna kvävs av omkringväxande skog.

Bebyggelsens karaktär

Bebyggelsen i byarna är av blandad karaktär med en del äldre inslag och traditionella gårdsbildningar. Husens storlek varierar från mindre fäbodstugor till större bostadshus. I Bjus ligger bebyggelsen placerad i en sluttning ovanför Bjustjärnen. I Hornberga är bebyggelsen placerad kring äldre odlingsmark mellan övre och nedre vägen. I den norra delen ligger ett kapell placerat på en höjd och i byns lägre delar i öster ligger lägergården Hamregården.

Både bostadshus och komplementbyggnader har i huvudsak fasader bestående av stående träpanel eller knuttimmer. Färgsättningen består av slampfärger, framförallt röd, och obehandlat trä.

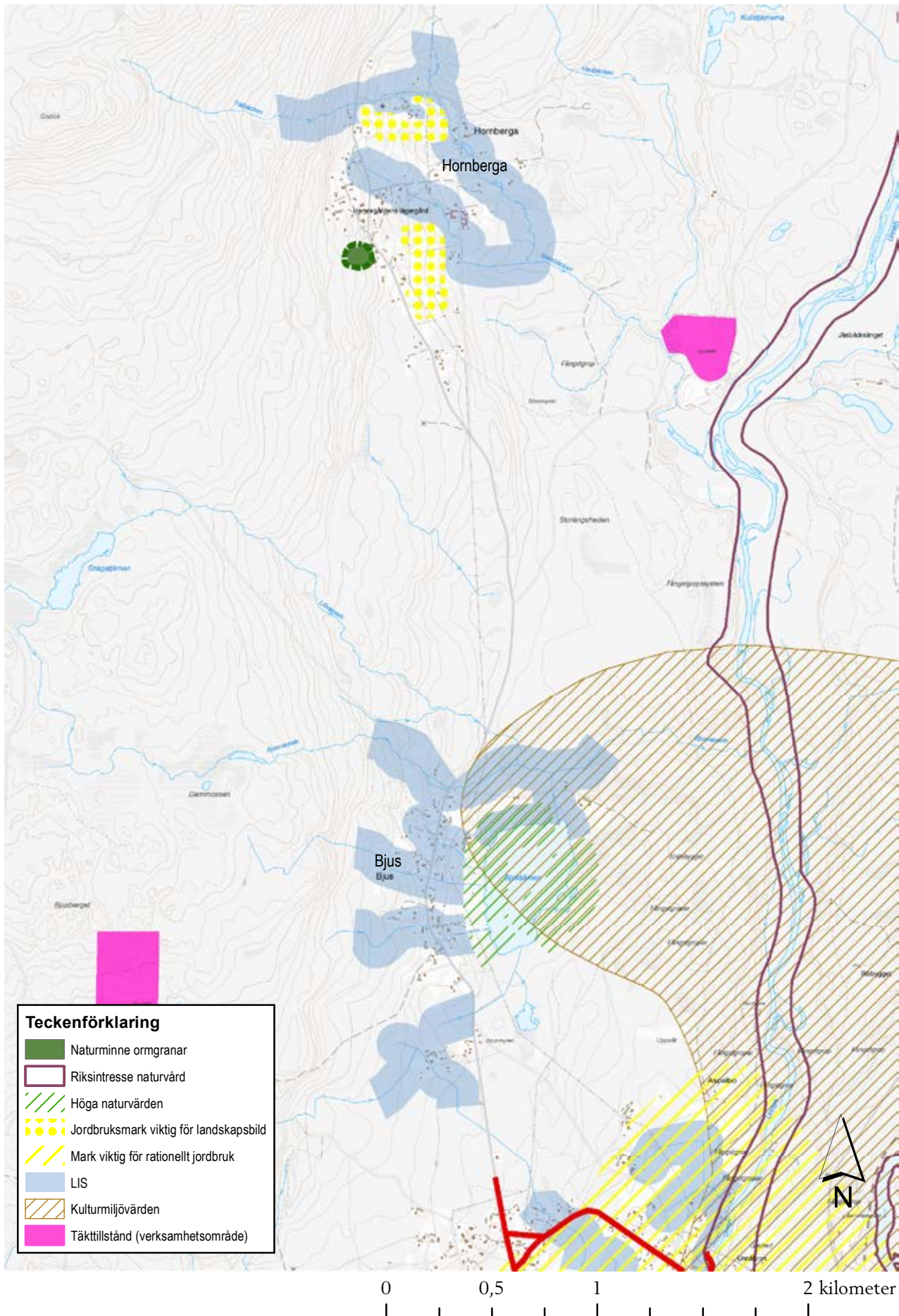

Bildförklaring:

I Bjus ligger bebyggelsen på sluttningen ovanför Bjustjärnen.

BJUS & HORNBERGA

FRYKSÅS

Invånarantal:

cirka 15 invånare

Geografiskt läge:

13 km till Orsa centrum

Kännetecken:

Turismens vagga i Orsa kommun.

Riktlinjer

- Bebyggelsen får inte växa utanför markerad gräns.
- Ny bebyggelse ska stärka bebyggelsens karaktär med traditionella gårdsbildningar. Längs markerad gata ska bebyggelsen bilda ett tydligt och smalt gaturum.
- Ny bebyggelse ska utformas så att den passar in i byns karaktär.
- Markerade öppna områden bör inte bebyggas.
- Detaljplan eller områdesbestämmelser med bland annat utökad lovplikt bör tas fram för området.
- I Fryksås får vissa bygglovsbefriade åtgärder, exempelvis så kallade "Attefallsåtgärder" inte uppföras utan bygglov, se sidan 71, riktlinjer för Kulturmiljö.

Fryksås är en före detta fäbod, enligt belägen i skogen norr om Orsa med otrolig utsikt över Orsajön och Siljan. Hela bebyggelseområdet är historiskt och miljömässigt värdefullt eftersom det på ett tydligt sätt visar hur nationalromantiken och den framväxande turismen i början av 1900-talet idealiserade den gamla fäbodmiljön och dess vackra läge på berget. Förändringarna som skett och den karaktär som området har idag är ett resultat av en gentrifiering. Medan stora delar av fäbodens värden har gått förlorade har andra värden tillkommit som kan visa avstampet som turismens framväxt i området tagit i den tidigare traditionella fäbodmiljön. Den traditionella fäbodkaraktären är tydligast längs den centrala gatan. Skogen kring Fryksås och karaktären längs vägen från Hansjö är viktig för hur miljön i Fryksås upplevs.

Fryksås ingår i riksintresset Siljansområdet och bebyggelsen och dess historiska utveckling är en mycket viktig del av riksintressets värden. Hela området är klassad som övrig kulturhistorisk lämning, vilket motsvarar fornlämning.

Bebyggelsens karaktär

Stora delar av bebyggelsen har karaktären av äldre fäbodbebyggelse med smala, tydliga gaturum och traditionella gårdsbildningar längs enkla grusade gator.

Fasader består av trä, framförallt knuttimmer, men även stående träpanel. Färgen är obehandlat trä alternativt gråbruna eller bruna färgtoner. Taken består av röda tegelpannor, eller ibland av röd eller galvad plåt. Fönstren är spröjsade och fönsterkarmarna är ofta målade i dova färger. Många hus har så kallade kronskorstenar. Bebyggelsen är framförallt i 1 - 1,5 våning med eventuell souterrängvåning. Komplementbyggnaderna är generellt mindre i storlek än bostadshusen. Hotell och andra besöksanläggningar är betydligt större och avviker i storlek från övrig bebyggelse.

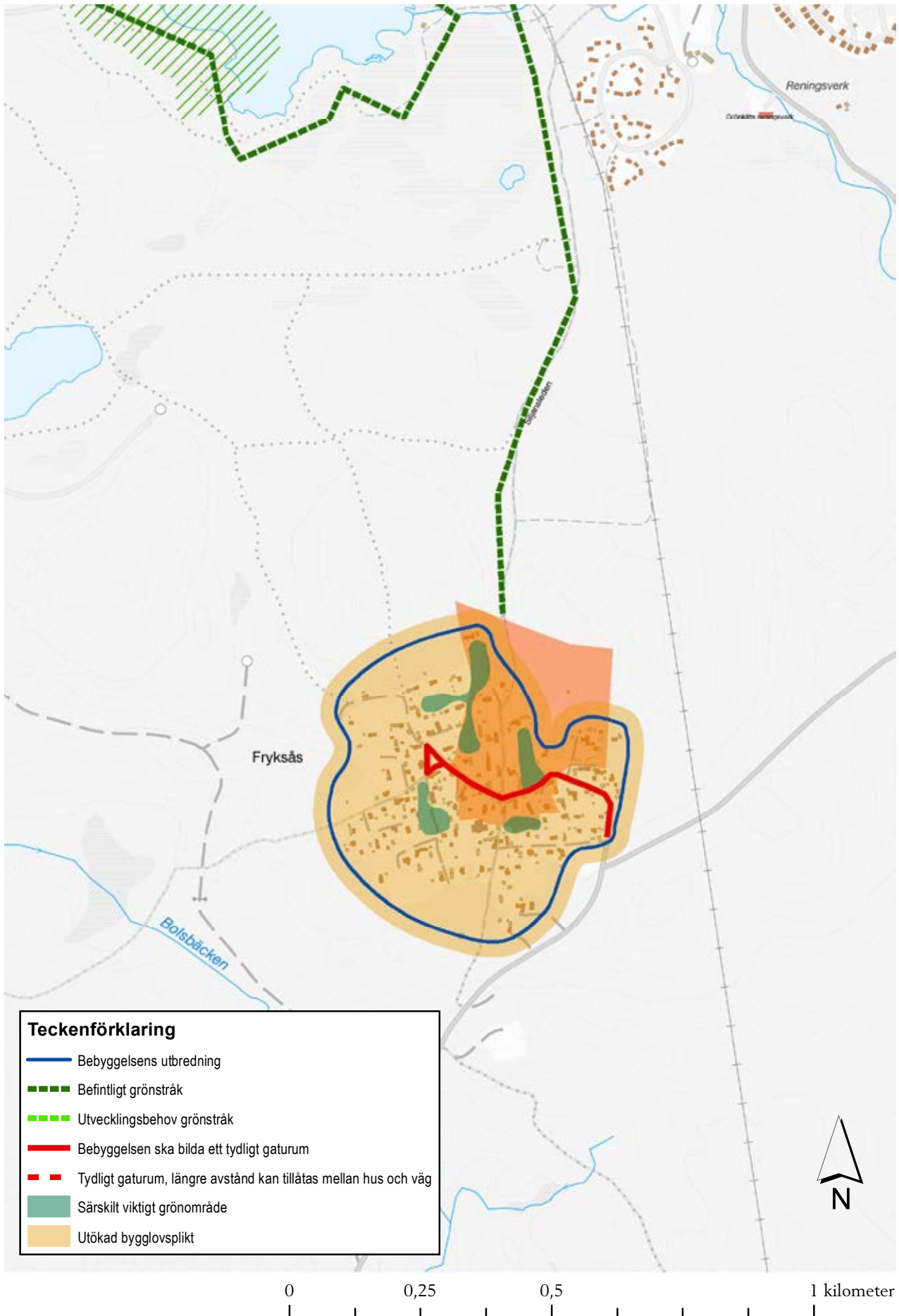
Bebyggelse som avviker från denna karaktär finns men ska inte vara normgivande för nytillkommande bebyggelse. Takkupor och höga grunder ska anses avvikande, liksom stora glasade partier i fasaden.

Bild till höger: Traditionell bebyggelse med gårdsbildningar och låga hus.

Foto: Liselott Länsmans

FRYKSÅS

HANSJÖ

Invånarantal:

knappt 500 invånare

Geografiskt läge:

4 km från Orsa centrum

Kännetecken:

Jordbruksby belägen i skogsranden.

Riktlinjer

- Längs särskilt markerade vägar ska ny bebyggelse stärka bykaraktären med traditionella gårdsbildningar och ett smalt gaturum, se kartan på motstående sida samt avsnittet om gårdsbildningar sidan 64.
- Ny bebyggelse ska utformas så att den passar in i byns karaktär.
- Jordbruksmark som har potential att brukas rationellt bör inte bebyggas, se riktlinje för jordbruksmark viktig för rationellt jordbruk, sida 113.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbilden bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Hansjö ligger strax norr om Orsa och gränsen mellan Orsa och Hansjö är nu för tiden inte helt tydlig. Byn ingår i riksintresset för Siljansområdet och odlingslandskapet och bebyggelsen bidrar till riksintressets värden. En mindre del av Hansjö ingår också i riksintresse för kulturmiljövården med anledning av en stor mängd fornlämningar.

Bebyggelsens karaktär

Längs stora delar av gatorna i byn består bebyggelsen framförallt av traditionella gårdsbildningar och ett smalt och tydligt gaturum. Bebyggelsen ligger uppdragen mot skogskanten och i enstaka klungor ute på den öppna jordbruksmarken. Detta gör att det blir naturliga luckor i de tydliga gaturummen.

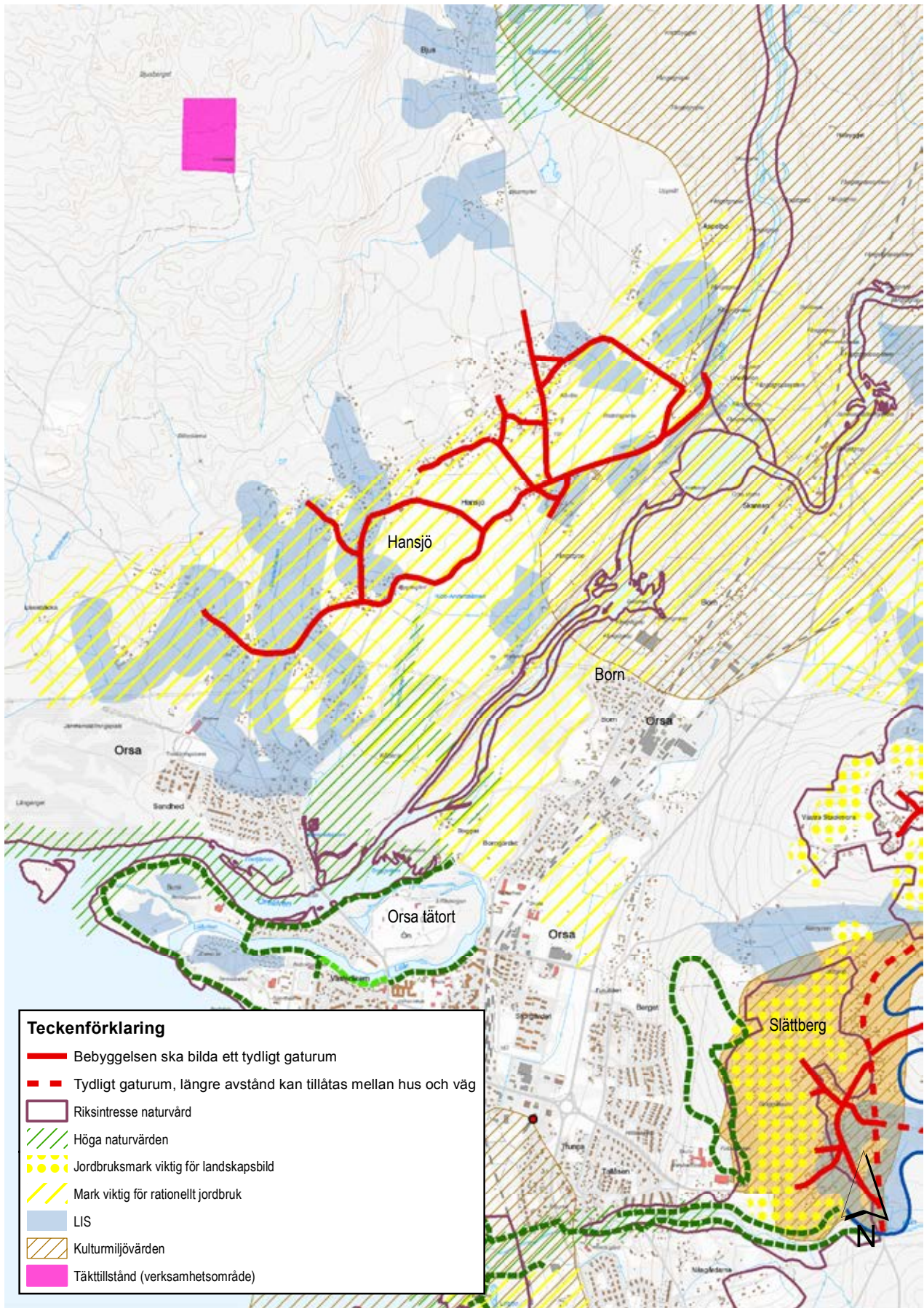
Traditionella gårdsbildningar består ofta av bostadshus i 1,5 – 2 våningar. Komplementbyggnaderna varierar i storlek från små äldre uthus till större ladugårdar och nyare komplementbyggnader eller äldre tillbyggda uthus med moderna inslag. Träfasader är vanligast, främst stående träpanel eller knuttimmer och även om den röda slamfärgen är vanlig förekommer många ljusa bostadshus, varav en del har putsade fasader. Taken är sadeltak eller mansardtak (brutet tak med flackare takvinkel på övre delen av taket och brantare på nedre delen), de senare är ibland halvvalmade (har takvinkel även över husets gavlar).

Bildförklaring:

Bebyggelse av varierad karaktär i skogskanten.

HANSJÖ

0 0,5 1 2 kilometer

BÄCKA

Inväningarantal:

under 10 invånare

Geografiskt läge:

6 km till Orsa

Kännetecken:

Vid vattnet, med halva byn i grannkommunen.

Riktlinjer

- Ny bebyggelse ska utformas så att den passar in i byns karaktär.
- Ny bebyggelse ska inte uppföras utanför markerad gräns, mellan herrgården och Orsasjön.
- I Bäcka får vissa bygglovsbefriade åtgärder inte uppföras utan bygglov, se sidan 71, riktlinjer för Kulturmiljö.
- På jordbruksmark viktig för landskapsbilden bör inte nya byggnader uppföras på obebyggda fastigheter eller utanför befintliga tomtplatser. Om exploatering ska kunna medges ska en särskild utredning påvisa att detta inte påverkar utsikten eller byns karaktär negativt, se sida 113.

Bäcka ligger på gränsen mellan Orsa och Mora kommuner. Byn ingår i riksintresset för Siljansområdet. Området kring Bäcka herrgård är utpekad som övrigt intresse för kulturmiljövården. Herrgårdsmiljöns kulturmiljövården bidrar till viss del till riksintresset Siljansområdets värden.

Bebyggelsens karaktär

Den största andelen bostadsbebyggelse ligger i Mora kommun. I Orsa kommun ligger Bäcka herrgård, med en grupp stugor bredvid samt ett fåtal bostadshus med komplementbyggnader.

Bäcka herrgård med sina annexbyggnader är väl bevarad med sina vitrappade byggnader i nyklassisk stil. Jordbruksmarken bakom herrgården ger intrycket av att herrgården ligger på en höjd och öppningen i bebyggelsen nedanför vägen ger herrgården en fin kontakt med Orsasjön.

LIS-område

På Näsudden föreslås LIS-område för camping/stugby. En camping/stugby i detta läge är ett bra komplement till befintliga besöksanläggningar i Orsa kommun. Området ska detaljplaneläggas för att säkra upp allmänhetens tillgång till udden och dess strandområden.

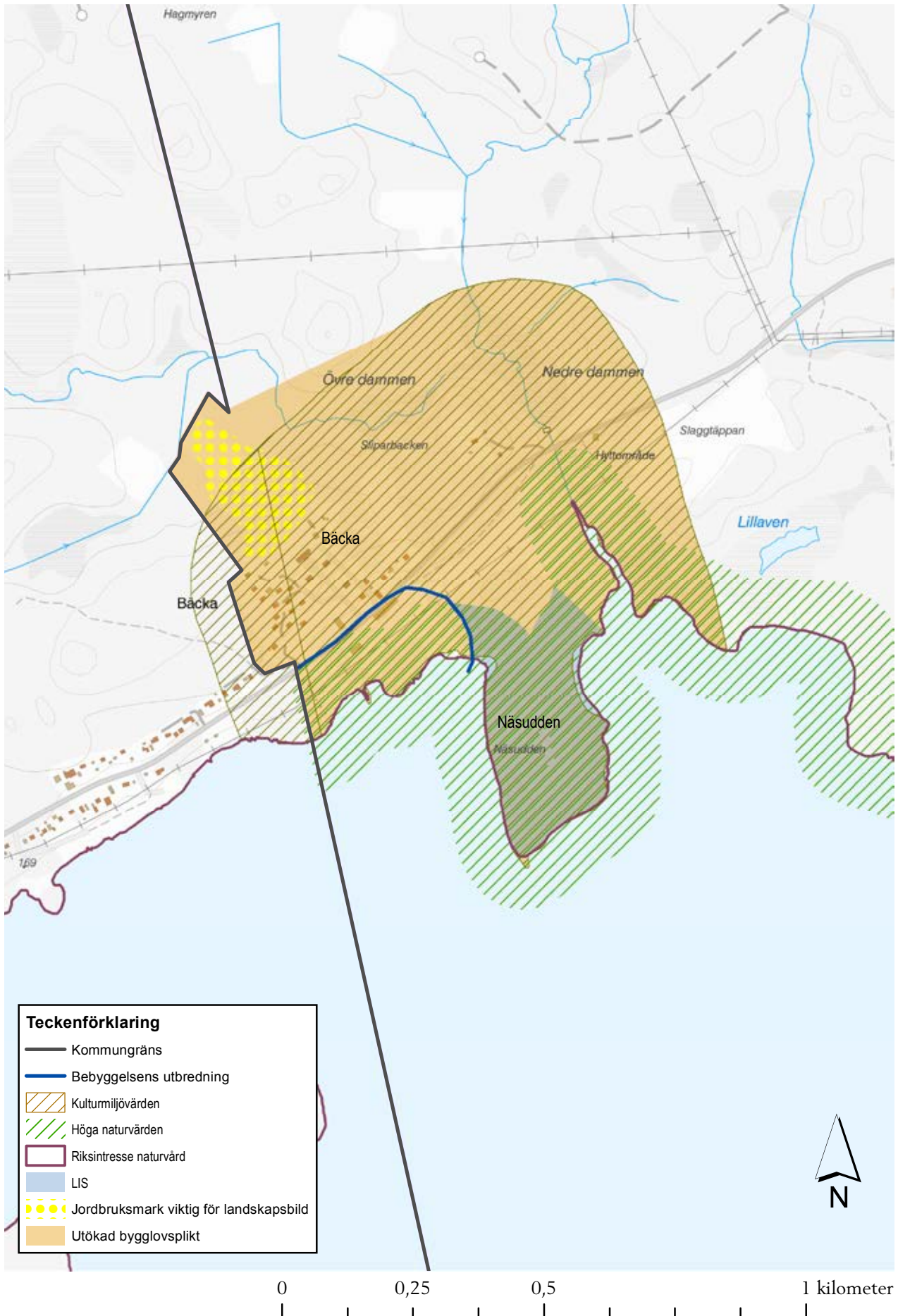
Näsudden har i den översiktliga naturvärdesinventeringen som genomförts visat sig ha höga naturvärden. Dessa värden finns framförallt närmast stranden och kan hanteras i detaljplaneläggning.

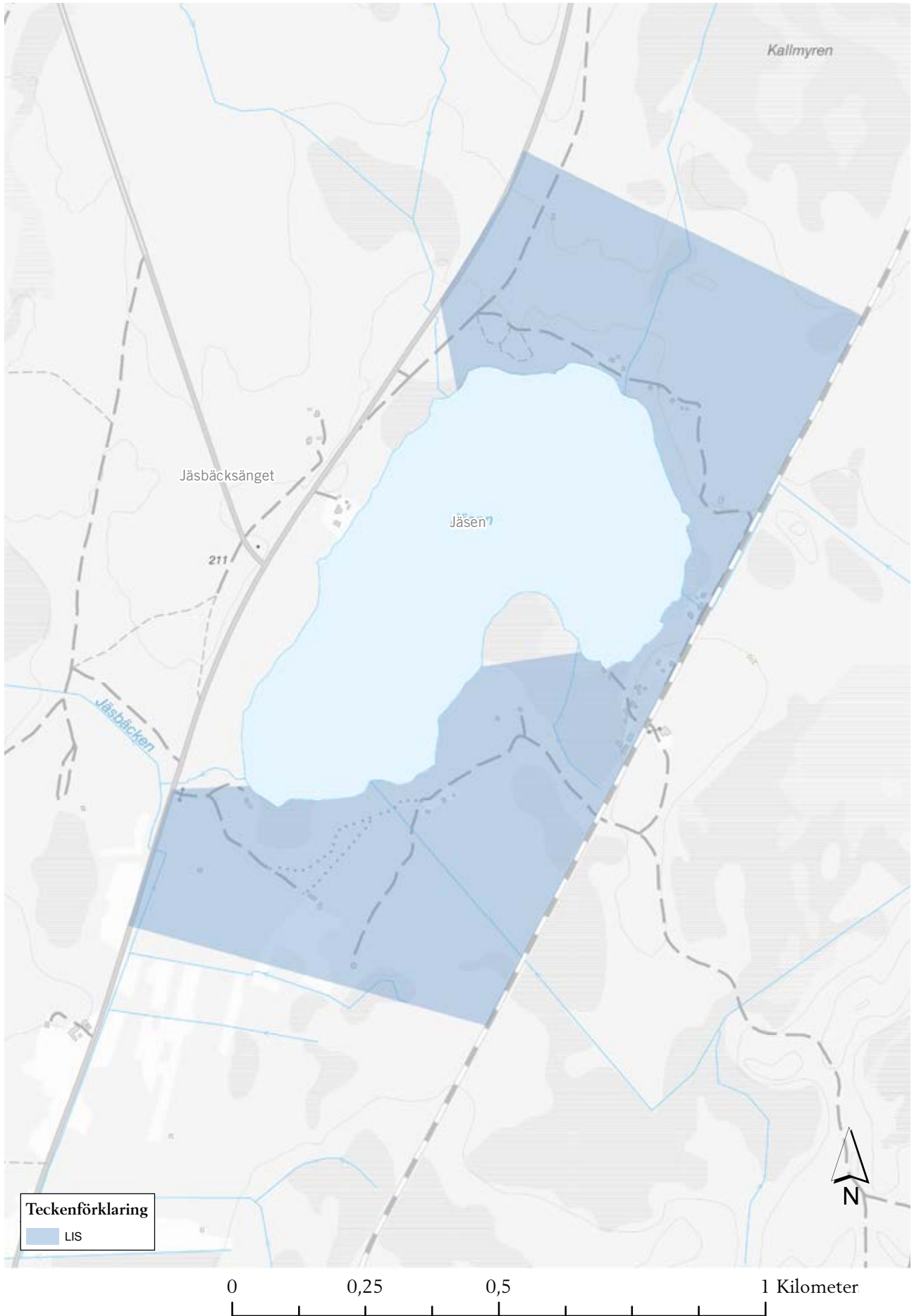
Bildförklaring:

På Näsudden föreslås LIS-område för camping/stugby.

BÄCKA

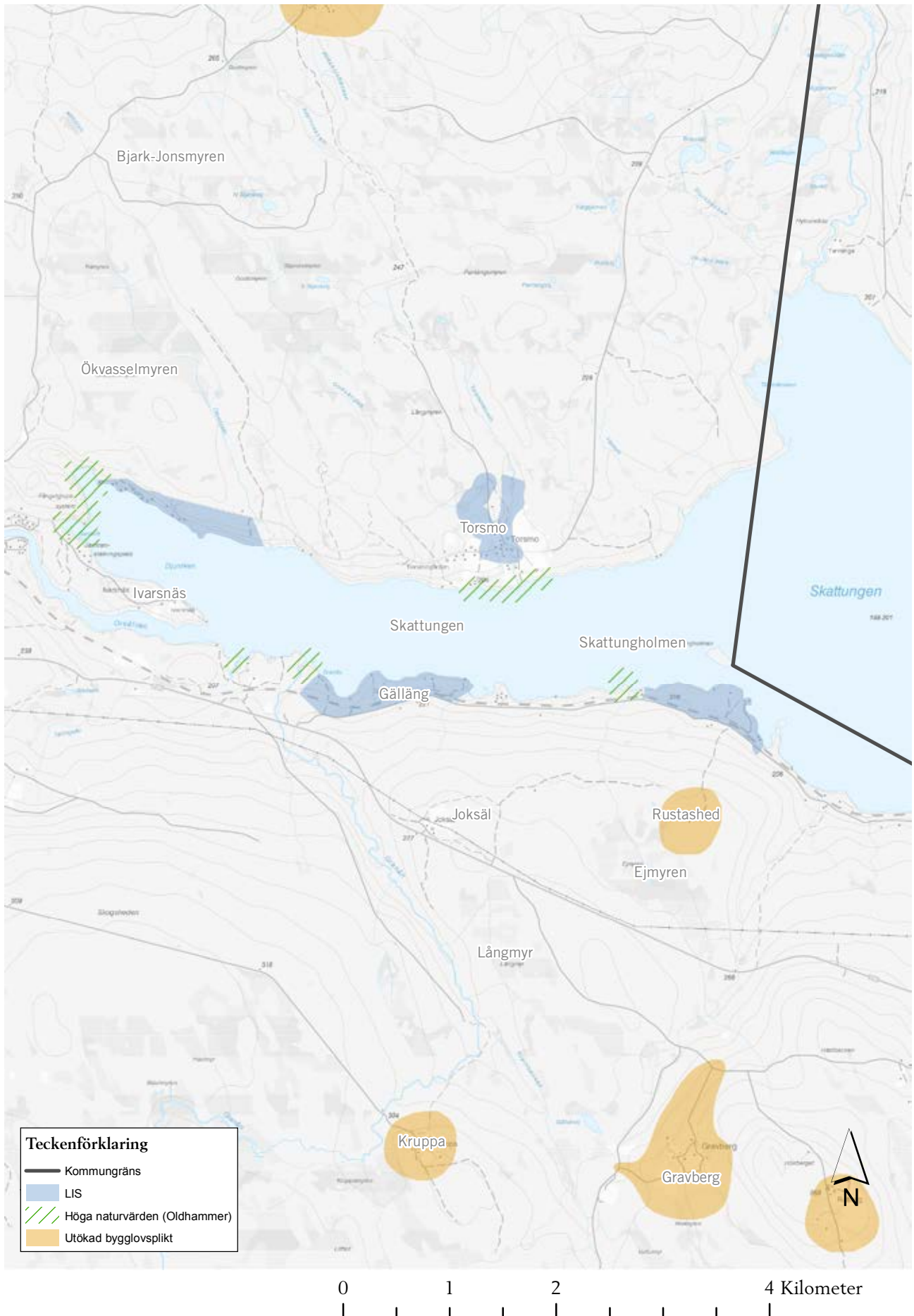
JÄSEN

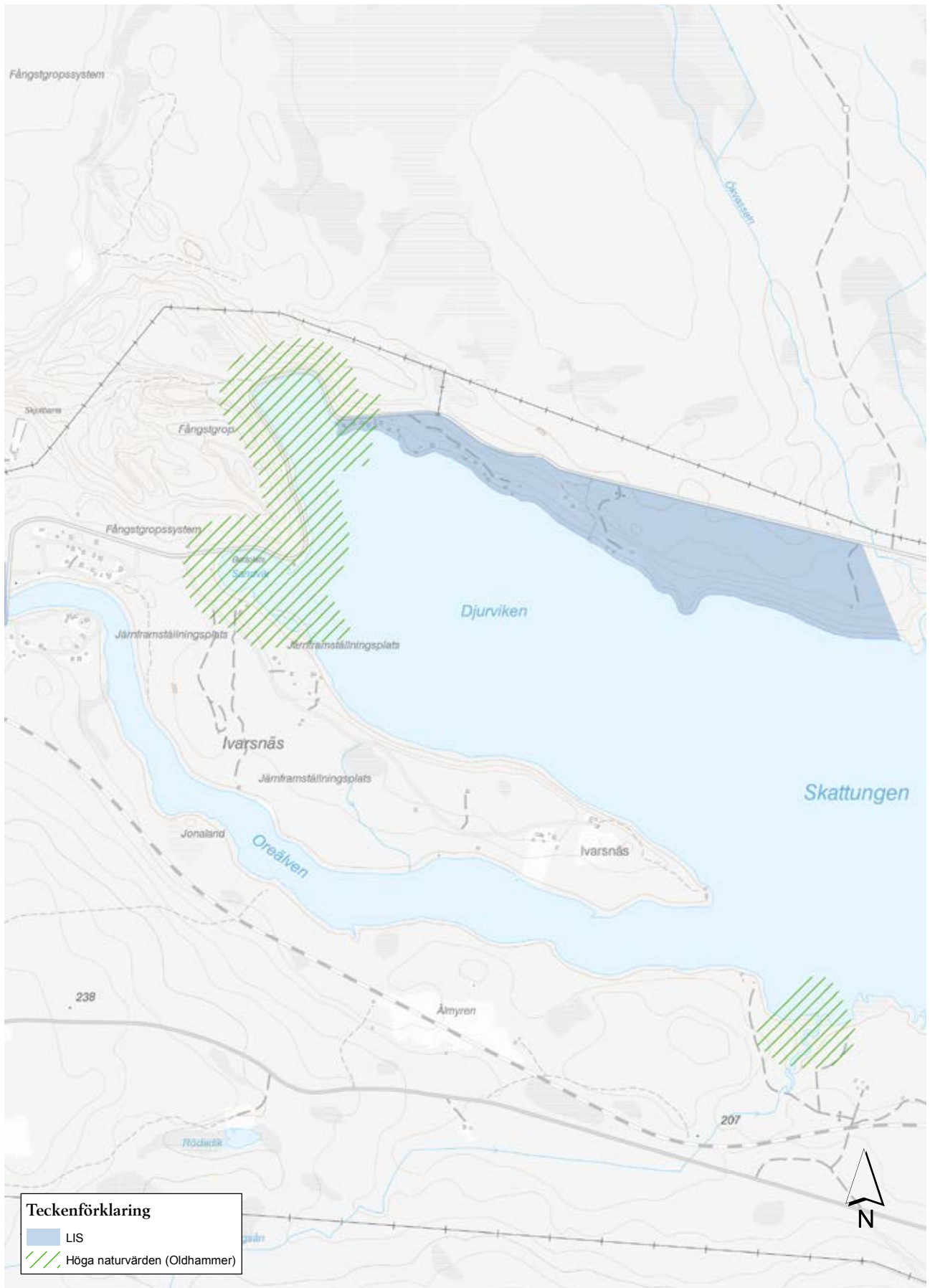
DEL 2 - PLANFÖRSLAG

SÖDRA SKATTUNGEN

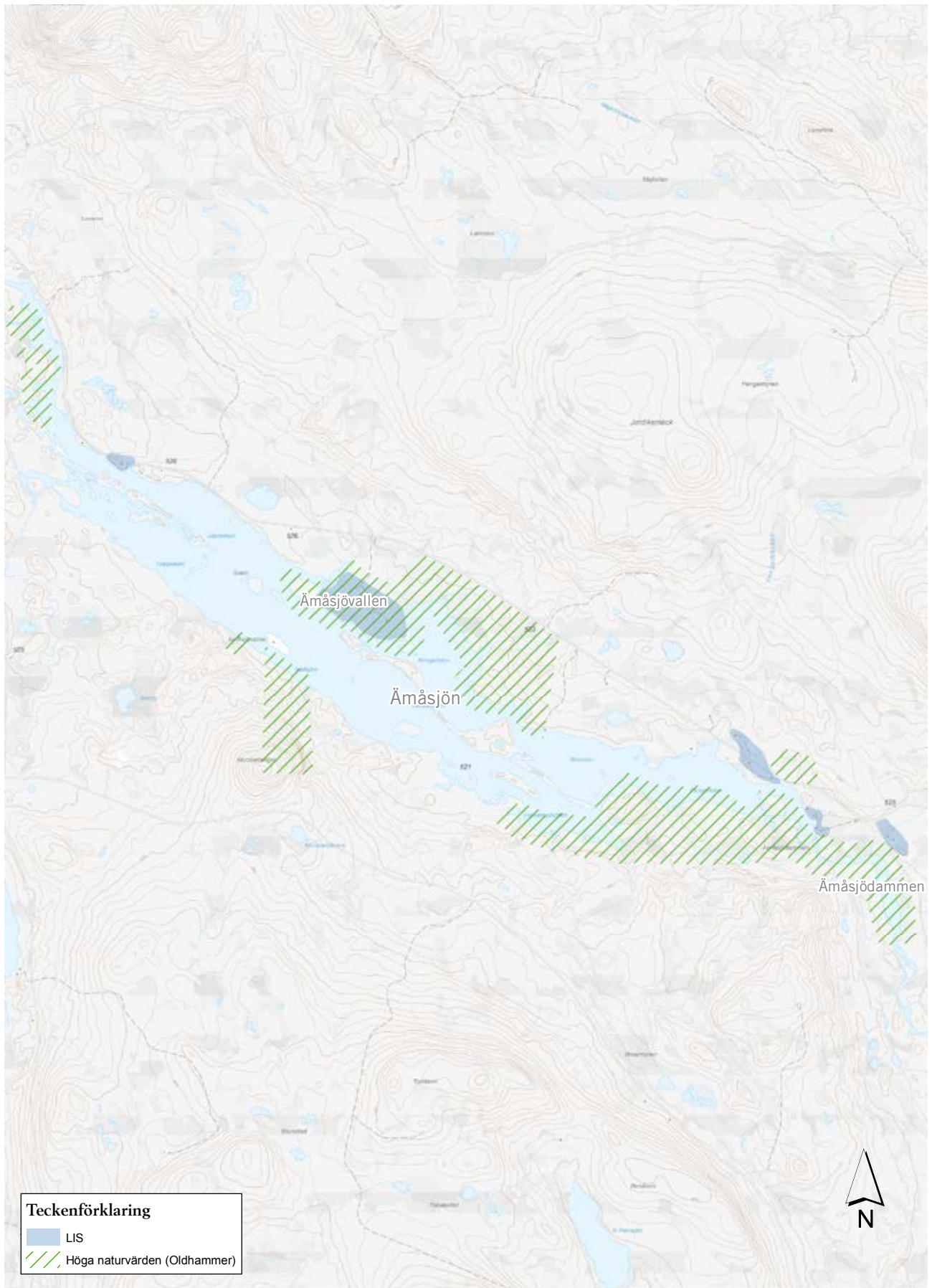

DJURVIKEN

DEL 2 - PLANFÖRSLAG

ÄMÅSJÖN

0 0,5 1 2 Kilometer

DEL 3 KONSEKVENSER

PLANENS PÅVERKAN

En miljökonsekvensbeskrivning används för att få en helhetsbild av den miljöpåverkan som en planerad verksamhet kan medföra. Enligt 6 kapitlet i miljöbalken ska planer eller program miljöbedömas om dess genomförande har en betydande miljöpåverkan. Varje ny översiktsplan ska ha en miljökonsekvensbeskrivning.

Syftet med en miljökonsekvensbeskrivning är att redovisa och utreda de miljökonsekvenser som ett genomförande av översiktsplanen kan antas medföra. Konsekvensbeskrivningen ska även ange hur planen påverkar möjligheten att uppfylla de sexton nationella miljö-kvalitetsmålen eller om målen motverkas. Detsamma gäller hur planen påverkar de elva folkhälsomålen.

I följande avsnitt presenteras översiktligt kommunens syn på konsekvenserna av visionen, strategierna och rekommendationerna i översiktsplanen.

Miljökonsekvensbeskrivningen ska enligt 6 kap. 12§ Miljöbalken innehålla:

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program.
2. en beskrivning av miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen, programmet eller ändringen inte genomförs,
3. en beskrivning av miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
4. en beskrivning av relevanta befintliga miljöproblem som har samband med ett sådant naturområde som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön,
5. en beskrivning av hur relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljö hänsyn beaktas i planen eller programmet.
6. en beskrivning av den betydande miljö påverkan som kan antas uppkomma med avseende på biologisk mångfald, befolkning, människors hälsa, djurliv, växtliv, mark, vatten, luft, klimatfaktorer, materiella tillgångar, landskap, bebyggelse, forn- och kulturlämningar och annat kulturarv samt det inbördes förhållandet mellan dessa miljö aspekter,
7. en beskrivning av de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra eller motverka betydande negativ miljö påverkan,
8. en sammanfattande redogörelse för hur bedömningen gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
9. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljö påverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och en icke-teknisk sammanfattning av de uppgifter som anges i 1-9.

BAKGRUND

Orsa kommun är belägen i norra Dalarna vid Orsasjöns nordligaste strand, och angränsar till Mora kommun i söder och sydväst, Rättviks kommun i öster och Ljusdals kommun i norr. Orsa och Skattungbyn är de största tätorterna i kommunen.

Orsa kommun är cirka 1 258,67 hektar stor till ytan och har cirka 6 750 invånare (2015). I tätorten Orsa bor det cirka 5308 invånare respektive 295 i Skattungbyn.

Syfte

Orsas nya översiktsplan är framtagen för att beskriva övergripande mål, strategier och planeringsriktlinjer för att styra användningen av mark- och vattenområden inom kommunens gränser. Strategierna och riktlinjerna är framtagna för att bidra till att konsekvenserna av planens genomförande blir positiva för så väl miljön, socialt och ekonomiskt.

Genomförandet av planen kan ge både positiva och negativa miljöeffekter och bägge delarna redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen. Beskrivningen ska peka på vilka konsekvenser som behöver studeras och redovisas i fortsatt planering.

Syftet med miljökonsekvensbeskrivningen är att identifiera och integrera miljö aspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas. En miljökonsekvensbeskrivning ska beskriva de direkta eller indirekta effekterna som en planerad verksamhet eller åtgärd kan medföra på den biologiska mångfalden, befolkningen, människors hälsa, djurlivet, växtlivet, marken, vattnet, luften, klimatfaktorerna, materiella tillgångar, landskapet, bebyggelsen, forn- eller kulturlämningar samt kulturarvet. Beskrivningen ska också identifiera och beskriva de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra eller motverka betydande negativ miljö påverkan. En samlad bedömning av dessa effekter på människors hälsa och miljön ska finnas beskriven utifrån vad som framkommit i miljökonsekvensbeskrivningen (MB 6:3).

Metod och process

Miljökonsekvensbeskrivningen har ett likartat upplägg som översiktsplanen. Visionen, strategierna och planförslaget har konsekvensbeskrivits. Utöver dessa fokuserar konsekvensbeskrivningen på miljö kvalitetsnormerna för luft, vatten och buller. Bedömningen har gjorts av hur översiktsplanen följer de nationella och regionala miljö kvalitetsmålen och hållbarhetsperspektiven. Miljökonsekvenserna bedömdes i första hand utifrån ett helhetsperspektiv.

Miljöförhållanden, miljöns- och bebyggelsens sannolika utveckling om den nya översiktsplanen inte genomförs, behandlas i nollalternativet.

Översiktsplaneringen är en fortlöpande process där analyser av miljö aspekter och bedömningar av olika slag görs successivt under en längre tidsperiod. Arbetet med miljökonsekvensbeskrivningen har skett parallellt med arbetet att ta fram översiktsplanen. Därför är det inte en färdig miljökonsekvensbeskrivning som presenteras i samrådsförslaget. Samrådsförslaget innehåller en beskrivning av de sociala, ekonomiska och miljömässiga konsekvenserna av planförslaget. Miljökonsekvensbeskrivningen, avgränsningen, nollalternativet och detaljeringsnivån har arbetats fram och samrått med kommunala förvaltningar och Länsstyrelsen.

Planprocessen

Efter det att ett preliminärt planförslag och miljökonsekvensbeskrivning har upprättats godkänns översiktsplanen för samråd av Kommunstyrelsen. Därefter bearbetas planförslaget utifrån de yttranden som lämnats in i samband med samrådet.

När planförslaget har bearbetats efter samrådet ställs översiktsplanen ut på utställning och justeras en sista gång. Om det inte har skett en väsentlig ändring av planförslaget efter samrådet behöver översiktsplanen inte ställas ut för utställning. Slutligen är det Kommunfullmäktige som kan besluta om att anta planen.

Åtgärder för att hindra/minska negativ miljöpåverkan

Översiktsplanen är ett vägledande dokument som visar kommunens vision om den framtida utvecklingen, och påverkar kommande beslut som fattas i kommunen. Dock innebär den översiktliga planeringen inga garantier för att åtgärderna som beskrivs genomförs. En av de stora vägledande inriktningarna i Orsa översiktsplan med utsikt mot år 2035 är att besöksnäringen ska få utrymme att fortsätta växa. Utbyggnaden ska ske i närheten av befintliga arenor för besöksnäringen.

SAMLAD BEDÖMNING

Översiktsplanen ska möjliggöra för bland annat boenden i attraktiva lägen, som ska bidra till att vända det nedåtgående befolkningsantalet till en långsam men stadig ökning. För att vara en bra och attraktiv boendekommun krävs ett varierat utbud av boende och förutsättningar för en meningsfull fritid kompletterad med bra offentlig och kommersiell service. Den gällande översiktsplanen från år 1994 behandlar till viss del behovet av attraktiva boendelägen, men behöver kompletteras med förutsättningar för hur besöksnäringen ska utvecklas. Huvudinriktningen ska exempelvis vara att skidanläggningen i Grönklitt och Fryksås ska kunna växa och utvecklas samtidigt som antalet tätortsnära rekreationsområden ökar.

I översiktsplanen finns det också förslag på hur gång- och cykeltrafik, kollektiv- och övrig trafik ska kunna vidareutvecklas. Utvecklingen ska kunna stärka kommunens roll i den demografiska utvecklingen.

Miljökonsekvenser

En sammanfattande bedömning av miljökonsekvenserna är att planförslaget ger övervägande positiva konsekvenser. Andelen jordbruksmark som tas i anspråk för ny exploatering och påverkan på landskapsbilden är liten på grund av värnandet av kulturmiljön, kulturarvet och bymiljöerna. Andelen mark som nyttjas för besöksnäringen och rekreation ökar. Orsa kommun har en hög tillgång på rekreationsmöjligheter i skog och natur. Samtidigt kan etableringen av nya vägsträckningar av E45:an och en upprustning av Inlandsbanan ge både positiva och negativa konsekvenser på miljön. Satsningen på rekreationsområden och rastplatser längs med E45:an kan ge negativa konsekvenser på miljön.

Sociala konsekvenser

Planförslaget bedöms ge övervägande positiva sociala konsekvenser. Attraktiva boendemiljöer med en hög nivå av arkitektur och närheten till naturen kan innebära positiva sociala konsekvenser för de boende i Orsa kommun. Samtidigt som attraktiva boendemiljöer och offentliga platser också kan skapa en ökad känsla av trygghet. Tillgången till naturen och bättre och fler gång- och cykelvägar kan ge ökade folkhälsovinster för rekreation. Rekreationsområden som Grönklitt, Fryksås och Orsa camping kan även ge negativa sociala konsekvenser om aktiviteterna som erbjuds är avgiftsbelagda.

Ekonomiska konsekvenser

En bedömning av de ekonomiska konsekvenserna är att förslaget bedöms kunna ge både positiva och negativa konsekvenser. Alla former av anläggande kostar och medför löpande driftkostnader. Samtidigt kan en hög arkitektonisk kvalitet på till exempel nytillkommande bebyggelse och offentliga platser bli kostnadseffektiva. Attraktiva boendemiljöer kan på sikt även skapa underlag för utökad service och handel. Däremot kan utbyggnad av offentlig service bidra till ökade personalkostnader och ekonomiska förluster för miljön om mark tas i anspråk till fördel för exploatering av exempelvis skolor och trygghetsboenden.

Nya rekreationsområden och naturreservat gynnar besöksnäringen. Den årliga ekonomiska nyttan av att bygga nya gång- och cykelstråk bedöms vara större än kostnaderna. Detta samtidigt som tillgången till områden för rekreation och fysisk aktivitet kan ge minskade sjukhuskostnader och ett minskande antal sjukskrivningar.

NATIONELLA MILJÖMÅL OCH MILJÖKVALITETSNORMER

Miljökvalitetsmål

Översiktsplanen beaktar de nationella och regionala miljömålen. Målen som har haft störst relevans är "levande skogar" och "god bebyggd miljö". Översiktsplanen beaktar också Länsstyrelsen Dalarnas regionala miljömål och de åtgärder som bedöms vara centrala för att uppnå målen i länet. En förutsättning för översiktsplanens genomförande är att miljökvalitetsnormerna för luft, vatten och buller beaktas.

Folkhälsomål

Översiktsplanen beaktar Sveriges folkhälsomål. Målen som har haft störst relevans är "trygga och goda uppväxtvillkor", "trygga och säkra miljöer och produkter" och "ökad fysisk aktivitet".

Miljökvalitetsnormer

Lagstiftningen om miljökvalitetsnormer har sitt ursprung från de krav på miljön som följer av Sveriges medlemskap i EU. Miljökvalitetsnormerna infördes som begrepp i miljöbalken år 1999, och infördes som ett styrmedel för att komma till rätta med störningar från diffusa utsläpp, exempelvis transporter. År 2004 infördes miljökvalitetsnormerna för buller genom förordningen för omgivningsbuller. Regelsystemet angående miljökvalitetsnormer för luft utgår från två EU-direktiv; luftkvalitetsdirektivet och direktivet om metaller och PAH (polycykliska aromatiska kolväten) i luften.

Huvudinstrumentet för att följa miljökvalitetsnormerna är åtgärdsprogram. Syftet med åtgärdsprogram är att utreda och vidta de mest kostnadseffektiva och lämpade åtgärderna så att miljökvalitetsnormerna följs. Ett åtgärdsprogram får omfatta alla former av verksamheter och åtgärder som kan påverka möjligheterna att följa miljökvalitetsnormerna.

Miljökvalitetsnormer Luft

Syftet med miljökvalitetsnormer för luft är att skydda människors hälsa och miljö genom att säkra tillgången till frisk luft. Kommuner och myndigheter har enligt miljöbalken ansvar att kontrollera luftkvaliteten i förhållande till miljökvalitetsnormerna. Enligt miljöbalken har kommuner och myndigheter även ett ansvar att se till att miljökvalitetsnormerna följs. Normerna är av gränsvärdeskaraktär med ett undre gränsvärde och ett övre gränsvärde och innebär att gällande gränsvärden måste följas, annars måste kommunen ta fram ett åtgärdsprogram. Verksamhetsutövare har en skyldighet att iakttä miljöbalkens regler inklusive miljökvalitetsnormerna.

Tips!

Mer information om miljökvalitetsnormerna finns på Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se och Naturvårdsverkets hemsida: www.naturvardsverket.se.

Mer information om miljökvalitetsnormerna för buller finns på Naturvårdsverkets hemsida: www.naturvardsverket.se.

Mer information om miljökvalitetsnormerna för luft finns på Naturvårdsverkets hemsida: www.naturvardsverket.se.

Mer information om vattens ekologiska status, den kemiska statusen för ytvatten och den kvantitativa statusen för grundvatten finns bland annat på Vattenmyndighetens hemsida: www.vattenmyndigheterna.se, på Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se och på Havs- och vattenmyndighetens hemsida: www.havochvatten.se.

Orsa kommun har ungefär 7000 invånare (2013) och behöver enligt befintlig lagstiftning endast ha en uppfattning om luftkvaliteten i den egna tätorten.

Miljökvalitetsnormer vatten

Miljökonsekvensnormerna för vatten uttrycks i ekologisk status. Huvudregeln är att alla vattenförekomster ska uppnå normen för god status och att statusen därefter inte får försämrats. Om den aktuella statusen bedöms som god eller hög och att det inte finns någon risk för försämring ska normen fastställas till god respektive hög. Om prognosen är att vattenkvaliteten kan försämrats måste åtgärder vidtas.

Miljökvalitetsnormerna för vatten uttrycks även i kemisk status för ytvatten och kvantitativ status för grundvatten. Den kemiska statusen bestäms genom att mängden av förorenade ämnen i en ytvattenförekomst mäts. Den kemiska statusen bedöms som god eller uppnår ej god, otillfredsställande. Mätningarna görs både på naturliga, konstgjorda och kraftigt modifierade ytvattenförekomster. Resultatet får inte överskrida den beslutade miljökvalitetsnormen. Om mätningarna visar att halten av ett ämne som omfattas av den kemiska statusen får vattenförekomsten "Uppnår ej god status", måste åtgärder vidtas.

Den kvantitativa statusen för grundvatten anger om vattenuttagen är i balans med grundvattenbildningen. Genom att mäta grundvattennivån eller att jämföra grundvattenbildningen kan man få en uppfattning om tillgången och förhindra eventuella överuttag. För att en grundvattenförekomst ska uppnå god kvantitativ status får inte uttagen vara större än nybildningen av grundvatten eller så stora att flödesriktningarna ändras så att exempelvis saltvatten kan tränga in. Grundvattennivån får inte förändras så att det medför att god ekologisk status inte nås i ytvatten som är förbundna med grundvattenförekomster eller att grundvattenberoende terrestra ekosystem tar skada.

Det är vattendelegationerna i vattendistriktet som beslutar vilka miljökvalitetsnormer som ska gälla för respektive vattenförekomst. Enligt vattenmyndigheten är det grundläggande målet att vattenförekomsterna åtminstone ska uppnå god status.

Miljökvalitetsnormer buller

Syftet med miljökonsekvensnormerna för buller är att eftersträva att omgivningsbuller inte medför skadliga effekter på människors hälsa. Miljökvalitetsnormerna för buller gäller omgivningsbuller från alla vägar, järnvägar, flygplatser, tillståndspliktiga hamnar samt vissa större, utpekade industrigrenar. Normen för buller är en målsättningsnorm som inte anger en särskild nivå som ska eller bör följas. Berörda kommuner och myndigheter ansvarar för att miljökvalitetsnormerna följs. Detta framtalar dock inte verksamhetsutövarna att genom sin egenkontroll sträva efter att begränsa eventuella bullerstörningar.

Konsekvenser miljö kvalitetsnormer

Enligt 5 kap. 2§ miljöbalken, ska det vara säkerställt att föreslagna åtgärder inte medverkar till att reglerna i förordningen om miljö kvalitetsnormer bryts.

De förslag som redovisas i planen bedöms inte medföra att miljö kvalitetsnormerna överskrids. Byggnationen av nya E45:an mellan Orsa och Mora har förhållandevis liten påverkan på de miljö kvalitetsnormer som berör luft och buller. Detta beror på att E45:an föreslås få nästan samma sträckning som tidigare och att antalet bilister på vägen inte kan antas öka. Däremot kan den nya sträckningen av E45:an medföra en påverkan på miljö kvalitetsnormen för buller i och med att vägen kommer närmare bebyggelsen i flera av byarna. Båttrafiken sker i en miljö där luftomsättningen är god. En samlokalisering av småbåtshamnarna bedöms inte medföra att miljö kvalitetsnormerna för vatten överskrids. Om det däremot byggs en ny småbåtshamn kan det medföra att vattenkvaliteten förändras.

Om Inlandsbanan elektrifieras och öppnas upp för daglig persontrafik mellan Orsa och Mora kan det komma att medföra en påverkan på miljö kvalitetsnormen för buller. Samtidigt som tågtrafik är bättre för luftkvaliteten och inte medför till kvävedioxidutsläpp i samma omfattning som biltrafik gör.

Landskapet föreslås stå i fokus för den framtida planeringen i Orsa kommun. Eventuella förändringar i landskapet bedöms inte medföra att miljö kvalitetsnormerna överskrids. Lika så kan valet av byggnadsmaterial i samband med ny exploatering av bostäder osv. innebära att det mänskliga avtrycket blir mindre och att miljö kvalitetsnormen för luft och vatten inte överskrids.

AVGRÄNSNING

Geografisk avgränsning

Geografiskt omfattar miljökonsekvensbeskrivningen primärt Orsa kommun. Där aspekter behöver ses i ett kommunövergripande perspektiv lyfts detta fram inom sakområdet. För en del aspekter, vad gäller till exempel va-kapacitet och transportinfrastruktur, är det geografiska perspektivet större än Orsa kommun.

Alternativ avgränsning

I en miljökonsekvensbeskrivning ska det finnas ett alternativ till planförslaget. Ett nollalternativ som visar på en rimlig utveckling om den nya översiktsplanen inte antogs, finns redovisad. Nollalternativet bygger på att den gällande översiktsplanen från år 1994 och andra tematiska tillägg fortsätter att gälla. Miljökonsekvenserna av planförslaget jämförs därför med nollalternativet.

Tidsmässig avgränsning

Översiktsplanen ska utgöra ett styrande dokument för utvecklingen av Orsa kommun i det långa perspektivet, i det här fallet till år 2035. Tidsperspektivet gör att konsekvenserna analyseras och bedöms på en översiktlig och stundtals till viss del även detaljerad nivå. De konkreta konsekvenserna av genomförandet av planen kommer att påverkas av förändrade förutsättning, hur samhället och miljön förändras under en längre tidsperiod.

Saklig avgränsning

Enligt miljöbalken ska en miljökonsekvensbeskrivning innehålla en beskrivning av betydande miljöpåverkan som kan antas uppkomma. Följande miljöaspekter har i samråd med kommunen och länsstyrelsen bedömts vara av vikt för att beakta inom ramen för arbetet med en miljökonsekvens- beskrivning:

Trafik

Om översiktsplanens rekommendationer förverkligas vilka konsekvenser kan det ha på trafiken, trafiksituationen och kollektivtrafiken i kommunen?

Kulturmiljö

Hur påverkas kulturmiljön, kulturarvet, historiska platser och arkitekturen invånarnas upplevelser av landskapet och landskapsbilden?

Boendemiljö

Vilka konsekvenser såväl positiva som negativa, uppstår i boendemiljöerna och för de boende om förslaget till översiktsplan genomförs?

Landskapsbild

På vilket sätt påverkar kommunens förslag till översiktsplanen landskapsbilden?

Naturvärden

På vilket sätt påverkar förslaget till översiktsplan naturvärdena i kommunen? Hur påverkas natur- och vattenmiljöerna?

Risker

Kan förslaget till översiktsplan innebära några risker för kommunens framtida utveckling och för natur- och kulturmiljön?

Förorenad mark

Innebär förslaget till översiktsplan att risken för förorenad mark inom kommunen minskar eller ökar?

Klimat

Innebär förslaget till översiktsplan att kommunens påverkan på klimatet minskar eller ökar?

Hushållning med resurser

Innebär kommunens markanspråk och föreslagna förändringar av markanvändningen innebära ett hållbart och långsiktigt nyttjade av naturresurserna? På vilket sätt påverkar kommunens markanspråk och föreslagna förändringar nyttjandet av naturresurser?

NOLLALTERNATIV

Ett nollalternativ utgör en tänkt situation om den aktuella översiktsplanen för Orsa inte antas. Vid ett nollalternativ tittar man på vilka förutsättningar som finns för kommunen att utvecklas utan en ny översiktsplan. Nollalternativet utgår från en fortsatt utbyggnad enligt den nuvarande översiktsplanen från år 1994. Planen förhåller sig inte till Naturvårdsverkets nationella miljömål, Statens folkhälsoinstituts folkhälsomål samt Sverige visionen vilket beror på att målen är framtagna efter översiktsplanen. Planeringen bygger till visar delar på Siljansplaneringen - en gemensam kommunal planering från år 1982.

I översiktsplanen från 1994 finns det principer om att bebyggelsen ska anpassas till befintliga bebyggelsestrukturer och att förtätning ska ske med stor hänsyn till befintlig bebyggelse. I föreliggande förslag till översiktsplan är principerna i stort sett likadana. Förtätning rekommenderas främst i Orsa tätort och södra Orsa. I expansionsområden som skidbackarna i Grönklitt och södra Orsa är det viktigt att se över markanvändningen och områdets lämplighet för bebyggelse. Det finns ingen fördjupad översiktsplan och därför finns det ingen övergripande bedömning av hur marken lämpligast används. Det i sin tur medför en risk att exempelvis naturvärden skulle gå förlorade vid ytterligare exploatering, eller att utvecklingen hindras på grund av en inaktuell bedömning av hur marken lämpligast används.

I ett nollalternativ hade kommunens planering för skidbackarna i Grönklitt fortsatt att utgå från Generalplanen för Grönklitt från år 1981. Risken med att inte ha en uppdaterad övergripande helhetsbild är exempelvis att naturvärden kan gå förlorade vid högt exploateringstryck där kommunen behöver lösa planeringsfrågorna från fall till fall.

I översiktsplanen från år 1994 finns det principer om att naturen och landskapet ska bevaras. I föreliggande förslag till översiktsplan är principerna i stort sett likadana. Landsbygden och jordbruksmarken ska bevaras för att kulturmiljön och kulturarvet ska värnas. I ett nollalternativ kommer det öppna jordbrukslandskapet bevaras för att säkerställa att det öppna landskapet inte byggs igen. Det är viktigt att förhindra att byarna växer okontrollerat eftersom en stor del av naturupplevelsen i Orsa ligger i närheten till naturlandskapet och tillgången till rekreationsområdena.

En ny va-plan håller på att arbetas fram vilket kommer att hantera va-utvecklingen i kommunen.

Vision

Orsa är en naturnära plats där folk trivs och vill bo. Våra verksamheter håller hög kvalitet och det känns tryggt att använda sig av dem. Vårt rika och mångsidiga kulturarv har grundat vårt goda rykte som musikkommun.

Vi har en tydlig roll i arbetet med att utveckla regionen. Orsa har korta beslutsvägar och krånglar inte till saker. Det gör oss väl förberedda att möta samhällets förändringar utan att tappa hållbarhetstänkandet.

Vi har ett välmående näringsliv som är attraktivt för både tjänsteföretag och producerande företag. Vi är en av landets mest kända turistorter.

Detta har blivit möjligt genom ett fantasirikt och nyfiket förhållningssätt, präglat av humor och en gnutta galenskap.

KONSEKVENSER AV VISIONEN

Något förenklat är visionen det som kommunen tänker sig vilja uppnå inom en viss tidsperiod. I det här fallet sträcker sig tidsperioden för visionen fram till år 2035. En vision är med andra ord den önskade och ideala målbilden för kommunens gemensamma strävan. Inledningsvis i planen presenteras en vision om att Orsa kommun bland annat är en naturnära plats där folk trivs och vill bo. Kommunen beskrivs ha en tydlig roll i arbetet med att utveckla regionen. Slutligen beskrivs kommunen även ha ett välmående näringsliv som är attraktivt både för tjänsteföretag och producerande företag. Vilka konsekvenser kan visionen ha för klimatet, kulturarvet och de nationella och regionala miljömålen samt folkhälsomålen?

Visionsberättelsen ger främst uttryck för en kommun där kulturarvet står i fokus för utvecklingen. Kulturarvet bedöms ge positiva sociala och ekonomiska aspekter, vilket också genomsyrar översiktsplanen som helhet. Visionen talar om ett Orsa där folk trivs och gärna vill bo. Attraktiva bostäder i fjällmiljö och strandnära lägen som respektfullt kompletterar den befintliga bebyggelsen kan vara en bidragande faktor till att folk, enligt visionen, trivs och vill bo i Orsa. Ett av de nationella miljömålen behandlar en god bebyggd miljö. Det är ett brett begrepp, men visionen talar om en kommun som erbjuder människor närheten till Orsa tätort och naturen runt hörnet. Relationen mellan tillgången till naturen och attraktiva boendemiljöer talar för en hållbar utveckling.

I visionen om Orsa 2035 beskrivs det att kulturarvet är viktigt för kommunens utveckling, med utgångspunkt ibland annat musiken, tillgången till naturen och ett kvalitativt boende. Översiktsplanen talar om ett kvalitativt boende nära kulturarvet både genom att landskapet föreslås förbli tyst och tillgängligt för alla, och genom att den befintliga bebyggelsestrukturen ska värnas och bevaras. Ny bebyggelse föreslås uppföras i gammal byggnadsteknik med trästommar som förstahandsval. Närheten till naturen bedöms ge positiva konsekvenser både utifrån sociala, ekologiska och ekonomiska aspekter.

Flera av de nationella miljömålen behandlar att samhället ska ha en begränsad klimatpåverkan, levande skogar och ett rikt växt- och djurliv. Det är breda begrepp, men visionen talar om en kommun där naturlandskapet och kulturarvet står i fokus i så väl bebyggelsestrukturen och utformningen, som i näringslivet.

Även visionen om en demografisk utveckling, Orsas roll i arbetet med att utveckla norra dalarnas region, bedöms ge positiva sociala aspekter. Den demografiska utvecklingen innebär en positiv utveckling ur hållbarhets synpunkt då Orsa, i visionen, beskrivs som en kommun med korta beslutsvägar som inte krånglar till saker i onödan. Återigen framträder hållbarhetsaspekterna i att Orsas handlingskraft gör att kommunen är förberedd på att möta kommande samhällsförändringar utan att tappa hållbarhetstänkandet. Hållbarhet är ett brett begrepp, men visionen talar om en kommun där processen mellan ide och handling är kort vilket underlättar

näringslivets utveckling. Det kan också innebära negativa ekonomiska och ekologiska effekter då det kan finnas en risk att vägen från idé till handling blir för kort och att naturen till viss del blir lidande.

Ett välmående näringsliv som är attraktivt för både tjänsteföretag och producerande företag bedöms ge positiva ekonomiska aspekter. Närheten till Mora och Norets handelsområde kan också innebära negativa effekter för Orsas näringsliv. I Mora har flera stora näringsidkare valt att etablera sig. De stora näringsidkarna i Mora kan utgöra ett hot mot det välmående näringsliv som beskrivs i visionen, men behöver inte göra det. Skidanläggningen i Grönklitt är en bidragande faktor till framgångssagan för Orsas näringsliv. Visionen beskriver Orsa som en av Sveriges mest framgångsrika och kända turistorter med skidanläggningen i Grönklitt och Orsa rovdjurspark som frontfigurer.

Näringslivet i Orsa beskrivs både som innovativt och attraktivt för företag, speciellt turist- och kulturinriktade företag. Det bör innebära positiva ekonomiska- och ekologiska konsekvenser och att flera av miljömålen och folkhälsomålen främjas; såsom ekonomisk och social trygghet och sunda och säkra miljöer och produkter.

Usikten, vildmarken och vattnet

- Förtäta och omvandla Orsa centrum och öka kontakten med Orsasjön.
- Orsa och de närliggande byarna växer söderut mot Mora.
- Nya bostadsområden placeras med utsikt och/eller strandnära läge.
- Byarna ska få utveckla sin särprägel och förtätning ska vara möjlig samtidigt som kulturvärdena bevaras.

Nära och enkelt

- Ett sammanhängande och säkert gång- och cykelvägnät mellan centrum, de största bostadsområdena och övriga viktiga målpunkter - även utanför kommunens gränser.
- Funktionell och behovsanpassad kollektivtrafik inom kommunen, mellan Mora och Orsa samt till Falun/Borlänge och Stockholm/Mälardalen.
- Snabb och enkel pendling med bil inom kommunen samt mellan Orsa och Mora.
- Alla hushåll och företag i kommunen ska ha tillgång till bredband, fiber eller mobilt.
- Planera för att mer gods ska kunna transporteras på järnvägen i framtiden.

KONSEKVENSER AV STRATEGIerna

Något förenklat kan strategierna beskrivas som sättet att uppnå visionen. En strategi innebär att sätta upp mål för kommunen för att bland annat uppnå visionen om att bli en naturnära plats där folk vill bo och trivs. Metoderna för att uppnå målen varierar men innebär oftast att man har ett visst tänk för hur målen ska uppfyllas, man bevakar och analyserar omvärlden och drar slutligen slutsatser för vilka mål och metoder som är lämpliga. Orsa översiktsplan med utsikt mot år 2035 har fyra strategier för hur visionen ska uppfyllas. Men vilka konsekvenser har strategierna för de tre hållbarhetsperspektiven; sociala, ekonomiska och miljömässig hållbarhet? Vilka konsekvenser har strategierna för miljö kvalitetsnormerna och det nationella samt regionala miljömålen?

Strategin med usikten, vildmarken och vattnet ger både positiva och negativa konsekvenser för miljön och spelar därmed roll för att uppnå de nationella miljömålen om frisk luft, levande sjöar och vattendrag, god bebyggd miljö och ett rikt odlingslandskap. En förtätning ger positiva konsekvenser genom att behovet av att ta naturlandskapet och jordbruksmark i anspråk för bostadsbebyggelse minskar och att den befintliga infrastrukturen kan användas i en större utsträckning. Samtidigt kan förtätning även ge negativa konsekvenser för sociala aspekter och miljön då sådan mark som tidigare varit tillgänglig för allmänheten bebyggs. En förtätning kan också innebära en försämring av luftkvaliteten och ökat buller.

En förtätning och omvandling av byarna längs med Orsasjöns stränder ger både positiva och negativa sociala effekter. Bostäder i strandnäralägen skapar attraktiva och varierande boendemiljöer. Samtidigt kan boende i strandnäralägen ge negativa effekter då allmänhetens tillgång riskerar att begränsas. Riksintressen, framförallt kulturmiljö och naturvård, riskeras att påverkas om en förtätning inte görs med omsorg för naturlandskapet och kulturarvet.

Nära och enkelt är strategin som både ger positiva och svårhanterliga sociala och ekonomiska konsekvenser och som spelar roll för att uppnå miljömålen för frisk luft och god bebyggd miljö. Målet om att öka godstransporterna på järnvägen och förbättra kollektivtrafiken ger positiva och negativa konsekvenser både för miljön, ekonomin och sociala aspekter. Samtidigt kan en ökad trafikering av Inlandsbanan innebära att järnvägen behöver rustas upp vilket i sin tur skulle innebära negativa konsekvenser för ekonomin. Kollektivtrafik över kommungränsen är en fråga för regionalplanering.

Bättre möjligheter till pendling kan bidra till positiva konsekvenser för miljön om man möjliggör för fler att samordna pendlingen. Målet om bättre gång- och cykelvägtrafik ger positiva konsekvenser för miljön och sociala aspekter. Bättre gång- och cykelvägnät spelar roll för att uppnå de nationella miljömålen för god bebyggd miljö och folkhälsomålet för trygga och goda uppväxtvillkor samt sunda och säkra miljöer och produkter.

Internet är ett bra komplement till resor och pendling, och nödvändigt för ett växande näringsliv och kan bidra till positiva konsekvenser för miljön.

Strategin om att vara en kommun på gränsen mellan vildmark och kulturbygd är den som ger tydligast positiva och negativa konsekvenser för miljön. Att utveckla den tätortsnära naturen och ge de areella näringarna en möjlighet att utvecklas bidrar till en positiv utveckling för miljön och till viss del för ekonomin. Samtidigt som det bidrar till en positiv utveckling för skidturismen och den turism som bygger på naturupplevelser, till exempel fjällvandring. Besöksnäringen kan ge positiva konsekvenser för såväl miljön som ekonomin om den får möjlighet att utöka sin verksamhet. Samtidigt kan en ökad satsning på besöksnäringen bidra till att exempelvis naturmark tas i anspråk till fördel för bland annat skidturismen vilket kan ge negativa konsekvenser på miljön.

Musikkommunen och rovdjursparken är en strategi som främjar sociala och ekonomiska aspekter men som även kan ge positiva sociala konsekvenser. Strategin är kanske också den som är svårast att förverkliga. En upprustning av offentliga platser i kommunen som främjar nya mötesplatser kan bidra till positiva sociala konsekvenser samtidigt som det kan bidra till kortsiktiga ekonomiska konsekvenser. Samtidigt är det svårt att förutspå att folk faktiskt kommer att träffas på platsen och att besökarna kommer hitta dit och uppehålla sig på platsen.

Ny etablering av handel och restauranger kan ge både positiva och negativa konsekvenser för ekonomin. En ökad handel kan bidra till att besöksnäringen ökar samtidigt som det i en större utsträckning skulle konkurrera med handeln i Mora. Återigen är det svårt att förutspå att folk faktiskt skulle börja handla mer lokalt om möjligheten skulle finnas. Om kommunens företag får utrymme att växa kan det bidra till negativa effekter för miljön om naturmark tas i anspråk men det kan också bidra till positiva effekter på ekonomin.

På gränsen mellan vildmark och kulturbygd

- Utveckla och koppla ihop tätortsnära naturområden.
- Ta hand om de viktiga utblickarna längs vägar och från allmänna platser.
- Lyft fram vildmarksområdena och skydda dem från storskalig exploatering.
- Skapa förutsättningar för den snabbt växande besöksnäringen som på olika sätt utgår från naturupplevelser i kommunen.

Musikkommunen och rovdjursparken

- Orsas varumärke som musikkommun kan stärkas genom att låta offentlig utsmyckning och konst knyta an till musik.
- Utforma offentliga platser så att de kan användas av både väl etablerade och möjliga nya evenemang.
- Styr nya etableringar av handel och restauranger till Orsa centrum där de är lätta att hitta, är synliga för besökare och bidrar till större folkliv.
- Ge kommunens företag utrymme att växa - både företag inom besöksnäringen och andra branscher.

KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET

Fokus på konsekvensbedömningarna är betydande påverkan och bedömningsnivåer som är relevanta för Översiktsplan för Orsa kommun med utsikt mot 2035:s mer övergripande karaktär. Konsekvensbedömningarna av planförslaget följer samma struktur som översiktsplanen.

Symbolförklaring: +/- påverkan av mindre grad.

KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET FÖR ORSA TÄTORT

Orsa tätort ligger vid Orsasjöns nordöstra hörn. E45:an går genom tätorten vilket medför en hel del genomfartstrafik. Moravägen sträcker sig från E45:an in till Orsa centrum. Längs vägen finns idag handelsverksamheter. De centrala delarna av tätorten har en äldre bebyggelse med kvartersstruktur, där många av byggnaderna skapar en sammanhållen fasad ut mot gatan. Orsa tätort har en charmig småstadskaraktär och parkerna bidrar till en grön och attraktiv stadsmiljö. Det är därför viktigt att planeringen tar hänsyn till landskapsbilden och den traditionella arkitekturen och nya bostadsområden bör placeras med hänsyn till befintliga bostadsområden samt översvämningsrisken längs med Orsasjöns och Oreälvens stränder. Tillkommande handelsområden bör placeras i centrumkärnan av Orsa tätort medan nya verksamhetsområden bör placeras i närheten av verksamhetsområdet i Born.

Entréområdet vid E45:an längs med Moragatan, föreslås bli aktuellt för stadsomvandling. Under förutsättning att mark finns tillgänglig och att föroreningar inte utgör ett hinder kan bostäder bli aktuell. Området föreslås kunna rymma flerfamiljshus med inslag av handel.

Mer information om riktlinjerna och rekommendationerna för Orsa tätort finns på sidan 174.

Principerna och riktlinjerna för utvecklingen av Orsa tätort har betydelse för följande nationella miljömål: Levande skgoar, begränsad klimatpåverkan (till viss del) och god bebyggd miljö.

De folkhälsomål som berörs är: sunda och säkra miljöer och produkter och ökad fysisk aktivitet.

Miljökonsekvenser

- [+] Förtätning av befintliga outnyttjade byggrätter är bra för miljön då ingen ny mark tas i anspråk för bebyggelse, exempelvis bostäder. En förtätning av befintliga bostadsområden där exempelvis siktlinjer mot Orsasjön värnas har positiva effekter på kulturmiljön.
- [+] Bra för miljön att lokalisera bostäder till Orsa tätort.
- [+] Centrera handeln till Orsa centrum kan medföra positiva konsekvenser för miljön då behovet av att ta bilen till centrum minskar. Detta gäller speciellt i Orsa tätort.

Minskad klimatpåverkan om ny bebyggelse placeras så att behovet av [+] uppvärmning och klimatpåverkan av husens drift minskar.

Naturen blir tillgänglig om nya bostadsområden byggs med närhet till [+] skogar och rekreationsområden.

Hög arkitektonisk kvalitet ger positiva effekter på energieffektiviteten och [+] klimatpåverkan. Miljövänliga byggprodukter kan användas.

Anpassa arkitekturen och bebyggelsen efter landskapsbilden och [+] bebyggelsemiljön för att värna om kulturmiljön.

Minskad klimatpåverkan om ny bebyggelse placeras så att behovet av [+] uppvärmning och klimatpåverkan av husens drift minskar.

Hög arkitektonisk kvalitet ger positiva effekter på energieffektiviteten och [+] klimatpåverkan. Miljövänliga byggprodukter kan användas.

Tätortsnära grönområden är viktiga som bostadsnära rekreationsområden [+] och bör exploateras med stor försiktighet och eftertänksamhet.

Samlokalisering av industrier och verksamheter är bra i och med att risken [+] att omgivningen påverkas vid en olycka eller ett utsläpp blir mindre. En samlokalisering kan också komma att underlätta eventuell marksanering i framtiden.

En samlokalisering av industrier och verksamheter medför att obebyggd [+] och eventuellt värdefull bebyggelse bevaras och kan användas till annat.

Stigar och strövområden i tätortsnäralägen bidrar till att göra naturen [+] tillgänglig för allmänheten och kan på sikt bidra till ökad fysisk aktivitet.

Strandskyddet och allemansrätten är viktiga att bevaka i samband med [+] exploatering av strandnäralägen.

Alléer och gamla träd kan ha ett kulturhistoriskt värde och är dessutom [+] betydelsefulla för exempelvis lavar, insekter och fåglar.

Fotbollsplanerna på Lillåvalen främjar spontanidrotten och en ökad fysisk [+ -] aktivitet hos barn och vuxna. Om fotbollsplanerna bebyggs bör dessa ersättas med nya.

Mark som tidigare inte varit bebyggd kan komma att tas i anspråk. Om det [+ -] är mark som inte har någon större inverkan på miljön och landskapsbilden kan det snarare vara positivt att exploatera marken.

- [-] Vid bostadsbebyggelse på Övre Born är det viktigt att säkerställa att värdefull mark inte tas i anspråk om det inte behövs. Om det är mark som inte har någon större inverkan på miljön och landskapsbilden kan det snarare vara positivt att exploatera marken.
- [-] Inlandsbanan är en transportled för farligt gods och kan utgöra en risk om bostäder tillåts byggas längs med järnvägen. Länsstyrelsens rekommenderade säkerhetsavstånd på 70 meter för bostadsbyggnader om ett plan och 150 meter för bostadsbyggnader om två våningar, bör hållas vid en ny exploatering av bostäder vid järnvägen.
- [-] Djurhållning i tätortsnäralägen kan orsaka allergener och rekommenderade säkerhetsavstånd på cirka 100 meter mellan bebyggelse och t.ex. en ridanläggning bör hållas. För att minska risken för allergener bör så mycket vegetation som möjligt sparas.
- [-] Bostadsområden i strandnära läge riskerar att översvämmas. Därför är det viktigt att bevaka översvämningsrisken och markens beskaffenhet i detaljplaneringen.
- [-] Uppställningsplatsen för transport av farligt gods skapar onödiga risker och förhindrar den estetiska utvecklingen längs med Moravägen. En omlokalisering bör ske med stor eftertänksamhet.
- [-] Marken bör undersökas och eventuellt saneras innan en eventuell flytt av avloppsreningsverk. Om det skulle bli aktuellt med en omvandling till bostäder ska detta föregås av detaljplanläggning.
- [-] Nya bostadsområden bör inte byggas i direkt närheten av reningsverk.

Sociala konsekvenser

- Tillgången till naturen i närheten av bostadsområden och skolor kan bidra till ökad fysisk aktivitet och en ökad folkhälsa. Samtidigt är det svårt att
- [+] förutspå om folkhälsan och den sociala välfärden verkligen kommer att öka.

- Om fler väljer att ta gå istället för att ta bilen till affären kan det bidra till en ökad folkhälsa. Samtidigt är det svårt att förutspå om folkhälsan verkligen
- [+] kommer att öka och om folk väljer att gå istället för att ta bilen.

- Hög arkitektonisk kvalitet på arkitekturen kan ha positiv social inverkan på dem som använder byggnaderna.
- [+] Tillgången till naturen i närheten av bostadsområden och skolor kan bidra till ökad fysisk aktivitet och en ökad folkhälsa. Samtidigt är det svårt att
  - [+] förutspå om folkhälsan och den sociala välfärden verkligen kommer att öka.

En småstadskarakteristik bestående av kvartersbebyggelse kan ha positiva [+]
sociala konsekvenser för de boende i Orsa tätort.

En levande stadsgata som omgärdas av t.ex. butiker kan skapa en ökad [+]
trygghetskänsla.

Skolmiljöer i tätortsnäramiljö kan skapa en ökad trygghetskänsla i [+]
närområdet då det sker aktiviteter på skolan under dagtid och ibland även
kvällstid.

Stigar och strövområden i tätortsnäralägen bidrar till att göra naturen [+]
tillgänglig för allmänheten och kan på sikt bidra till ökad fysisk aktivitet.

Viktigt att alléer bevaras och värnas och att träden ersätts om de behöver [+]
tas ner då de kan ge en ökad trygghetskänsla för de boende i Orsa tätort.

Att placera bostäder i direkt närhet av ett reningsverk kan medföra negativa [-]
sociala konsekvenser då reningsverk kan medföra en viss odör.

Djurhållning i tätortsnära lägen kan orsaka allergener. [-]

Ekonomiska konsekvenser [+]

Förtätning av befintliga bostadsområden där det finns outnyttjad byggrätt [+]
är ekonomiskt fördelaktigt då detaljplan redan finns framtagen.

En blandad bebyggelse där bostäder står i fokus men där mindre [+]
affärsverksamheter tillåts kan ge goda miljövinster då de boende inte
behöver ta bilen för att handla i en lika stor omfattning som tidigare.

En blandad bebyggelse där bostäder står i fokus men där mindre [+]
affärsverksamheter tillåts kan öka folks köp lust vilket ger positiva
ekonomiska konsekvenser för Orsa kommuns handelsindex.

Hög arkitektonisk kvalitet på nytillkommande bebyggelse kan bli [+]
kostnadseffektiv p.g.a. bättre uppvärmning och mindre klimatpåverkan.

Centrera handeln till Orsa centrum kan medföra positiva ekonomiska [+]
konsekvenser då närheten till affärer ökar och avståndet mellan affärerna
minskar. Samtidigt är det svårt att förutspå att folk kommer att handla
mer bara för att närheten till affärerna ökar och avståndet mellan affärerna
minskar.

Det är ekonomiskt fördelaktigt att använda befintliga skolmiljöer istället [+]
för att bygga ny. Detta beror dels på att planläggning och bygglov kostar
pengar och dels på att byggnationen kostar. Renoveringen av befintliga
skolmiljöer kostar dock pengar.

En samlokalisering av industrier och verksamheter kan medföra minskade [+]
kostnader för eventuella marksaneringar i framtiden.

- [-] Planering och bebyggelse av nya bostadsområden kostar och kan medföra löpande driftkostnader om det handlar om offentlig bebyggelse.
- [-] Planering och byggnation av nya skolmiljöer kostar och kan medföra löpande driftkostnader.
- [-] Att placera bostäder i direkt närhet av ett reningsverk kan medför negativa ekonomiska konsekvenser då reningsverk kan medför en viss odör och bostadspriset riskerar att sjunka.

KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET FÖR GRÖNKLITT

År 1965 öppnades den första skidliften på Grönklitt. Skidanläggningen ägdes ursprungligen av ett kommunalt bolag, Fritidsbolaget. Bolaget bytte så småningom namn till Orsa Grönklitt AB och privatiserades år 2005. År 2011 fick bolaget sitt nuvarande namn Grönklittgruppen AB. I slutet av 1970-talet planlades den första stugbyn och centrumanläggningen. För den framtida planeringen av området finns det en önskan hos Grönklittgruppen om att utveckla området med fler boendemöjligheter och ett utökad serviceutbudet. Anläggningen föreslås växa med cirka 4000 nya bäddar, vilket skapar ett behov av utökad VA-kapacitet.

Grönklittgruppen har även en önskan om att skapa ett bilfritt centrum mellan den befintliga centrumanläggningen, ett nytt hotell och Rovdjurscentrum. För att möjliggöra det måste trafikmatningen via Sommarvägen upphöra.

Mer information om riktlinjerna och rekommendationerna för Grönklitt finns på sidan 184.

Principerna och riktlinjerna för utvecklingen av Grönklitt har betydelse för följande nationella miljömål: Frisk luft, levande skogar och god bebyggd miljö.

De folkhälsomål som berörs är: Sunda och säkra miljöer och produkter och ökad fysisk aktivitet.

Miljökonsekvenser

Stigar och strövområden i tätortsnäralägen gör naturen tillgänglig för allmänheten och kan på sikt bidra till ökad fysisk aktivitet. [+]

Tätortsnära grönområden är viktiga att värna och bevara. [+]

De gröna kilarna mellan bebyggelse är viktig för natur- och landskapsbilden på Grönklitt och i Orsa kommun. [+]

Bebyggelse med "ski in/ski out" läge mellan bostäder/stugbyn och skidbacken minskar behov av biltrafik inom Grönklitt, vilket kan medföra positiva konsekvenser för miljön. [+]

Anpassa arkitekturen och bebyggelsen efter landskapsbilden och bebyggelsemiljön för att värna om kulturmiljön. Tillkommande bebyggelse bör anpassas efter den befintliga för att värna om landskapsbilden och kulturmiljön. [+]

Bebyggelse med blandad arkitektur där en del av bebyggelsen är utformad enligt traditionell arkitektur och en del komplement byggnader har en samtida arkitektur, kan skapa spännande och innovativa stadsrum. Detta gäller speciellt bebyggelsen i centrumnära läge. [+]

Rekreationsområden och vandringsleder bör värnas i samband med en utveckling av pistsystemet. [+]

Naturvärden kan gå förlorade vid en utveckling av det befintliga pist- och liftområdet. Därför bör man säkerställa att inga naturvärden går förlorade innan en eventuell utveckling av området. [-]

Viktiga rekreativvärden kan gå förlorade vid förtätning, speciellt sett till riksintresset för friluftsliv. [-]

Viktiga naturvärden kan gå förlorade vid en exploatering på Grönklitt. En naturvärdesinventering bör därför alltid göras i samband med detaljplanläggning på Grönklitt. [-]

Riksintresset för friluftslivet riskeras att påverkas vid exploatering. [-]

Riksintresset för det rörliga friluftslivet riskerar att påverkas vid exploatering. [-]

Sociala konsekvenser

En exploatering på Grönklitt kan bidra till en ökad fysisk aktivitet och folkhälsa. Samtidigt är det svårt att förutspå om folkhälsan verkligen kommer att öka, men i och med att det är en skidanläggning så är det troligt. [+]

- [+] Bostäder med "ski in/ski out" läge minskar behovet av att ta bilen framför att direkt knäppa på sig skidorna, vilket kan bidra till en ökad fysisk aktivitet och folkhälsa.
- [+] Hög arkitektonisk kvalitet på bebyggelsen kan ha positiv social inverkan på dem som använder byggnaderna.
- [+] Stigar och strövområden i tätortsnäralägen bidrar till att göra naturen tillgänglig för allmänheten och kan på sikt bidra till ökad fysisk aktivitet.

Ekonomiska konsekvenser

- [+] Ett utökat stugområde på Grönklitt kan på sikt leda till att handelsindexen i kommunen ökar om folk handlar mer under sin vistelse i Orsa.
- [+] Grönklitt är en viktig aktör i kommunen som på sikt kan öka den kommersiella handeln och underlaget av offentligt service.
- [+] Ökade fysiska aktiviteter kan minska antalet sjukskrivningar.

KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET FÖR SÖDRA ORSA

Södra Orsa består av Styversbacken och Skeer. Styversbacken är ett attraktivt område för bostäder då det ligger nära Mora och handelsområdet i Noret samtidigt som boende med sjöutsikt och strandnära läge kan anordnas. Skeer har ett attraktivt läge med utsikt över Orsajön. Södra Orsa ligger längs pendlarstråket mellan Orsa och Mora.

Folkparken i Skeer har en samlingslokal som rymmer cirka 600 sittande besökare och anordnar årligen evenemang som danser och uppträdanden. Folkparken ligger med utsikt över Orsajön.

Mer information om riktlinjerna och rekommendationerna för Södra Orsa finns på sidan 190.

Principerna och riktlinjerna för utvecklingen av Södra Orsa har betydelse för följande nationella miljömål: God bebyggd miljö, levande skogar,

De folkhälsomål som berörs är: trygga och goda uppväxtvillkor och ökad fysisk aktivitet.

Miljökonsekvenser

- [+] Sträckningen av nya E45:an kommer antagligen inte att ta mer obebyggd mark i anspråk då den föreslås gå i ungefär samma sträckning som i dagsläget.
- [+] Anpassa arkitekturen och bebyggelsen efter landskapsbilden och bebyggelsemiljön för att värna om kulturmiljön.

Tätortsnära grönområden är viktiga som bostadsnära rekreationsområden [+]
och bör exploateras med stor försiktighet och eftertänksamhet.

Riksintresset för det rörliga friluftslivet riskerar att påverkas vid exploatering [-]
av bostäder längs med Orsasjöns stränder.

Riksintresset för kulturmiljövård riskerar att påverkas vid exploatering av [-]
bostäder längs med Orsasjöns stränder.

Riksintresset för friluftslivet riskeras att påverkas vid exploatering av [-]
bostäder längs med Orsasjöns stränder.

I den västra delen av Södra Orsa riskerar riksintresset för Naturvården N52 [-]
att påverkas vid exploatering av bostäder.

Naturreservatet vid Kårgärde (fridlysning av naturminne 1978-05-08) [-]
riskerar att påverkas vid en exploatering av exempelvis bostäder.

Närheten till folkparken kan innebära förhöjda bullernivåer för de omkring [-]
boende.

Vid stora event på folkparken kan det innebära mer biltrafik i området [-]
vilket kan bidra till högre bullernivåer och koldioxidutsläpp.

Sociala konsekvenser

Bostäder i strandnära läge och sjöutsikt kan ha positiva sociala konsekvenser [-]
och positiva konsekvenser på folkhälsan.

Närheten till folkparken kan innebära positiva konsekvenser för folkhälsan [+]
och den fysiska aktiviteten.

Ekonomiska konsekvenser

Hög arkitektonisk kvalitet på nytillkommande bebyggelse kan bli [+]
kostnadseffektiv p.g.a. bättre uppvärmning och mindre klimatpåverkan.

Den nya sträckningen av E45:an innebär ändringar och anpassningar av [+]
detaljplaner vilket kostar både i pengar och tid.

Arbetet med att ta fram en ny fördjupad översiktsplan kostar både i pengar [-]
och tid.

Planering och bebyggelse av nya bostadsområden kostar och kan medföra [-]
löpande driftkostnader om det handlar om offentlig bebyggelse

KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET FÖR LANDSKAPET

Orsa kommuns södra delar ingår i Siljansringen, en geologisk formation som bildades av ett meteoritnedslag för 360 miljoner år sedan. Meteoritnedslaget gav området ovanliga geologiska förutsättningar och en unik landskapsbild som inte finns någon annanstans i Sverige. Landskapsbilden i kommunen är som mest storslagen från bergen norr och öster om Orsajön. Människors tillgång till naturen ska därför säkras och värnas. Det är därför viktigt att planering och byggnation tar hänsyn till landskapsbilden och nya bostadsområden bör placeras och utformas med särskild omsorg. Verksamheter med särskilt allmänt intresse kan dock tillåtas förändra landskapsbilden om det är nödvändigt.

Mer information om riktlinjerna och rekommendationerna för landskapet finns på sidan 31.

Principerna och riktlinjerna för landskapsutvecklingen har betydelse för följande nationella miljömål: Frisk luft, levande sjöar och vattendrag, levande skogar, ett rikt odlingslandskap samt ett rikt växt och djurliv.

De folkhälsomål som berörs är: trygga och goda uppväxtvillkor, sunda och säkra miljöer och produkter samt ökad fysisk aktivitet.

Miljökonsekvenser

- [+] Ökade areella näringar förhindrar att landskapet växer igen och bidrar till att skogen och landskapet blir tillgänglig för boende och allmänheten.
- [+] Bra för kulturmiljön och kulturarvet eftersom planering och byggnation av nya byggnader (t.ex. verksamheter, bostäder) tar hänsyn till landskapsbilden.
- [+] Öppna landskap ökar tillgången till kulturarvet samtidigt som det bidrar till att Orsas historia och den värdefulla besöksnäringen bevaras och värnas.
- [+] Anläggandet av nya stigar och strövområden bidrar till att göra naturen tillgänglig för allmänheten och kan på sikt bidra till ökad fysisk aktivitet.
- [+ -] Landskapet blir tillgängligt för alla när det anläggs nya utkiks- och rast platser längs med den nya sträckningen av E45. Däremot finns det också en risk för ökad bilism som i sin tur bidrar till ökade bullernivåer och koldioxidutsläpp.
- [-] Risk för att kulturarvet och kulturmiljön förändras med tiden om besöksnäringen får förändra landskapsbilden.

Om anläggningar för verksamheter tillåts ligga längs med Orsasjöns stränder [-]
finns det en risk att landskapsbilden förändras. Mer mark tas i anspråk.

Om Orsasjöns stränder tillåts bebyggas med anläggningar som av tekniska [-]
skäl behöver ligga i närheten av vatten kan det finnas en risk för försurning.

Högklassig mark längs med Orsasjöns stränder riskerar att tas i anspråk. [-]

Riksintresset för friluftsliv riskerar att påverkas vid etablering av [-]
verksamheter längs med Orsasjöns stränder.

Riksintresset för det rörliga friluftslivet riskerar att påverkas vid etablering [-]
av verksamheter för besöksnäringen längs med Orsasjöns stränder.

Riksintresset för naturvård riskerar att påverkas vid etablering av [-]
verksamheter för besöksnäringen längs med Orsasjöns stränder.

Det internationella habitatdirektivet riskerar att påverkas vid etablering av [-]
verksamheter för besöksnäringen längs med Orsasjöns stränder.

Sociala konsekvenser

Anläggandet av nya stigar och strövområden kan bidra till en ökad social [+]
välfärd i och med att allmänheten får en ökad tillgänglighet till naturen.
Samtidigt är det svårt att förutspå om folkhälsan och den sociala välfärden
verkligen kommer att öka.

Tillgången till skidanläggningen i Grönklitt och skidspår för längdskidor [+ -]
kan bidra till ökad fysisk aktivitet. Samtidigt är det svårt att förutspå om
folkhälsan och den sociala välfärden verkligen kommer att öka.

Ekonomiska konsekvenser

Nya bostadsområden kan skapas med nya miljöanpassningar som ger goda [+]
miljövinster och som värnar om skog och natur.

Ökad folkhälsa på grund av ökad rekreation utomhus kan ge minskade [+]
sjukhuskostnader.

Etableringen av nya verksamheter ger positiva konsekvenser för näringslivet. [+]

Planeringen och anläggandet av rekreationsstråk och rastplatser kostar och [+ -]
medför löpande driftkostnader.

KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET FÖR NATUREN

Naturen är en av Orsa kommuns stora tillgångar. Här finns både myrmarker, opåverkade skogar, odlingslandskap, åar och älvar, och geologiskt intressanta platser. Lindängen är en av Sveriges finaste flyttfågellokalerna och ligger vackert placerat i odlingslandskapet. För att tillgängliggöra Lindängen ytterligare föreslås att området bland annat utvecklas med promenadstråk. I delar av Orsas skogar planeras för tystnad för att bevara den unika upplevelsen av landskapet. Orsa Finnmark ingår i ett större område med skog där stora delar är mindre påverkade än vanligt. Detta är en resurs som bör tillvaratas.

Mer information om riktlinjerna och rekommendationerna för naturen finns på sidan 34.

Principerna och riktlinjerna för utvecklingen av naturen har betydelse för följande nationella miljömål: frisk luft, levande skogar, ett rikt odlingslandskap samt ett rikt växt- och djurliv.

De folkhälsomål som berörs är: trygga och goda uppväxtvillkor, sunda och säkra miljöer och produkter samt ökad fysisk aktivitet.

Miljökonsekvenser

- [+] Nya promenadstråk och enklare anläggningar (t.ex. vindskydd) i närheten av Orsa centrum och omkringliggande bostadsbebyggelse minskar avståndet mellan tätort och natur.
- [+] Skyddsvärd skog och odlingsmark bevaras för att göra det möjligt för människor att fortsätta nyttja och bruka jorden.
- [+] Minskad bilism och mindre klimatpåverkan.

Upplevelsen av vildmark och därmed upplevelsen av naturområdet kan

- [+] öka av tillgängligheten på tyst skog.

Sociala konsekvenser

- [+] Sociala, folkhälsovinster för rekreation, tillgång till naturen och kvalitet.
- [+] Nya promenadstråk och enklare anläggningar (t.ex. vindskydd) ökar allmänhetens tillgång till naturen.
- [+] Grönområden kan nyttjas av skolor och förskolor vilket är positivt ur barnperspektiv.

Ekonomiska konsekvenser

Bildandet av nya naturreservat och andra formella skydd gynnar [+] besöksnäringen.

Ökad folkhälsa på grund av ökad rekreation utomhus kan ge minskade [+] sjukhuskostnader.

Anläggandet av nya rekreationsstråk kostar i anläggningskedet och medför [-] löpande driftkostnader.

KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET FÖR BEBYGGELSE, ARKITEKTUR OCH KULTURMILJÖ

Orsa förknippas med den kringbyggda gården bestående av knuttimrade byggnader runt en gård. De bymiljöer som finns kvar längs Siljansringen är viktiga för Orsas identitet och varumärke. Nya hus och komplementbyggnader bör utformas och placeras så att de passar in i de befintliga bymiljöerna. Stadsmässiga inslag i bebyggelsen ska koncentreras till centrala Orsa och till Grönklitt. Anläggningar för besöksnäringen bör i första hand lokaliseras till Orsa centrum eller Grönklitt. Vid nybyggnation ska byggnaderna om möjligt placeras i bra lokalklimat, nya byggnader bör byggas i trä.

Vid nybyggnation, tillbyggnad och renovering av kommunens byggnader ska en hög arkitektonisk kvalitet eftersträvas. En hög arkitektonisk standard i kommunens byggnader kan ge positiva effekter för de som använder platsen. Byggnader med modern arkitektur bör lokaliseras till tätorterna där de inte riskeras att hamna i konflikt med viktiga kulturmiljövärden.

Nya bostadsområden bör utformas på ett sätt som gör att det inte konkurrerar med kulturmiljön. De nya områdena ska tillföra positiva värden till kulturmiljön och ska bygga vidare på befintliga strukturer. Traditionella formspråk och material, med ett modernt uttryck.

Mer information om riktlinjerna och rekommendationerna för bebyggelsen, arkitekturen och kulturmiljön finns på sidan 62 och framåt.

Principerna och riktlinjerna för utvecklingen av bebyggelse och arkitektur har betydelse för följande nationella miljömål: god bebyggd miljö och begränsad miljöpåverkan

De folkhälsomål som berörs är: sunda och säkra miljöer och produkter.

Miljökonsekvenser

Minskad klimatpåverkan om ny bebyggelse placeras så att behovet av [+] uppvärmning och klimatpåverkan av husens drift minskar.

Mindre andel värdefull mark tas i anspråk för bebyggelse. [+]

Unika bymiljöer bevaras och värnas med fördel för kulturarvet. [+]

- [+] Hög arkitektonisk kvalitet ger positiva effekter på energieffektiviteten och klimatpåverkan. Miljövänliga byggprodukter kan användas.
- [+] Anpassa arkitekturen och bebyggelsen efter landskapsbilden och bebyggelsemiljön för att värna om kulturmiljön.
- [+] Gammal byggnadsteknik med trästommar som förstahandsval.
- [+] Kulturmiljön värnas och bevaras. Utökad bygglovsplikt ska ges till områden som är viktiga ur kulturmiljösynpunkt.
- [+-] Mark som tidigare inte varit bebyggd kan komma att tas i anspråk. Om det är mark som inte har någon större inverkan på miljön och landskapsbilden kan det snarare vara positivt att exploatera marken.
- [+]
Sociala konsekvenser
- [+] En hög kvalitet på arkitekturen kan ha positiv social inverkan på dem som använder byggnaderna.
- [+] En småstadskaraktär bestående av mestadels lägre bebyggelse kan ha positiva sociala konsekvenser för de boende i Orsa.
- [+] En levande stadsgata som omgärdas av t.ex. butiker med skyltfönster vända mot gatan kan skapa en ökad trygghetskänsla.
- [+] Bevarande av fornminnen (kulturarv) möjliggör för upplevelser, positiva sociala konsekvenser.
- Ekonomiska konsekvenser***
- [+] Hög arkitektonisk kvalitet på nytillkommande bebyggelse kan bli kostnadseffektiv p.g.a. bättre uppvärmning och mindre klimatpåverkan.
- [-] Planering och bebyggelse av nya bostadsområden kostar och kan medföra löpande driftkostnader om det handlar om offentligbebyggelse.
- [-] Skötsel av gator och parker kostar och medför löpande driftkostnader.

KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET FÖR BOENDE

Den vanligaste bostadsformen i kommunen är småhus. Bebyggelsen i byarna domineras av friliggande villor medan det i tätorterna finns en blandning av friliggande villor och sammanbyggda småhus, främst kedjehus. Flerbostadshus är vanligast i och i närheten av Orsa centrum och det finns även flerbostadshus i Södra Orsa samt i Skattungbyn. Många av flerbostadshusen i Orsa centrum är från 50-talet. Befolkningen i Orsa blir allt äldre vilket skapar en efterfrågan på centrala bostäder med god tillgänglighet och flexibilitet.

I olika skeden i livet har man olika boendebehov på samma sätt som olika familjekonstellationer har olika boendebehov. Därför behövs det även fler små lägenheter för de som precis flyttat hemifrån. Variation behövs både i storlek på lägenheterna och boendekostnader. Byggnationen av nya bostäder ska främst koncentreras till Orsa centrum och Södra Orsa. För att underlätta för de som väljer att bo i byarna bör kollektivtrafiken byggas ut.

För att underlätta för exempelvis äldre föreslås den offentliga- och privata servicen koncentreras till tätorterna för att öka tillgängligheten. Särskilda boenden ska ligga centralt i tätorten för att öka tillgängligheten till exempelvis vårdcentralen. Flera av kommunens särskilda boenden är i behov av en renovering eller ombyggnation. Skolor och förskolor bör även fortsättningsvis finnas i tätorterna Orsa centrum, Södra Orsa och Skattungbyn.

Mer information om riktlinjerna och rekommendationerna för boende finns under rubrikerna befolkning och bostäder på sidan 74, samt grundläggande service på sidan 78.

Principerna och riktlinjerna för boende och transport har betydelse för följande nationella miljömål: levande sjöar och vattendrag, grundvatten av god kvalitet, levande skogar, ett rikt odlingslandskap, god bebyggd miljö samt ett rikt växt- och djurliv.

De folkhälsomål som berörs är: ekonomisk och social trygghet, trygga och goda uppväxtvillkor, sunda och säkra miljöer och produkter, en mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård samt ökad fysisk aktivitet.

Miljökonsekvenser

Mindre andel mark tas i anspråk för nyexploatering på grund av förtätning [+] i redan bebyggda områden.

Ökad tillgång till tätortsnära grönområden om marken utnyttjas effektivt [+] och bebyggs med flerbostadshus. De tätortsnära grönområdena kan då bevaras.

Bättre kollektivtrafik kan bidra till att fler väljer bussen eller tåget framför [+] bilen.

[+] Internet är ett bra komplement till resor och pendling, och nödvändigt för ett växande näringsliv.

[+] Bättre dricksvatten och dagvatten om va-kapaciteten förbättras.

[+ -] En planreserv och markreserv binder upp naturmark samtidigt som det säkerställer mark för bostadsbebyggelse.

[+] **Sociala konsekvenser**

Nya upplåtelseformer och nya bostadstyper och lägenhetsstorlekar i befintliga bostadsområden kan motverka segregation och utanförskap.

[+]

Små bostäder kan bidra till positiva sociala konsekvenser om unga kan flytta hemifrån och stå på egna ben.

[+]

Den upplevda tryggheten kan öka. Trygghetsboenden kan bidra till att äldre känner sig trygga i samhället om de har nära till hemhjälpen och personal.

[+]

Ökat folkliv i tätorterna ger ökade positiva sociala konsekvenser.

[+]

Närheten till rekreationsområden, folkhälsan blir bättre, ger ökade positiva sociala konsekvenser

[+]

Den upplevda trygghetskänslan kan öka med god tillgänglighet till vårdcentraler.

[+] **Ekonomiska konsekvenser**

Förtätning skapar underlag för utökad service och handel.

[+]

Nyttjande av redan gjorda investeringar i form av infrastruktur.

[+]

Bättre underlag för service och handel om den offentliga servicen samlas i tätorterna Orsa centrum och Skattungbyn.

[-]

Byggandet av nya skolor kostar och medför löpande driftkostnader.

[-]

Planering, bebyggelse och renovering av bostadsområden kostar och kan medföra löpande driftkostnader om det handlar om t.ex. trygghetsboenden och särskilda boenden.

KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET FÖR TRANSPORT

Transporter är nödvändigt för att samhället ska fungera. Människor behöver kunna ta sig till sina arbeten, skolor, service och fritidsaktiviteter och gods behöver transporteras mellan företaget och ut till kunden. Kollektivtrafiken i kommunen består idag enbart av buss, med undantag av enstaka tågavgångar mellan Mora och Östersund. Gång- och cykelvägar finns idag framförallt i Orsa tätort medan trafikanterna i Södra Orsa och i byarna får röra sig i blandtrafik. I områden med handel och service ska gångtrafikanterna kunna röra sig på ett tryggt, säkert och gent sätt. Nya gång- och cykelvägar föreslås prioriteras till huvudstråken, till exempel bymiljövägar. I samband med ombyggnationen av E45 föreslås en byggnation av en separat gång- och cykelbana mellan Orsa och Mora.

E45 är en nationell stamväg. För att förbättra framkomligheten och trafiksäkerheten på sträckan har Trafikverket beslutat om att bygga en ny vägkorridor mellan Orsa och Mora. För att inte försvåra genomförandet av projektet får inga nya byggnader tillkomma inom eller i direkt anslutning till vägen. Väg 1000 och 1002 behöver rustas upp för att klara den ökande strömmen av besökare till bland annat Grönklitt. Väg 296 till Furudal och vidare mot Söderhamn är en viktig öst-västlig länk för godstrafik, och behöver rustas upp och anpassas till den tunga trafiken som dagligen trafikerar vägen.

Järnvägens betydelse förväntas öka i framtiden då efterfrågan på klimatsmarta transporter ökar. Ny byggnaders lämplighet ska prövas med en ökad järnvägstrafik i åtanke. Inlandsbanan föreslås bli elektrifierad för att kunna möta ett ökat användande av järnvägen. Befintliga järnvägsövergångar består i de flesta fall bara av ljud och ljussignaler. Järnvägsövergångarna behöver bli säkrare och gångpassagerna ska kunna användas av alla.

Mer information om riktlinjerna och rekommendationerna för transport finns under rubrikerna gång- och cykeltrafik, kollektivtrafik, järnväg och vägar på sida 81-87.

Principerna och riktlinjerna för fritid har betydelse för följande nationella miljömål: god bebyggd miljö.

De folkhälsomål som berörs är: trygga och goda uppväxtvillkor samt sunda och säkra miljöer och produkter.

Miljökonsekvenser

Bättre gång- och cykelvägar gör det enklare för fler att välja cykeln framför [+] bilen.

Attraktivare cykelstråk minskar andelen biltrafikanter vilket leder till [+] minskade trafikstörningar och bättre luftkvalitet.

Reglerade hastighetsgränser kan bidra till mindre klimatpåverkan och en [+] bättre luftkvalitet.

- [+] Nya kollektivtrafikstråk ökar andelen resande med kollektivtrafik och förbättrar luftkvaliteten och minskar klimatpåverkan.
- [+] Bättre kollektivtrafik kan minska antalet biltrafikanter och förbättra trafiksituationen mellan Orsa och Mora.
- [+] Godstransporter på järnvägen istället för på väg är bättre för luftkvaliteten och minskar bullernivån.
- [+] Trafiksituationen i norra Dalarna förbättras om Inlandsbanan elektrifieras. Om Inlandsbanan elektrifieras kan fler tåg passera Orsa utan att behöva passera Mora. Detta samtidigt som det blir enklare att resa till och från Orsa.
- [+] Kulturhistoriskt värdefulla vägar bör behållas för att säkerställa bevarandet av kulturmiljön.

Sociala konsekvenser

- [+] Folkhälsan förbättras när fler väljer att cykla eller åka kollektivtrafik.
- [+] Ökat folkliv i tätorterna om fler går och cyklar.
- [+] Bymiljövägar där cykelvägarna är tydligt avmålade i vägrenen, kan bidra till att hastighetsgränsen minskar och att det sker färre trafikolyckor på vägarna.
- [+] Säkra skolvägar och skolhållplatser.
- [+] Säkrare järnvägsövergångar och gångpassager gynnar folkhälsan och den upplevda tryggheten.
- [+] Förbättrade möjligheter att gå eller cykla till Grönklitt under sommarhalvåret om väg 1000 förses med gång- och cykelvägar.
- [+] Bättre trafiklösning genom byarna ökar tryggheten. Vägar kan behöva breddas och förses med gång- och cykelvägar.

Ekonomiska konsekvenser

- [+] Den årliga ekonomiska nyttan av nya cykelstråk beräknas vara större än de årliga ekonomiska kostnaderna.
- [+] Sjukvårdskostnaderna kan minska om fler väljer att gå eller cykla.
- [-] Ny kollektivtrafik och spårtrafik (t.ex. järnvägar) kostar och medför löpande driftkostnader.
- [-] Planering och anläggning av nya vägar kostar och medför löpande driftkostnader.

KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET FÖR FRITID

Orsa har ett stort och varierat utbud av fritidsaktiviteter inom både kultur, friluftsliv, organiserad och spontan idrott. Goda möjligheter till en meningsfull fritid ger mervärden för kommunen invånare och skapar anledningar för turister att besöka Orsa. Attraktiva offentliga rum i tätorterna ska skapa möjligheter för människor att mötas. Genom att skapa plats för evenemang som marknad, uppträdanden och Orsayran skapas ytterligare möjligheter för människor att mötas. Idag använda Orsa campingen flitigt i samband med evenemangen. Offentliga platser som gator och torg behöver utformas så att de är användbara vid evenemang så väl som till vardags. Offentliga platser ska utformas så att de är attraktiva även under vintern.

Utomhusaktiviteter som människor gör på sin fritid kallas ofta för friluftsliv. Markerade leder uppmuntrar till exempelvis vandring och cykling och måste underhållas regelbundet för att människor ska våga använda dem. Slogbodar och raststugor förbättrar möjligheten till naturupplevelser genom att erbjuda bra möjligheter till raster.

Orsajön är en viktig del av landskapet i Orsa kommun, och det är viktigt att människor fortsatt kan röra sig längs med och på sjön. För att öka tillgängligheten till sjön kan gästhamnar etableras som komplement till de befintliga gästhamnarna. Ett sätt att tillgodose invånarnas behov av lek och rekreation kan också vara skapa möjligheter för friytor, park och naturområden i tätorterna. Skolans och förskolans friytor för lek och pedagogisk verksamhet samt övriga grönområden avsedda för barn och ungdomar ska vara av god kvalitet. Lekplatser och ytor för spontanidrott ska placeras där barn och unga vistas och känner sig trygga.

För att skapa trygga miljöer i tätorterna ska trafikmiljöerna utgå från invånarna för att främja rörlighet. Nya idrottsanläggningar ska koncentreras till befintliga idrottsområden. Det ökar tillgängligheten till anläggningarna och förenklar för familjer som har fler barn som utövar olika idrotter. Bollplaner, elljusspår och spolad is vintertid finns i vissa byar och bostadsområden i Orsa tätort. Invånarna är en resurs för kommunen och livsmiljön ska ge invånarna förutsättningar att må bra.

Träd och buskar kan bidra till att göra trafikmiljöerna trevliga att använda både dagtid och nattetid. När det är mörkt kan täta och olämpligt placerade buskage göra att en plats känns osäker och därför är det viktigt att vegetationen placeras och sköts så att de som rör sig i området har en god överblick. Belysning längs gång- och cykelvägar ökar tillgängligheten och orienterbarheten, och ger en trygghetskänsla.

Mer information om riktlinjerna och rekommendationerna för fritid finns under rubrikerna offentligt liv sida 92, friluftsliv sida 95, grönstruktur sida 42, idrott och aktiviteter med rörelse sida 98, samt tillgänglighet, trygghet och folkhälsa på sida 100.

Principerna och riktlinjerna för fritid har betydelse för följande nationella miljömål: levande skogar, och god bebyggd miljö.

De folkhälsomål som berörs är: trygga och goda uppväxtvillkor, sunda och säkra miljöer och produkter samt ökad fysisk aktivitet.

Miljökonsekvenser

- [+] Koncentrera nya idrottsanläggningar och idrottshallar till befintliga idrottsområden. Idrottsanläggningarna bör anpassas efter de idrotter som utövas i kommunen.

- [+] Tillgången till tätortsnära grönområden t.ex. parker, lekplatser är bra för klimatpåverkan och kan minska bullernivåerna.

- [+ -] Trafiksituationen förändras i Orsa och Mora i samband med större evenemang.

- [-] Anläggandet av småbåtshamn kan ha en negativ påverkan på miljön. En småbåtshamn får inte placeras i känslig natur.

- [-] Småbåtshamnar kan ge upphov till utsläpp av gifter och näringsämnen. Vattenkvaliteten bör därför undersökas.

- [-] Risk för översvämningar vid småbåtshamnar. Viktigt att vidta lämpliga åtgärder i planeringsskedet.

- [-] Småbåtshamnar ger upphov till högre bullernivåer.

- [-] Landskapsbilden kan förändras vid anläggandet av småbåtshamnar.

- [-] Bullrande verksamheter som exempelvis motorsport ger upphov till högre bullernivåer.

Sociala konsekvenser

- [+] Nya offentliga mötesplatser kan bidra till positiva sociala konsekvenser. Svårt att förutspå att människor kommer att uppehålla sig på platsen.

- [+] Attraktiva offentliga platser även under vinterhalvåret kan ha positiva sociala konsekvenser för boende och besökare. Platsens belysning kan öka den upplevda tryggheten.

- [+] Vinteraktiviteter som t.ex. skridskoåkning kan bidra till ökad fysisk aktivitet även under vinter halvåret.

- [+] Nya vandringsleder och platser för cykelsport uppmuntrar till sociala och fysiska aktiviteter samt vistelse i naturen. Upprustning av rastplatser t.ex. slogbodar och raststugor uppmuntrar till vistelse i naturen.

Positivt för folkhälsan att kunna vistas på sjön och kan på sikt minska den psykiska ohälsan. [+]

Småbåtshamnar ska vara tillgängliga för alla och ska vara handikappanpassad. [+]

Tillgången till tätortsnära grönområden t.ex. parker, lekplatser är bra för folkhälsan och kan uppmuntra till fysiska aktiviteter. [+]

Platser för spontanidrott och aktivitetsytor kan bidra till en förbättrad folkhälsa bland barn och ungdomar. [+]

Idrottsanläggningar och idrottshallar uppmuntrar till fysisk aktiviteter. [+]

Upplysta gång- och cykelpassager kan bidra till att den upplevda tryggheten ökar. [+]

Rätt belysning på rätt ställen bidrar till att platser blir tillgängliga och känns trygga. [+]

Ekonomiska konsekvenser

Nya småbåtshamnar innebär ökade inkomster för kommunen i form av avgifter för t.ex. båtplats eller kostnad för övernattnig i gästhamnen. [+]

Offentliga evenemang är bra för både det offentliga och privata näringslivet. [+]

Bra för besöksnäringen när det anordnas evenemang.

Ökade fysiska aktiviteter kan minska antalet sjukskrivningar. [+]

Gestaltningen och skötseln av offentliga rum kostar och medför löpande driftkostnader. [+]

Underhåll av vandringsleder, elljusspår eller liknande och platser för cykelsport kostar och kan medföra en löpande driftkostnad. [-]

Anläggandet av småbåtshamnar eller gästhamnar kräver tillstånd från berörd myndighet och kostar samt medför löpande driftkostnader. [-]

Planteringar av vegetation i gatumiljö kostar och medför löpande driftkostnader. [-]

KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET FÖR NÄRINGSLIVET

Besöksnäringen är en bransch med stor tillväxt och som förutom de egna arbetstillfällena ger positiva effekter på andra företag i kommunen som handel, fordonsservice och bygg- och anläggningsarbete. Orsa kommun har två stora anläggningar för besöksnäringen, Orsa camping samt området kring skidanläggningen i Grönklitt och de närliggande hotell- och spaverksamheterna i Fryksås. De stora anläggningarnas fortsatta utveckling är grundläggande för de mindre företagen. Besöksmålen i kommunen ska vara lätta att hitta till och trevliga att besöka. Vägarna bör därför underhållas.

Outdoor-verksamheter är en viktig del av Orsas besöksnäring. För att inte Outdoor-verksamheter ska bli ett hinder för friluftslivet så bör Outdoor-verksamhet som kräver avgiftsbelagda anläggningar placeras i anslutning till befintliga besöksanläggningar. Husvagns- och husbilstemstrar är ett populärt sätt att fira sin semester på och skapar ett ökat behov av attraktiva och lättillgängliga uppställningsplatser.

Handeln och den kommersiella servicen i kommunen är fokuserad på dagligvaruhandel och olika typer av specialbutiker som även kan locka kunder från andra kommuner. Den centralt belägna handeln och kommersiella servicen ska knytas samman med hjälp av stråk och gestaltning. Nyetableringar av handel och kommersiell service ska i första hand placeras i centrala lägen nära den grundläggande servicen.

Orsa kommun har flera stora industrier och verksamheter som genererar många tunga transporter, har stora utrymmesbehov eller ger upphov till exempelvis buller. Sådana verksamheter ska placeras med skyddsavstånd till bostäder och andra känsliga verksamheter. Idag är det få industrier som har behov av de industrispår som finns i industriområdena. Det är ända viktigt att spara järnvägsrälsen i industriområdena för att kunna erbjuda verksamheterna möjligheten att transportera sitt gods på järnvägen.

Jordbruket i Orsa kommun är framförallt inriktat på djurhållning, antingen för mjölkproduktion eller köttproduktion, samt odling av vall. Enligt miljöbalken är jordbruket av nationell betydelse och ny bebyggelse undvikas att placeras på jordbruksmark. Därför bör brukningsvärd jordbruksmark bara tas i anspråk om det är för att tillgodose väsentliga samhällsintressen. Jordbruksmarken mellan E45:an och Orsajön har potential att brukas rationellt och nya bebyggelse får därför inte tillkomma. Ytterligare ett sätt att bevara det jordbruks- och skogsbruksbaserade näringslivet är att aktivt arbeta för att säkra upp viktiga tätortsnära naturområden.

Mer information om riktlinjerna och rekommendationerna för näringsliv finns under rubrikerna besöksnäringen, handel och kommersiell service, industri och verksamhet, jordbruk samt skogsbruk på sidan 104 och framåt.

Principerna och riktlinjerna för fritid har betydelse för följande nationella miljömål: levande skogar, och god bebyggd miljö.

De folkhälsomål som berörs är: trygga och goda uppväxtvillkor, sunda och säkra miljöer och produkter samt ökad fysisk aktivitet.

Miljökonsekvenser

Högklassig åkermark bevaras och värnas. [+]

Utvecklingen av besöksnäringen sker i redan etablerade områden för besöksnäring. [+]

Tar mindre obebyggd mark i anspråk om anläggningarna för outdoor-verksamheter byggs intill befintliga anläggningar. [+]

Outdoor-verksamheter som t.ex. skoterleder och motocross kan orsaka högre bullernivåer. Sådana verksamheter ska placeras i närheten av områden som redan påverkas av buller. [+]

Effektiva godstransporter och mindre utsläpp totalt om verksamheter och industrier samlokaliseras till redan ianspråktaga platser samt minskad tungtrafik i de centrala delarna. [+]

Godstransport på järnvägen ger effektivare godstransporter och mindre klimatpåverkan. [+]

Tätortsnära naturområden bevaras och kan användas för friluftsliv och som rekreationsområden. [+]

Anläggningar som av olika skäl behöver ligga i enskilt läge (t.ex. för vildmarkskänsla) riskerar att ta oexploaterad natur i anspråk. [-]

Tunga transporter bidrar till ökat buller och ökade vibrationer och utsläpp generellt ger sämre luftkvalitet vid trafiklederna och omlastningsplatserna. [-]

Risken för påverkan på miljön längs med E45 i form av påverkan på djurliv, vegetation och grundvattensänkning. [-]

Verksamheter och industrier bidrar till högre bullernivåer och sämre luftkvalitet. [-]

Olycksrisken genom koncentration av fordon med farligt gods ökar. [-]

Sociala konsekvenser

Besöksanläggningar som Grönklitt, Fryksås och Orsa camping uppmuntrar till fysisk aktivitet. [+]

Utvecklingen av besöksnäringen stärker Orsas och omkringliggande byars identiteter och kulturlandskapets läsbarhet och värden. [+]

- [+] Etablering av handel i centrala lägen uppmuntrar till fysisk aktivitet, ökar tillgängligheten och behovet av biltrafik i centrum minskar.
- [-] Avgiftsbelagda aktiviteter kan bidra till att segregationen och utanförskapet ökar mellan dem som har råd och dem som inte har råd att besöka anläggningarna.
- [-] Ökat buller och vibrationer och utsläpp, ger sämre miljö vid E45 vilket påverkar angränsade byar.
- [-] Ökat buller och vibrationer från inlandsbanan påverkar omkringliggande bostäder och kan bidra till en försämrad folkhälsa.

Ekonomiska konsekvenser

- [+] Tillgängligheten till offentlig service och handel i centrum ökar.
- [+] Räddningstjänstens insatstid kan minska vilket minskar skadeförlopp och kostnader.
- [+] Besöksnäringen innebär ökad ekonomisk vinst för kommunen.
- [+] Anläggningar som skidanläggningen i Grönklitt, Fryksås och Orsa camping lockar besökare till kommunen.
- [+] Effektivare godstransport innebär ökad vinst för företag.
- [+ -] Samla handel och kommersiell service på valda platser kan öka folks vilja att konsumera vilket kan bidra till ett bättre handelsindex. Konsumtion kan även ha en negativ inverkan på miljön.
- [-] Anläggandet av rastplatser kostar. Service som soptunnor, tillhandahållning av bänkar och toalett/dass kostar och medför löpande driftkostnader.
- [-] Rustning av inlandsbanan kostar och innebär löpande driftkostnader.

KONSEKVENSBEDÖMNING AV NOLLALTERNATIVET

Den största skillnaden mellan planförslaget i Orsa översiktsplan med utsikt mot år 2035 och nollalternativet är hur besöksnäringen ska kunna fortsätta att utvecklas. Huvudinriktningen för utvecklingen av besöksnäringen ska vara att skidanläggningen i Grönklitt och Fryksås ska kunna växa och utvecklas samtidigt som antalet tätortsnära rekreationsområden ökar. Besöksnäringen är viktig i kommunen, både för skidanläggningarna och för Orsa som musikkommun. I nollalternativet fortsätter Grönklitt att utvecklas enligt den tidigare Generalplanen, vilket skulle kunna innebära att naturvärden kan gå förlorade vid ett högt exploateringsstryck. Översiktsplanen från år 1994 nämner överhuvudtaget inte en fortsatt utveckling av besöksnäringen i kommunen.

En annan skillnad mellan planförslaget i den nya översiktsplanen och nollalternativet är satsningarna på nya vägsträckningar och utvecklingen av den spårbundna kollektivtrafiken mellan Orsa och Mora. Närheten till landskapet och naturen föreslås förstärkas genom att det anläggs rastplatser och utkiksplatser längs med den nya sträckningen av E45:an.

I nollalternativet står det att bebyggelsen ska anpassas till den befintliga bebyggelsestrukturen och att förtätning ska ske med stor hänsyn till den befintliga bebyggelsen. Samtidigt som närheten mellan naturen och bebyggelsen ska bevaras. Mellan nollalternativet och Orsa översiktsplan med utsikt mot år 2035 finns det inga större skillnader gällande hur bebyggelsen ska utvecklas. I den nya översiktsplanen finns det förslag på att den befintliga bebyggelsen i tätorterna kan kompletteras med modern och uttrycksfull arkitektur som håller en hög arkitektonisk kvalitet. Den långa traditionen av att använda trä som byggnadsmaterial bör bevaras.

I grönstrukturen finns det inga större skillnader mellan nollalternativet och den nya översiktsplanen. I nollalternativet framkommer det att naturen och landskapet ska bevaras. Kulturmiljön och kulturarvet ska värnas. Ett bevarande av det öppna jordbrukslandskapet ska säkerställa att landskapet inte byggs igen. Den nya översiktsplanen visar också förslag på att naturen och landskapet ska bevaras och att det är viktigt att jordbrukslandskapet säkerställs och att landskapet inte byggs igen. Landskapet bör förbli tyst och fridfullt. En skillnad mellan nollalternativet och Orsa översiktsplan med utsikt mot år 2035 är anläggningar och byggnader som är viktiga för besöksnäring, t.ex. skidanläggningar, kan få tillåtelse att förändra landskapsbilden. Detta samtidigt som naturmark som är viktiga för besöksnäringen bör prioriteras i bildandet av nya naturreservat. Kulturmiljön och kulturarvet är viktigt även i den nya översiktsplanen.

Nollalternativet fokuserar inte på bebyggelse i strandnäraläge på samma sätt som den nya översiktsplanen. Detta beror på att arbetet med LIS-planen – Planen för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, inte var aktuellt i mitten av 1990-talet.

		Utveckling	När vi målet?	En kort förklaring
	Begränsad klimatpåverkan		Nej	Inga klimatförändringar Medeltemperatur på max 2 °C.
	Frisk luft		Nej	Halterna av luftföroreningar håller sig inom riktvärden sant inom lågrisknivå för cancer.
	Bara naturlig försurning		Nära	Nedfallet av försurande ämnen ska hålla en nivå som naturen tål.
	Giftfri miljö		Nej	Ämnen som människan producerat ska inte hota hälsa eller biologisk mångfald.
	Skyddande ozonskikt		Ja	Uttunnningen av ozonskiktet ska upphöra och återväxten ska börja.
	Säker strålmiljö		Nära	Skadlig strålning ska inte påverka människor och biologisk mångfald negativt.
	Ingen övergödning		Nej	Tillförseln av gödande ämnen måste hållas på en tillräckligt låg nivå.
	Levande sjöar och vattendrag		Nej	Värden hos sjöar och vattendrag har bevarats och oexploaterade vattendrag har bibehållits.
	Grundvatten av god kvalitet		Nära	Tillgång och kvalitet på grundvatten säkerställer en hållbar dricksvattenförsörjning.
	Hav i balans samt levande kust och skärgård		Nej	Hav, kuster och skärgårdar hyser både näring, rekreation och biologisk mångfald.
	Myllrande våtmarker		Nej	Värdefulla våtmarker har fått ett skydd och påverkade våtmarker har återskapats.
	Levande skogar		Nej	Skogen är produktiv samtidigt som natur- och kulturmiljö samt sociala värden bevaras.
	Ett rikt odlingslandskap		Nej	Jordbruksmarken ska vara produktiv och kulturmiljöerna i Siljansbygden ska bevaras.
	Storslagen fjällmiljö		Nej	Upplevelsen och den biologiska mångfalden i fjällen ska vara så ursprunglig som möjligt.
	God bebyggd miljö		Nej	Bebyggelse, infrastruktur och tekniska system ska vara långsiktigt hållbara.
	Ett rikt växt- och djurliv		Nej	Den biologiska mångfalden är bevarad för nuvarande och framtida generationer.
	EKO Ekologisk produktion och konsumtion i Dalarna			Dalarnas produktion och konsumtion av ekologiska varor ska öka.

Generationsmålet

Till nästa generation ska vi lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Lösningen av dessa miljöproblem ska inte orsaka ökade miljö- och hälsoproblem i andra delar av världen.

Vad gör översiktsplanen?

Bostäder byggs vid kollektivtrafikstråk.

Fler passivhus och gemensamma uppvärmningslösningar.

Ett globalt problem. Hållbart skogsbruk. Miljökontorets kalkprogram.

Ett globalt problem. Kartläggning av förorenade områden som behöver saneras.

Ett globalt problem. Valfungerande avfallshantering.

Radonsäkert byggande vid risk för högt radonvärde.

Bostäder byggs där det finns tillgång till allmänt VA. En VA-plan tas fram.

Skydda vattendrag som är viktiga för friluftslivet. Konsekventa rutiner vid beslut om strandskyddsdispens.

Vattenskyddsområden kring alla större grundvattentäkter.
Begränsa uttaget av naturgrus.

Arbeta för god vattenstatus i kommunens sjöar och vattendrag.

Begränsa torvutvinningen ur myrar.

Begränsa påverkan från exploateringar i vildmarksområden.

Ingen ny bebyggelse på viktig jordbruksmark.
Ny bebyggelse i byar och fåbodar tar hänsyn till kulturmiljön.

Det finns inga fjäll i Orsa kommun.

Förätning av befintlig bostadsbebyggelse. Utnyttja infrastruktur effektivt.

Behålla viktiga grönstråk och grönområden.

Ingen ny bebyggelse på jordbruksmark.
Konsumtion av ekologiska varor kan inte hanteras i översiktsplanen.

DEL 4 GENOMFÖRANDE

An aerial photograph of a vast, green forested landscape. In the foreground, a dense forest of evergreen trees covers the ground. A large, blue lake with several small islands is visible in the middle ground. In the background, rolling hills and mountains stretch across the horizon under a clear, bright blue sky.

HANDLINGSPLAN

Kommunen har listat strategier vilka ligger till grund för översiktsplaneförslaget och i genomförandekapitlet beskrivs hur kommunens strategier ska genomföras. Hur kan den föreslagna utvecklingen möjliggöras?

GENOMFÖRANDE

Översiktsplanen (ÖP) ska vara vägledande för utvecklingen i kommunen. Det är många aspekter och aktörer som ska samverka för att styra utvecklingen framåt, bland annat den politiska viljan, ekonomi och kommunens samarbete med externa exploitörer och näringslivet.

Orsa kommun har som vision att vara en naturnära plats där folk trivs och vill bo. Kommunens strategier handlar mycket om att erbjuda attraktiva boendemiljöer med närhet till service och handel. Det ska vara lätt att röra sig mellan kommunen och pendlingsorter som Mora, Falun och Borlänge samt vidare till Stockholmsregionen. Det ska finnas möjlighet för näringslivet att utvecklas och kommunen kan se till att detta möjliggörs genom att exempelvis ha detaljplanelagd mark för ändamålet.

Nedan listas Orsa kommuns strategier för att möjliggöra dess vision och hur dessa strategier ska genomföras.

Strategierna och hur de ska genomföras

Förtäta och omvandla Orsa centrum och öka kontakten med Orsasjön.

Genomförande:

Områden för förtätning och omvandling har utpekats i delområdeskartan för Orsa tätort (betecknade med bokstaven U, ex. BU och RU).

Vissa av dessa behöver detaljplaneläggas eller så behöver detaljplanen ändras. Detta initiativ måste komma från kommunstyrelsen i samarbete med antingen Orsabostäder eller en extern exploitör.

Stadsbyggnadsförvaltningen/byggnadsnämnden ansvarar för framtagandet av detaljplaner. Det finns viss del redan detaljplanelagt mark i centrum.

Denna kan nyttjas av antingen kommunen genom Orsabostäder eller av den enskilde fastighetsägaren. Ungefärlig utbyggnad: 50 st lägenheter.

Tidsplan för genomförande: 2020-2030

Orsa och de närliggande byarna växer söderut mot Mora.

Genomförande:

1. Den fortsatta utvecklingen av bostäder i Styversbacken behöver detaljplaneläggas. Initiativet behöver komma från kommunstyrelsen.

Stadsbyggnadsförvaltningen/byggnadsnämnden är ansvarig för detaljplaneläggningen. Ungefärlig utbyggnad: ca 35-40 tomter.

Tidsplan för genomförande: 2018-2020

2. Förtätning i södra kommundelen enligt utpekade områden i översiktsplanen. Initiativet kan komma från kommunstyrelse, byggnadsnämnd eller extern exploitör. Stadsbyggnadsförvaltningen/byggnadsnämnden är ansvarig för handläggning av detaljplaner, bygglov, anmälningar och förhandsbesked. Exploatering av enskilda tomter, där enskilda personer är den drivande kraften, kan ofta hanteras via förhandsbesked eller bygglov. Uppskattad utbyggnad: ca 50 tomter för de områden som är utpekade som lämpliga.

Tidsplan för genomförande: Under ÖP:ns aktualitet.

Nya bostadsområden placeras med utsikt och/eller strandnära läge.

Genomförande:

I ÖP:n utpekas LIS-områden, vilka medför möjligheter att bygga med utsikt och strandnära. Vissa föreslagna förtättningsområden i tätorten föreslås också ligga sjönära. I Grönklitt och på Berget kan nya bostäder placeras med utsikt. Flera aktörer ansvarar för detta. Stadsbyggnadsförvaltningen/byggnadsnämnden ansvarar för att i detaljplaneläggning planera för utsikt och strandnära läge och för att i bygglovsärenden bevaka dessa aspekter. Exploatörer ansvarar för detta i samband med att nya bostäder byggs.

Tidsplan för genomförande: Under ÖP:ns aktualitet.

Byarna ska få utveckla sin särprägel och förtätning ska vara möjlig samtidigt som kulturmiljövärdena bevaras

Genomförande:

I ÖP:n beskrivs riktlinjer kring exploatering och förtätning i byar och miljöer med höga kulturvärden. Stadsbyggnadsförvaltningen/byggnadsnämnden är ansvarig för att dessa riktlinjer efterlevs genom handläggningen av detaljplaner, bygglovsansökningar, förhandsbesked och anmälningar.

Tidsplan för genomförande: Under ÖP:ns aktualitet.

Ett sammanhängande och säkert gång- och cykelvägnät mellan centrum, de största bostadsområdena och övriga viktiga målpunkter, även utanför kommunens gränser.

Genomförande:

Verksamhet Samhälle har ansvar för utbyggnaden och skötsel av gång- och cykelvägar inom kommunen. Ansvaret ligger även på Trafikverket vilka bl.a. kommer bygga ut gång- och cykelvägar i anslutning till ombyggnaden och omdragningen av E45:an. Trafikverket ansvarar också för projekt vid väg 1000, där bl.a. gång- och cykelvägar byggs ut mellan korsningen för Fryksåsvägen och korsningen Lillågatan/Parkgatan. I detaljplaneläggning har Stadsbyggnadsförvaltningen/byggnadsnämnden ansvar för att frågor kring gång- och cykelvägar bevakas.

Tidsplan för genomförande: Arbetet med E45:an planeras ha byggstart 2021.

Projektet för väg 1000 har byggstart 2017. I övrigt: under ÖP:ns aktualitet.

Funktionell och behovsanpassad kollektivtrafik inom kommunen, mellan Mora och Orsa samt till Falun/Borlänge och Stockholm/Mälardalen.

Genomförande:

Läs mer i riktlinjerna för kollektivtrafik. Inom kommunen ansvarar Dalatrafik för kollektivtrafiken. Dalatrafik i sin tur svarar under Region Dalarna, som är den regionala kollektivtrafikmyndigheten. Region Dalarna tar fram ett trafikförsörjningsprogram där mål och visioner för den kommunala och regionala kollektivtrafiken beskrivs. För förbindelser mellan dalarna och Stockholmsregionen svarar SJ, Tåg i bergslagen, Swebuss mfl. Kommunledningen har ansvar för att driva frågorna i olika sammanhang, bl.a. genom sin medverkan i Region Dalarna och i andra former av samarbeten med grannkommunerna.

Tidsplan för genomförande: under ÖP:ns aktualitet

Snabb och enkel pendling med bil inom kommunen samt mellan Orsa och Mora.

Genomförande:

Arbetet med kapacitetshöjning och flyttning av E45:an mellan Mora och Orsa pågår. En vägplan håller på att tas fram 2016-2017 och förhoppningen är att arbetet med vägomdaningen kan påbörjas 2021. Det är Trafikverket som är ansvarig för E45-projektet.

Tidsplan för genomförande, trafikverket: 2016-2025.

Alla hushåll och företag i kommunen ska ha tillgång till bredband, fiber eller mobilt.

Genomförande:

Merparten av alla hushåll och företag har tillgång till någon form av internetanslutning redan idag, men arbete pågår med att bygga ut fibernätverk. Kommunen är, genom Orsa Stadsnät, huvudansvarig för utbygganden av stamnätet. Vissa byföreningar är inblandade i den lokala utbyggnaden av fiber.

Tidsplan för genomförande: 2016-2020

Planera för att mer gods ska kunna transporteras på järnväg i framtiden.

Genomförande:

Nya verksamheter som är beroende av transport bör i första hand lokaliseras till områden som har goda förutsättningar för på- och avlastning av varor på järnvägen. Kommunen har till viss del redan möjliggjort för detta genom att detaljplanelägga mark för verksamheter i Born. Där finns det närhet till två spår. Ansvaret ligger på kommunens olika verksamheter, exempelvis Samhälle, att marknadsföra Born som ett lämpligt område för verksamheter som är beroende av att transportera sina varor. För att underlätta nyttjandet av järnvägen bör spåren och järnvägen rustas upp. Det ansvaret ligger på Trafikverket och Inlandsbanan AB.

Tidsplan för genomförande: under ÖP:ns aktualitet

Utveckla och koppla ihop tätortsnära naturområden.

Genomförande:

I ÖP:ns kapitel om Orsa tätort finns ett antal s.k. saknade grönstråklänkar identifierade. Verksamhet Samhälle bör arbeta för att dessa saknade länkar skapas och därmed knyter ihop flera befintliga grönstråk.

Tidsplan för genomförande: 2017-2022

Ta hand om de viktiga utblickarna längs vägar och från allmänna platser.

Genomförande:

I arbetet med E45:an ingår utvecklande av rastplatser med utblick över bl.a. Orsasjön. Trafikverket är ansvarig för detta. I ÖP:n är områden som är viktiga för landskapsbilden definierade och riktlinjer kring hur ny bebyggelse ska förhålla sig till landskapet och kulturmiljövärden lagda, se riktlinjer för landskapet, friluftsliv och jordbruk m.m, samt områdesbeskrivning Södra Orsa m.fl. Stadsbyggnadsförvaltningen/byggnadsnämnden är genom

handläggningen av detaljplaner, bygglovsansökningar, förhandsbesked och anmälningar ansvarig för att tillse att dessa riktlinjer efterlevs.

Tidsplan för genomförande: under ÖP:ns aktualitet

Lyft fram vildmarksområdena och skydda dem från storskalig exploatering.

Genomförande:

I ÖP:n har skyddade naturområden i Orsa kommun som ingår i Norra Mora Vildmark pekats ut som tyst område där bullrande verksamheter inte får placeras. Naturområden som är viktiga för besöksnäringen ska prioriteras vid bildande av naturreservat. I Finnmarken finns stora resurser för besöksnäringen och naturvärden, vilka kan utvecklas. Kommunledningen och Stadsbyggnadsförvaltningen/byggnadsnämnden är ansvarig för att tillse att rekommendationerna i ÖP:n rörande vildmarksområdena efterlevs.

Tidsplan för genomförande: under ÖP:ns aktualitet

Skapa förutsättningar för den snabbt växande besöksnäringen som på olika sätt utgår från naturupplevelser i kommunen.

Genomförande:

1. Grönklitt är en stor turistmagnet i kommunen och i översiktsplanen har områden avsatts för anläggningens utökande behov. Ansvaret för utvecklingen ligger främst på Grönklitt, men kommunen är till viss del ansvarig för utvecklingen kopplat till VA-kapaciteten. Utredningar gällande VA-frågans lösning i det stora perspektivet håller på att tas fram av NODAVA men kommunen måste ställa sig bakom en lösning och eventuellt samarbeta med Mora kommun i frågan.

Tidsplan för genomförande: 2016-2030

2. Övriga turismintressen ansvarar i stort det lokala näringslivet och lokala föreningar för. Kommunen kan genom sin lokala turistbyrå samverka i exempelvis Visit Dalarna för att skapa förutsättningar för besöksnäringen.

Tidsplan för genomförande: under ÖP:ns aktualitet

Ge de areella näringarna fortsatt möjlighet att utvecklas samtidigt som besöksnäring och energiproduktion också utvecklas.

Genomförande:

Energiproduktion genom vindbruk behandlas i kommunen Vindbruksplan. Kommunledningen är ansvarig för att rekommendationerna i Vindbruksplanen efterlevs. I ÖP:n har kommunen tagit ställning till vilka jordbruksområden som särskilt ska värnas. Kommunstyrelsen och stadsbyggnadskontoret/byggnadsnämnden är ansvariga för att tillse att riktlinjerna efterlevs. Kommunen har genom riktlinjerna för Naturen (sida 34) föreskrivit att vildmarksområden ska värnas och naturområden som är viktiga för besöksnäringen bör ges formella skydd. Kommunstyrelsen och stadsbyggnadskontoret/byggnadsnämnden är ansvariga för att tillse att riktlinjerna efterlevs.

Tidsplan för genomförande: under ÖP:ns aktualitet

Orsas varumärke som musikkommun kan stärkas genom att låta offentlig utsmyckning och konst knyta an till musik.

Genomförande:

Kommunstyrelsen och verksamhet Samhälle har ansvar för den offentliga utsmyckningen och måste verka för att den har anknytning till musik. Exempelvis kan tävlingar anordnas där konstnärer får möjlighet att bidra med alster till den offentliga miljön.

Tidsplan för genomförande: under ÖP:ns aktualitet

Utforma offentliga platser så att de kan användas av både väl etablerade och möjliga nya evenemang.

Genomförande:

Stadsbyggnadsförvaltningen/byggnadsnämnden har ansvar att i detaljplaneläggning som berör den offentliga miljön se till att platser planeras med en flexibilitet i användningsområden.

Tidsplan för genomförande: under ÖP:ns aktualitet

Styr nya etableringar av handel och restauranger till Orsa centrum där de är lätta att hitta, synliga för besökare och bidrar till större folkliv.

Genomförande:

I översiktsplanen finns riktlinjer kring att handel och service främst ska placeras i Orsa centrum. Kommunstyrelsen och verksamhet Samhälle är ansvariga att uppmåna intressenter som kontaktar kommunen att söka sig till Orsa centrum. Stadsbyggnadsförvaltningen/byggnadsnämnden är genom handläggningen av detaljplaner, bygglovsansökningar, förhandsbesked och anmälningar ansvarig för att tillse att dessa riktlinjer efterlevs. Tidsplan för genomförande: under ÖP:ns aktualitet

Ge kommunens företag utrymme att växa – både företag inom besöksnäringen och andra branscher.

Genomförande:

Genom att tillhandahålla detaljplanelagd mark för handel och verksamheter ger kommunen företag möjlighet att etablera sig och växa inom kommunen. Det finns redan detaljplanelagd och inte utnyttjad mark för verksamheter. I översiktsplanen finns några utvecklingsområden utpekade för detta ändamål, se områden betecknade med U i delområdesbeskrivningarna för Orsa tätort och Södra Orsa. Utvecklingsmöjligheter för Grönklitt finns redovisade i översiktsplanen, se bland annat sida 184-189. Detaljplaner behöver tas fram i takt med Grönklitts utvecklingsplaner. Stadsbyggnadsförvaltningen/byggnadsnämnden ansvarar för framtagandet av detaljplaner. VA-frågan behöver också lösas i ett större sammanhang för att möjliggöra utvecklingen av Grönklitt. Kommunstyrelsen i samarbete med NODAVA är ansvarig för att detta sker.

Tidsplan för genomförande: under ÖP:ns aktualitet

Tabell över projekt och genomförandetider Projekt	Innehåll	Ansvarig	År
E45	Ny dragning, kapacitetshöjning	Trafikverket	2016-2020
Grönklitt VA-utbyggnad	Överföringsledningar VA Grönklitt-Orsa	Kommunen, NODAVA, Grönklittsgruppen AB	2018-2022
Nya bostäder Orsa tätort	Förtätning med ca 50 lägenheter	Kommunen, Orsabostäder	2020-2030
Styversbacken fortsättning	Detaljplaneläggning för mer boende	KS, BN, SBF	2018-2020
Dagvattenprogram	Politisk målsättning för dagvattenhanteringen	KS, NODAVA	2018-2019
Utbyggnad kommunalt VA, se VA-plan			2020-2025
Utredning vattenuttag Skattungefältet	Utredning ytterligare vattenuttag för att försörja Grönklitt och Södra Orsa.	NODAVA	2018-2020
KS=Kommunstyrelsen, BN=Byggnadsnämnden, SBF=Stadsbyggnadsförvaltningen. VA=vatten och avlopp			

Hur ser vägen ut för Orsa kommuns utveckling?

Stadsbyggnadsförvaltningen Mora Orsa
Besöksadress: Fredsgatan 16, Mora
Postadress: 792 80 Mora
Tel.nr: 0250-26 000

ORSA

e-post: orsa.kommun@orsa.se
www.orsa.se